
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
27 A
3

RESPONSIONIS
AD DISSERTATIONEM
DE DVOBVS DIONYSIIS
DISCVSSIO,
IN QVA
PROBATVM IAM VTRIVSQVE

diſcrimen ex inueniendi aſſerendique veri legibus defenditur.

Accedit vtriuſque Dionyſij vita, ex optimæ fidei ſcriptoribus collecta.

Auctore IOANNE DELAVNOY Conſtantienſi, Theologo Pariſienſi.

PARISIIS,
E Typographiâ EDMVNDI MARTINI, viâ Iacobæâ, ſub Sole aureo.

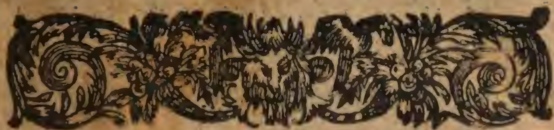
M. DC. XLII.

Theodoretus Epiſtola 88.

Veritate nihil eſt potentius, poteſt enim illa etiam cum paucis vincere.

Idem Epiſtola 135.

Oportet autem non tempori accommodare ſermones, ſed rectam ſemper & nuſquam inflexam veritatis normam conſeruare.

BEATISSIMIS EPISCOPIS ET MARTYRIBVS DVOBVS DIONYSIIS; VNI ATHENIENSI; ALTERI PARISIENSI.

MVLTA *sunt*, *Beatissimi Episcopi & Martyres*, *quibus ad clientelam vestram & iudicium hæc lucubratio referenda est: imprimis tuenda veritas occurrit, sancitum videlicet ab ipsa natura vtriusque vestrum discrimen, quod à*

quibuſdam auferri, ſed fruſtra tentatum eſt: Quos enim natura ſecreuit, & diuina gratia duabus diſiunctiſſimis Eccleſiis præfecit, omnium hominum nemo in vnum confundet. Deinde accedit iuſtitia, quæ prohibet, ne quod vnius eſt, alteri ab æquis rerum æſtimatoribus detur. Suus vnicuique veſtrûm ſufficit honos, quem exantlati in ædificanda domo Dei labores promeruerunt. ſua vnicuique ſatis eſt palma, quam diuerſa pro Chriſti nomine prælia pepererunt, & nulla vnquam temporum circunſcriptio metietur. Tum interuenit ſuis vindicata legibus Eccleſiæ traditio, quæ vos notis diſtinguere clarioribus vix potuit. Inauſpicatò peruiderunt iſtud aduerſarij, qui hanc traditionem vt eluderent, eludendis ceteris viam imprudenter aperuerunt. Sic illi su[illegible] æmulis dum inuident ſuffragium, denegant illud veritati. Denique ſuccedit veſtrum in cælo patrocinium, quod non vnum, ſed duplex omni retrò ætate

ſacri faſtorum codices exhibuerunt: quod exhibitum Gallicanæ Eccleſiæ fideliter agnouerunt: quod agnitum nocturnis precibus & vigiliis efflagitarunt. Quoties benignè audiuiſtis Narbonenſes, Venetenſes, Carnotenſes, Ambianenſes, & alios, qui diuerſa vobis officia conſecrarunt, & conſecrata celebri poſtmodum veneratione perſoluerunt. Efficite igitur quæſo, beatiſſimi Cælites, vt qui contrà ſentiunt, patiantur illo duplici nos vti patrocinio, quod habuerunt maiores noſtri, quod idonea Eccleſiæ traditio demonſtrat, quod iuſtitia publicæ Gallorum pietati vindicat, quod aduerſus nonnullorum artes per ſeipsã defenſa veritas atteſtatur. Efficite, vt pij quidem, ſed incauti ſcriptores deſinant traditionem iis machinis oppugnare; quibus ceteræ traditiones cõmouentur, quibus iuſtitia læditur, quibus veritas torquetur, quibus alter nobis Patronus è cælo deturbatur. Efficite, vt iuſtitia, quæ ſuum cuique partitur, aduer-

ſariorum voluntates ſic temperet, vt debitum vobis honorem tribuant, neque ſuperſtitioſum ducant ampliùs, quod omnis retrò ætas religioſum duxit, vt aſſertam veritatem tueantur, vt veſtrum duplex Patrocinium colant, vt illuſtrem Eccleſiæ traditionem locis communibus non obſcurent. Efficite tandem, vt quos in hac cauſa veritas obnunciatores habuit, defenſores obtineat, vt veſtrum Patrocinium agnoſcant, vt Eccleſiæ traditionem obſeruent, & ſummam erga cultum veſtrum exhibeant æquitatem.

PRÆFATIO LECTORI

PERNECESSARIA.

DVo ſunt, quæ à te efflictim poſtulo, erudite lector: vnum eſt, vt aduerſarij in reſpondendo methodum conſideres, cuius totam in hac præfatione imaginem amplector: alterum, vt meum in examinanda illius reſponſione conſilium inſpicias, quod hîc quoque ante oculos breui oratione propono.

Imprimis aduerſarius in reſpondendo totus eſt, ſed in probando nullus, nec inſuper ſatagit, quid reſpondeat, dummodo aliqua dicendi facultate exornet, quæ & paginam implere, & qualiſcumque reſponſionis rationem habere poſſint. De tribus illud hîc æſtimare licet.

Primum ſic ſe habet: Capite tertio Diſſertationis conquerenti Sirmondo, quòd in codice Vſuardi apud Sanctum Germanum eraſum fuerit, quicquid quinto Nonas Octobris de Areopagita

legebatur, ad idem caput paragrapho ſecundo reſpondet, neque Vſuardi codicem illum eſſe, neque quod expunctum eſt mentionem vllam Areopagitæ feciſſe; & præterea ex ſeptimo Idus Octobris videri, Martyrologium fuiſſe Bedæ, quod ab inimico veritatis malè habitum eſt. At quibus quæſo ſpecillis cerni poteſt, nullam Areopagitæ fieri mentionem, ſi quod antea cernebatur, nunc *antiquiſsima*, vt ait, *litura* expunctum eſt? Deinde ſi Vſuardi non ſit, ſed Bedæ Martyrologium, nónne iſtud diſertiſſimam Areopagitæ mentionem habet quinto Nonas Octobris? *Natale Sancti Dionyſij Areopagitæ*, &c. *Ex ſimilibus*, inquit, *quæ innumera ſunt, exemplaribus patet*, nullam in illo codice factam eſſe mentionem Areopagitæ. otiosè omnino. Vel enim ſimilia ſunt illa exemplaria, quà codex ille, cuius Sirmondus meminit, Bedæ tribuitur, aut quà in eo deletum eſt quicquid de Dionyſio Athenienſi legebatur: ſi primum velit aduerſarius, mentio fit Areopagitæ, vt vidimus, & mentitur egregiè qui negat: ſi ſecundum, innumera exemplaria in falſariorum manus incidiſſe dolendum eſt;

& sic viderit, quinam fuerint falsarij, monachíve, an clerici, vel laici?

Secundum colligitur ex responsione ad caput quartum Dissertationis paragrapho quinto. Vbi primum inter Latinos opinionis suæ testem appellat Bedam, cuius Martyrologium, quia nobis fauet, in Vindiciis lib. 2. cap. 4. vti *corruptum* repudiat, & *ex eo deceptum fuisse Vsuardum*, muliebriter indignabundus vociferatur.

Tertium ex collatis duobus inter se locis facilè concluditur. Alter locus est in responsione ad caput quintum paragrapho tertio, vbi scribit, *Areopagitam egregia sua opera Athenis lucubrasse.* Alter verò in responsione ad caput octauum paragrapho tertio, vbi tradit, Areopagitam *seipsum liquidò testari, superstitem Sancto Ignatio fuisse, qui Traiani anno vndecimo martyr occubuit.* Ex quo manifestum est, Areopagitam à Clemente mitti non potuisse, quamuis ab eodem missum vehementissimè contendat Millettus. Clemens siquidem anno Traiani tertio mortuus est, & Areopagita (vt illi placet) libros de diuinis nominibus scribens Athenis epistolæ meminit, quam

Beatus Ignatius ad Romanos misit, cùm anno Traiani decimo Romam peteret. Hæc & similia Responsionis titulum & auctoritatem ementiuntur.

Secundò, an illæ quibus vtitur rationes, sint oppositis efficaciores vel inefficaciores, nusquam attendit, satis esse ratus, si vel infirmissimæ responsiones amplificentur, & aliqua dicendi pompa efflorescant: quasi ambitioso eloquentiæ mendacio simplex narratio veritatis non antecellat. Profectò longè mihi gratior est sexcentis etiam inquinata solecismis veritas, quàm mendacium rhetoricæ coloribus excultum vniuersis. Non vnam vel alteram, sed omnes fermè responsiones in exemplum adducerem, si hoc exempli natura pateretur. Quæ partem ad vtramque rationes faciunt, expendendæ sunt, vt in Areopago, ἄνευ προοιμίου καὶ πάθους, & quæ præponderant, iis continuò assentiendum, sed studia priuata bonum illud publicum impediunt.

Tertiò, quibus vtitur monimentis ea nullatenus examinat, siue falsa, siue dubia sint, suos in vsus omnia cupidissimè deriuat.

Sic geſta conuentus Pariſienſis, qui ſub Ludouico Imperatore propter imagines habitus eſt, ſummam in auctoritatem admittit, licet illa ceteri Catholici ſcriptores reiiciant; & hîc miror fuiſſe, qui in hac reſponſione *omnia fidei publicæ & veritati conſona ſe deprehendiſſe* teſtêtur.

Sic in epilogo citat Gregorium Turonenſem de gloria Confeſſorum c. 80. vbi de Vrſino Bituricenſi ita ſcribit, *Biturigа vrbs primùm à Sancto Vrſino, qui à diſcipulis Apoſtolorum Epiſcopus ordinatus in Gallias deſtinatus eſt, verbum ſalutis accepit.* Diſſimulat verò quæ lib. 1. hiſtoriæ cap. 29. cogitatiùs ea de re tradit: *De horum* (Gatiani & aliorum collegarum) *diſcipulus quidam Biturigas ciuitatem aggreſſus ſalutare omnium Chriſtum Dominum populis nunciauit.* Hæc duo loca conciliare oportuit, aut velut diſcrepantia præterire, aut certè primis ſecundas cogitationes anteponere: ſed horum nullum cõtradicendi cupiditas permiſit.

Sic tempus, quo miſſum ad Arelatenſes Trophimum, & ad Viennenſes Creſcentem diſputat, implicatum relinquit, cùm capiti ſecundo Diſſertationis reſpondet, & parag. 8. ex Adonis libello

de feſtiuitatibus contendit, Trophimum in Gallias miſſum eſſe ante Creſcentem: cùm tamen Ado in Chronico ætate ſexta an. 59. diſertè ſcribat, *eo tempore, quo creditur Paulus ad Hiſpanias perueniſſe, & Arelatæ Trophimum, Viennæ Creſcentem diſcipulos ſuos ad prædicandum reliquiſſe.* Debuit iſta omnia priùs euoluere quàm ex vno Adonis opere certum aliquid ſtatuere. Hîc in me non recipio, quæ de Trophimo & Creſcente ſcripſit Ado, ſed quale ſit Milleti iudicium, oſtendo.

Quæ verò alij obiiciunt, non tam examinat, quàm examinando illudit. Sic in Vindiciis lib. 2. cap. 4. vetus Romanum Martyrologium, cui Roſuueidus lucem dedit, vt dubium in fide ſuſpectúmque reiicit, quia inter cetera *Pariſiis* pro *Pariſius* repræſentat. Nunc ſecundùm iſta eò modeſtiæ deuenit, vt in reſponſione ad cap. 4. parag. 5. affirmet, *alios* (qui legitimè veritatem quærunt) *adunco ſuſpendentes omnia naſo ſibi videri belliſsimè triumphare.*

Quartò locis communibus ita indulget, vt in nullam propemodum paginam incidas, quæ non aliquem præ ſe ferat:

ſed locis communibus omnia cùm probentur, probari nihil viri prudentes censuerunt. Quò fit, vt hunc diſputandi modum acriter redarguant Tertullianus & Hieronymus. Etenim nulla traditio eſt quamlibet teſtatiſſima, quæ eiuſmodi locis communibus non interturbetur: verbi cauſa, ſiquid ex Martyrologiis Eccleſiarum probare velis, ſtatim occurret Milletus in Vindiciis ſcribens, *nulla ad nos niſi adiectione nouorum Sanctorum, aut imitatione Græcorum Martyrologia corrupta perueniſſe.* Item ſi ex iiſdem Martyrologiis contendas hunc Martyrem, vel illum Confeſſorem hoc aut illo die mortuum, quia ibi natalis eius hoc illóve die memoratur, reclamabit in reſponſione ad cap. 3. parag. 3. aſſerétque, *nomine natalis quamlibet ſolemnitatem, & cuiuſcumque inaugurationis, aut naturalis obitus, aut martyrij, aut tranſlationis memoriam ſignificari.* Quòd ſcilicet apud Auguſtinum ſermone 15. de Sanctis Natalis Cathedræ Beati Petri colatur. Atque ita quæ nominis ſignificatio ex ſubiecta materie, vel ex adiacentibus definitur, ex illis auulſa, cothurno verſatilior euadit. Sic aduerſarius non aliter, quàm atramenti effu-

ſione ſepia, & limi commotione torpedo ſeſe tutatur.

Quintò, in iis, quæ ad præcipuam controuerſiam ſpectant, incertum rumorem hiſtoriæ & recentiſſimos ſcriptores antiquiſſimis non opponit modò, ſed & ſæpiſſimè præfert, cùm nemo neſciat recentiſſimos auctores à ferendo de rebus antiquis teſtimonio per ætatem prohiberi. Sic fucum facit in iis, quibus definitam Seueri epocham de primis Galliæ martyribus ſollicitat, quibus Saturnini Martyris hiſtoriam & Gregorij auctoritatem quoad Dionyſium impugnat.

Sextò, in perpetuam ἀσυλλογισίαν incurrit; quod vnum ſi obſerues, de Milleti Iudicio, & Reſponſione penitus actum erit. Nam vbi miſſum à Clemente Dionyſium reperit, tunc eum Areopagitam fuiſſe ſtatim concludit, quaſi alium ab Areopagita Dionyſium non potuiſſet Clemens mittere. Cur quæſo miſſus à Clemente Dionyſius erit potiùs Areopagita, quàm miſſus à Petro Dionyſius? Quippe vita Sancti Memmij, Rabanus & Notkerus in locis ab aduerſario citatis legatum à Petro Dionyſium tradunt. Non hoc perinde obſeruamus, ac ſi miſ-

ſum à Clemente vel Petro Dionyſium probemus, ſed vt rhetoris noſtri ἀσυλλογησίαν oſtendamus.

Deinde ex quibuſdam Martyrologiis, quæ vnum duntaxat Dionyſium habent nono die Octobris, colligit eundem fuiſſe Areopagitam, tametſi nec Areopagita, nec Athenienſis, nec ab Apoſtolo Paulo conuerſus dicatur. Quaſi verò non poſſet vnicus in illis exhiberi Dionyſius, qui ſub Decio in Galliam venerit. Caduca ſunt eiuſmodi Martyrologia, & dirimendæ quæſtioni nequicquam inſeruiunt.

Septimò, Sulpitium Seuerum ſuperbè contemnit, virum de Eccleſia, de Gallia, & de ordine monaſtico benè meritum. De eo ita decernit in reſponſione ad cap. 1. parag. 8. *Quem ſola penè vetuſtas commendat.* Quod ſi ſola penè vetuſtas commendet Seuerum, non fides vel accurata ſcriptio, iam de tota Martini hiſtoria, de epiſtolis, de Dialogis, & de ſacræ Hiſtoriæ Breuiario dubitari iuſtiſſimè licet. Sulpitium non commendo, quem Hieronymus, Paulinus, Guibertus Abbas Gemblacenſis, & alij copioſè commendarunt. Nec præterea

is est, qui petulantem vnius monachi stilum reformidet. Immo idipsum, cuius gratia hic homo Sulpitium tam malè accipit, nominatissimi in paucis scriptores in se receperunt Robertus Bellarminus, Nicolaus Faber, & Dionysius Petauius. Primus quidem in libro de scriptoribus Ecclesiasticis, vbi secundam Martialis epistolam repudiat, ob memoratum in ea Valeriæ cuiusdam Virginis martyrium; quia *id repugnat*, inquit, *Sulpitio lib. 2. sacræ Historiæ, qui scribit temporibus M. Antonini primùm intra Gallias martyria visa.* Secundus in Schediasmate de Dionysio, vbi de Sulpitio sic loquitur: *Seuerus Sulpitius Primuliacensis presbyter & Beati Martini discipulus, testis est, persecutione demùm quinta Martyria in Galliis visa fuisse, seriùs trans Alpes Dei religione suscepta.* Tertius denique Rationarij temporum partis primæ lib. 5. cap. 9. scribens, Soteri subrogatum esse Eleutherum anno circiter M. Aurelij 17. *Quando in Galliis ferali Imperatorum edicto Christiani complures occisi sunt, inter quos Lugdunenses martyres excelluerunt, ac tum primùm (ait Seuerus) intra Gallias Martyria visa, seriùs trans Alpes Dei religione*

gione suscepta. Hos auctores eò lubentiùs adfero, quòd quicquid Sulpitio contrarium Milletus iactitat, spreuerunt potiùs, quàm non legerunt, & pleno iudicij notitiæque silentio postponendum censuerunt.

Octauò, Gregorium Turonensem ignominiosè traducit, scriptorem quoque de Ecclesia, & de Gallia benè meritum. Et primò quidem in Responsione ad caput 2. parag. 1. vbi *Sancto*, inquit, *viro facilitatem eius & hallucinationem satis frequentem obiicimus.* Deinde in epilogo his verbis: *& certè si vel in vno Episcopo veram non esse constat narrationem, nihil erit, cur in reliquis impetrare fidem mereatur.* Sed quæ causa fecit, vt Milletus Gregorium tam immaniter accusaret, eadem est propter quam tres memorati scriptores illum laudarunt. Vnus quidem loco iam citato: *Primus*, inquit, *auctor harum epistolarum dicit, se cum Christo vixisse, antequam crucifigeretur. Martialis autem Episcopus primus Lemouicensium missus fuit ad eam vrbem, Decio Augusto & Grato Consulibus, vt Gregorius Turonicus testatur lib. 1. hist. cap. 28.* Alter verò loco etiam citato: *Gregorius*, inquit, *Turonensis Episcopus diligentissimus histo-*

riæ scriptor & antiquissimus, ex historia martyrij Sancti Saturnini tradit Dionysium Parisiensem venisse in Gallias, Decio secundùm & Grato Consulibus, Lutetiæque Episcopum factum. Tertius tandem eodem lib. sed cap. 13. *Eodem*, inquit, *imperante Decio, eiúsque anno primo, vel secundo, Christi 250. hoc est Decio & Grato Consulibus, ait Gregorius Turonensis Sanctum Saturninum Tolosæ Episcopatum iniisse, cum eóque missos esse Gatianum Turonorum, Dionysium Parisiensium Episcopum.* Iudicet nunc æquissimus censor, an Milletus emunctioris sit naris in olfaciendis Gregorij erroribus, quàm Bellarminus, Faber & Petauius, qui in hunc historiæ locum meditatè incubuerunt?

Nonò. Plura de Crescente Viennensi, & de Trophimo Arelatensi congerit, quàm de Dionysio Parisiensi, qui vel vnicum, aut certè præcipuum Responsionis argumentum esse debuit, πάρεργον μεῖζον τοῦ ἔργου. Hoc autem vitiosum esse differendi genus, quis ignorat?

Decimò. Tametsi commentitia genuinis, incerta certis, & falsa veris aliquando misceat, in tota tamen Responsione nullum probatæ fidei scriptorem adducit, quo ante Carolum Magnum

conſtet, Dionyſium Pariſienſem eundem fuiſſe cum Areopagita. Hoc vnicum obſeruaſſe, viciſſe eſt. Ergo veriſſima illa eſt epocha, quam nouæ opinioni fixit Nicolaus Faber his verbis: *Beatum Dionyſium Pariſienſem eundem fuiſſe, qui in Areopago à Beato Paulo cum vxore ad Chriſti fidem conuerſus eſt, nemo ante Caroli Magni tempora & Ludouici Imperatoris eius filij, ſcriptis, quæ ad nos peruenerint, aſſeruit, immo verò omnes contrà ſenſerunt.* Ceterùm Faber, ſeu optimarum artium ſcientiam, ſeu Eccleſiaſticæ & ciuilis antiquitatis cognitionem, ſeu quæſitam apud eruditos omnes exiſtimationem attendas, infinitis Milletis antecellit. At *maior*, inquit Athanaſius, *honos habendus eſt vel vni probatæ fidei viro, quàm decem aliorum millibus qui ſe inſolentiùs iactitant*. Quales ſunt ſine dubio Milletus, & quidam hodierni fautores illius, quos non veritatis inquiſitio, & ſuis aſſerta legibus Eccleſiarum traditio, ſed ſplendidæ tantùm librorum inſcriptiones in politiori charta delectant, ſed

Τίκτει πρώτιστον ὑπηνέμιον νὺξ ἡ μελανόπτερος ᾠόν.

En tibi ſumma totius collatitiæ Re-

ſponſionis, quam Milletus ad Sirmondi Diſſertationem de duobus Dionyſiis apparauit. Ex quo planum eſt, virum grauioribus ſtudiis occupatum in publicam vtilitatem peccaturum, ſi de confutanda iſtiuſmodi Reſponſione cogitaret, ne ceteroqui reſpondendo dignus fieret aduerſarius, qui vinceretur. Ego verò ad Reſponſionis iſtius Diſcuſſionem non appuliſſem animum, niſi vt reſponderem, in epilogo ſub finem capitis 6. me prouocaſſet arrogantiùs. Ecce igitur adſum, ſed caueat, ne tandem Theocriti Menalcas habeatur.

Quod autem pertinet ad meæ Diſcuſſionis conſilium, illud ſic ſe habet: Imprimis totam aduerſarij Reſponſionem ad inueniendi aſſerendíque veri regulas expendam, quæ, nî fallor, ſunt, vt verbi gratia Sulpitius Seuerus nulla in re falſitatis arguatur, niſi per eos ſcriptores, qui rem controuerſam meliùs nouerint, antiquiores ſcilicet, æquales, vel ſuppares: ſed cum hoc diſcrimine.

Antiquiores, ſi generatim loquaris, Seuero ſemper antepones, niſi forſam prompta ex adiunctis ratio nonnunquam aliter ſuadeat. Hic qui in Gallia de rebus Galliæ ſine affectu ſcribit, ma-

iorem illo si dissiderent, fidem meretur, qui in Asia degens, vel in Hispania de iisdem Galliæ rebus paulò ante Seuerum, aut illius ætate scripsisset.

Si plures æquales eiusdem potissimùm doctrinæ & regionis ab Seuero dissentirent, illi absolutè præferendi sunt. Sin vnus tantùm, non continuò præferendus, sed cum primis diiudicandum, vtri ex circunstantiis personæ, eruditionis & præsertim loci fides potior habeatur. Quod vbi præstari non poterit, tunc satius esse suspendere iudicium, quàm quod nescias temerè pronuntiare, viri prudentes decreuerunt.

Supparibus demùm scriptoribus, nisi plures sint, nulla præ Seuero, aut exigua fides tribuenda est, si aliunde non constet eos æqualium vel antiquiorum commentariis vti.

Deinde Vindicias pro Gregorio Turonensi, cui Gallia nostra plurimùm debet, duobus maximè in locis, & alibi passim oblata occasione repetam; in Hilduino, Milleto, atque aliis, qui *simplicem* illum vocare amant, longè grauiores errores ostendam, quàm quos vnquam admiserit Gregorius. Qua in re facturum me spero, vt iactatam de Gregorio victo-

riam relinquant, eámque insuper Cadmea multò peiorem sentiant. Vnde siquid paulò duriùs dictum offendatur, id repetitæ pro Gregorio & aliis eruditis hominibus Vindiciæ permittẽt. Præterea sæpiùs aduersario reponam, non quæ sunt mea, sed quæ sua, & quæ mihi quamlibet inuito ex contagiosa librorum illius lectione adhæserunt. Quanquam ego semper persuasum habui, bonæ causæ tuendæ disceptantium modestiam non obesse, sed nonnumquam inducenda est ferro sanitas.

Tum in excutiendis testimoniis, quæ citat, & in explicandis auctoribus, quos adducit, locos communes auctori suo reddam, non ignarus, quanti vir modestus æstimet sua, sed quoniam non omnes fortassis æstimant quæ æstimat, aliquid de meo subiungam. Quod si in frequenti & iterata locorum communium redditione molestus sim, indulgeat lector, quem scire cupio me id in gratiam aduersarij, qui me deuinctum habet, præstaturum. Hinc enim sua à nobis dissimulari queritur, inde non semper meminit, quid ipse legerit, scripseritque. Sic & præterea importunis diuersarum paginarum replicationibus occurram, &

quod maximè notandum eſt, efficiam, vt ſuos aduerſarius communes locos habiturus ſit inſtar adulterinæ monetæ, quã qui cudunt, dare quidem volunt aliis, ſed recipere nunquam.

Deinde ludentem in parergis hominẽ *ſequar quocunque ierit*, vt cũ Hieronymo dicam, *aut pariter in luto hærebimus*, *aut pariter expediemur*. Quamobrẽ multa de Creſcẽte, de Trophimo, de epiſt. Cypriani 67. de quibuſdam Zoſimi Papæ epiſt. de libello ſupplicij Epiſcoporũ Prouinciæ ad Leonem primum, & de aliis diſſeram, quę ſine vllo de Dionyſij quæſtione diſpendio prætermitterentur, ſi cum vitiligatore mihi res non eſſet. Quam ergo diſputandi legem imponit, accipiam, ſatius eſſe credens à recta ſcribendi methodo nonnihil deflectere, quàm vt vllum veritas detrimentum patiatur, aut etiam pati exiſtimetur.

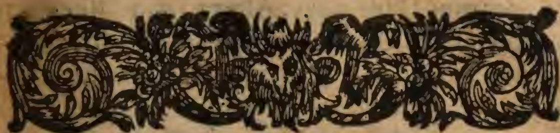
Denique quod parerga faſtidiũ creare poterunt, rerum, quæ de Dionyſio iam diſputatę ſunt, & in hac Diſcuſſione diſputabuntur, duplici compendio leuabo. Vnum varias ex præhabitis concertationibus in re hiſtorica vtilitates dabit. Alterum ex veræ traditionis legibus diſtinctum ſemper ab Areopagita Dio-

nysium nostrum demonstrabit. Sic quibus & aduersarij & mea parerga non placebunt, ea sine damno poterunt inuoluta relinquere.

Ceterum illa omnia si rectè obierim, tuum erit, Lector, videre, cuia sit veritas, & eam, si lubet, amare. Sed etiam atque etiam credas velim, singulis paginis scriptum à me, receptúmque, quod Beatus Augustinus lib. 1. de Trinitate c. 2. & 3. in se recepit: *Nec pigebit me, sicubi hæsito, quærere, nec pudebit, sicubi erro, discere. Proinde quisquis hæc legit, vbi pariter certus est, pergat mecum, vbi pariter hæsitat, quærat mecum, vbi errorem suum cognoscit, redeat ad me, vbi meum, reuocet me.* Quo vltimo nihil mihi potest accidere gratius, & vtilius. Nam cum Epiphanio hæresi 64. μεῖζον τὸ ἀγαθὸν τὸ ἐλεγχθῆναι τοῦ ἐλέγξαι νομίζω. ὅσῳ μεῖζόν ἐστι τὸ αὐτὸν ἀπαλλαγῆναι, τοῦ ἄλλον ἀπαλλάξαι.

Quorundam erratorum correctio.

Pag. 1. *linea* 2. *& alibi, lege* Mill. *p.*13 *l.*11. *l.* præside. *p.*24. *l.*8. *l. verbum Dei. p.*25. *l. vlt. l.*118. *p.*34 *l.*10. *l.* putidis. *p.*79. *l.*1. *l.* parti. *p* 83. *l. vlt. l.* asseratur. *p* 88. *l.* 23. *l.* in Gallia. *p.*119 *l.*1. *l. legeram. p* 125 *l.*1. *l. erit. p.*140. *l. vlt. l.* qui hîc de. *p.*152. *l.*18. *l.* Romanæ, sed &c. *p.*153. *l.*28. *dele* die. *p.*159. *l.*8. *l. æquius. p.*176 *l.*24. *l.* quòd. *p.*200. *l.*19. *l.* in Gallia. *p.*210. *l.*3. *l.* referatur. *p.*261. *l.*9. *l.* quem. *p.* 265. *l.*7. *l.* augetur. *p.*275. *l.*28. *l.* Metaphrastæ. *p.*278. *l.*1. *l.* plenis.

RESPONSIONIS AD DISSERTATIONEM DE DVOBVS DIONYSIIS DISCVSSIO.

CAPVT PRIMVM.

Dissimulatæ à Mileto in Sulpitij Seueri textu epochæ duæ explicantur, explicatæ confirmantur, & à quibusdam obiectiunculis defenduntur.

I. VT ad primum Dissertationis caput respondeat Miletus, duas in oratione Seueri epochas dissimulat, quæ non priùs expenduntur, & suis confirmantur momentis, quā quicquid obiicit, statim euanescat. Prima epocha illa est, quę primos Galliarum martyres Aurelio Imperatori consignat, eámque idcir-

cò vocamus Definitam: Altera, quæ susceptam intra Gallias Christi religionem nulli consignat Imperatorum, sed in certa versatur comparatione, qua seriùs in Galliis suscepta Christi religio traditur, quàm in Italia & in Oriente, vbi non vna iam agitata fuerat Christianorum persecutio. Quæ sic instituta comparatio facit, hanc vt epocham appellemus Indefinitam. Seuerum intuêre. *Sub Aurelio*, inquit, *Antonini filio persecutio quinta agitata, ac tum primum intra Gallias martyria visa, seriùs trans Alpes Dei religione susceptâ.* Hoc loci duplicem illam epocham quis non distinguit facilè, & non obseruat continuò causam reddi, cur non æquè citò in Galliis, atque in Italia & in Oriente, ad perniciem Christianorum translatum sit nomen sanctissimum religionis? Præterea singulas ita recenset persecutiones, vt quibus in locis, & quibus etiam de causis maior, minórve pro suscepta religione fuerit vexatio, maiorem illam, minorémve repræsentet vexationem. Qua in re vix falli potuit, si ea maximè consideres, quæ ad Gallos spectant. Cui rei fidem faciunt duo, quorum vnum in auctoris præfatione legitur: *Non peperci*, inquit, *labori meo, quin ea, quæ permultis voluminibus perscripta continebantur, duobus libellis concluderem, ita breuitati studens, vt pœnè gestis nihil subduxerim.* Alterum verò ex his libri 2. verbis habetur: *Nullis vnquam magis bellis mundus exhaustus est, neque maiori vnquam triumpho vicimus, quàm cùm decem annorum stragibus vinci non potuimus. Extant etiam man-*

data literis præclaræ eius temporis martyrum passiones, quas connectendas non putaui, ne modum operis excederem. Hæc omnia perpendenti occurrit primò, Seuerum non potuisse non rectam primis Galliarum martyribus epocham assignare; tum quia nihil prætermisit eorũ, quæ permultis exarata voluminibus continerentur, tum quia descriptas à synchronis martyrum historias habuit, tum quia Seueri tempore incertis narrationibus, quas per otium vulgus fingit, locus nondum fuit.

Deinde recentiores Seuero auctores non potuisse rectiorem iisdem martyribus epocham defigere, tum quia certiora veterum monimenta non habuerunt, tum quia rerum & annorum vices non tulerunt, vt mandatæ literis veterum martyrum passiones ad posteros integræ peruenirent. Quamobrem nulla in re Seuerus falsitatis argui potest, nisi per eos scriptores, qui rem in quæstione positam meliùs nouerint: Id est, per antiquiores, æquales, vel suppares: sed cum illo discrimine, quod in præfatione notauimus. At eos, qui postea ex vulgi credulitate Sanctorum historias interpolarunt, omninò reiicimus, cùm memoratis de causis, tum maximè propter auctoritatem Athanasij, qui peculiari disceptatione vetat, ne in diiudicanda veritate solius iudicio multitudinis feramur.

Seueri definita martyrum epocha defenditur.

II. Quod autem pertinet ad Seueri definitam martyrum epocham, his illa machinis oppugnatur. 1. Clemens Romanus in epistola ad Iacobum prima, iubet, vt Episcopos per suas consecret Diœceses, consecratósque Romam mittat, quorum alij in Gallias & Hispanias, alij in Germaniam & Italiam ablegentur. 2. Apud Paulum Diaconum Petrus Clementem ad Metensem, & alios religionis Doctores ad alias; quæ præcipuæ erant Galliarum vrbes, verbo Dei obtinendas dirigit. 3. Apostolorum ætate Crescens Viennenses ad Christum conuertit, Trophimus Arelatenses, Martialis Lemouicenses, Paulus Narbonenses, Memmius Catalaunenses, & alij Apostolici viri alios Lugdunensis Galliæ populos diuina religione imbuerunt. Hinc apud Orosium lib. 7. hist. edicit Nero, *vt per diuersas Imperij prouincias*, atque adeò per Galliam interprete aduersario Christiani suppliciis afficiantur vltimis. Deinde Domitianus sub initium imperij iussit, *vt confirmatissima toto orbe Ecclesia, datis vbique crudelissima persecutionis edictis conuelleretur.* Hoc agunt præfecti Prouinciarum, quod mandant Imperatores. Sed in tanta Galliæ Christianorum strage, quantam Nero & Domitianus fieri voluerunt, vnicus nobis à Mileto exhibetur Zacharias, qui Viennæ ne sub Nerone quidem, vel Domitiano, sed sub Tra-

iano martyr occubuit. Quis nunc risum contineat? Tam acutè tamen disputat & solidè, qui fragilitatem argumentorum in aduersariis ridere consueuit, qui singulis paginis non semel triumphat. Insanus sim si mentior. In antecedente illo totus tumet, in consequente totus iacet, in antecedente attollit se per singula, in consequente eneruis factus in ipso conatu frangitur. Verùm istud, quia cuiuslibet fidem superat, non exaggero, sed lectorem ad librum remitto.

Quantò autem prudentiùs ex Neronis & Domitiani edictis, & Mileti diligentiâ in notandis primis Galliarum martyribus disputaretur in hunc modum: Nullus in Galliis sub Nerone & Domitiano martyr nominatim asseritur idoneis testibus, qui nimirum vetustiores sint Seuero, æquales, vel suppares. Itaque certò colligendum est, Neronis & Domitiani tempore nondum fuisse Christi religionem intra Gallias susceptam.

Verùm de Orosio cur litem mouet, qui non ante Aurelium, & Antoninum Verum, sed sub ipsis duntaxat Christianos *in Gallia* disertè afflictos fuisse testatur? Quo vel maximè confirmatur nostri Seueri testimonium. Et licet Seuerus quintam persecutionem vocet, quam Orosius appellat quartam, reipsa tamen conueniunt, & qui vtrumque scriptorem hac in re conciliare non potuit, neutrum legit, intellexitque; nisi forsan velit Orosium Ecclesiæ persecutiones minus accuratè descripsisse, quòd quartam sub Adriano persecutionem omiserit.

Ceterum ex inueniendi asserendíque veri legibus quis defendit martyrium Zachariæ contra Seuerum, qui martyrem sub Traiano nullum agnouit? Beda, inquit ille, Ado & Romanum Martyrologium. Itane verò? tantum Chronologicæ eruditionis! erit igitur Seuero vetustior, æqualis, aut suppar Beda, qui ad annum 720. floruit, vel Ado, qui ad annum 870. scripsit, vel ille tandem, qui post annum 1548. Martyrologio Romano Zachariæ martyrium intulit.

Quod si placet Seueri testimonium infirmare per Bedam, qui Seuero trecentis, per Adonem, qui quadringentis, per alium, qui mille & ducentis annis posterior est, nihil vetabit æquissimus scriptor, quominus tam nobile exemplum secuti Bedam infirmemus per Bellarminum, qui alteram Martialis epistolam ex rememorato in ea Valeriæ cuiusdam martyrio reiicit, Adonem per Nicolaum Fabrum in schediasmate de vtroque Dionysio, & illum alium per Dionysium Petauium Rationarij temporum partis primæ lib. 5. Qui tres eximij scriptores epocham Seueri sibi nec perfunctoriè tantùm vindicarunt, sed re ad maturioris iudicij trutinam exactâ. Quod an Beda, Ado, & ille tertius fecerint, non necessitatis, vt apparet, sed superpondij causa videndum est.

Bedæ Martyrologium expenditur quoad Zachariam martyrem.

III. Et primò quidem cur de Bedæ Martyrologio disputat aduersarius, postquam illud hoc suo calculo momordit in Vindiciis lib. 2. cap. 4. *Venerabilis Bedæ*, inquit, *corruptum, vt probatum est, Martyrologium adducunt.* & post alia: *sed ponamus Vsuardum nobis aduersari, quid tanti denique est? Ex corrupto Bedæ Martyrologio, vnde pleraque alia mutuatus est, mendum illud contraxit.* Ita lectores suos egregiè ludificat, & meritò, si fucum sibi fieri velint. In Vindiciis Bedæ Martyrologium, vt *corruptum* repellitur, in hac Vindiciarum defensione, vt *amplissimum* producitur. Quid enim? Ibi Bedæ Martyrologium damnatur, quia causæ nocet, hîc probatur, quia causam iuuat. De tali scriptore diceret Tertullianus, quod *nulla* illi *constantia de conscientia competat ad defendendam sibi veritatem.*

Iam de Bedæ Martyrologio sic censemus. Bedæ Martyrologium, quod habemus, cùm ex puro exemplari non prodierit, vt alibi iam obseruauimus, & nunc dissimulat aduersarius, nemo est, qui Zachariæ martyris fidem de Bedæ temporibus asserat, & quamuis per Bedam asserere quis vellet, huius tamen epochæ assertionem reuellerent alij duo, & Beda insuper antiquiores, Gregorius Turonensis & Sulpitius Seuerus, qui inter primorum Galliæ martyrùm historias, neque huius Zachariæ passio-

nem, neque nomen ipſum inuenerint. Illa verò paſſio, cur tunc fuiſſet omiſſa? vel ſi omiſſa, quibus quæſo commentariis Zachariæ nomen & martyrium ad Bedæ & recentiorum notitiam peruenit?

Adonis Chronicum expenditur quoad Zachariam martyrem.

IV. Ado quidem in Chronico martyrium Zachariæ meminit, non in Martyrologio, vbi præſertim rem meminiſſe ſuam debuit. Quare vt alibi iam aduertimus, & diſſimulat aduerſarius, vehemens coniectura eſt, Zachariæ martyrium ab aliis inſertum fuiſſe Adonis Chronico, vel Adonem in Martyrologio tacitum Zachariæ martyrium prætериiſſe, quod indiderat Chronico, rerum Zachariæ minus peritus.

Quod autem interpolatum ſit Adonis Chronicum, vel ab alio ſcriptum, aduerſarius ſignificat in reſponſione ad cap. 2. Diſſertationis. *Idem*, inquit, *Ado, ſeu alius in Chronico.* Itaque non Adonem falſi arguimus, ſed hunc innominatum auctorem, vel alium Adone vetuſtiorem, quem ille ſecutus eſt. Quæ Mileti argutia eſt, vt Gregorium Turonenſem excuſet, quòd veterem Saturnini martyris hiſtoriam ſibi vindicarit. At ponamus Adonem nobis aduerſari, quid tanti denique eſt? ex corrupto Bedæ Martyrologio mendum illud contraxit, quæ eſt altera Mileti ſubtilitas, qua in Vindiciis lib. 2. cap. 4. Vſuardum refellit.

Deinde cùm nullus Zacharias martyr extet in veteribus Viennenſium Litaniis, quæ anno 1578. prodierunt, hunc Epiſcopum martyrem Viennæ quondam notum fuiſſe, quis affirmaret? Nemo enim benè moratam Eccleſiam vidit vllam, quæ primum Epiſcopum ſuum martyrem non inuocarit in Litaniis ſuis? Non dubito tamen, quin ex quo Chronicum Adonis editum eſt, Zachariæ Epiſcopi & martyris nomen potuerit Calendarium & officium Viennenſis Eccleſiæ occupare. Sed vetera quærimus, *quæ*, vt ait Vincentius Lirinenſis, *non poſſunt ab vlla nouitatis fraude ſeduci.*

Ego facilè crediderim, propter rerum geſtarum ignorantiam, alterutrum è duobus accidiſſe, ſeu quòd Zachariam preſbyterum, qui Lugduni ſub Aurelio paſſus eſt, pro Epiſcopo Viennenſi habuerit Ado, ſeu quòd Zachariæ, ſiquis tunc fuerit Viennæ Præſul, martyrium ex altero nominis ſimilitudine communicarit.

Denique ſiquis Adonis Chronicum paulò inſpiciat diligentiùs, non abnuet profectò ex veris appoſitè digeſta non eſſe, quæ in illo de quibuſdam Viennenſium Epiſcopis leguntur. 1. Quem tertium Viennenſem Epiſcopum appellat Martinum, in annis ab illius exceſſu computandis Martino Turonenſi comparat: at verò cur comparet, quid tandem cauſæ fuit? An geſta & virtutes Epiſcopi, cuius vel nomen incognitum eſt primis Eccleſiæ ſæculis? An diuturnitas Epiſcopatus, qui in Chronico nouem annos tantùm durauit? quippe circa annum 110. mori debuit, à cuius tranſitu vſque

ad Martini Turonensis transitum annos numeret Ado ducentos & nonaginta? An denique illius ab Apostolis facta ad Viennenses legatio, quam Ado memorat in Martyrologio Calendis Iulij? Neque etiam istud, cùm quo tempore Martinum Zachariæ successorem facit, in viuis non erant Apostoli, à quibus legaretur.

Deinde Concilium Arelatense primum ad annum 635. iuxta Parisiensem editionem anni 1512. vel ad annum 322. iuxta Parisiensem alteram editionem anni 1563. & Coloniensem anni 1618. collocat, & in eo Concilio Claudium Viennensem Episcopum. At neque anno 635. aut 322. habitum est Concilium illud, sed anno 314. Neque etiam illi Claudius interfuit, sed Verus, qui eidem Concilio subscribit.

3. In Martyrologio sanctum facit Verum illum, qui Euantio successit circa annum 590. sed in Chronico nullum illi titulum Sancti tribuit, licet Euantium, & Desiderium Veri istius successores Sanctos appellet. Denique in Chronico doctrina & confessione fidei illustrem sub Traiano scribit alium Verum, cuius nulla est in Martyrologio memoria. Hic ille fortassis, qui Arelatensi Concilio interfuit, & qui ad tempora Traiani perperam reuocatus est.

Ex Catalogo Turonensium Episcoporum simile quid obiiciant, qui in Vindiciis & Areopagiticis suis Gregorij Turonici famam & diligentiam corrodunt.

Romanum Galesinij, & Baronij Martyrologium expenditur, quoad Zachariam martyrem.

V. Romanum Galesinij aut Baronij Martyrologium ex Adonis seu alterius Chronico Zachariã Viennæ Episcopum & martyrem fecit, vt apparet ex notis Atqui Ado ex Beda seu altero deceptus Galesinium & Baronium in fraudem induxit. Sic ex suis communibus locis responderet Miletus.

Quod autem Galesinius & Baronius Zachariam non scripserint martyrem ex Romana traditione, colligitur primùm ex veteri Romano Martyrologio, quod Rosuueidus edidit, deinde ex illo Martyrologio, quod ad vsum Romanę Ecclesiæ Patauij ante annum 1500. tum Venetiis 1522. & 1548. euulgatum est: In his enim ne nomen quidem Zachariæ istius legitur, tantum abest, vt martyrium legatur. Quinetiam nescio, an vllum sit vetus in Gallicanis Ecclesiis Martyrologium, vbi reperiatur. At primum, vt quidam volunt, Gallicanæ Ecclesiæ martyrem, qui quadraginta & amplius annis antè passus sit, quàm Aurelius Christianos vexaret, tandiu Gallicanę Ecclesiæ, tandiu Romanæ ignotum fuisse, nullus autumarit vnquam.

In epilogo productum quorundam aliorum martyrium expenditur.

VI. Huc commodè iuxta & breuiter reuo-

camus, quicquid in loco minus ſuo contra Seuerum diſſeruit aduerſarius. Scilicet vt quem in reſponſione ad primum caput Diſſertationis fucum facere oblitus erat, in epilogo reſponſionis faceret, poſthabitis omnibus inueniendi aſſerendique veri regulis. Quod ſingillatim oſtendimus.

Opponit primò Eutropium Sanctonum Epiſcopum & martyrem ſub Clemente. Sed in Gregorio Turonenſi, quem laudat, duo malitiosè diſſimulat: vnum eſt, Gregorium in libro de miraculis non ex ſe, ſed ex incerta fama miſſum à Clemente Eutropium referre: alterum, Gregorium lib. 1. hiſtoriæ Francorum tacitò reiicere, quod alibi ex aliorum opinione dixerat, cùm videlicet primos Galliæ martyres ſub Aurelio deſcribit. Deinde quoad Eutropium vel vnicus ſufficit Seuerus, qui cùm eſſet Primuliacenſis preſbyter, & Sanctonum vicinus, ignorare non potuit, an Eutropius ante Aurelium occubuerit martyr. Vſuardus verò & alij recentiores certum pro incerto, quod Gregorius retulit, acceperunt. Quare & hac de cauſa, & quia nec ſunt antiquiores Seuero, æquales, vel ſuppares, ex inueniendi aſſerendique veri legibus repelluntur.

Opponit 2. Caraunum Carnotenſium Epiſcopum & ſub Domitiano martyrem. Sed id tantùm probat ex Romano Galeſinij Martyrologio, cui omnem in Vindiciis libro 2. cap. 4. fidem ſic detrahit. *Nulla ad nos, niſi adiectione nouorum Sanctorum, aut Græcorum imitatione Martyrologia corrupta perue-*

nerunt. Deinde repugnant veteres Ecclesiæ Carnotensis Litaniæ, vbi Caraunus inter martyres ponitur, qui sub Maximiano migrarunt. Denique in Vsuardi & Romano Martyrologio, quod Patauij, & Venetiis editum est, hæc tantùm de Carauno traduntur. 5. Calend. Iunij: *Eadem die Sancti Carauni, qui apud Carnotum ciuitatem capite amputato martyrium sumpsit.*

Opponit 3. Nicasium Rotomagensem, qui ex Romano Galesinij Martyrologio sub Præsule Fescennino passus est. Quid tum? sub eodem passus est Dionysius Parisiensis, quem Martyrologia & Litaniæ Gallicæ Maximiano consignant. Immo & Rotomagenses Litaniæ Nicasium eidem Imperatori tribuunt. Deinde allegat Ordericum Vitalem, quem vt auctorem Seuero & Gregorio quingentis annis posteriorem ætas excludit.

Opponit 4. Sabinianum & Potentianum, quos Petri discipulos & Martyres tradit Bedæ Martyrologium. Sed aduersarius in Vindiciis Martyrologium Bedæ vt corruptum reiecit. Deinde ista in illud Martyrologium irrepserunt ex historia Sabiniani & Potentiani, in qua vtrumque sub Nerone passum, & Sabinianum à Petro Galliæ primatem nugator aliquis affirmat. Hæc quippe dignitas iam tum primùm Senonensibus à Ioanne octauo concessa est. Denique furtim prætererit, quæ de Sauiniano & Potentiano notauimus in Animaduersionibus ad Samblacatum: vbi sic egimus: Non

de Sauiniani & Potentiani martyrio, ſed de tempore martyrij diſputamus. Hos quidem in Martyrologio Ado ab Apoſtolis, ſed Vſuardus Adone vetuſtior, & Senonibus vicinior, non ab Apoſtolis, ſed à Pontifice Romano miſſos ſcribit; Vſuardum ſequuntur multarum Eccleſiarum Martyrologia, in quibus & Pariſienſe & hodiernũ Romanum. His adde, quòd in veteribus Senonenſium Litaniis Sauinianus poſt Laurentium & Vincentium collocetur.

Opponit 5. Ionium martyrem & Dionyſij ſocium: qua in re ſubtilem Philoſophum non pudet idem per idem probare: Ionij porrò geſta, quæ nomine tenus citat, cùm recentiſſima ſint, Sulpitio Seuero non poſſunt opponi. *Quod à recentiori auctore*, vt ait Baronius, *de rebus adeo antiquis ſine alicuius vetuſtioris auctoritate profertur, contemnitur.*

Opponit 6. Agoardi & Agliberti geſta, in quibus illi ſub Nerone paſſi dicuntur. At primò hæc geſta recentia ſunt, vt ſola lectio docet. Deinde ſi vera eſſent, de viſis ante Aurelium raro martyribus ridiculè explicaret aduerſarius Seuerum. Scilicet apud Baronium & Vſuardum in Martyrologio, *Agoardus & Agliberius, cum aliis innumeris promiſcui ſexus* martyrium fecerunt.

Quædam ex ſuperioribus corollaria deducuntur.

VII. Porro ex tota præcedenti Diſcuſſione,

quæ ad definitam Seueri epocham pertinet, nonnulla corollaria deducuntur.

Primum eſt, tria, quæ Miletus ampliſſima gloriatur de Zachariæ martyrio teſtimonia, nec certò ad vnicum Adonem referri, & fruſtra referri, vt ex inueniendi, aſſerendíque veri regulis conſtat. Secundum, vnicam, quæ ſuo loco ex Zacharia contra Seuerum facta eſt, obiectionem ſua ipſius explicatione primùm refelli, deinde illam vſque adeo elumbem eſſe & debilem, vt propter æui, quo res ſæpè vitiantur, poſteritatem antè pereat, quàm in Aurelij tempus regrediatur, & Seueri iugulum petat.

Tertium, accerſitas ex epilogo neſcio quas obiectiones, cùm præcedentem infirmitate ſuperent, Seuero longè minus incommodare.

Quartum, à temporibus Traiani remouendum eſſe Zachariæ martyrium, tum quia recens & incerta illius exigit hiſtoria; tum quia nec in veteri Romano Martyrologio, nec in vllis Gallicarum Eccleſiarum Martyrologiis, nec in Viennenſibus Litaniis inuenitur, tum quia Ado miſſum fecit eiuſmodi martyrium in ſuo Martyrologio, tum denique quia Concilium Francofordienſe can. 42. præcipit, vt *ÿ ſoli in Eccleſia venerentur, qui ex auctoritate paſſionum & vitæ meritò electi ſint.*

Quintum, Reſponſionem ab aduerſario ſic inſtitutam fuiſſe, vt niſi contra veteres recentiorum, adeóque priſca minus callentium iudicio ſteteris, iudicium nullum futurum ſit. Hoc autem qua in Academia, quo in foro quis feret?

Sextum, Religiosum scriptorem non satis accuratè expendere quæ aliis opponit, ac proinde non veritati, sed studio partium litare, immo verò totam illius qualemcumque diligentiam nobis plurimum fauere, cùm ne vnum quidem Seuero vetustiorem, æqualem aut supparem auctorem producat, qui superiores Aurelio martyres in Gallia notarit.

Septimum, immobilem perstare Seueri de primis Galliæ martyribus epocham, atque adeò Dionysium Parisiorum Episcopum, cùm sit martyr, Areopagitam non esse, & quod necessariò connexum est, causa penitus cecidisse Miletum, qui non quemadmodum oportuit, aduersus Sulpitium Seuerum egerit.

Indefinita Seueri de suscepta intra Gallias religione epocha defenditur.

VIII. Nunc inspiciendum est, an feliciùs impugnetur epocha, quæ à nobis indefinita nominata est. In hoc certamine, quem sibi pugnæ campum vir fortis delegit, habuit, in eo solus dimicauit, nec difficilè suo & meo iudicio vicit. Quæcumque enim de suscepta Christi apud Gallos religione congerit, tam non sunt contra indefinitam Seueri epocham, quàm contra Pompeium, nisi monstrum sibi fingat Miletus, vt Herculem postea possit agere. Omnes industriæ neruos eò contendit, vt probet, Petri, Pauli & Clementis temporibus susceptam Christi apud Gallos religionem fuisse. Sit ita. quid tum? An inficiatur Seuerus, dum in

Galliis

Galliis tardiùs, quàm in Italia & in Oriente susceptam Christi religionem asseuerat. minimè gentium.

Age verò supponamus, concordia esse de Crescente testimonia, & vera insuper omnia, quæ in hanc rem diligentissimus scriptor adducit: Tunc fingat ille sibi, si volupe est, Petrum & Paulum, postquam Romæ octodecim vel viginti annos steterunt, homines in Galliam legare, qui Euangelium docendo suadeant alicubi persuadeántque. Tunc amabo te nónne verè & affirmatè quis diceret, quod dixit Seuerus, qui non absolutè, sed comparatè locutus est? Pudet me in his tandiu immorari, ex quibus vti visum est, definita Seueri de primis Galliæ martyribus epocha refigetur nunquam.

Laboriosum quidem fuit Apostolorum ætate Christianam facere Galliam ferè totam, sed parum mea sententia ingeniosum & subtile. Etenim si Gallia fermè tota Christum induit ætate Apostolorum, cur ne vnus quidem martyr ex certis monimentis assertus est ante Aurelium? cur non potiùs innumerabiles probati auctoribus Seuero vetustioribus, æqualibus, supparibus? Scilicet Gallicani fideles Italis & Orientalibus cautiores pacem cum carnificibus inierunt, ignes, ferrum, cruces, equuleos, & cetera id genus tormenta feliciter eluserunt, aut opum suarum profusione vexationem à tyrannis redemerunt. Ad Gallos igitur non spectat vetus illud effatum: *Sanguis martyrum, semen Christianorum.* Quippe ante Aurelium se-

minatus nullus est Christianorum sanguis in Gallia, quæ sub Petro, Paulo, & Clemente per præcipuas ditionis suæ ciuitates Christum profiteretur; dissimulantibus centum & ampliùs annos Imperatoribus, amicis tortoribus, fauentibus tyrannis. Quo tempore, vt cum Seuero nostro dicam; per alias prouincias, *Actæ sunt in innoxios crudelissimæ quæstiones, quin nouæ mortes excogitatæ, multi crucibus affixi, aut flamma vsti: plerique in id reseruati, vt cùm defecisset dies, in vsum nocturni luminis verterentur. Hinc datis legibus religio vetabatur, palámque edictis propositis Christianum esse non licebat.*

Quis ergo non videt Milletum in Atheniensis Perilli fortunam incidere; & suis miserum machinis obrui, quas ad euertendam Seueri epocham inconsideratus apparatat. Hinc itaque inanem & cassum laborem reddit, & coaceruata ex pluribus testimonia dubia relinquit & incerta: Inde prudentiam & iudicium prostituit infeliciter.

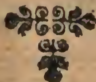
Hæc cùm absurda sint & ridicula, quo se loci communis proripiat, quæsiuerit.

Præterea in exquirendæ veritatis gratiam demus, non ita accuratam esse Seueri epocham; quæ indefinita est, & in comparatione consistit. Quid inde damni feret altera, quæ definita est, & primos Galliæ martyres sub Aurelij constituit Imperio? Magnum inde, respondet Milletus, Seuero damnum accidit, quia per indefinitam epocham definita comprobatur. Tantúmne istud? tantum, at totum? futile

prorſus atque otioſum eſt. Quinetiam hoc reſpondere hominem illum miror, qui cùm tam bonas horas, vt audio, in Philoſophorum & Theologorum Scholis impenderit, adhuc ignoret, aliquas eſſe certas alioqui propoſitiones, quæ momentis non vltraquam probabilibus muniuntur nonnullas admitti concluſiones, habitis inſuper rationibus, queis illæ probantur.

Sit igitur anceps, ſeu, ſi velis, falſa Seueri epocha, quæ indefinita eſt, quia ancipitem, ſeu falſam auctores Seuero antiquiores, vel æquales conuincunt. Eritne continuò anceps aut falſa martyrum epocha, quæ definita eſt, niſi illam pariter ancipitem, vel falſam auctores Seuero antiquiores, æqualéſve conuincant?

Credidit fortè vir doctus & prudens, eum, qui ſemel errauit ſcribendo, poſtea ſemper errauiſſe. Hoc verò ſi perſuaſum habet, de omnibus actum eſt, quæ in Vindiciis & in hac Vindiciarum defenſione ſcripſit.

CAPVT II.

Collecta ab aduerſario de Creſcente teſtimonia diſcutiuntur. Ex diſcuſsione probabilius aſſeritur in Galliam nunquam veniſſe.

I. QVANQVAM ſuperiori capite planiſſimum fecimus, nonnulla quorundam teſtimonia, quibus indefinitam Seueri epocham Milletus adoritur, illi multò magis officere, quàm Seuero: ſunt tamen in cauſa duo, cur nunc illa omnia teſtimonia ſingillatim expendamus. Alterum eſt, quòd illorum penſitatio Eccleſiaſticæ hiſtoriæ nonnihil allatura ſit lucis. alterum & potiſſimum, quòd ſua non minoris æſtimet modeſtus ſcriptor, qui & alios in reſpondendo iniuſtæ diſſimulationis priùs accuſat, quàm & ipſe eiuſdem criminis longè iuſtiùs accuſetur. Sed iampridem deſitum eſt his artibus diſputari.

A Creſcente ordimur perſpicuè demonſtraturi, quàm parum conſtet illum vnquam in Gallias veniſſe, ni forſan iudicaueris numquam veniſſe.

Locus Euſebij de Creſcente expenditur.

II. Milletus iterum producit Euſebium, cuius Græca cùm aliter atque aliter interprete-

tur, vetat, nequid auctor apertè senserit, agnoscamus. In Vindiciis lib. 1. c. 4. sic Græcũ Eusebij locum Latinè vertit, τῶν ϑ λοιπῶν ἀκολούθων τῷ Παύλου Κρήσκης μὲν ἐπὶ τὰς Γαλλίας στειλάμενος ὑπ' αὐτοῦ μαρτυρεῖται. *Inter alios Pauli discipulos Crescẽs in Gallias missus, & sub ipso* (Nerone videlicet) *martyrio coronatus est.* Hîc verò in respõsione ad caput primũ Dissertationis sic aliter vertit: *Inter alios Pauli discipulos Crescens ab ipso missus in Gallias dicitur.* Prima versio in duobus ab altera dissidet: vnum est, Crescentem non modò in Gallias missum, sed etiam in Galliis martyrio coronatum. Alterum sub Nerone martyrium eiusmodi contigisse. Hæc versio auctoris ignorantiam vel fraudem prodit; ignorantiam quidem, cùm Eusebij mentem adeò non assecutus sit, vt corruperit; fraudem verò, cùm martyrem sub Nerone in Galliis Crescentem fecerit, vt postea martyres ante Aurelij principatum inueniret, & Seueri auctoritatem eleuaret. Quæ duo nî fallor, Christianum scriptorem, & strictioris obseruantiæ virum minimè decent.

Secunda versio subdola est. Hæc enim *ab ipso* non cum *missus*, sed cum *dicitur*, iungenda sunt. Quippe Paulus ipse est, qui quò abierit Crescẽs, testatur in altera ad Timotheũ epist. quam citat Eusebius. Quod cùm aduerteret Christophorsonus, & aliunde apud Paulum Galatiam scribi, non Galliam sciret, & mendum in Eusebij historiam irrepsisse ex manuscriptis rectissimè coniiceret, sic Eusebij locũ reddidit: *Ex ceteris Pauli comitibus, & discipulis vnum fuisse Crescentem, quem in Galatiam profectum Paulus*

ipse testatur, alterũ Linum, quem in 2. ad Timotheũ epist. simul cum illo Romæ versatũ memorat.

Deinde si Eusebium Ruffini habuit Seuerus, vt ex Paulino commodè docet aduersarius, vel in exemplari suo legit Crescentem in Galatiam missum à Paulo vel in Galliam; si primum legit, contra aduersarium stat Eusebius Ruffini, & deinceps librariorum vitio hac in parte corruptus est, nisi fortè aliud ex Corbeiensi Bibliotheca Eusebij producatur exemplar, quod Seuero vetustius sit. Si verò secundum legit, ex Gallicanæ Ecclesiæ traditione, & veterũ scriptis rectius nouit aduersario, an multùm, an parum, an nihil Euangelij prædicatione Crescens profecerat in Gallia, atque sic suam potuit cõscribere historiam, quæ Eusebio non repugnaret, aut eruditè repugnaret. Horum autem vtrum receperit Milletus, graue feret incommodum.

Tertiò, in Eusebij vel Ruffini codice, quem habuit Hilduinus, cùm ad Ludouicum Imperatorem scriberet, ita habebatur: *legitur*, inquit, *sic in eadem Ecclesiastica historia cap. 4. libro 3. Memorantur autem ex comitibus Pauli, Crescens quidem ad Galatas esse profectus, Linus verò & Clemens in vrbe Roma Ecclesiæ præfuisse, qui comites & adiutores eius fuisse ab ipso Paulo perhibentur* Ex his Chronicum Mariani Scoti ann. Chr. 72. & recentiores MM. SS. Codd. qui vt Corbeiensis *Gallias* habent, corrigendi sunt Regius, Victorinus, Nauarricus noster, & alij similes. Sed nunc quò se vertet Hilduini discipulus? Siue enim magistri fidem accuset, siue laudet, vincimus: si accuset, nobis plurimum fauebit, qui Hilduino in citandis aucto-

ribus imposturæ dicam scripsimus: si laudet, manuscriptos Corbeianæ Bibliothecæ codices accusabit, & in iis interpolationem admittet, qua monachus quidam pro *Galatas* imperitè reposuit *Gallias*.

Denique scripserit Eusebius Crescentem in Gallias missum, quid inde certi concludetur ab eo, qui in Vindiciis lib. 1. cap. 4. contendit Galatiæ nomen idem olim fuisse, quod Galliæ? tunc enim liberum erit, quam volueris ex Asia, vel Europa regionem interpretari. Immo ex sensu, quem Seueri verbis tribuit aduersarius, Galliam nostram non interpretaberis.

Epiphanij locus examinatur.

III. Epiphanius de loco, vbi Crescens nuntiauit Euangelium, sic suam aperit mentem hæresi 51. Cùm secundæ ad Timotheum epistolæ cap. 4. *in Galatiam* abiisse dicitur, *in Galliam* ibi reponendum putat, contra quàm tunc legebatur, & hodie in exemplaribus Pauli legitur vniuersis. Sed cùm nihil obtinuerit Epiphanius, cum Epiphanio Areopagiticus causa cadit, etiam decernente Ecclesia, quæ in eadem epistola Pauli legit & legi vult, Crescentem in Galatiam profectum: deinde licet Epiphanius, & Theodoretus, qui Galatiam explicat Gallias, æquales sint Seueri, hic tamen illis duobus ex circunstantia regionis, vbi scripsit, præferendus est. Etenim ex traditione maiorum scire sine dubio potuit, quo tempore Crescens venisset in Galliam, & quem

ibi fructum feciſſet. Ex quo ſic poſtea ſcripſiſſet hiſtoriam, vt nulla illum inter & Epiphanium ac Theodoretum diſcrepantia fuiſſet.

Sophronius, & Chronicum Alexandrinum examinantur, deinde cum Adonis & Vſuardi Martyrologiis committuntur.

IV. Sophronius libro de ſcriptoribus Eccleſiaſticis Creſcentem in *Galliis prædicaſſe verbum, atque ibi ſepultum* tradit, quod quia Hieronymi libro de ſcriptoribus inſertum eſt, Hieronymo imperitè tribuit Samblacatus in Palladio rurſus edito, vt vel ſolùm alios calumniaretur. Sed Chronicum Alexandrinum addit, *mortem Creſcentis ſub Nerone contigiſſe.* At enim ſi Galliarum nomine intelligunt eam Europæ partem, quæ nunc Gallia vocatur, reclamabit Ado in Chronico, vbi ſic habetur: *Primus Creſcens diſcipulus Apoſtolorum Viennæ aliquot annis reſedit, quo ad Galatiam reuerſo tertius Martinus Epiſcopus Viennæ reſedit.* Reclamabit idem in Martyrologio 27. Iunij: *Apud Galatiam Beati Creſcentis diſcipuli Sancti Pauli Apoſtoli, qui ad Gallias tranſitum faciens, verbo prædicationis multos ad fidem Chriſti conuertit, Vienna ciuitate Galliarum per aliquot annos ſedit. Rediens verò ad gentem, cui ſpecialiter fuerat Epiſcopus datus, Galatas vſque ad beatum finem vitæ ſuæ in opere Domini confortauit.* De-

nique reclamabunt Vſuardus, Beda & Baronius in Martyrologiis, in quorum vltimo additur, *Creſcentem ſub Traiano martyrium conſummaſſe.*

Hîc, vt apparet multiplex oritur inextricabilis quæſtio. Nam ſi apud Sophronium & in Chronico Alexandrino Galliarum nomine Galatiam Aſiæ regionem intelligas, Creſcens Viennam non acceſſit: ſi verò hanc Occidentis partem, quam incolimus, ſignifices, Creſcens in ea occubuit, quod Ado, Vſuardus, Beda & Baronius negant in Martyrologiis, & & aduerſus Milletum præſcribunt Galatiæ nomen pro Gallia ſumi quondam non conſueuiſſe. Adde quòd nullus ſit in ſcriptura locus, vbi Galatiæ nomen pro Gallia vſurpetur, niſi forſan velit ex Ammiani obſeruatione Apoſtolum ad Gallos noſtros ſcripſiſſe, cùm epiſtolam ad Galatas ſcripſit.

2. Si Creſcens in Galliis noſtris mortuus eſt, vt Sophronius & Chronicum Alexandrinum dicunt, quî paſſus eſt in Galatia ſub Traiano, vt habent Annales, & Martyrologium Baronij?

3. Si Creſcens ad Galatarum gentem ſpecialiter deſtinatus eſt Epiſcopus, vt Martyrologia tradunt, cur ampliſſimam meſſem deſeruit, vt in Gallias veniret non legatus?

4. Si Creſcente in Galatiam reuerſo Martinus tertius Viennenſium factus eſt Epiſcopus, ante annum 110. mori debuit Zacharias, quem ex Adone in Annalibus anno circiter 119. paſſum Baronius affirmat. Porro au-

tem in tanta rerum dissensione quæ veritas? Præterea Ado seu alius in Chronico dubiam Crescentis in Gallia prædicationem relinquit his verbis ad annum 59. *Quo tempore*, inquit, *creditur Paulus ad Hispanias peruenisse, & Arelatæ Trophimum, Viennæ Crescentem discipulos suos ad prædicandum reliquisse.* An autem Paulus in Hispaniam ierit, fuit olim à Gelasio Papa negatum, inter alios controuersum, hodiéque Baronium inter & Estium controuertitur. Deinde iuerit in Hispaniam Paulus, Crescentem fuisse itineris comitem, & per Galliam Paulum transiuisse, quid quæso necesse est?

Epistolæ duæ ex Viennensium antiquitatibus productæ expenduntur.

VI. Duas ex Viennensium antiquitatibus, quas Ioannes à Bosco consarcinauit, Pontificum epistolas opponit: vnam Pauli primi ad Carolum regem: alteram Paschalis primi ad Bernardum Viennensem Episcopum. In prima Viennensis Ecclesia dicitur *Collegam Apostolorum* Crescentem habuisse *magistrum*: In secunda verò dicitur *ab Apostolis fundata.* Sed primò vt hæ & complures aliæ apud illum auctorem Pontificum epistolæ meritò credantur subdititiæ, & illarum lectio, & grauium, eruditorúmque hominum contemptus faciunt. 2. Quæ Paulo primo tribuitur, die & Consule, vt aiunt caret, quibus monimenta publica firmari solent, & ab imposturis defendi. 3. Neque extat in codice Carolino, vbi plures epistolæ

Pauli referuntur,neque in Vaticano Codice epiſtolarum Pauli, quæ à Baronio recenſentur. Cur enim hæc abeſſet potiùs, quàm cæteræ? 4. Francofordienſe Conciliũ, vt motã inter Arelatenſes & Viennenſes Epiſcopos controuerſiã ſedaret, in mediũ plures Pontiff. epiſtolas produxit, ſed inter illas epiſtola Pauli ad Carolum non cõparuit. At ſi fuiſſet vera, cur quæſo non comparuit? An quia Viennenſem Epiſcopũ, in cuius gratiam conficta eſt, latuit? An quia Carolum Magnum præteriit; qui eam debuit nuper accepiſſe, qui Concilium illud coëgit, & interfuit? Verba canonis octaui ſunt iſta:

De altercatione Vrſionis Viennenſis Epiſcopi, & Eliſanti Arelatenſis lectæ ſunt epiſtolæ B Gregorij, Zoſimi, Leonis, & Symmachi, quæ definierunt, eo quòd Viennenſis Eccleſia quatuor ſuffraganeas habere ſedes deberet, quibus illa quinta praeemineret, & Arelatenſis Eccleſia nouem ſuffraganeas habere deberet, quibus ipſa praeemineret.

In ſecunda epiſtola Viennenſis Eccleſia fundata dicitur *ab iiſdem Apoſtolis* cùm tamen vnius Petri Apoſtoli mentionem fecerit. 2 Hæc fundatio ſexcentis primis Eccleſiæ ſæculis ignota eſt? At ex Baronij regula, *quod à recentiore auctore de rebus adeo antiquis ſine alicuius vetuſtioris auctoritate profertur, contemnitur.* 3. Si hanc epiſtolam indefinitæ Seueri epochæ credat aduerſarius opponi, ex inueniendi aſſerendíque veri legibus repellenda eſt, quia Paulus vel eius Commentarienſis, nec eſt Seuero vetuſtior, æqualis aut ſuppar. 4. Impoſtor ſe & ſuam inſcitiam prodit ſub fi-

nem epistolæ, quæ datur anno quarto Ludouici Imperatoris, & Patriciatus eius tertio. Fictitia nimirum est in Imperatore Ludouico Patriciatus dignitas. Lege Eginhardi Annales, lege opus Thegani de gestis Ludouici, lege scriptam ab incerto, sed coætaneo auctore Ludouici vitam, de Patriciatu illius ne verbum quidem vllum leges. Denique fuerit antè, si vis, Patricius, quàm Imperator, ex quo tamen factus esset Imperator, Patricius esse desiisset. Quod in Carolo Magno factum legimus. Ceterum hanc vtramque epistolam, & alias similis fabricæ laudat Samblacatus, sed eius atra bilis non patitur, vt illas expendat, & excernat suppositititias. Quantò sagacior Berterius & ipse Tolosas, qui Pithanôn diatribæ 2. cap. 5. viam aperuit euentilandis Pontificum epistolis, quæ inter Viennenses antiquitates editæ sunt.

De primis Viennensium Episcopis scribens Baronius dißidet à seipso.

VII. Baronius, vbi de primis Viennensium Episcopis disputat, in laqueos inextricabiles incidit. Audiamus verò: Et primùm quidem anno 118. *Sub eius Traiani Imperio passus est quidem in Galliis Crescens, eius quoque natalis dies anniuersaria memoria celebratur, immo & qui ei successit in sede Viennensi Zacharias, sub eodem Traiano martyrium consummasse traditur.* Deinde ad annum 166. *Fuit porrò Verus, cuius meminit* (Pius) *primus Viennensis Ecclesiæ Episcopus.* Hoc autem si admittatur, neque Crescens

primus, neque Zacharias ſecundus, neque Martinus tertius erit Viennenſium Epiſcopus. Nunc Gregorium Turonenſem replicet aduerſarius, & parem nobis ſimplicitatem oſtendat.

Quædam ex ſuperioribus corollaria deducuntur.

VIII. Ceterùm ex recenſitis de Creſcente, & diſcuſſis teſtimoniis hæc quatuor colliguntur. Primum eſt, iure optimo in Milletum retorqueri, quæ in reſponſione ad caput 2. Diſſertationis paragrapho 10. aliis exprobrat. Hîc de ſua abſurditate erubeſcat aduerſarius, qui tot ſecum diſcordes auctores produxit.

Secundum, ſcriptorem noſtrum penſi habere nihil, quæ ſcribat, ſed ſufficere ſibi, ſi vel dubia, vel commentitia, vel diſcordia coniiciat in Commentarios. Benè eſt, reſpondere aiunt Monaſterium, ſaltem erit liber, cui & ſplendidum nomen appingetur, & Tulliani flores inſpergentur, quæ duo apud imperitam plebeculam plurimùm valent.

Tertium, Milletum de ſeipſo malè penitus mereri, dum queritur, Sirmondum iſta omnia de Creſcente teſtimonia diſſimulauiſſe, ex quorum diſcuſſione exigui omnino iudicij ſcriptor apparet. An autem de me, qui quod voluit præſtiti, conqueſturus ſit poſtea, non credo.

Quartum, incertius nihil eſſe, quàm Creſcentis aduentum in Gallias & prædicatio-

nem. At ex re tam incerta quid assereretur certi contra Seuerum si repugnet, nisi certa ad incertorum regulam probentur. Quod olim in hæreticis grauiter redarguit Tertullianus.

Probabilius est Crescentem in Gallias nunquam venisse.

IX. Quid autem nobis de Crescente probabilius videtur, nunc paucis aperiendum est. Et primò quidem ex veteri Romano Martyrologio, quod Rosuueidus publici iuris fecit 27. Iunij: *Apud Galatiam Crescentis Beati Pauli Apostoli.* 2. Ex vulgato sub nomine Bedæ Martyrologio 27. Iunij: *Apud Galatiam beati Crescentis Episcopi, discipuli Sancti Pauli Apostoli.* 3. Ex Martyrologio Autisiodorensi, quod asseruatur in Bibliotheca Thuana: 27. *Apud Galatiam Beati Crescentis discipuli Pauli Apostoli*: 4. Ex abbreuiato Hugonis Victorini vel alterius Chronico, quod extat in Bibliotheca Sancti Victoris: 27. Iunij: *Apud Galatiam Sancti Crescentis discipuli Beati Pauli Apostoli, qui Galatas usque ad beatum finem vitæ suæ in opere Domini confortauit.* 5. In veteribus Viennensium Litaniis nullus legitur Crescens, quod manifestum signum est, primis Ecclesiæ sæculis Crescentem fuisse Viennensibus incognitum. Aliàs producat Milletus Romanæ Ecclesiæ, Lugdunensis, Parisiensis, vel Ordinis sui Litanias, in quibus nec Petrus, nec Photinus, nec Dionysius nec Benedictus inuocetur.

6. Crescens apud Eusebium Hilduini & Christophorsoni, & quod his maius est, apud Sanctum Paulum non in Galliam, sed in Galatiam profectus est.

7. Cùm ex vna parte apud Adonem, Vsuardum & Baronium in Galatia Crescens obierit, & ex altera apud Sophronium, & in Chronico Alexandrino Crescens mortuus sit, vbi primum fidem Christi prædicauit, in textu Sophronij & Chronici mendum irrepsit, ibique *in Galliis*, pro *in Galatia* scriptum videtur.

8. Cùm Epiphanius & Theodoretus de genuina Pauli epistolæ lectione disputent, & in ea semper remanserit, Crescentem in Galatiam abiisse, ex eo sententia illa validè confirmatur, qua Crescentem in Galliam nunquam venisse credimus.

Quæ verò Vsuardus, Ado & Baronius de Crescentis in Gallias transitu scribunt in Martyrologiis, si cum præcedentibus componas, ex incertis historiis addita iudicaueris, quibus de Crescente disputantes Epiphanius & Theodoretus potuerunt fundamentum aliquod præbere. Deinde assumenta illa testimonium ex antiquiori Galliarum traditione nullum habent, quo loci valet regula Baronij: *Quod à recentiori auctore de rebus adeò antiquis sine alicuius vetustioris auctoritate profertur, contemnitur.*

CAPVT III.

De Clementis ad Iacobum epiſtola, de Pauli Diaconi teſtimonio, de Memmij Catalaunenſis, de Sixti Remenſis temporibus diſſeritur.

I. HIc non poſſum non mirari hominis iudicium, qui audeat Clementis ad Iacobum epiſtolam, vti germanam oſtentare, poſteaquam vetus Martyrologium, quod Roſuueidus edidit, dubiæ fidei eſſe voluit, propter vnius elementi in aliud mutationem, ſcilicet, quia ſeptimo Idus Octobris *Pariſiis* pro *Pariſinis* repræſentat. Ad hanc obſeruationem fulgurita cadunt omnia, quæ in Vindiciis, & in hac reſponſione magno verborum apparatu vir hypercriticus obtrudit. Deinde hanc epiſtolam reiiciunt velut apocrypham Comeſtor, Gobelinus Perſona, Turrecremata, Cuſanus, Baronius, Bellarminus, Perronius, Driedo, Eſpencæus, Binius, Poſſeuinus, & alij. Aut igitur mittat hoc ſuum argumentum ex epiſtola Clementis, aut tantorum virorum rationibus ſatisfaciat, ſi poteſt. In arenam prodibit congreſſurus Dares cum Entellis, cum Herculibus pumilio.

Pauli

Pauli Diaconi testimonium expenditur.

II. De iis, quæ ex Paulo Diacono in libro Metensium Episcoporum adferuntur, idem sit primò nostrum, quod Milleti de historia Saturnini martyris iudicium, vt nos identidem fateamur aliquid ex tam eloquenti Critico proficere. Hanc ille reiicit historiam quantumuis ab auctore scriptam, qui rei gestæ æqualis, aut suppar cùm fuerit, à vero aberrare vix potuit. Quanto igitur magis reiiciendus est Paulus Diaconus, qui res ab ætate sua septem plus minus sæculis remotas exequitur. At Paulus, inquit, *antiquam relationem* citat: Audio te: Gregorius etiam Turonensis veterem Saturnini historiam laudat, & in ea fidelis recordatio laudatur. *Vnde*, inquit Milletus, *nec illum* (Gregorium) *falsi arguimus, sed auctorem anonymum, quem citat.* Neque ego volo Paulum Diaconum insimulare falsi, sed anonymos antiquæ relationis auctores, quos laudat.

Deinde inueniendi veri causa, demus Paulum istum Seuero repugnare: cuinam quæso maior fides debebitur? An Paulo, qui à tempore rerum gestarum, quas narrat, septem circiter sæculis distabat? An Seuero, qui quatuor tantùm? An Paulo, qui reconcinnatas, & in plerisque corruptas Sanctorum historias legebat? An Seuero, qui aut prorsus incorruptas, aut certè minùs corruptas? Notum est quid in rerum præteritarum recensione & in

Sanctorum historiis tria possint sæcula. Tot enim ab Seuero ad Paulum Diaconum effluxerunt. Quippe *eiusmodi historiarum pars magna*, vt ait Massonus, *multis post sæculis scripta est ab imperitis ex quotidianis vulgi sermonibus sæpè delirantis, sempérque aliquid adiicientis de suo.* E re nata in exemplum sint passio Sancti Dionysij, & historia Sancti Eugenij presbyteri & martyris, quæ omnia à monachis Sancti Dionysij conscripta sunt, & putridis inspersa fabulamentis.

Quæ autem de Pauli Diaconi incrudita, & fabulosa ætate diximus, sustinent Canones Francofordienses & Capitularia, quibus & incerta Sanctorum gesta & nomina prohibentur. Sed cùm illa generatim tantùm notentur, non omnium est speciatim ab illis sibi semper temperare.

Præterea ex ciuitatibus, quæ apud Paulum Diaconum à Petro Euangelij doctores habuerunt, fuit & fortè Parisiorum Lutetia, si Milletus Rabanum, & Notkerum, quos in epilogo citat, sua fide dignos putet. Ex Rabano in Martyrologio Nonis Augusti: *In ciuitate Catalaunica depositio Memmij Episcopi & Confessoris, de quo legitur, quòd à Beato Petro Apostolo in Romana sede Episcopus ordinatus missus fuisset in Galliam simul cum Sancto Dionysio*, &c. Hæc eadem omnino verba refert Notkerus eadem die, quæ & ex vita Sancti Memmij vterque Martyrologus deprompsit: vbi sic legitur: *Igitur Beatissimus Mimius Episcopus nobilis genere de ciuitate Roma oriun-*

dus fuit, sed cùm à Sancto Petro Apostolo in Episcopum benedictus fuisset, ad partes Galliarum ad prædicandum verbum Dei missus est vnà cum fratribus suis sancto Dionysio futuro Parisiensi Episcopo, &c. At hæc historia, qua Milletus apud Rabanum & Notkerum pro Memmio vtitur, ab eodem duabus de causis reiici debet; tum quia Dionysius hic futurus Parisiorum Episcopus frater est Memmij genere Romani, ac proinde Romanus, non Areopagita vel Atheniensis; tum quia non à Petro missum, sed à Clemente Dionysium pro aris & focis contendit.

Memmij Catalaunensis tempus examinatur.

III. Quæ iam ex occasione de Memmio diximus, perspicuè ostendunt, aduersarium, nullum scriptorum & historiarum delectum habere, sed quò corruptiores libri, eò meliores, dummodo præsenti causæ seruiant, licet aliàs incommodent Areopagiticæ. Quo autem id fiat iudicio viderit, sed pares apud Gregorium Turonensem mentis hallucinationes inueniat.

Nunc verò satis est si Memmij missionem à Petro veteribus Martyrologis incognitam fuisse demonstremus. Ex Vsuardo Nonis Augusti: *Catalaunis Sancti Memmij Episcopi & Confessoris.* Ex Beda ibidem: *In ciuitate Catalaunica depositio Memmij Episcopi & Confessoris.* Ex veteri Martyrologio Autisiodorensi. *Cata-*

lannis Sancti Memmij Episcopi & Confessoris. Ex Martyrologio Romano, quod ante annum 1500. Patauij editum est, deinde Venetiis 1522. & 1548. & Parisiis 1573 recusum. *Catalaunis Sancti Memmij Episcopi & Confessoris.*

His addimus Gregorium Turonensem, qui libro de gloria Confessorum cap. 66. Memmij miracula recenset, atque adeò in suis ad suas preces famulis patrata, sed ibi de tali à Petro facta missione ne vnum quidem verbum habet. Atenim, Milletus obiicit Galesinij & Baronij Martyrologium, vbi Memmium à Petro missum tradunt. Verum quidem istud est, sed meminerit se de omnibus Martyrologiis sic censuisse: *Nulla ad nos nisi adiectione nouorum Sanctorum, aut Græcorum imitatione Martyrologia corrupta peruenerunt.* Baronius quoque meminerit suæ regulæ: *Quod à recentiore auctore de rebus adeo antiquis sine alicuius vetustioris auctoritate profertur, contemnitur.* Si in Commentario Martyrologij quoad tempus missionis Vsuardum & Bedam laudet, fallitur, vt vidimus, & Adonem præterea falsò citat.

Denique Galesinius, qui missione Petri Martyrologium auxit, cùm non sit Seuero vetustior, æqualis, aut suppar, illi hac in parte nulla fides habenda est.

Sixti Remensis epocha & martyrium expenduntur.

IV. De Sixto Remensi rixatur quoque, dum illum Petri discipulum, & martyrio sub

Nerone coronatum tradit. At primò id facit contra primam Remensium traditionem, cuius meminit Hincmarus Remensis opusculo 55. cap. 16. *Postquam*, inquit, *Beatus Sixtus à Sixto Romanæ sedis Pontifice primus ad Remensem Metropolim fuit directus Episcopus.* Deinde id facit aduersus veteres Remensis Ecclesiæ Litanias, vbi non inter Martyres sed inter Confessores collocatur. Legat illas, si lubet, quæ anno 1504. & 1530. editæ sunt in Remensi Sacerdotali, quod postea ex auctoritate Prouincialis Concilij ad vsum omnium Prouinciæ Ecclesiarum prodiit anno 1585. Denique id facit contra Vsuardum, & infinita Ecclesiarum Martyrologia, vbi de Sixto hæc tantùm traduntur Calendis Septembris: *Remis depositio Sancti Sixti Episcopi primi ciuitatis ipsius.*

Verùm his omnibus obiicit Romanum Baronij Martyrologium, in quo Sixtus Petri discipulus, & sub Nerone passus traditur. At de hoc, vt & de aliis omnibus Martyrologiis decernit aduersarius, quod *nulla ad nos, nisi adiectione nouorum Sanctorum aut Græcorum imitatione Martyrologia corrupta peruenerint.* Hæc sæpiusculè repeto, ne sua dissimulari à nobis conqueratur. 2. Duo illa, quæ magni pendit auctor noster, Galesinius addidit Martyrologio Romano, quod ante annum 1500. Patauij, deinde Venetiis 1522. & 1548. vulgatum est. Vbi hæc solummodo legimus, *Remis depositio Sancti Sixti primi Episcopi ciuitatis ipsius.*

Romano postea Martyrologio subiungit, quæ Fulco Remensis Episcopus scribit apud

Flodoardum: *Sedem verò Remensem ab antecessoribus suis præ Gallicanis omnibus Ecclesiis semper fuisse honoratam, vtpote cùm primus Apostolorum Beatus Petrus primum destinarit huic vrbi Sanctum Sixtum Episcopum.* Et cetera, quæ religiosè truncauit, ne scripti ampliter mentientis fraudem detegerent. Hoc est, *Et totius Gallicanæ regionis dederat Primatum.* Hæc Fulcone antiquior Hincmarus ignorauit, Remensium ceteroqui priuilegiorum non indiligens custos, immo & amplificator. Quæret forsan aliquis, num Milletus examinarit quæ ex Hincmaro retulimus? Minimè gentium. Quid ita? quia causæ officiunt suæ, tum non potuisset de Sulpitio Seuero sic triumphare in Vindiciis: *Igitur,* inquit, *in Sixto Remensi nihil occurrit non æquabile, quo missionis tempus dubitationem vllam commoueat,* debuit addere *& priuilegij,* quo præ Gallicanis omnibus Ecclesiis Remensis semper cohonestata fuit, & ab Apostolorum principe totius Gallicanæ regionis obtinuit primatum. Tam sunt hæc vera, quàm & permulta alia in Vindiciis & in hac Vindiciarum defensione.

Postremò suam de Sixto assertionem potuit probare ex iis, quæ ex Rabano, Notkero, & vita Sancti Memmij proposuimus. Sed cùm ad se rediit, ista omnia maluit perire, quàm Dionysium pro Memmij & Sixti Romanorum ciuium fratre agnoscere.

Obseruatio quædam de more sæculi synchronismum Apostolorum affectantis.

V. Ceterum pro more sæculi synchronismum Apostolorum vbique affectantis, cùm Hilduinus Dionysium Parisiensem à Clemente missum scripsisset, & totius Galliæ Apostolum fecisset; postea Fulco nequid Remensium deperiret gloriæ, Sixtum suum non Clementis sed Petri discipulum asseruit, deinde Remensem Episcopum constituit, & ex auctoritate Petri totius Gallicanæ regionis primatem. Sic alij Gatianum Turonensem à Clemente missum, alij in quodam carmine directum à Petro Episcopum scripserunt, ne scilicet tertiæ Lugdunensis caput seriùs Christi fidem habuisse diceretur, quàm plures primæ, secundæ & quartæ, immò & tertiæ Lugdunensis Ecclesiæ, quarum primos Sacerdotes lapsu temporis, & affectu synchronismi Apostolorum ad primum sæculum posteri reuocarunt. In horum temporum scriptis habitat Milletus. In his eloquenter triumphat. Sed non satagit, an verè. At *melior est vera stipula*, inquit Augustinus, *quàm lux inani cogitatione pro suspicantis voluntate formata.*

CAPVT IV.

Antiquißimus Saturnini paßionis auctor, & Gregorius Turonensis de Dionysio Parisiensi scribentes defenduntur.

I. IN responsione ad secundum caput Dissertationis Gregorium Turonensem aggreditur, quem vt more suo eludat, hinc ad communes locos tanquam ad conuoluendæ rei asylum confugit, inde oblatam à nobis de Gregorij auctoritate disputandi conditionem furtim præterit. Sed in vno se à communibus locis magna cum Vindiciarum iactura exturbatum dissimulat, in altero parum se præbet amatorem indagandæ & asserendæ veritatis. Quæ duo non priùs nudè exponentur, quàm quicquid ille à pagina 30. ad paginam 51. producit, sua ipsius expositione refellatur.

Loci communes aduersarij exponuntur, & in eundem grauiter retorquentur.

II. Ad primum autem quod attinet, eò tendunt, quæcunque aduersus antiquum Saturnini passionis auctorem, & illius vindicem Gregorium differit, vt è Septemuiris, quos ambo sub Decio legatos scribunt, Trophimum Arelatensem, Paulum Narbonensem, & Martialem Lemouicensem excipiat, quòd longè

citiùs, sub Apostolis videlicet, in Galliam aduenerint. Quare cùm in his tribus errasse suo iudicio constet, errasse quoque in Dionysio Parisiensi concludit. Ad hanc ratiocinationem velut ad vnum compitum, tota confluunt si quæ sint responsiunculæ momenta.

Porrò hunc locum communem in auctorem repercutiendo iam displosimus, & iterum cum auctario sic displodimus. In Vindiciis qua parte Massiliensibus Lazarum, Aquensibus Maximinum Episcopum tribuit, Gallicanam id esse traditionem affirmat, & in huius traditionis testimonium adducit Sigebertum in Chronico ann. 745. Martyrologium Romanum 22. Iulij & Martinum Polonum in Chronico. At Sigebertus Miræi, qui ex puro exemplari prodiit, & Martinus in Chronico editionis Coloniensis anni 1616. de Lazaro & Maximino nihil penitus scribunt: Sigebertus Pistorij de Maximino loquitur, sed de Lazaro silet, & Romanum Martyrologium 22. Iulij de Maximino & Lazaro ne gry quidem. Præterea confictam à maioribus suis Eugenij martyris & Archiepiscopi Toletani historiam obtrudit, & Genouefæ Virginis acta turpiter affingit Genesio presbytero, & illa vocat antiquissima, quæ recentissima sunt, & impostorem vel stupidissimo cuique produnt. In hac verò Vindiciarum defensione *totius Gallicanæ Ecclesiæ sensui per suos Episcopos* tribuit, quod non toti Gallicanæ Ecclesiæ, sed quibusdam tantùm Episcopis sub Ludouico Pio congregatis tribuendum est. Immò, qui his præsulibus om-

nem auctoritatem asserit, contra Baronium, Bellarminum & alios controuersiarum scriptores, qui illos Episcopos ignoratæ traditionis accusant. Qui autem sic disputat, illi ex suæ dialecticæ principiis nulla fides danda est. Selige ergo, lector, quæ in Vindiciis & in hac Vindiciarum defensione placuerit, illa facilè de mendacio præiudicabis.

Deinde vt huius dialecticæ methodi vanitas clariùs appareat, ex aduersarij propositione, vt directo in Gregorium ariete, quis non conficeret, æquè in Gatiano Turonensi, atque in Dionysio Parisiensi lapsum esse? Hoc autem nemo reciperet vnquam præter eum, qui scribendo verecundiam exueret omnem, & in recentiorum fictis fabulis stilum penitus haberet delibutum.

Abeat igitur fucata illa disputatio, quæ sola apud rudes & imperitos principatum tenet: desinat tandem à locis communibus, vt cùm Hieronymo & Tertulliano loquar, & in gradum & lineas regrediatur. De Dionysio Parisiensi contra duos scriptores nostros disputet, & in huius Episcopi tempore hallucinatos probet auctoribus vetustioribus, æqualibus, supparibus. In Trophimo Arelatensi, in Paulo Narbonensi, in Martiali Lemouicensi errauerint, esto, si probetur per eos, qui rem meliùs nouerint, scilicet per antiquiores, æquales vel suppares. At in Dionysio Parisiensi, cur continuò errasse dicentur, si pari non probetur via? Quod cùm ille non potuerit hactenus exequi, veritas vicit. Cur ergo primos

veræ traditionis fontes interuertit ? cur ceteris viam parat traditionibus arte non impari compilandis? Etenim nemo eſt tam hebes in plebecula, qui non facilè reprehendat aliquid in Irenæo, in Tertulliano, in Cypriano, in Euſebio, in Theodoreto & aliis, vt eos eludat, dum in Sanctarum traditionum teſtes producuntur. Hac itaque Areopagiticorum diſſerendi methodo nihil eſſe in Eccleſia Dei periculoſius, nihil pernicioſius, ampliſſimè nunc probarem, ſi tam vtili, & breui negotio fieri poſſet, quàm poteſt facili. Satis eſt indicaſſe malum, in quod pius quidem, ſed parum conſideratus ſcriptor incurrit.

Repetitæ pro Gregorio Turonenſi Vindiciæ.

III. Verumenimuerò Milletus interim reuoluat Gregorium noſtrum, replicet omnia illius opera. Diſcruciet virum de Eccleſia & de Gallia benè meritum, oſtendétne vnquam illum Gallicanæ traditioni falſum aliquid affinxiſſe tribus ſubornatis teſtibus? At hoc in Maximino & Lazaro Milletum feciſſe iamiam vidimus. 2. Deprehendétne vnquam illum tales de Sanctis aliquibus impoſturas vindicaſſe, quales ipſe de Eugenio Toletano & de Genouefa Virgine vindicauit? 3. Oſtendétne vnquam Gregorium ſua ſimplicitate aliquam iis monimentis auctoritatem dediſſe, quibus, qui Romanæ communionis non erant, vtebantur? At hoc ſumma dicendi facultate præ-

ſtitit aduerſarius in reſponſione ad caput 4. Diſſertationis paragrapho quinto, vbi quæ ſilentio ſepeliri oportebat, rediuiua opinione diffamauit. Cetera, quæ ſcribendo peccauit, infra omnem cum Gregorio comparationem poſita eſſe quis non videt? Næ tamen me iudice ſtultus ſit, qui ex tam incredibili & denſa hallucinationum congerie velit, multis, quæ eleganter diſſerit, omnem auctoritatem abrogare. Hac tamen gratia indignus eſt aduerſarius, qui quærendæ veritati nullatenus incumbit, ſed ſic agit cum Sirmondo, quaſi in tota Diſſertatione nihil vnquam veri dixiſſet. An autem Ethnicus homo ſic ageret, apud Deum viderit, qui non Chriſtianum modò ſe, ſed & ſtrictioris apud Chriſtianos vitæ religioſum profitetur.

Integrum Gregorij teſtimonium refertur, & expenditur.

IV. Redeo ad Gregorium, cuius hiſtoria de ſeptem Epiſcoporum miſſione & geſtis referenda eſt, cùm ſciamus antiquiorem nullam poſſe exhiberi: *Huius*, inquit, *tempore ſeptem viri Epiſcopi ordinati in Gallias miſſi ſunt, ſicut hiſtoria paſſionis Sancti martyris Saturnini denarrat: Ait enim ſub Decio & Grato Conſulibus, ſicut fideli recordatione retinetur, primum ac ſummum Toloſana ciuitas Sanctum Saturninum habere cœperat ſacerdotem. Hi ergo miſſi ſunt; Turonicis Gatianus Epiſcopus, Arelatenſibus Trophimus Epiſcopus, Narbonæ Paulus Epiſcopus, Toloſæ Saturninus Epiſcopus, Pariſiacis*

Dionyſius Epiſcopus, Aruernis Stremonius Epiſcopus, Lemouicinis Martialis deſtinatus eſt Epiſcopus. De his verò Beatus Dionyſius Pariſiorum Epiſcopus diuerſis pro Christi nomine affectus pœnis præſentem vitam gladio imminente finiuit. Saturninus verò iam ſecurus de martyrio dicit duobus preſbyteris ſuis; Ecce ego iam immolor, & tempus meæ reſolutionis inſtat, rogo, vt vſque dum debitum finem impleam, à vobis penitus non relinquar. Cúmque comprehenſus ad Capitolium duceretur, relictus ab his ſolus adtrahitur. Igitur, cùm ſe ab illis cerneret derelictum, oraſſe fertur, Domine IESV *Chriſte, exaudi me de cælo ſancto tuo, vt nunquam Eccleſia de his ciuibus mereatur habere Pontificem in ſempiternum. Quod vſque nunc in ipſa ciuitate ita eueniſſe cognouimus. Hic verò tauri furentis veſtigiis alligatus, ac de Capitolio præcipitatus vitam finiuit. Gatianus verò, Trophimus, Stremoniúſque & Paulus atque Martialis in ſumma ſanctitate viuentes poſt acquiſitos Eccleſiæ populos, ac fidem Chriſti per omnia dilatatam felici confeſſione migrarunt. Et ſic tam iſti per martyrium, quàm hi per confeſſionem relinquentes terras in cæleſtibus pariter ſunt coniuncti.*

Quis nunc ſtudio partium vacuus hæc omnia & ſingula expendit, nec illico fateri cogitur, Gregorium conſcribendæ ſeptem Epiſcoporum hiſtoriæ ſedulam operam nauaſſe? Horum martyrium, & martyrij circunſtantias, illorum confeſſionem, & Euangelicæ prædicationis fructum diligenter annotaſſe? quæ ſunt amuleta etiam aduerſus Satanam potentiſſima.

A Milleto Gregorius hinc excusatur, inde accusatur, sed à nobis defenditur.

V. Occurrit tamen è claustro Monachus, qui hinc Gregorium excuset à peccato, inde dubiam illius in Saturnino mentem contendit, hinc ingenti criminatione maculet.

Excusat verò sic: *Vnde nec illum falsi arguimus, sed auctorem anonymum, quem citat.* O lepidum acumen! quasi verò Gregorium, qui frequentissimè Parisiis vixit, in domesticis rebus facilè deciperetur à Septimaniæ scriptore, qualem fuisse illum ex ipso historiæ argumento coniicimus. Quasi verò Gregorius ex Parisiorum traditione, quæ præ manibus erat, & oculis, non correxisset Saturnini historiam, siquid de Dionysio contra maiorum, contra Parisiensis Ecclesiæ, contra sui temporis fidem exhibuisset? Cur enim quod Eutropio Sanctonum Episcopo incertæ credens famæ præstitit, Dionysio Parisiensi negasset? Eutropium à Clemente missum ex vulgi sermone retulit in priori de miraculis libro? Cur igitur legatum à Clemente Dionysium non retulit, si de tali missione tunc vel leuissimus increbuisset rumor? Hoc ab illius facilitate, quam exprobrant, debuit exspectari. Quis præterea ex Parisiensibus Episcopis, ex florentissimo Clero, ex tota Gallia redarguit Gregorium? Stupor omnes forsan inuaserat, donec vnus nasceretur Hilduinus, quem liberanda veritas exspectabat. Quis ante hunc Abbatem simpli-

citatis & inconſiderantiæ arguit Epiſcopum, quòd ſub Decio collocaret Dionyſium , qui ſub Domitiano collocandus fuiſſet , & inſuper Areopagita ? Cedo tu vel vnum ex tota Gallia , qui contrà de Dionyſio ſcripſerit , & nos ſine vlla controuerſia cedemus. Diceret Tertullianus vnica præſcriptione Areopagiticos *remouendos, quod deſerto eo, quod prius fuerat, poſtea elegerint quod prius non erat.* Adderet, *peruerſitatem fidei eſſe probata non credere, non probata præſumere.*

Deinde aduerſarius ſuppreſſis vocabulis duobus (*vt fertur*) recenſet quæ Gregorius libro miraculorum primo ex fama recenſuit de Saturnino , & illa cum iis, quæ idem lib. I. hiſt. Francorum aſſeruit, ſic committit, vt imminutam hiſtorici fidem relinquat. *Cui credam ?* inquit, *Gregorióne vnum ex ſe dicenti , an oppoſitum ex aliis eidem memoranti ?* O egregiam animi ſuſpenſionem ! Nemo dubitauit hactenus , cuinam crederet ? Hiſtoricóne vnum ex certo aſſerenti ? an aliud eidem ex incerto narranti ? Nunc in terras ſi rediret Gregorius, & vno in loco ex ſe diceret Milletùm ſtrictioris obſeruantiæ monachum eſſe , & in alio ex quorundam rumore narraret non eſſe ſtrictioris obſeruantiæ monachum. Cui crederet ? Gregòrióne vnum ex ſe dicenti , an oppoſitum ex aliis eidem memoranti ? Dubius ſit ille quantum voluerit , cui crederet ? ego ſine vlla dubitatione Gregorio vnum ex ſe dicenti crederem. Noui enim famam , nomen incerti, locum non habere, vbi certum eſt.

At verò Gregorius omnem de tempore Saturnini occasionem ambigendi sustulit. Dum scriptam illius ex *fideli recordatione* vitam laudauit lib. 1. hist. Francorum, immò ex ea Martyrologij sui textum Baronius confirmat, nisi fortè rectiùs dicatur idem ex seipso confirmari. Quæ enim Vsuardus, Beda, Ado & Baronius in Martyrologiis suis de Saturnino referunt, eadem & Gregorius noster refert Vsuardo, Adone, Beda, & Baronio vetustior.

Denique Gregorium quàm vehementer criminatur in epilogo: *Et certè*, inquit, *si vel in vno Episcopo veram non esse constat narrationem, nihil erit, cur in reliquis impetrare fidem mereatur. errore nimirum deprehenso non in aliqua circunstantia, sed in ipsa rei narratæ substantia.* Os hominis istius quis deinceps ferat? Quàm alia est Baronij modestia & opinio, qui licet Gregorium in causa Trophimi, Pauli, Martialis & Dionysij reiiciat, illum tamen in negotio Austremonij, Gatiani & Saturnini studiosissimè amplectitur. Sed immodestissimus scriptor ex albo historicorum tollere voluit, quem de Dionysio differentem ex inueniendi asserendíque veri legibus non potuit arguere. Adhæc præ homine isto bardi sunt & hebetes Nicolaus Faber, Robertus Bellarminus, & Dionysius Petauius, qui Gregorij nostri locum magnam in auctoritatem receperunt, nec cursim, sed cogitatè receperunt.

Propiùs accedo: in vnius putà Trophimi historia errorem substantiæ vocat, quem alij circunstantiæ vocarent. Quæ enim ad Tro-

phimi

phimi personam, & Episcopatum spectant, in historia Trophimi substantiam potissimum componunt. Quæ verò ad vrbem, cuius fuit Episcopus, ad Episcopatus annos, ad martyrium, vel confessionem attinent, inter appendices historiæ rectiùs numerarentur. Numerare noluit humanus scriptor, ne non satis acriter accusaretur Gregorius, sed accusatorem sequor, qui certam Episcopatus epocham ad historiæ Trophimi substantiam pertinere contendit. Age verò qua ratione scribentem de Trophimo Gregorium repudiat, quòd non citiùs, quàm par fuit, in Gallia vixisse scripserit, eàdem & repudiet necesse est, quæcunque de Christo docuit Irenæus, quòd multo tardiùs, quàm veritas tulit, Christum inter mortales vixisse prodiderit. Ad rationis æqualitatem sapiat, vel rumpatur Areopagiticus.

Ceterum à quibus vetustioribus Gregorio scriptoribus habet Gallia Paulum Narbonæ, non alterius vrbis, Martialem Lemouicæ, non alterius vrbis Episcopum? Paulum & Martialem non Martyres, sed Confessores fuisse? Quæ omnia certæ Episcopatus epochæ præstant. Veruntamen quia Gregorius iudicio Milleti in Paulo, Trophimo & Martiali falsus est, in reliquis nulla fides illi concedatur. At verò tota Milleto auctoritas tribuenda est, qui de Lazaro & Maximino scribens Gallicanæ Ecclesiæ per mutos testes imposuit.

In oblata de Gregorio Turonensi disputandi conditione Milletus fugæ reus conuincitur.

VI. Quod autem pertinet ad secundum, cuius numero primo mentionem fecimus, mortalium nemo quisquam est, qui si veritatem quærat & amet, oblatam à nobis de vetustissimo Saturnini passionis auctore, & de Gregorio disputandi conditionem non amplectatur. Hæc illa est in nostro de Areopagiticis Hilduini iudicio num. 33.

Detur igitur vel vnus auctor antiquior, æqualis vel suppar, qui similem de Areopagitæ in Gallias missione historiam scripserit, modò de illius ætate & scriptorum veritate iuxtà constet, atque de Gregorio, déque historia Saturnini, sine vlla controuersia cedemus. Quicquid aliàs alia de re in tali historia dubium, vel minus exquisitum narraretur. Pudet me aduersariorum, qui facilem vindicandæ sibi & mihi veritatis conditionem non accipiunt. Sibi, inquam, & mihi, quia, vt ait Augustinus, *Ego amo quod dicunt, quando verum dicunt, non quia ipsorum est, sed quia verum est.* Pudet me oblatæ conditionis, in qua duobus domesticis scriptoribus, vel vnius domestici, immo & extranei præponderaret auctoritas.

Nunc eruditorum hominum consessum appello, videat ille, iudicétque, vter nostrûm funem trahat contentiosum? Egóne? an Mille-

tus? vter veritatem ſinceriùs indaget? vter in aſſerendas traditiones religioſiùs incumbat? Hinc ad epinicia deuolat, inde ante victoriam triumphum canit, dum locis communibus veteres hiſtoricos inuadit, bouinatúrque, & quoſdam poſtea Carolo Magno recentiores in aciem producit. Quantò verò prudentiùs noſtri in aſſerenda contra mendaces veritate magiſtri aliter ſtatuerunt. *Quis*, inquiunt, *inter nos determinabit, niſi temporis ratio, ei præſcribens auctoritatem, quod antiquius reperietur, & ei præiudicans vitiationem, quod poſterius reuincetur.*

Veriſſimum eſt iſtud, ait aliquis, ſed cum Sirmondo ſi non diſputandum, certè litigandum fuit, ne Hilduini & monachorum Sancti Dionyſij fraudes detegantur, ne nouorum aſſeclarum fama & eruditio tentetur, ne vnus homo ſupra totam fratrum familiam ſapiat, ne non minus alicui ex Monaſteriis, quàm ex Societate deeſſe videatur eloquentia, ne appetito tantæ exiſtimationis ſcriptore ceteri quicquam audeant, ne Monaſterium ſua fide poſſidens quod poſſidet, in rutuba verſetur. Quæ omnia quanti ſint ad conuoluendam veritatem ponderis, qui neſcit, nihil ſcit. Pergamus ad alia, quæ licèt ſine vllo de Dionyſij quæſtione detrimento poſſint omitti, illa tamen cum Milleto tantiſper examinabimus.

CAPVT V.

Consignata sub Decio Trophimi Arelatensis, Pauli Narbonensis, & Martialis Lemouicensis epocha propugnatur.

I. QVI duo scriptores ante annos plusquam mille Trophimum Arelatensem, Paulum Narbonensem, & Martialem Lemouicensem sub Decio constituunt, eos Milletus errauisse contendit; nos contrà verum dixisse sustinemus. Res igitur ex certis inueniendi asserendique veri legibus ponderanda est. Qui Trophimum, Paulum & Martialem Decio consignant; fuit in primis vetustissimus auctor, Saturnini martyris æqualis, aut certè suppar, sed qui æqualium traditione instructus, Saturnini vitam conscripsit, sicut ipsemet testatur apud Gregorium. *Ait enim*, inquit Gregorius, *sub Decio & Grato Consulibus, sicut fideli recordatione retinetur*, &c. Deinde Gregorius Turonensis Gallicarum rerum peritissimus approbator accessit historiæ Francorum libro primo.

Ex his, quæ an verè ab illis auctoribus scripta sint, in dubium non vocantur, hæc tria colligimus; vnum est, nullam inter Gallos de missis à Petro vel Paulo tribus illis Episcopis opinionem tunc fuisse, cùm primùm ab ho-

mine in Septimania degente ni fallor, Saturnini vitæ historia scripta est. Quippe pugnant inter se, vt ille ex fideli recordatione, vt loquitur, Trophimum, Paulum & Martialem sub Decio locarit, & alij passim in Gallia crediderint, aut scripserint, missos à Petro vel Paulo Trophimum Arelate, Paulum Narbonam, & Martialem Lemouicam venisse.

Alterum, nullam pariter inter Gallos de legatis à Petro vel Paulo tribus illis Episcopis opinionem, aut etiam rumusculum tunc fuisse, cùm Gregorius illud idem, quod alter, in historia Francorum asseruit, & præcipuas illorum antistitum circunstantias confirmauit. Neque simile vero est, Gregorium id tam constanter affirmasse, quod alij plerique tunc negassent. Huic rei fidem faciunt, quæ de Saturnino Tolosatium, & de Eutropio Sanctonum Præsulibus ex incerta fama scripsit aliquando. Verùm hanc vulgi credulitatem tacitus reiecit in historia, dum antiquiorem Aurelio martyrem refert neminem, & Septemuirorum missionem sub Decio collocat, vt alibi monuimus. Adhæc in Arelatensis & Lemouicensis Ecclesiæ rebus versatum se demonstrat Gregorius, vbi hinc Genesij Arelatensis martyris, inde Martialis Confessoris miracula posteritati commisit.

Tertium, si contra receptam de Trophimi, Pauli, & Martialis ætate fidem nonnihil attentassent historici nostri, dubium vix vllum est, quin, vt assolet, Arelatensium, Narbonensium, Lemouicensium, vel etiam Gallorum

aliquis ſcribendo reclamaſſet. At ex veris ediſſeras ꝑu; quis tunc reclamarit? quis illos violatæ in Gallia traditionis reos egerit? Quod ſi feceris, libenter cedimus, vt intelligas nos ſolo quærendæ veritatis affectu duci.

Hæc autem cùm ita ſeſe habeant, duobus noſtris auctoribus, vt detrahatur fides, opponendi ſunt alij, qui rem meliùs nouerint, antiquiores videlicet, æquales, vel ſuppares.

Oppoſita Gregorio epiſtola Cypriani 67. νόθειας accuſatur.

II. Imprimis opponitur epiſtola Cypriani 67. ex recenſione Pamelij, ſed illam non eſſe Cypriani, ſed alterius, qui longo pòſt tempore floruit, pluribus doceri poteſt argumentis. Primum eſt, quod in multis, quibus Cypriani epiſtolæ continentur, manuſcriptis optimæ notæ codicibus non extet: vnus eſt in Bibliotheca Thuana vetuſtiſſimus, alter in Regia, tertius in Victorina, quartus in noſtra Nauarrica, quintus in monaſterio Sancti Remigij Remenſis, & alij fortè plures, quos videre non licuit. Sed vtvt ſit, quòd in nullis aliis, qui Cypriani ſint, codicibus extare debeat, comprobatur.

Secundum, quòd ſcriptorum veterum nemo meminerit huius hiſtoriæ, quæ cùm ex epiſtola ſic ſe habeat, omnibus notiſſima eſſe debuit. Marcianus Arelatenſium Epiſcopus Nouatiano Romæ contra Stephanum ſedenti coniungitur, & Chriſtiani complures à Mar-

ciano Nouatianorum dogmatibus imbuti sine pace excedunt. Marcianus à Faustino Lugdunensi, & aliis Galliæ Episcopis deponendus iudicatur. Hi ea super re ad Stephanum semel atque iterum scribunt, tum nihil consecuti Cyprianum rogant per literas vt cunctantem Stephanum excitet, & ad succurrendum Ecclesiæ laboranti vehementiùs impellat. Huius, inquam, historiæ nemo meminerit historicorum Latinorum, aut Græcorum; non quidem inter Latinos Seuerus, qui centum quinquaginta circiter annos post Cyprianum & Stephanum scripsit; non Paulus Orosius, qui eodem tempore historiam contexuit amplissimam; non Gregorius Turonensis, qui Christianæ apud Gallos religionis exordia, résque memoratu dignas summo studio prosecutus est; non Ado Viennensis; non Freculphus Lexouiensis in Chronico; non illi omnes, quos ante Carolum Magnum Gallicanæ, seu etiam Latinæ historiæ monimenta reuoluisse comperimus. Non verò inter Græcos Eusebius, qui tamen Lugdunenses Martyres, & habitas ab Irenæo in causa Paschatis Synodos recenset. Non Socrates, non Sozomenus, qui duo, quæ ad Nouatianorum initium, disciplinam, successionem, multiplicem propagationem, immò & singularem commendationem pertinent, diligentissimè notarunt. At totam illam Marciani historiam, & abdicationem, quæ prima intra Galliam, eáque inter Italos, Africanos & Gallos celebris facta fuisset, tot historicos, tótque veteres ex toto orbe scripto-

res fugiſſe, quis credat vnquam? Hoc vnico ratiocinij genere auctores omnes eruditi paſſim vtuntur; dum pleraque veterum ſcripta excutiunt, quæ ceteroqui multò minùs, vt apparet, nota fuerunt.

Tertium, quòd ſi Nouatiani dogma tam latè propagatum ſit inter Arelatenſes, quemadmodum propagatum eſſe docet epiſtola, cur in Concilio Arelatenſi, quod 63. poſt Stephanum anno coactum fuit, non eſt conditus aliquis canon contra Nouatianos, qui nondum omnes, opinor, erant extincti, cùm vt malorum graminum, ſic & falſorum dogmatum vberrima ſeges, & difficillima extirpatio eſſe conſueuerit; immò, qui non faciliùs in Gallia periiſſent, quàm Romæ, vbi tandiù durarunt. Oblatam condendi canonis occaſionem nemo negabit, cùm ex loco, & reipſa, quæ palam loquitur, tum ex hoc canone 22.

De his, qui apoſtatant, & nunquam ſe ad Eccleſiam repræſentant, ne quidem agere pœnitentiam quærunt, & poſtea infirmitate arrepti petunt communionem, placuit eis non dandam communionem, niſi reualuerint, & egerint dignos fructus pœnitentiæ.

Quartum, quòd auctor epiſtolæ id ſuadeat fieri, quod aſſertæ à Cypriano in iudicandis Epiſcopis diſciplinæ repugnat. Nempe, vt Stephanus Marcianum abſtineat, & in illius abſtenti locum, alius ab eodem, vt ſatis appa-ret, Stephano ſubſtituatur: *Dirigantur*, inquit, *in Prouinciam, & ad plebem Arelate conſiſtentem à te literæ, quibus abſtento Marciano*

alius in locum ſubſtituatur. Hæc autem abdicandi Marciani ratio contraria eſt Cypriano ſic epiſtola 55. ſcribenti : *Nam cùm ſtatutum ſit omnibus nobis, & æquum ſit, ac iuſtum, vt vniuſcuiuſque cauſa illic audiatur, vbi eſt admiſſum crimen.* Quod diſciplinæ genus etiam olim obſeruarunt Gallicani Præſules, cùm ad annum 362. in Concilio Pariſienſi Saturninum Arelatenſem depoſuerunt. Cur ergo Fauſtinus & alij collegæ ad Stephanum & Cyprianum toties ſcripſiſſent, vt id exequerentur, quod ſine eorũ opera poterant exequi, atque eò faciliùs, quo Marcianus *ſententia* damnati nuper in Concilio Nouatiani *conuincitur adſtringi, & in ipſius pœnam meritò recidiſſe, cuius elegerat conſortium, ſicut in ceteris hæreſibus facta ſemel Synodus abiecti cuiuſlibet erroris cunctos ſequaces conſequenter inuoluit.* Vt ait Felix III.

Quintum, quòd conſcribendæ epiſtolæ tempus nec Cypriano, nec Fauſtini, ſi tamen iſte fuit vnquam, conſilio ſuffragetur. Hoc ita planum facio. Fauſtinus de Marciano ad Stephanum ſcribit: Stephanus Fauſtino non ſatisfacit, ſiue reſcripſerit ad Fauſtinum Stephanus, ſiue non. At iſtud anno Stephani primo expediri non potuit citiùs, etiamſi pacem in Eccleſia Dei conſtitutam ſupponas. Deinde Fauſtinus, cui, vt apparet, non fuerat ab Stephano factum ſatis, ad Cyprianum ea ſuper re ſcribit ſemel atque iterum, nec iterum ſcripſiſſet, niſi poſtquam vidiſſet prioribus ſe literis nihil conſecutum eſſe. Vt demus inte-

res fugisse, quis credat vnquam? Hoc vnico ratiocinij genere auctores omnes eruditi passim vtuntur; dum pleraque veterum scripta excutiunt, quæ ceteroqui multò minùs, vt apparet, nota fuerunt.

Tertium, quòd si Nouatiani dogma tam latè propagatum sit inter Arelatenses, quemadmodum propagatum esse docet epistola, cur in Concilio Arelatensi, quod 63. post Stephanum anno coactum fuit, non est conditus aliquis canon contra Nouatianos, qui nondum omnes, opinor, erant extincti, cùm vt malorum graminum, sic & falsorum dogmatum vberrima seges, & difficillima extirpatio esse consueuerit; immò, qui non faciliùs in Gallia periissent, quàm Romæ, vbi tandiù durarunt. Oblatam condendi canonis occasionem nemo negabit, cùm ex loco, & reipsa, quæ palam loquitur, tum ex hoc canone 22.

De his, qui apostatant, & nunquam se ad Ecclesiam repræsentant, ne quidem agere pœnitentiam quærunt, & postea infirmitate arrepti petunt communionem, placuit eis non dandam communionem, nisi reualuerint, & egerint dignos fructus pœnitentiæ.

Quartum, quòd auctor epistolæ id suadeat fieri, quod assertæ à Cypriano in iudicandis Episcopis disciplinæ repugnat. Nempe, vt Stephanus Marcianum abstineat, & in illius abstenti locum, alius ab eodem, vt satis appareat, Stephano substituatur: *Dirigantur*, inquit, *in Prouinciam, & ad plebem Arelate consistentem à te literæ, quibus abstento Marciano*

alius in locum ſubſtituatur. Hæc autem abdicandi Marciani ratio contraria eſt Cypriano ſic epiſtola 55. ſcribenti : *Nam cùm ſtatutum ſit omnibus nobis, & æquum ſit, ac iuſtum, vt vniuſcuiuſque cauſa illic audiatur, vbi eſt admiſſum crimen.* Quod diſciplinæ genus etiam olim obſeruarunt Gallicani Præſules, cùm ad annum 362. in Concilio Pariſienſi Saturninum Arelatenſem depoſuerunt. Cur ergo Fauſtinus & alij collegæ ad Stephanum & Cyprianum toties ſcripſiſſent, vt id exequerentur, quod ſine eorũ opera poterant exequi, atque eò faciliùs, quo Marcianus *ſententia* damnati nuper in Concilio Nouatiani *conuincitur adſtringi, & in ipſius pœnam meritò recidiſſe, cuius elegerat conſortium, ſicut in ceteris hæreſibus facta ſemel Synodus abiecti cuiuſlibet erroris cunctos ſequaces conſequenter inuoluit.* Vt ait Felix III.

Quintum, quòd conſcribendæ epiſtolæ tempus nec Cypriano, nec Fauſtini, ſi tamen iſte fuit vnquam, conſilio ſuffragetur. Hoc ita planum facio. Fauſtinus de Marciano ad Stephanum ſcribit: Stephanus Fauſtino non ſatisfacit, ſiue reſcripſerit ad Fauſtinum Stephanus, ſiue non. At iſtud anno Stephani primo expediri non potuit citiùs, etiamſi pacem in Eccleſia Dei conſtitutam ſupponas. Deinde Fauſtinus, cui, vt apparet, non fuerat ab Stephano factum ſatis, ad Cyprianum ea ſuper re ſcribit ſemel atque iterum, nec iterum ſcripſiſſet, niſi poſtquam vidiſſet prioribus ſe literis nihil conſecutum eſſe. Vt demus inte-

rim Faustinum semel duntaxat scripsisse ad Stephanum, quem multò satius fuit secundis literis compellare, quàm Cyprianum. At ista omnia, vt minimùm, inciderunt in annum Stephani secundum, quo omnes collatum ab hæreticis baptisma reiicientes à sua communione summouit. Nunc verò ex epistolis Cypriani 70. 71. 72. 73. 74. & ex Carthaginensis Concilij præfatione iudicetur, vtrum abstentus Cyprianus fauorabilis apud Stephanum Patronus Faustini & collegarum fuisset? An quod Faustinus cum Coepiscopis Stephano communicans ab eodem obtinere non potuerat, excommunicatus obtinuisset pro Faustino Cyprianus? An quod tota Galliæ Synodus non effecerat apud Pontificem, id vnus Afer effecisset? An denique Cyprianus plenam tanta humanitate epistolam misisset ad Stephanum, máximè cùm Stephanus improperandæ in causa Marciani negligentiæ iustissimam dedisse videretur occasionem.

Sextum, quòd incredibile sit penitus Stephanum in deponendo Marciano, qui sedenti, atque docenti Romæ Nouatiano coniungebatur, aut certè in procuranda illius depositione tandiu sese habuisse negligenter, vel tot tantisque cohortationibus ad pium iuxtà & necessarium opus exequendum indiguisse, quot, quantásque adhibet auctor epistolæ sub finem: *Seruandus est*, inquit, *antecessorum nostrorum beatorum martyrum Cornelij & Lucij honos gloriosus, quorum memoriam cùm nos honoremus, multo magis tu, frater carissime, honori-*

ficare & seruare grauitate & auctoritate tua debes, qui Vicarius & successor eorum factus es. Quorsum amabo vos in retinendis antecessorum decretis tam iners, támque lentus fuisset Stephanus, qui aliàs contra Cyprianum tam vehementer incaluit, aut quorsum Nouatianum ipsum Romæ sedentem, eíque in Gallia studentem Marcianum tam æquo animo tulisset?

Septimum, quòd auctor epistolæ non obscurè doceat se pro more communicatorias ad Arelatenses vel alios Galliarum Episcopos literas tunc misisse. *Significa*, inquit, *planè nobis, quis in locum Marciani Arelate fuerit substitutus, vt sciamus, ad quem fratres nostros dirigere, & cui scribere debeamus.* At inter omnes Cypriani epistolas nulla est, quæ vel ad Arelatenses, vel etiam ad alios Galliarum Episcopos mittatur.

Octauum, si tanta lapsorum multitudo fuit Arelate, quantam fuisse significat auctor epistolæ, cur à veteribus non memoratur persecutio, quæ Arelatensibus Christianis deficiendi causam dedisset? cur nullus in Arelatensi Ecclesia martyr legitur ante Genesium, qui sub Maximiano passus est? Consuetam profectò de lapsis Cypriani tempore scribendi rationem, non res eo tempore gestas, neque temporum conditionem attendit: quæ omnia suppositionem arguunt.

Nonum, quæ de prisco Saturnini vitæ scriptore, & de illius vindice Gregorio disseruimus, & postea disseremus, huic epistolæ fidem

omnem detrahunt. Quod ex annorum expansione manifestum fiet. Trophimus apud Arelatenses Christianam religionem prædicare cœpit anno circiter 251. Nouatianus contra Cornelium eligitur Episcopus, & schisma conflat anno 254. Nouatiano coniungi postea debuit Marcianus, Trophimi successor, sua prædicatione efficiés, vt plures Christiani sine pace excedant. At quî quæso factum, vt deinceps verum sit, tot Christianos annis superioribus excessisse sine pace, si Christiana religio primùm prædicata sit Arelatensibus anno 251. si Marcianus Trophimi successor Nouatiano coniungi non potuerit ante annum 254. quo Nouatianus schisma conflauit? Si Stephanus, cui scribitur, factus anno 257. Episcopus obierit anno 259. Quasi verò intra spatium tam paucorum annorum à tam multis ethnicis Christiana suscepta sit religio, & tam multi superioribus annis excesserint sine pace? Ceterùm quæ primo & secundo argumento notauimus, efficiunt, vt vetus Saturnini historia huic epistolæ non immeritò opponatur.

Decimum, inter initium Nouatiani, & electionem Stephani vix anni tres intercedunt, & tamen de Marciano & Nouatiano perinde loquitur auctor epistolæ, ac si ab ætate Stephani longissimè absuissent. *Qui* (Marcianus) *iampridem iactat & prædicat, quòd Nouatiano studens, & eius pertinaciam sequens à nostra se communione segregauerit.*

Vndecimum, quòd hæc epistola licet Cypriani stilum affectetur, & ex nonnullis illius

locutionibus consuta sit, non vbique tamen prudentiam Cypriani & iudicium repræsentat; non prudentiam quidem, cùm epistolâ ferè totâ Stephanum doceat auctor, qua in re Nouatianorum prauitas, & præpositorum Ecclesiæ munus consistant. At his de rebus multo minus docendus erat Stephanus Nouatianæ prauitatis oculatus testis, quàm Cyprianus, qui & insuper eo tempore expertus est, quanta fuerit Stephani in castigando schismate, & in obeundo munere cura & seueritas: non iudicium quoque & ingenium; 1. quidem, quia sub initium epistolæ, *eandem*, cuius nulla præcesserat mentio, *Prouinciam* dicat, nisi velit idem esse Lugdunum, atque Prouinciam, sed aliud Lugdunum, aliud Lugdunensis Prouincia. 2. quia idipsum intra paucas lineas repetit: *Quapropter*, inquit, *facere te oportet plenissimas literas*, &c. & paulo pòst, *dirigantur à te literæ*. 3. Quia nimium affectat *abstenti* vocabulum, quod identidem quater iteratur: at hæc nimia affectatio signum fraudis est. 4. Quia quæ Galliæ regio nunc *Prouincia* dicitur, *Prouinciam* appellat absolutè, quod ex vsu recepto suffragium nullum habet in antiquis Galliæ ciuilibus, seu Ecclesiasticis diuisionibus. Quinetiam Arelatensi Synodo subscribunt Marinus de ciuitate Arelatensi *Prouincia Viennensi*, Oresius Episcopus de ciuitate Massiliensi, *Prouincia Viennensi*, & alij. Vt non referam Aquileiense Concilium *Episcopis Prouinciæ Viennensis & Narbonensis primæ & secundæ* rescribens. 5. quia hæc duo pugnant inter se, *No-*

uatianus olim abstentus, & *Nouatianus nuper retusus & refutatus*. 6. quia Stephanum Cornelij & Lucij prædecessorum Vicarium & successorem appellat: fuerunt quidem benè multi, qui Felicem tertium secuti, Romanum Pontificem Beati Petri Vicarium nuncuparunt; sed hoc nec ad Cyprianum spectat, nec ad rem facit, in qua Stephanus non Petri, sed successorum Petri Vicarius nominatur. 7. quia hæc parum consentanea videntur: *Quàm vanum est, vt Nouatiano nuper retuso & refutato, & per totum orbem à sacerdotibus Dei abstento nunc adulatores adhuc nobis patiamur illudere.* Qua in re quæso & cuinam adulabantur Nouatiani sectatores? Lapsisne ac pœnitentibus, quos, vt ait auctor epistolæ, *Sine spe pacis & communicationis relictos ad luporum rapinam & prædam diaboli proiiciebant?* Cornelióne fortean, Lucio, & Stephano Romanis Pontificibus *contra quos*, vt idem auctor ait, *adulteram Cathedram Romæ collocarat* Nouatianus, & in Gallia Marcianus? Procul à me istud inauditum adulationis genus, quo vnius vita luporum rabiei committitur, & alterius corpus duas in partes dissecatur.

Opposita Zosimi Papæ epistola quinta reiicitur, & νοθείας accusatur.

III. Deinde opponitur Zosimus Pontifex in epistola quinta ad annum 417. Sed primò nec debet, nec potest opponi. Etenim cùm de Trophimo Arelatensi loquitur, eum nun-

quam *discipulum Apostolorum* appellat, & tamen ab aduersario perinde quasi appellasset, opponitur. Ex quo manifestum sit, quàm sincera fide agat. Aliud est, Trophimum ab Apostolica sede ad Arelatensem vrbem mitti, quod asserit Zosimus, aliud, illum esse *Apostolorum discipulum*, quod asserit nunquam.

Tum ne vera sint, quæ diximus, scriptori nostro Zosimus opponatur, & æqualis sit: vtri tunc in re historica potior fides habebitur? Zosimóne, seu eius Commentariensi, qui Romæ scripsit epistolam? an alteri, qui Arelatensium longè vicinior fuit, atque certam illorum de suo Trophimo traditionem calluit multò magis? Zosimóne, qui non eam opinor in conscribenda epistola diligentiam adhibuit, quam alter in conficienda Saturnini vita adhibuisse censendus est? Ait enim se quicquid ea de re scribit, *ex fideli recordatione* scribere; quæ verba summam accurationem significant, & veritatem ex suis legibus attestantur.

Denique hæc epistola mihi multis de causis spuria videtur. Prima est, quòd Arelatensem Episcopum semper fuisse Metropolitanum Episcopum tradat. Sed hoc imprimis repugnat antiquis omnibus Prouinciarum notitiis, in quibus Arelatensium ciuitas Viennæ, vt metropoli subiicitur. Secundò repugnat Concilio Arelatensi primo, vbi *Marinus Episcopus de ciuitate Arelatensi, Prouincia Viennensi subscribit.* Tertiò repugnat Taurinensi Concilio, vbi canone 2. de primatu Arelatensis, & Viennensis Ecclesiæ sic statutum est: *Illud deinde inter*

Episcopos vrbium Arelatensis & Viennensis, qui de primatus apud nos honore certabant, à sancta Synodo definitum est, vt qui ex eis approbauerit suam ciuitatem esse Metropolim, is totius Prouinciæ honorem primatus obtineat. Ludicrum esset sanè decretum illud, si Arelatensis Episcopus fuit semper Metropolitanus, aut vt est in septima Zosimi epistola, *iam inde à Trophimo ordinationis seriem temporibus roboratam inuiolabili in vtraque Narbonensi & Viennensi auctoritate possideat.* Quartò, hæc ipsa septimę epistolæ verba, & quæ sunt eadem in quinta, falsi conuincuntur ex Taurinensi Concilio, vbi canone primo Arelatensis Episcopus non conqueritur de Massiliensi Proculo, qui ordinationes Episcoporum Narbonensis secundæ sibi vindicabat. Sic enim ibi statutum est in gratiam Proculi: *Hæc ipsi tantùm in vita eiusdem forma seruabitur, vt in Ecclesiis Prouinciæ secundæ Narbonensis, quas vel suas parochias, vel suos discipulos fuisse ordinatos constiterit, primatus habeat dignitatem.*

Secunda causa, quòd vetus priuilegium appellet ius Metropoliticum, quo per Viennensem & Narbonensem vtramque Arelatensis Episcopus vtebatur. At Taurinensi Concilio nihil dici potest repugnantius, vbi sancitum est, vt qui ex Arelatensi & Viennensi Episcopis suam ciuitatem probaret esse metropolim, illa Ecclesiastico primatu gauderet; tantùm abest, vt vetus priuilegium confirmaretur. Deinde ius illud Metropoliticum, quod sibi in Viennensem & Narbonensem vtramque arrogat,

rogat, omni retrò ætate inauditum est. Immò aduersatur iuri communi, quod in ordinandis per vnamquamque prouinciam Episcopis Nicæna Synodus statuit. At Zosimus contra Nicænos canones nihil vnquam molitus esset. Nec est insuper, quo Arelatensium Præsul exceptus canone sexto dicatur, vbi agitur *de priuilegiis, quæ quibusdam ciuitatibus conueniunt.* Hoc autem fingere quid absurdius? Et tamen Antiochenus in prouincias Orientis nihil habuit, quod Arelatensis non habuisset in Viennensem, & Narbonensem primam & secundam.

Tertia causa, quòd *ex Trophimi fonte totas Gallias fidei riuulos accepisse* dicat auctor epistolæ. Sed ab Ecclesiastica historia nihil excogitari potest alienius. Da primùm tu vel vnam ex vniuersa Gallia prouinciam, quæ se ab Arelatensi sede fidem accepisse profiteatur. Deinde, si, vt contendit Milletus, ex discipulis Petri Sixtus fuit Remensis Episcopus, si Martialis Lemouicensis, si Sauinianus Senonensis, si Memmius Catalaunensis, si Eucharius Treuirensis, si Fronto Petragoricensis, si Iulianus Cenomanensis, si ex discipulis Pauli Crescens Viennensis, si Paulus Narbonensis, quomodo ex Trophimi fonte totæ Galliæ fidei riuulos acceperunt? Hæc tamen premit omnia, hæc vrget aduersarius, sed quo cerebro? quâ prudentiâ? scilicet, vt in Areopagiticis campis Andabatarum certamen repræsentet, & in tanta rerum contrarietate non lumen, sed tenebras adferat antiquæ veritati.

Quarta causa, quòd hæc decretalis epistola in codice Canonum Ecclesiæ Romanæ non extet, cùm tamen minoris momenti non sit, quàm quæ vel ad Hesychium Salonitanum antistitem, vel ad presbyteros Rauennæ dirigitur. Taceo quòd etiam in collectione Isidori non reperiatur.

Quinta & vltima, quòd in epistolis Leonis, Hilari & Symmachi, qui exortas subinde Arelatensem inter & Viennensem Episcopum controuersias diremerunt, nulla vnquam fiat Trophimi vel Zosimi mentio. At sine dubio facta fuisset, si Zosimus illa scripsit omnia, quæ in eius epistolis de Trophimo, & de veteribus Arelatensis Ecclesię supra Viennensem & Narbonensem vtramque prærogatiuis leguntur.

Oblatus Leoni Papæ Episcoporum Prouinciæ libellus opponitur; sed reiicitur & νοθείας accusatur.

IV. Post epistolam Zosimi quintam opponitur libellus Episcoporum Prouinciæ Leoni Papæ oblatus, quo renouanda Arelatensis Ecclesiæ priuilegia postulant. Sed multa sunt, quæ subdititium esse hunc libellum probent, & ab imperito quodam consarcinatum.

Primum, quòd nulla sit in libello supplici honorifica Papæ illius, cui mittitur inscriptio. At hoc est contra Gallicanorum antistitum morem, vt constat ex epistolis, quas ad Leonem ipsum & alios Pontifices dirigunt.

Alterum, quòd hic libellus sine Consule sit & die, quæ duo publicis monimentis auctoritatem vindicant.

Tertium ex his verbis ducitur: *Omnibus Gallicanis regionibus notum est, sed nec sacrosancta Romana Ecclesia habetur incognitum, quòd prima intra Gallias Arelatensis ciuitas missum à Petro Sanctum Trophimum habere meruit sacerdotem*. At istud tam obscurum, quàm quod obscurissimum. Etenim nullus est, Græcus vel Latinus, Gallus, vel Italus scriptor, qui per annos à Christo sexcentos huic rei fidem præstet. Immo verò sunt, qui contrarium manifestè affirment, Saturnini martyris historiæ scriptor, & Gregorius Turonensis; quorum primus, quâ fronte id ausus esset de Trophimo scribere, quod Gallicanarum regionum, & Ecclesiæ Romanæ traditioni contradiceret, & *fideli* præterea *recordationi* tribuere, quod infami tribuendum mendacio fuisset? Alter verò quâ audaciâ notam veritatem oppugnasset, qui ceteroquin alibi non omisit, quæ de Saturnino & Eutropio rumor incertus euulgarat?

Quartum ex his verbis colligitur: *Et exinde* (Arelatensi ciuitate) *aliis paulatim regionibus Galliarum bonum fidei & religionis infusum*. Hæc, quæ cum epistola Zosimi quinta conueniunt, pari ratione dissipantur. Deinde quid magis contrarium est Innocentio primo scribenti, *manifestum esse in Gallia nullum instituisse Ecclesias nisi eos, quos venerabilis Apostolus Petrus, aut eius successores constituerint sacerdotes*.

Quintum ex his verbis habetur: *Priùs alia loca ab hoc riuo fidei* (Trophimo & eius Arelatensi sede) *quem ad nos Apostolicæ institutionis fluenta miserunt, meruisse manifestum est sacerdotes, quàm Viennensem ciuitatem, quæ sibi nunc impudenter ac notabiliter primatus exposcit indebitos.* At ex scriptis eorum, qui Leonis tempore vixerunt, ostendat aduersarius, quænam ciuitates ante Viennensem Episcopos habuerint in Gallia, & eos habuerint ab Arelatensibus? tum Adonem cum hoc libello concilier: sic enim de Trophimo disserit ætate sexta anno 59. *Quo tempore creditur Paulus ad Hispanias peruenisse, & Arelatæ Trophimum, Viennæ Crescentem discipulos suos ad prædicandum reliquisse.*

Sextum ex his verbis concluditur: *Quam quidem antiquitatem sequentes prædecessores beatitudinis vestræ, hoc quod erga priuilegia Arelatensis Ecclesiæ institutio vestra tradiderat, promulgatis, sicut & scrinia Apostolicæ sedis proculdubiò continent, auctoritatibus confirmarunt; credentes plenum esse rationis atque iustitiæ, vt sicut per beatissimum Petrum Apostolorum principem sacrosancta Ecclesia Romana teneret supra omnes totius mundi Ecclesias principatum, ita etiam intra Gallias Arelatensis Ecclesia, quæ Sanctum Trophimum ab Apostolis missum sacerdotem habere meruisset, ordinandi Pontificium vindicaret.* Vide quæso ac circumspice, quid libellus Leoni, quid Leonis prædecessoribus tribuat falsi? quid absurdi? Nemo sanè adduci poterit vnquam, vt credat tempore Leonis fuisse, qui Arelatensem in omnes Galliæ Eccle-

ſias principatum venditaret, quem publica diſciplina redarguiſſet, quem omnis retrò memoria damnaſſet. Hæ & ſimiles impoſturæ ad poſteriora & obſcuriora ſæcula pertinent.

Septimum ex his verbis colligitur: *Cui* (Trophimo & Arelatenſi Eccleſiæ) *id etiam honoris dignitatiſque collatum eſt, vt non tantùm has prouincias poteſtate propria gubernaret; verumetiam omnes Gallias ſibi Apoſtolicæ ſedis vice mandatâ, ſub omni Eccleſiaſtica regula contineret.* At hæc oratio impoſtorem manifeſtè prodit, Cæſario, Auxanio, Aureliano & aliis Arelatenſium Epiſcopis poſteriorem, quibus Epiſcopi Romani ſuas in Gallia vices identidem delegarunt. Quare non his furtiuis precibus Leo, ſed aliis epiſtolis reſpondet, quæ vt & illę de electione & conſecratione Rauennij, vel adhuc delitescunt in Bibliothecis, vel iniuria temporum perierunt.

Quædam aliæ in epiſtolas Zoſimi, & libellum Epiſcoporum Prouinciæ obſeruationes.

V. Ceterum hîc alia nonnulla obſeruanda ſunt. Vnum, libellum Epiſcoporum Prouinciæ, & epiſtolam Zoſimi quintam, & alias ſimiles poſt ætatem Gregorij magni confictas videri, vt ex noſtris rationibus apparet ſatis ſupérque. Alterum, hæc monimenta primùm prodiiſſe ex Codice Arelatenſi, hoc eſt illius ciuitatis, vbi nata ſunt. Tertium, dignitatem ciuilem, qua ab Imperatoribus Arelatenſis ci-

uitas aucta est, fecisse, vt imprimis Episcopi Metropoliticum honorem affectarint, & iudicantibus Leone & aliis Pontificibus obtinuerint. Deinde, vt (postulantibus etiam Galliæ regibus) Pontificum vices in Gallia gesserint. Tum vt postea quidam otiosi homines ea monimenta fingerent, quibus Arelatensis primatus originem obscurarent, & in hac obscuritate primatum ad incunabula Ecclesiæ reuocarent. Quartum, nostras coniecturas aduersario non posse displicere, cùm leuiores opinor, non sint iis, quibus vetus Romanum Martyrologium dubiæ fidei probatum voluit. Quintum, Viennenses fictis quoque epistolis & priuilegiis contra æmulos Arelatenses decertasse, quæ ex Viennensi codice Ioannes à Bosco edidit ad calcem Bibliothecæ Floriacensis : In exemplum sit hæc epistola Siluestri Papæ : *Siluester Papa vniuersis Episcopis per Gallias & per septem prouincias. Placuit Apostolicæ sedi, vt siquis ex qualibet Galliarum parte, sub quolibet Ecclesiastico gradu ad nos venire contendit, vel ad alia terrarum loca ire disponit, non aliter proficiscatur, nisi Metropolitani Viennensis formatas acceperit*, &c. An autem hæc verba, quæ sublatis Siluestri & Metropolitani Viennensis nominibus eadem sunt, quæ in epistola Zosimi quinta, Viennensis impostor ab Arelatensi, vel Arelatensis à Viennensi desumpserit, non facilè iudicarim. Vtvt sit, Arelatensis præualuit, quippe qui spuriam Zosimi epistolam inter cetera sic vulgauit, vt apud Vsuardum & quosdam Marty-

rologos transierit, qua parte docet *ex Trophimi fonte totas Gallias fidei riuulos accepisse.* Cui quidem rei quadrat illud Milleti pronuntiatum pag. 138. *Ita successiuus error maximè in promptu est.* Sextum, Concilij Francofordiensis Patres & Vsuardum primos esse, qui, nî fallor, epistolarum Zosimi meminêre. Septimum, has Zosimi epistolas Baronio placuisse, & grauibus eruditisq; viris etiamnum placere. Ex quo fit, vt illorum iudicio nostras omnes coniecturas ex animo submittamus, *Non vincimur*, inquit Cyprianus, *sed instruimur, dum offeruntur meliora.*

Opponuntur Martyrologia Bedæ, Vsuardi, Adonis, & Romanum, sed diluuntur.

VI. Denique opponuntur Martyrologia Bedæ, Vsuardi, Adonis, & Romanum. Sed imprimis aduersarius Martyrologia reiicit vniuersa lib. 2. Vindiciarum cap. 4. *Sed ponamus*, inquit, *Vsuardum nobis aduersari, quid tanti denique est? ex corrupto Bedæ Martyrologio vnde pleraque alia mutuatus est, mendum illud contraxit. Nulla enim ad nos, nisi adiectione nouorum sanctorum, aut Græcorum imitatione Martyrologia corrupta peruenerunt.* 2. Hi auctores cum scriptore passionis Saturnini & Gregorio Turonico committi non possunt, quòd non sint vetustiores, æquales, vel suppares, vt ab inueniendi asserendique veri regulis non discedamus. *Ita ex ipso ordine manifestatur id esse verum, quod sit prius traditum, id autem extra-*

neum & falsum, quod sit posterius immissum, vt ait Tertullianus. 3. ex discussione epistolarum Zosimi constat, illa ipsa verba, quæ ab Vsuardo & aliis citantur, Innocentio primo, & omni retrò Gallicanæ traditioni repugnare, nisi velit aduersarius Ecclesiarum catalogum scribere, quæ primos suos antistites Arelatensibus acceptos referant. Quod si ex certis monimentis fecerit, nos libentissimè cedemus, vt ille identidem agnoscat, nullam nos quærendæ & asserendæ veritatis viam auersari.

Græcarum de Trophimo Pauli discipulo Ecclesiarum Traditio.

VII. Et verò licet superiorum rationum momentis penitus consistant, quæ vetus scriptor, & Gregorius de Trophimo tradiderunt, illa tamen non parum corroborantur ex Græcis, qui discipulum Pauli Trophimum martyrem sub Nerone faciunt.

Ex Menologio, quod Cardinalis Sirletus Latina lingua donauit. Die 14. Aprilis: *Sanctorum patrum Aristarchi, Pudentis & Trophimi, qui cùm essent ex septuaginta post Pauli Apostoli mortem, & ipsi Nerone Imperatore capite cæsi sunt. Hæc Beatissimus Dorotheus cùm esset Romæ Romana lingua scripta reliquit. Non solùm autem de his, sed & de reliquis Apostolis, & aliis sanctis viris & sacris prophetis historiam accuratè conscripsit. Fuit enim vir ille ingenio, & multarum rerum peritia insignis, vt quiuis alius.* Ex Menologio magno, quod ad annum 1627.

Venetiis Græcè tantùm prodiit. Die 14. Aprilis: Τῶν ἀποστόλων ἐκ τῶν ο Ἀριστάρχου, Πούδου καὶ Τροφίμου. Πούδην καὶ Ἀρίσταρχον σοφὸν, καὶ τὸν θεῖον Τρόφιμον τοὺς ἀληθεῖς χριστοκήρυκας. Et post alia: Παύλῳ ἑπόμενοι κλεινῷ διδασκάλῳ ἔνδοξοι πόλλοις κινδύνοις ὑπέστητε. εἱρκτῇ κλειόμενοι ὁμιλοῦντες πόνοις, ξίφει ἐπὶ τέλει δέ. Τμηθέντες κεφαλὰς ἐνηθλήσατε, Χριστῷ πρεσβεύσατε δωρηθῆναι ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὴν εἰρήνην καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Ex Sanctorum Apostolorum discipulis Aristarchus, Pudens & Trophimus. Pudentem, Aristarchum sapientem & diuinum Trophimum Christianæ veritatis præcones, &c. Vos Paulum secuti estis, & inclito illius magisterio gloriosi multa pericula sustinuistis, carcere inclusi, & in ærumnis versantes cæsis tandem gladio capitibus certauistis, Christum orate, vt animabus nostris pacem & magnam misericordiam impertiatur.

Ex Anthologio seu Græcorum Breuiario, quod Romæ editum est anno 1598. & à Clemente octauo probatum. Die 14. Aprilis: τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα Ἀριστάρχου, Πούδου καὶ Τροφίμου. Αὗτοι ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα ἀποστόλων ὑπάρχοντες ἠκολούθησαν τῷ μεγάλῳ ἀποστόλῳ Παύλῳ κηρύττοντες, καὶ συγκακοπαθοῦντες τῷ διδασκάλῳ ἐν πᾶσι τοῖς διωγμοῖς αὐτοῦ μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον, καὶ αὐτοὶ τὰς κεφαλὰς ὑπὸ Νέρωνος ἐτμήθησαν, &c. *Ex Sanctorum Apostolorum septuaginta discipulis Aristarchus, Pudens & Trophimus. Hi ex septuaginta discipulis Apostolorum cùm essent, magnum Apostolum Paulum secuti sunt prædicantes, & iisdem cum magistro vexationibus sem-*

per afflicti : post illius verò mortem sub Nerone obtruncati sunt. Eadem porro reperiuntur in Græcorum Synaxariis. Quòd si Trophimus Pauli discipulus alibi capite minutus est, quàm in Gallią, is sanè ab illo diuersus est, qui primus Arelatensium populis fidem Christi nunciatum venit. Sola igitur nominum similitudo fecit, vt post Gregorij tempora, alij fraude, alij ignorantia ex duobus Trophimis vnicum conflarint.

Consignata sub Decio Pauli Narbonensis epocha defenditur.

VIII. Quod spectat ad Paulum Narbonensem, veteri historico & Gregorio Turonensi ea obiicit Milletus, queis alibi omnem auctoritatem abiudicauit: Martyrologia scilicet Vsuardi, Bedæ, Adonis, Romanum tam commune, quàm Rosuueidi. Istud quidem reiicit propter vnius literulæ mutationem, reliqua verò omnia certam ad perniciem in eadem nassa inclusit: *Sed ponamus Vsuardum nobis aduersari, quid tanti denique est? Ex corrupto Bedæ Martyrologio, vnde pleraque alia mutuatus est, mendum illud contraxit. Nulla enim ad nos, nisi adiectione nouorum sanctorum, aut Græcorum imitatione Martyrologia corrupta peruenerunt.* Post eiusmodi censuram cur aliquid instrepit Martyrologiorum? cur hæc ampliùs inculcat, obgannitque, si nulla ex iis veritas sanciatur? An nescit, mendacem memorem esse oportere.

Secundò Ordericum Vitalem obiicit, ſed Gregorio quingentis annis poſteriorem. Itaque & Beda & Vſuardus & Ado & Vitalis non ſunt ij, qui ex inueniendi aſſerendique veri legibus, cum veteri Saturnini paſſionis ſcriptore, & cum Gregorio Turonenſi committantur. Enimuerò, qui hiſtoriam Saturnini ſcripſit, non multùm, vt coniectu facile eſt, à Narbona diſtabat, & ea re Bedæ, Vſuardo, Adoni, Orderico anteferendus eſt, licet illi alioqui ſuppares haberentur.

Duobus noſtris hiſtoricis, qui primas traditiones obſignarunt, Pauli Narbonenſis vita ſuffragatur, quam ex manuſcriptis Narbonenſis Eccleſiæ codicibus edidit vir clariſſ. Boſquetus. In illa ſiquidem, ne vnum quidem legere verbum eſt, quo vel Paulum Sergium, vel Pauli Apoſtoli diſcipulum fuiſſe conſtet. Vetus Remenſe Martyrologium ſuffragatur, in quo hæc tantùm leguntur 12. Decembris: *Apud Narbonam vrbem depoſitio Beati Pauli Epiſcopi & Confeſſoris.* Vetus quoque Martyrologium Autiſiodorenſe ſuffragatur 12. Decembris: *Apud Septimaniam vrbem Narbonam depoſitio Beati Pauli Epiſcopi & Confeſſoris.* His, quæ ex prima traditione deſcendunt, poſtea additum eſt, quod apud Vſuardum & alios quoſdam legitur. Quod ergo priùs traditum eſt, eatenus interturbatum offenditur, quatenus Paulum in Hiſpanias profectum apud Latinos increbuit. Tunc enim ab eodem cùm Narbona tranſiret, Paulum inibi conſtitutum Epiſcopum quidam ſcripſerunt, alij verò aliter locuti

sunt, & Paulum Narbonensem cum Paulo Sergio confuderunt, quod nominum obtinuit similitudo.

Consignata sub Decio Martialis epocha defenditur.

IX. Ad Martialem quod attinet, duæ sunt de illius missionis epocha sententiæ: vna vetus, quæ sub Decio Martialem consignat, & vsque ad annum circiter nongentesimum illibata permansit: Altera recens, quæ Martialem à Petro missum contendit, & circa prædictum tempus inuecta est, nec ita tamen inuecta, vt multos occuparit, & antiquam de sua statione deiecerit.

In hac Discussione ego veterem sententiam amplector, Milletus recentem sequitur, & nouitate, vt solet, iugulat antiquitatem. Quo nihil est ab Ecclesiæ Catholicæ spiritu alienius, & Sectariorum quorumlibet ingenio fauorabilius. Etenim monimentum nullum citat anno millesimo vetustius. Lemouicensem Synodum, quæ anno 1031. habita est, producit, sed corrumpentium historias Monachorum turpitudinem auspicatò reuelat. Monachus noster audiat Solemniacensem Abbatem: *Tace*, inquit, *frater, melius est, vt sileas, quia quando nos in scholis magistrorum mel & lac bibebamus, tu solus ruminabas fabam, scripturam de Sancto Fronto nonam, cuius tu vteris, Gausbertus noster edidit* LVCRI CAVSA, *qui sub huius Lemonicæ sedis Episcopo Hildegario Chorepiscopus*

nobis extitit. Hos & similes falsarios monachos grauiter accusant alij pietate & eruditione illustres monachi, Damianus & Letaldus, sed accusantes nunquam probabit, qui accusatorum facinora probat, recipitque. Ceteri auctores, quos appellat aduersarius, Lemouicensi Synodo recentiores sunt, & hoc illius effato pag. 138. repelluntur, *Successiuus error maximè in promptu est.*

Maneat igitur prima traditio, quæ à Gregorio Turonensi pluribus in locis confirmata est. Quid memorem librum de gloria Confessorum? vbi de Martiali cap. 27. sic differit: *Igitur Sanctus Martialis Episcopus à Romanis missus Episcopis in vrbe Lemouicina prædicare exorsus est.* Et post alia: *Per Sanctum enim Stremonium, qui & ipse à Romanis Episcopis cum Gatiano beatissimo & reliquis, quos memorauimus, est directus, primum Aruerna ciuitas verbum salutis accepit.* Dic, sodes, an Petrus Blesensis, an Robertus Autisiodorensis, an Ordericus Vitalis, an alij recentiores meliùs nouerint, quis fuerit Martialis, & quo tempore Lemouicenses fidei lumine illustrarit, quàm Gregorius, qui miracula & virtutes illius diligenter notauit, qui origine Lemouicensium conterminus fuit, qui sexcentis propemodum annis tres illos & alios scriptores anteuertit? Igitur inter nos determinet *temporis ratio, ei præscribens auctoritatem, quod antiquius reperietur, & ei praiudicans vitiationem, quod posterius reuincetur.*

Gregorio Turonensi suffragatur Ausonij

Engolismensis Episcopi vita, quæ illum Martialis discipulum facit, & Valeriano atque Gallieno imperantibus cæsum pro religione fuisse tradit. Denique antiqua Martyrologia Martialem à Petro missum non referunt. De eo sic Vsuardus ad 30. Iunij: *Lemouicas ciuitate Sancti Martialis Episcopi cum duobus presbyteris Alpiniano & Austricliniano, quorum vita miraculorum signis admodum effulsit.* Eadem verba referuntur in Martyrologio Romano, quod ante annum 1500. Patauij editum est, tum Venetiis anno 1522. & 1548. & Parisiis anno 1573. recusum, & tãdem ea sola reperiuntur in Martyrologio Romano Baronij. Quæ autem adfert Baronius in notis, vt Gregorium refellat, Baronij ipsius regulâ sæpiùs memoratâ refelluntur: *Quod à recentiore auctore de rebus adeò antiquis, sine alicuius vetustioris auctoritate profertur, contemnitur.*

De Martiali sic Ado in Martyrologio ad eundem diem. *Item Lemouico ciuitate Sancti Martialis Episcopi & Confessoris.* De eodem sic Beda in vulgato Martyrologio: *Lemouicas Sancti Martialis Episcopi & Confessoris.* Idem quoque habetur in Martyrologio Ecclesiæ Claromontensis, & in aliis Martyrologiis.

A quibus deprauata est veterum de Martiali traditio?

X. Ceterùm à quibus deprauata est veterum traditio, significat Ioannes Cordesius in ampla eruditáque de Martiali Dissertatione,

quam parte 2. historiarum Gallicanæ Ecclesiæ Bosquetus inseruit.

Ergo, inquit, *Hilduini exemplo, cùm Ecclesia Lemouicensis Sancti Martialis circa annum 848. in potestatem monachorum Sancti Benedicti venisset, Martialem fictæ antiquitatis illustriorem illi monachi reddiderunt. Nam Hugo Abbas Sancti Martialis ab illa Synodo reuersus in monasterium, in Litaniis Martialem inter Apostolos primus omnium descripsit. Qua re commotus Iordanus Episcopus Lemouicensis nouitatis Abbatem arguere, & Martialem Confessoribus, non Apostolis annumerandum ex veteri more asserere, vt patet ex epistola regis Roberti, Guillelmi Ducis Aquitaniæ., & Episcoporum nomine scripta Benedicto Papæ VII. qui anno* 1024 *obiit, è qua hæc verba Iordani describimus.* Sanctus Aurelianus successor, Ebulus, Atticus, Ermogenianus, aliique eius successores vsque ad triginta sex: ego verò septimus, qui vocor Iordanus omnium infimus, hi omnes pro sanctissimo Confessore eum habuerunt, similiter omnes Abbates in eius monasterio habitantes vsque in hodiernam diem. Iste Abbas, qui nunc est, nouitate deceptus, superbia elatus (nota) venit ad me, qui sum vilior meis antecessoribus deprecans, vt in Concilio meo & in Synodo sanctissimum Confessorem in numero poneret Apostolorum, quod facere nolui. Ille perseuerans dictis fidem, quam habuit, cum duodecim monachis illius monasterij mihi promisit, vt cum auctoritate in omni Concilio me defenderet. Hoc facere non potuit in

Concilio Guillelmi Ducis Aquitanorum audiente Archiepiscopo Bituricensi, Isamberto Pictauiensi, ceterisque cum suffraganeis: Omnes Episcopi Francorum, Aruernorum, Vasconum, Aquitanorum, cum quibus ego fui locutus, comprobant, & affirmant, sanctissimum Confessorem Martialem non debere tolli de illo loco, vbi sancti Patres, & nostri antecessores eum posuerunt, & non esse Apostolatum nisi auctoritate comprobatum. Et post alia. Ego verò liber à culpa, neque iniquitas, neque peccatum meum; voluntatem omnium Aquitanorum tibi monstrabo, quia ille Abbas seductor (nota) nulla alia causa hoc fecit, nisi quia vult destruere sedem primi martyris, & Apostolatum Sancti Petri annihilare, &c. Hæc lege & relege, & postea in illis veteribus monachis tanquam in speculo Milletum intuere, cum illis omnibus nigrum præfigito theta.

CAPVT VI.

Fusciani & Victorici gesta discutiuntur.

I. HACTENVS Sulpitium Seuerum, veterem historiæ Saturnini scriptorem, & Gregorium Turonensem defendimus, id est, primos nostrarum in Gallia traditionum custodes; vibrata quoque in eos tela sic repulimus, vt qui receperunt ne vestigia quidem sæuitiæ ostendant. Nunc Milletus in eadem ad caput 2. responsione duos paragraphos instituit,

tuit, quibus producta à me Fusciani & Victorici gesta reuoluit; vbi vnum mihi fœdissimè imponit, duo alia iam à me in Iudicio de Hilduini Areopagiticis notata dissimulat, & quartum more suo conuoluit. Hæc quatuor sigillatim expendamus.

Fraus aduersarÿ detegitur.

II. Quòd autem mihi imponat aduersarius, & mea & ipsius verba, si conferas, fidem faciunt amplissimam. Mea verba sunt ista nu. 36. *Post hoc Martyrologium dandus est locus antiquissimis Sanctorum Fusciani & Victorici gestis, in quibus sic legitur:* Quo tempore Maximianus Augustus per arua Galliæ præsidebat Sancti viri Fuscianus & Victoricus cum duodenario numero sociorum per ordinem glomerati, vnà cum venerabili Dionysio Præsule, comitibus ceteris Piatone, Rufino, & cetera, quæ ex me referre vir sincerus affirmat. At ille scribit à me Piatonis acta obtrudi. Sed *quia nouus quidam*, inquit, *aduersarius rem acu tetigisse, & iudicium tulisse, vnde prouocari non possit, existimat, cùm nobis obtrudit Piatonis acta, in quibus Dionysÿ nomen inuenit.* Egóne illa Piatonis acta vocaui, aut iure vocarem, in quibus nihil egisse Piato dicitur, in quibus de Piatone præter eius nomen, & in Galliam cum Dionysio aduentum nihil habetur? *Ex quo manifestum fit, quàm sincera fide mecum agat.* vt illius vtar verbis paragraphi noni.

Nostram gestorum Fusciani & Victorici cum historia Saturnini conciliationem dissimulat.

III. Alterum, quod dissimulat, istud est à me ibidem ita notatum : *Historia Saturnini Dionysianæ missionis, non mortis; acta verò Sanctorum Fusciani & Victorici mortis, non missionis tempus designant, quæ duo tamen nonnunquam facilè confunduntur.* Sic horum martyrum gesta cum Saturnini passione conciliare volui, vt quæ confusa & minus certa videbantur, ad certorum regulam reuocarem. Hoc autem, vt ita facerem, suaserunt duo; vnum est, quòd ex antiqua & prima traditione constet, Dionysium sub Decio in Galliam venisse, quæ aduentus epocha nullis vnquam à Milleto machinis refigetur. Alterum, quòd illorum martyrum in Galliam aduentum cum exitu, vel exitum cum aduentu confundi difficile non fuerit, & præsertim à scriptoribus, qui, vt apparet, Fusciani & Victorici historiam reconcinnarunt.

Rationem dissimulat, cur in quibusdam Fusciani & Victorici gestis nomen Dionysij inueniatur, in aliis non inueniatur.

IV. Tertium, quod dissimulat, istud est, me scilicet idoneam num. 60. rationem reddidisse, cur in quibusdam illorum martyrum ge-

ctis Dionysij nomen inueniatur, in aliis non inueniatur. *Quid verò memorem eas omnes martyrum historias, quibus octingentis abhinc annis vis illata est ab Areopagiticis? quid, inquam, memorem, cùm multa supersint adhuc non sine diuino consilio harum historiarum exemplaria, quæ corruptrices manus effugerunt. Ex quo fit, vt exempli gratia, quædam Sanctorum Luciani, Reguli, & Eugenij gesta eosdem martyres ad Domitianum reuocent, quædam alia ad Diocletiani Imperium, veram vt ad epocham deducant.*

Quare imprimis non dubito, quin Corbeianæ & Pratenses membranæ sint, in quibus Dionysij nomen desideretur, cùm plures in illis monasteriis Hilduini nouitatem adamarint. Deinde non dubito, quin Lucianum & Regulum, quos in exemplaribus suis Fusciani & Victorici socios videt aduersarius, in aliis Dionysij comites à Clemente missos legat. Tum ad extremum non dubito, quin ista omnia veterrima sint exemplaria, sed quę Caroli Magni principatum non antecedunt. Quæ omnia sanè ante oculos habui, dum tam insignibus exscriptorum deprauationibus epocham designaui. Enimuerò in Iudicio de Areopagiticis Hilduini num. 10. Parisiense Breuiarium anni 1545. & num. 22. Passionarium Sancti Victoris indicaui, vbi in historia Sanctorum Fusciani & Victorici Dionysianum nomen non inuenitur, quòd in Areopagiticorum manus incidisset.

Quòd autem veteres quoque membranæ sint, vbi Piato Dionysij comes asseritur, il-

lud docet exemplar, cuius fragmentum retulimus.

Quid prætereà repetam Fulbertum Carnotensem, qui in Hymno de Sancto Piatone Dionysium Piatoni consociat, & martyrem sub Maximiano Piatonem facit? *Tornacum versus se direxit inclitus, cùm Parisius iret Beatus Dionysius, at Cæsar Maximianus, vt Piati hausit famam virulentis auribus, comprehendi iussit eum ad necandum protinus.* An autem vir apprimè doctus, qui Roberti Regis Cancellarius Lutetiæ vixit, opinor, commentitiam Piatonis & Dionysij societatem excernere non potuerit, aut veram & pristinam illius vrbis traditionem ignorarit, nemo nisi monachus sit Sancti Dionysij, pronuntiabit?

Quid repetam Sancti Audomari gesta, vbi Folcardus Sancti Bertini monachus, Fuscianum, Victoricum & Quintinum Dionysij collegas fuisse scribit? Atqui cùm in veteribus Bibliothecæ Corbeianæ & Sancti Germani Pratensis codicibus quos ille laudat, Victoricus, Fuscianus & Quintinus Piatoni iunguntur, Piatonem quoque Dionysio Victorici, Fusciani & Quintini socio iungi posse, quis non intelligit?

Quid repetam vetus MS. Parisiense Breuiarium, in quo ad 17. Sept. hæc de Sancto Audomaro legebantur: *Prædictus igitur Teruanensis populus, licet ante aduentum Beati Audomari à sociis Dionysij & martyribus Fusciano & Victorico verbum audiisset diuinum eodem tempore, quo Sanctus Quintinus in Ambianensi prædicabat vrbe.*

Quid repetam Vſuardum, in cuius exemplaribus cùm manuſcriptis, tum Lutetiæ, Rotomagi, Coloniæ, Venetiis, Lugduni & Patauij editis, Piato Dionyſij comes appellatur ad primum Octobris: *Ciuitate Tornaco paſſio Sancti Piatonis presbyteri & martyris, qui cum Beato Dionyſio eiúſque ſociis ab vrbe Roma Galliam prædicationis cauſa expetiit*, &c. Vſuardus ergo, qui ante annos octingentos iuſſu Caroli Magni Martyrologium ſcripſit in monaſterio Sancti Germani Pariſienſis, ea habuit monimenta, quæ Piatonem Dionyſij ſocium exhiberent. Vtrum autem recentia illa fuerint, & eſſe nunc, ſi extarent, dicerentur, non meum, ſed aliorum ſit iudicium. Porro verò nihil eſt admodum, cur hac in parte vſus ille monimentis dicatur, quæ cum hiſtoria Saturnini, & Gregorio Turonenſi pugnarent.

Quid repetam Pariſienſem Eccleſiam, monaſterium Sancti Dionyſij, Sancti Germani Pratenſis, Sancti Martini de campis, Sancti Victoris, Eccleſiam Sancti Sepulchri Pariſienſis, quid, inquam, repetam plures alias Eccleſias & monaſteria, in quorum martyrologiis Piato Dionyſij comes legitur ad primum Octobris.

Præcedentia confirmantur tribus antiquis vitæ Sancti Luciani Bellouacenſis exemplaribus.

V. Quæ de inita Piatonis cum Dionyſio ſocietate diximus, tribus antiquis vitæ Sancti Luciani exemplaribus confirmantur, quorum

vnum est in Parisiensi Ecclesia, duo alia Rotomagi in Bibliotheca viri clarissimi Ioannis Bigotij Curiæ subsidiorum decani. Videamus ergo, quæ de Dionysio nostro in illis exemplaribus narrantur: *Eodem*, inquiunt, *itaque tempore beatissimus vir Sanctus Lucianus sanctissimo martyri consociatus Quintino, vrbe Roma cum Beato Dionysio pariter egressi Gallias adierunt.* Post alia: *Lucianus à Beato Dionysio presbyteri sumpsit officium, & ad Bellouacensem vrbem cursu properauit intrepido, atque tunc Sanctus Dionysius Parisius adiit.*

Verùm in gratiam veritatis, cui soli vacamus, explicanda sunt omninò tria, quæ his in exemplaribus nonnihil facessere negotij possent. Vnum est, Lucianum, Quintinum & Dionysium sub Iuliano Cæsare missos referri, at hunc Iulianum non esse illum, qui à Christiana religione desciuit, sed alium quem in Italia se pro Imperatore gerentem Maximianus ad annum 286. castigauit. Sic, nî fallor, intelligi debet Rabanus in Martyrologio, vbi passum sub Iuliano Cęsare Lucianum asserit. Alterum, hæc exemplaria, vt & relata Fusciani & Victorici gesta, pugnare quidem cum historia Saturnini, & Gregorio Turonensi, sed ex hac pugna Milletum pro Areopagita lucrari nihil; immo ex illis liquidò constare, nullum de Areopagitæ in Gallias aduentu rumorem fuisse, quo primùm tempore historia Luciani composita, aut reconcinnata est. Tertium, ex consilio Milleti, qua parte Martialis epistolas defendit, *veterum scriptorum exem-*

plaria non repudianda penitus, sed expurganda esse; quod hac in historia faciendum censemus.

Nunc breuiter quærendum est, quam ad lineam expurganda sint. Milletus ad eorum, qui post Carolum Magnum vixerunt, iudicium prouocat, reiectis iis, qui rerum gestarum temporibus æquales, aut viciniores fuerunt. Ego verò ad eos prouoco, qui ante Carolum Magnum scripserunt, qui per ætatem ad Dionysium & Lucianum propiùs accesserunt, qui primarum traditionum depositum suis libris intulerunt, qui tandem nullas mecum neque cum aduersario inimicitias exercuerunt, iis ex legibus exceptionum repudiatis, qui post excitatam controuersiam veterum Sanctorum historias refinxerunt, qui æquales Hilduini, vel suppares, vel etiam recentiores floruerunt. Iudicent verò viri egregiè cordati, vter nostrûm veritatem quærat integriùs? Meus est interim hac in re Irenæus, meus Tertullianus, meus Vincentius Lirinensis, mei denique sunt omnes, qui aduersus mendacium asserendi veri regulas olim præscripserunt.

Vno igitur verbo hæc vitæ Luciani exemplaria reformanda sunt ad Dionysianam epocham, quæ & à veteri gestorum Saturnini scriptore, & à Gregorio Turonensi sub Decio collocata est. Quòd si vetustiores istis historicis auctores habeat aduersarius, quibus vitæ Luciani exemplaria aliter reformentur, meos esse volo, & Gregorium Turonensem ab hac correctione alienum esse consentio, vt non se-

mel vni me intentum esse veritati probem.

Initam Piatonis cum Dionysio societatem conuoluit aduersarius.

VI. Restat modò, vt quartum expediamus, quod furtim, vt loquitur, præteriens more suo conuoluit, ne quid ex antiquis monimentis veri colligatur. Res sic se habet: Ego vt quæsita locis communibus effugia præcluderem, quibus incertum Vsuardi Martyrologium efficiunt, in eodem obseruaueram, Dionysio coniungi Piatonem, qui sub Maximiano martyrium fecit. Hanc epocham cùm euellere non potuit aduersarius, sic elusit: *Molanus loco Dionysij in Vsuardi Martyrologio ad primum Octobris, & in indiculo Sanctorum Belgij reposuit Quintinum ex aliis Martyrologiis, vti asserit.* Hîc in gradum & lineas redeat, vnde tergiuersando excidit Milletus: quæstio non est, quid rectè, an perperam egerit Molanus in editione Vsuardi, sed quid reuera Vsuardus de Dionysio & Piatone scripserit ad primum Octobris. Vbi verò quærenda est hæc veritas? Milletus in Belgio quærit, ego in Gallia; Milletus Louanij in locis incognitis, ego Lutetiæ in ipso monasterio Sancti Germani, hoc est, in Bibliotheca Milleti, in Ecclesia Parisiensi, in Ecclesia sancti Germani Autisiodorensis, in Ecclesia Sancti Sepulchri, in monasterio Sancti Martini de Campis, in monasterio Dominicanorũ ad portam San-Iacobæam, in Monasterio Monialium Sancti Antonij, in

monasterio Sancti Victoris, in monasterio Sancti Dionysij in Francia, in pluribus aliis Ecclesiis & monasteriis, quorum manuscripta Martyrologia, cùm in nostro de Hilduini Areopagiticis Iudicio, tum in animaduersionibus ad Samblacati Palladium exhibuimus. At hæ omnes Ecclesiæ, hæc omnia monasteria, quæ puro vel aucto Vsuardi Martyrologio vtuntur, sic constantissimè legunt ad primum Octobris: *Ciuitate Tornaco passio Sancti Piatonis presbyteri & martyris, qui cum Beato Dionysio Episcopo, eiúsque sociis ab vrbe Roma Galliam prædicationis causa expetiit*, &c.

An autem monachi Sancti Germani Pratensis, Sancti Dionysij in Francia, & Sancti Martini de Campis falsarint Vsuardi fratris sui codices, si affirmarem, esset, cur de mea absurditate fortassis erubescerem: sine pudore tamen affirmare poterit aduersarius, qui relictis & suis & Galliæ nostræ manuscriptis in Belgium concessit, quæsitum quod ipsemet non inuenit. Ex illis mulieribus originem trahit, quæ cùm foris essent egregiè oculatæ, domi prorsus cæcutiebant.

Deinde, quæcunque ante Molanum edita sunt Vsuardi Martyrologia, eandem semper repræsentant Dionysij & Piatonis societatem; repræsentat editum Patauij circa annum 1500. repræsentat editum Venetiis ann. 1522. & 1548. repræsentat editum Rotomagi ann. 1507. repræsentat editum Coloniæ ann. 1490. repræsentat editum Lutetiæ ann. 1490. & 1536. Itaque Molanus in editione Vsuardi perperam

egit, dum loco Dionysij Quintinum reposuit ad primum Octobris. Nec Milletus satis expendit, quos ille in indiculo Sanctorum Belgij Piatonis & Quintini socios facit, Lucium & Albinum, qui tam non reperiuntur in laudatis veteribus membranis Corbeianæ & Pratensis Bibliothecæ, quàm Dionysius.

Ex vera Vsuardi lectione ad primum Octobris quid colligatur?

VII. Cùm igitur meridiana luce clarius sit, ab Vsuardo Piatonem Dionysij factum fuisse socium; videamus modò, quid inde pro nostra sententia colligatur.

Imprimis Vsuardus certissimè credidit, Dionysium Parisiensem non fuisse Areopagitam, cùm Piato Dionysij socius sub Maximiano martyr occubuerit.

Deinde tam non potuit Vsuardus contra Ecclesiæ Parisiensis, monasterij Sancti Dionysij, & sui Sancti Germani traditionem scribere, quàm non potest Milletus contra Hilduini, & hodiernam monasterij Sandionysiaci credulitatem sentire. In exemplum erit Abaëlardus, quem miris & lamentabilibus modis homines monachi torserunt.

Præterea necesse non est eruditum, & in Parisiensis Ecclesiæ traditionibus versatum scriptorem, Dionysij, Piatonis, seu aliorum Sanctorum acta secutum, quæ cum historia Sancti Saturnini & Gregorio Turonensi pugnarent. Sint non pura, sint non integra

Piatonis, ſeu Fuſciani & Victorici geſta, quæ nunc in Bibliothecis circunferuntur: quid ad ea refert, quibus ante annos octingentos Lutetiæ vti potuit Vſuardus. Hoc vnicum mihi ſumo, quòd in exteris licet cæcutierit, in domeſticis tamen viderit ille homo, cui conſcribendi Martyrologij prouinciam Imperator demandauit. Quare Gregorius Turonenſis ſeptem illuſtriores Epiſcopos ſub Decio legatos prodidit, alij alios omnes ferè preſbyteros numerarunt, qui vel Dionyſium ſecuti ſunt, vel quibus ſub Maximiano Dionyſij martyrium præluxit.

Denique non ſine cauſa (ſi tamen vlla cauſa ſit) Milletus, qui veritatem non quærit, Vſuardum impugnat, à quo cùm Pariſiis ſcripſerit in monaſterio Sancti Germani, res ſic abſolutè ſecundùm nos pronuntiatur, vt ad alios prouocari non liceat, nec vllus impoſterum ſuperſit ambigendi locus. Quæ enim conditiones rem certam facere poſſunt, omnes in Vſuardum cadunt: locus, vbi ſcripſit, patriæ traditio, quæ præ manibus erat & oculis, tempus non ſuſpectum, quo ſcripſit, probitas perſonæ, quæ ſcripſit, & vicinia monachorum Sancti Dionyſij, à quibus nihil tuliſſet impunè, ſiquid contra Patroni monaſterij decus & gloriam attentaſſet.

CAPVT VII.

Quatuor examinantur; accommodata Vsuardi Martyrologio responsiones duæ, producta ab aduersario Martyrologia, & Remensis Martyrologij repudiatio.

I. IN Responsione ad tertium Dissertationis caput sunt quatuor, quæ cum egregio disputatore nunc diligenter examinanda sunt. Vnum est prima responsio, quam Ecclesiarum Galliæ Martyrologiis quæ opponuntur, accommodat. *Vnius*, inquit, *affertur Vsuardi textus, ferè in omnibus Ecclesiis lectitari solitus, quod Molanus in ipsa fronte Martyrologij Vsuardi à se editi sic testatur.* Martyrologium Vsuardi, quo Romana Ecclesia ac permultæ aliæ vtuntur. *Et concludit aduersarius omnia Martyrologia refragari nostræ sententiæ. Correctiùs, opinor, dixisset vnum Vsuardum & solum.* Rectè quidem aduersarius ille dixit, sed Milletus accedit pessimus omninò corrector. Etenim si quod ab initio proprium fuit Vsuardi Martyrologium, in priuatum Romanæ & aliarum Ecclesiarum ius transiuit; quid quæsò impediet, quominus, amisso, vel certè communicato Vsuardi nomine, Romana & alia quæuis Ecclesia proprium habere Martyrologium verè affirmatéque dicatur? Considera si placet, lector, quàm prudenter dispu-

tet in Vindiciis aduersarius: In Florentina Synodo Latini contra Græcos disputant, pro asserenda Spiritussancti processione ex Græcis Græcos arguunt, & Metaphrastem perurgent, qui in vita Dionysij hoc ipsum confirmat quod Latini contendunt. Ex quo postea Milletus it toti Synodo tributum, quæ de Dionysij in Galliam accessu Metaphrastes scripsit. Hoc audet ille, hoc inquam audet, quod alibi ridiculum ostendimus, & tamen in hac Vindiciarum defensione vetat, ne Romanæ & pluribus aliis Ecclesiis tribuatur, quod de duobus Dionysiis primo, tertio & nono die Octobris legunt in Martyrologio Vsuardi. His ille seipsum extricet pedicis, si potest.

Sed cominus adhuc conuenio virum tam inaniter disputantem: Qua ratione Martyrologium, quod Vsuardus ex quibusdam *praecedentium Patrum Martyrologiis*, vt loquitur, aliquid demendo vel addendo collegit, suum ita fecit, & fecisse meritò censetur: sic & Romana & alia quæuis Ecclesia suum quoque fecit Vsuardi Martyrologium, & fecisse iure censenda est, quæ illud aut solo suo vsu probauit, aut adiiciendo nonnihil, immutando, vel detrahendo ad morem proprium redegit. At de Martyrologio Vsuardi istud ab Romana & aliis pluribus Ecclesiis factum, quis negabit vnquam, nisi Milletus? Itaque sicut cùm Vsuardi Martyrologium dicimus & laudamus, de aliis Martyrologiis, quæ Vsuardus sequitur, nemo verè cogitat: sic cùm Romanæ, Parisiensis, & aliarum Ecclesiarum Martyrologia dici-

mus & citamus, nihil est omninò, cur Vsuardi Martyrologium, quocum alioquin alia conueniunt, nominatim quis intelligat. Cùm ergo diuersarum Ecclesiarum Martyrologia in eadem re inter se, & cum eo, quod ab initio traditum est, consentiunt, vt in Dionysio Parisiensi & Atheniensi consentire videntur, nullus opinor, ibit inficias, quin ex illis res in quæstione posita decernatur.

At enim circumspectissimus vir occurrit, & idem in omnibus ferè Ecclesiarum Martyrologiis lectitari causatur. Quid tum? optimè verò dissidere Ecclesias in suis vult Martyrologiis, & vnas vnum de Dionysio Parisiensi & Atheniensi, alias aliud sentire? ô præposteri iudicij virum! Ruat igitur omnis vera & prisca traditio necesse est, vnde vel vnicâ inconcussâ stare machinâ & fulcimento hactenus creditum est.

Examinatur altera responsio Martyrologio Vsuardi accommodata.

II. Alterum est responsio secunda, qua & se & Vsuardi Martyrologium sic irridet: *Vsuardum nec videri fauere nobis, nec aduersari.* Proh Deum immortalem! Qui Vsuardus anno 1638. in Vindiciis lib. 2. cap. 4. aduersabatur Milleto, nunc anno 1642. nec illi fauere, nec aduersari videtur. *Sed ponamus*, inquiebat anno 1638. *Vsuardum aduersari nobis, quid tanti denique est? ex corrupto Bedæ Martyrologio, vnde pleraque alia mutuatus est, mendum illud* (de vtroque Dionysio) *contraxit.* Dico ampliùs,

Qui Vſuardus hîc paragrapho primo nec fauere nec aduerſari videtur, ille idem paragrapho tertio totus ex aduerſariis eſt. Mihi non credis lector, nec ægrè fero; audi tu lepidum illum ſcriptorem: *Certè non temerè quidem diximus Vſuardum nec fauere nobis, nec aduerſari. Cogitatiùs verò conſideranti textum, & morem eius antiqui Martyrologi, apparet continuò totus ex nobis.* Qui ſic ſcribit, non tam diſputare, quàm garrire mihi videtur.

Enimuerò cogitatiùs textum Vſuardi expendamus: Calendis Octobris. *Ciuitate Tornaco Sancti Piatonis presbyteri & martyris, qui cum Beato Dionyſio Epiſcopo, eiúſque ſociis ab vrbe Roma Galliam prædicationis cauſa expetiit, ac poſtea conſummato martyrio migrauit ad Dominum.* Ecce tibi Dionyſius comes Piatonis, qui ſub Maximiano paſſus eſt.

Quinto nonas Octobris: *Natale Beati Dionyſij Epiſcopi & martyris, qui poſt clariſſimam confeſſionem fidei, poſt grauiſſima tormentorum genera glorioſo martyrio coronatus eſt, vt teſtatur Ariſtides vir fide ſapientiáque mirabilis in eo opere, quod de Chriſtiana religione compoſuit.* Septimo Idus Octobris: *Apud Pariſium natale ſanctorum martyrum Dionyſij Epiſcopi, Ruſtici presbyteri, & Eleutherij Diaconi, qui Beatus Epiſcopus à Pontifice Romano in Galliam prædicandi gratiâ directus ad præfatam vrbem deuenit, vbi per aliquot annos commiſſum ſibi opus fideliter proſequens, tandem à præfecto Feſcennino vnà cum ſociis gladio animaduerſus, martyrium compleuit.*

Hîc quantum Vſuardus aduerſetur Milleto, doctorum vel indoctorum nullus eſt, qui non facilè deprehendat. 1. Qui Dionyſius patitur quinto nonas, Athenienſem paſſionis teſtem habet Ariſtidem; qui Dionyſius patitur ſeptimò Idus, Athenienſem paſſionis teſtem non habet Ariſtidem. 2. Qui Dionyſius patitur quinto Nonas, nullos habet paſſionis ſocios; qui Dionyſius patitur ſeptimo Idus, duos habet paſſionis ſocios, Ruſticum & Eleutherium. 3. Qui Dionyſius patitur quinto Nonas, diuerſis tormentorum generibus, nec tamen exploratis patitur; qui Dionyſius patitur ſeptimo Idus, explorato ſupplicio patitur, capitis ſcilicet amputatione. 4. Qui Dionyſius patitur quinto Nonas, ſub quo patiatur Cæſare vel præfecto, non dicitur; qui Dionyſius patitur ſeptimo Idus, ſub præfecto Feſcennino paſſus dicitur. 5. Qui Dionyſius patitur quinto Nonas, miſſus in Galliam à Pontifice Romano non ſignificatur; qui Dionyſius patitur ſeptimo Idus, in Galliam miſſus à Pontifice Romano ſignificatur. 6. Qui Dionyſius patitur quinto Nonas, Lutetiam Pariſiorum veniſſe non dicitur; qui Dionyſius patitur ſeptimo Idus, Lutetiam Pariſiorum veniſſe dicitur. 7. Qui Dionyſius patitur quinto Nonas, & qui Dionyſius patitur ſeptimo Idus, ea verborum compactione paſſi deſcribuntur, vt idem Dionyſius paſſus deſcribi non videatur. 8. Qui Dionyſius patitur ſeptimo Idus, Calendis dicitur Sancti Piatonis collega, ſed Piato ſub Maximiano cùm paſſus ſit, Dionyſius Piatonis

ſocius

ſocius non potuit eſſe Areopagita, qui quinto Nonas martyrio coronatur. Potuit certiùs Pariſienſis ab Areopagita diſcerni? potuit euidentiùs?

Verumenimuerò è tot notis, quibus Vſuardi mens explicatur, ſecundam aliis prætermiſſis Milletus furtim arripit, cui ſic reſpondet paragrapho tertio: *Vnius*, inquit, *mentio facta eſt Dionyſij eo die, quo apud Græcos celebris eſt illius memoria, quia nimirum Græcorum intererat, ſuum Dionyſium Athenienſem Proto-Epiſcopum memorari, non item ſocios Romæ illi adiunctos, ac nihil tanti de Græcia meritos.*

Hîc primò ſubtiliſſimus pater ſupponit, quod ex Vſuardo probandum fuit, Dionyſij Areopagitæ mentionem fieri eo tantùm die, quo apud Græcos celebris eſt illius memoria. At Eccleſia Carnotenſis, Ambianenſis, Venetenſis & Narbonenſis vtrique Dionyſio duo diuerſa Officia præſcripſerunt, vt alibi docuimus. Areopagitæ quidem tres lectiones quinto Nonas, Pariſienſi verò nouem lectiones ſeptimo Idus Octobris. 2. Si pro Græcis tantùm ſcripſiſſet tertio die Octobris, more Græcorum ſcripſiſſet mutuatus opinor, quæ illi de Areopagita in Menologiis ſcribunt. At in veteri Græcorum Menologio nihil reperit Hilduinus *præter diem Natalitÿ eius, & quia Athenienſium Epiſcopus fuerit*. Quod & in Latino Menologio Sirleti ſic exaratur: *Certamen Sancti Patris noſtri Areopagitæ Epiſcopi Athenarum*. Vbinam quæſo eadem eſt verborum conſtructio, & citatus apud Græcos Ariſtides?

3. Si sociorum Dionysij non meminit Vsuardus, quia nihil tanti de Græcia meriti sunt homines Dionysio Romæ adiuncti; quid ergo meminit diuersorum Dionysij tormentorum & martyrij, cùm ex quo Roma in Galliam venit, suis cruciatibus & martyrio nihil tanti de Græcia meritus est? Præterea Eusebij Martyrologium, quod Milletus citat, Græcum opinor fuit, & auctor Græcus, Dionysio tamen socios adiungit, sed forsan non suo, sed Latinorum more locutum eruditus ac versatilis pater affirmabit.

Obiicit adhuc, Vsuardum *tertio Octobris die non significare locum, quo memoratus inibi Dionysius martyrium fecit, aliis verò Dionysiis locum semper assignare, quo quisque mortuus est.* At contrà bis aduersario locum illum sufficientissimè designauit: semel quidem in Vindiciis lib. 2. cap. 4. *Sed ponamus Vsuardum nobis aduersari, quid tanti denique est? Ex corrupto Bedæ Martyrologio mendum illud* (de vtroque Dionysio) *contraxit.* Iterum in hac Vindiciarum defensione, vbi docet *mentionem factam esse Dionysij eo die, quo apud Græcos celebris est illius memoria, quia nimirum Græcorum intererat suum Dionysium Atheniensium Protoepiscopum memorari.* Secum habitet Milletus, cogitet quid velit, quid scribat, & loquentem priùs audiat Tertullianum: *Verba hæc tua sunt, quorum te & alibi meminisse oportuerat, ne quid his contrarium inferres.*

Deinde nisi satis expresse Dionysium Areopagitam Vsuardus significasset, cur quidam

Sancti Germani monachus erasit, quicquid de illo Dionysio ad tertium diem habebatur? 3. Mortis locum apertè designauit, vbi eorum, quæ de Dionysio dixit quinto Nonas, clarissimæ scilicet fidei confessionis, quam edidit, & diuersorum tormentorum, quæ tulit, testem appellat virum Atheniensem. 4. Sunt plures aliæ notæ, quibus vt antea patuit, discrimen vtriusque manifestissimum fecit, si Plato, verbi gratia, Dionysij nostri comes fuit, vti fuisse Vsuardi cùm edita, tum manuscripta Martyrologia constantissimè perhibent; quo vnquam pacto intelligemus eundem esse tertio atque nono die Dionysium, nisi velint Areopagitam ad Diocletiani tempus peruenisse? Ceterum aliis Dionysiis rectè locum assignauit, cùm vix aliter, quàm ex loco distingui potuerint.

Examinantur producta à Milleto Martyrologia.

III. Tertium, quod examinandum occurrit, in productis à Milleto pluribus Martyrologiis consistit; & primò quidem in iis, quæ vnius tantùm Dionysij sic meminerunt septimo Idus Octobris. *Natale sanctorum Martyrum Dionysij Episcopi, Rustici presbyteri, & Eleutherij Diaconi.* At primò de istis & aliis omnibus Martyrologiis peritissimus censor sic decernit: lib. 2. Vindiciarum cap. 4. *Nulla ad nos, nisi adiectione nouorum sanctorum, aut Græcorum imitatione Martyrologia corrupta peruenerunt.* Tunc omnia corrupta sunt Martyro-

logia, quando nocent, tunc incorrupta, quando videntur prodesse. Itaque si vis vt neget aduersarius, negabit, si vis, vt affirmet, affirmabit. Sic in monasterio Sancti Dionysij quæritur veritas. 2. Quicquid ex vnius Dionysij mentione per rationem colligi potest, confutat ipse in epilogo Responsionis cap. 6. *Sed dicimus id argumenti & merè negatiuum esse iuxta vanissimum.* Quod & nos alibi non semel ostendimus. In centum volo Martyrologiis non sint duo nostri Dionysij, sed vnicus tantùm: in centum aliis si reperiantur duo, quid infantissimus dialecticus concludet? Nam tametsi in aliquot Martyrologiis vnicus legatur Dionysius ad nonum Octobris, sequitúrne illum fuisse Areopagitam? Præsertim cùm nec Areopagita, nec Atheniensis, nec ab Apostolo Paulo conuersus significetur. Si in vno aut altero Martyrologio nullus haberetur Dionysius, nullúmne vnquam in rerum natura Dionysium extitisse concluderes? Hoc simplicium abnutiuorum genere nemo, qui sapiat, vtitur, dum in eadem temporis periodo vnus liber id habet, quod alter non habet.

Productum perperam à Milleto Bedæ Martyrologium.

IV. Secundò Milletus contra Hilduinum, contra veteres monachos Sancti Dionysij, & contra seipsum Bedæ Martyrologium producit. Contra Hilduinum quidem, cùm ille in epistola ad fideles disertè fateatur, Dionysij

Parisiensis & Areopagitæ discrimen, *autumatione Gregorij Turonensis, & subreptione Bedæ hominum animos suo tempore occupasse:* Contra veteres Sancti Dionysij monachos, qui verberibus ad palinodiam coëgerunt Abaëlardum suum, quòd Bedæ sententiam Hilduini credulitate potiorem affirmasset. Denique contra seipsum, cùm in Vindiciis scribat, *Vsuardum ex corrupto Bedæ Martyrologio, mendum illud* (de duobus Dionysiis) *contraxisse.*

Adhæc Milletus imponit Baronio, vel inaniter auguratur, dum quod Bedæ antiquissimum apud se Martyrologium habuisse dicit, *illud purum atque incorruptum* appellat, sed hoc nec Baronius asseruit, nec fortean expendit, aut expendere potuit. Quid enim à Floro & aliis subinde additum Bedæ Martyrologio vel detractum sit, nemo verè dicet vnquam, donec germanum Bedæ inuenerit, recognoueritque Martyrologium. Hoc autem qui facilè fieri posset?

Baronius quidem tradit ex Græcorum *fortè* Menologiis auctum esse Bedę Martyrologium; sed rectè cum particula dubitandi loquitur, quam quia nocet, sincerè præterit Milletus. Et reuera eadem non est in veteribus Menologiis rerum & verborum series, quæ in vulgàto Bedæ Märtyrologio. Ex mutua collatione res clarior euadet: Sic habet Bedæ Martyrologium tertio Octobris die; *Natale Sancti Dionysij Areopagitæ qui ab Apostolo Paulo instructus credidit Christo, & primus Athenis ab eodem Apostolo Episcopus est ordinatus, & sub Adriano*

principe post clarissimam confessionem fidei, post grauissima tormentorum genera glorioso martyrio coronatur. Septimo Idus Octobris: *Apud Parisium natale sanctorum martyrum Dionysij Episcopi, Eleutherij presbyteri, & Rustici Diaconi*, &c. At vetus Menologium, quod vidit Hilduinus, sic habet: *Habemus*, inquit Græcæ auctoritatis Martyrologium, *in quo diem natalitij eius* (Areopagitæ) *designatum, & quia Atheniensium Episcopus fuerit, reperimus annotatum.* In altero quoque Menologio, quod Latinum fecit Sirletus, hæc tantùm leguntur tertio die Octobris: *Certamen Sancti Patris nostri Areopagitæ Episcopi Athenarum.*

In his ergo Menologiis nihil de Apostolo Paulo, nihil de ordinatione Episcopatus, nihil de Adriano principe, nihil de confessione fidei, nihil de grauissimis tormentorum generibus refertur, quæ tamen omnia in vulgato referuntur Martyrologio Bedæ.

Si quod autem Venetiis prodiit Græcum Menologium, habuisset qui Bedæ Martyrologium auxit, aliter omninò fecisset, atque fecisse suspicatur Baronius. Ad tertium quippe diem Octobris Dionysium Parisiensem cum Atheniensi confudisset, quos in Martyrologio Bedæ penitus distinxit, vt vidimus. Atenim vix habere potuit Menologium, cui recentiores Græci intulerunt, quicquid de nescio qua muliere Catula, de gestatione capitis, & aliis Methodius & ceteri ex quorundam Gallorum Commentariis Græcæ fidei tradiderunt.

Producta perperam à Milleto Bedæ Ephemeris.

V. Tertiò Milletus ex Ephemeride Bedæ hæc producit ſeptimo Idus Octobris: *Pariſius Dionyſij, Ruſtici presbyteri, & Eleutherij Diaconi.* At vulgatum in Ephemeride Bedæ Calendarium non priùs illi tribui debet, quàm vir in doctrina temporum verſatiſſimus arbitretur Bedam Bonifacio Moguntino, Vvilibaldo Eiſtetenſi, Otmaro Abbate, & Huldarico Auguſtenſi poſteriorem eſſe, quorum primus anno 754. ſecundus anno circiter 755. tertius anno 758. quartus anno 939. diem extremum clauſit. Deinde ex hoc Calendario in pleriſque diebus vacuo idem concluderet, quod ex Pariſienſis Eccleſiæ Calendario, vbi qui vnicus cum ſociis Dionyſius ponitur, in eiuſdem Eccleſiæ Litaniis æræ Diocletianeæ martyribus connumeratur. quare Dionyſius iſte non poteſt non eſſe Areopagita. Sic acutus homo diſputat.

Productum perperam à Milleto Rabani Martyrologium.

VI. Quartò Milletus Rabani Martyrologium adducit, ſed quod reuera cauſam Areopagiticam iugulat, & auctorem ſuum de Dionyſio locutum ab hac lite excludit. Referimus verba, quæ vt more ſuo fucum faciat, reticet aduerſarius. Septimò Idus Octobris. *In Pa-*

risio passio Dionysij Episcopi & martyris, Eleutherij presbyteri, & Rustici Diaconi, quos referunt à Clemente Papa in Galliam ad prædicandum verbum Dei missos. Hîc de Dionysio refert, quæ ab aliis suo tempore iactabantur. Sed Nonis Augusti Dionysium eundem memorat à Petro legatum: *In ciuitate Catalaunicæ*, inquit, *depositio Memmij Episcopi & Confessoris, de quo legitur, quod à Beato Petro Apostolo in Romana sede ordinatus Episcopus missus fuisset in Galliam cum Sancto Dionysio & Sancto Sixto.*

Mirabilis est Dionysij Parisiensis in Galliam missio & aduentus. Etenim apud eos, qui de illo post Carolum Magnum scripserunt, siue à Petro, siue à Clemente missum faciant, siue etiam cum Magdalena venisse Massiliam ad annum Christi 35. dixerint cum Vincentio, semper est Areopagita.

Productum perperam à Milleto Vvandelberti Martyrologium.

VII. Quintò Milletus opponit Vuandelberti Martyrologium, sed frustra: etenim ex commentariis Monachorum Sancti Dionysij profecta sunt, quæcunque de Dionysio duobus in locis Vvandelbertus seu alius cecinit. Hoc apprimè testantur versus illi tres, quos ad decimum Calendas Maij habet de inuentione martyrum:

Hac quoque diuino patuerunt prodita nutu,
Corpora martyrio Ecclesiam lustrantia trino.
Dionysij, Rustici, Eleutheriique beati.

Hæc porro si ad nostram de miraculis Dionysij, & de gloria sepulchri illius collectionem componas, nunquam admittent solem tam claræ veritatis.

Productum perperam à Milleto Eusebij Martyrologium.

VIII. Sextò Milletus opponit ex Corbeiana Bibliotheca Eusebij Martyrologium, vbi ita legitur 7. Idus Octobris: *Parisius natalis Sanctorum Dionysij Episcopi, Rustici presbyteri, & Eleutherij Diaconi, & quinto Nonas nihil.* Ex quo vir subtilis colligit Dionysium istum Areopagitam fuisse, quia quinto Nonas nulla fit Areopagitæ mentio, cui egregiæ ceteroqui conclusioni primò respondet auctor in epilogo cap. 6. *Id argumenti dicimus*, inquit, *merè negatiuum esse iuxta vanissimum.* 2. respondet in Vindiciis lib. 2. cap. 4. *Nulla*, inquit, *ad nos, nisi adiectione nouorum Sanctorum, aut imitatione Græcorum Martyrologia corrupta peruenerunt.* 3. respondet in responsione ad cap. 3. parag. 3. *Græcorum non interesse socios Dionysio Romæ adiunctos memorare, quia nihil tanti de Græcia meriti sunt.* Vnde cùm Græci Areopagitæ socios non adiungant, quæ in hoc Eusebij Martyrologio de Dionysio & eius sociis dicuntur, ad Areopagitam minimè pertinent. 4. respondet Hilduinus in Areopagiticis num. 10. *Habemus*, inquit, *Græcæ auctoritatis Martyrologium, in quo diem natalitij eius* (Areopagitæ) *designatum, & quia Athenien-*

ſum Epiſcopus fuerit , reperimus annotatum, quod Martyrologium, vt antiquitas eius demonſtrat, ex eo tempore conſtare poſſe non incongruè remur, quo Conſtantino iubente martyria Sanctorum Domini de toto orbe collecta , & Cæſaream ſunt conuecta. In hoc vt vides Martyrologio, quod ex verbis Hilduini faciliùs Euſebio tribueretur, quàm iſtud, & Areopagitæ nomen, & eius in Athenienſi Eccleſia Epiſcopatus legebantur, quæ duo in producto Martyrologio non leguntur.

Denique noſtrum de iſto Euſebij Martyrologio iudicium diſſimulauit. *Martyrologium iſtud* (aiebam) *quia Hieronymum, Auguſtinum, Gregorium, Leodegarium, dedicationem Corbeienſis Eccleſiæ continet, an ſit Euſebij, nobis adhuc valde inexploratum eſt.* Deinde quî fieri potuit, vt Euſebius quinto Nonas Maij notet *Inuentionem Sanctæ crucis ab Helena regina poſt Paſſionem Domini anno 233. regnante Conſtantino Imperatore ?* Etenim crux ad annum 326. inuenta eſt, & Conſtantinus imperare cœpit anno 306. An autem Euſebius tam fœdè errauerit, Areopagiticis diſcutiendum relinquo.

Examinatur reiectio Martyrologij Remenſis.

IX. Quartum, quod examinandum ſupereſt, ad Remenſe ſpectat Martyrologium. Hîc totum deartuat ſeſe Milletus, vt illi Martyrologio pondus auctoritatis abroget. Imprimis dicit illud *è latebra ſua* productum. Sic illu-

ſtris Eccleſiæ chorum appellare placuit, vbi ſingulis diebus recitatur; quaſi verò dici non poſſet Euſebij Martyrologium è Corbeiæ latebra productum, aut Pippini diploma è tabulario depromptum, quod ficta non pauca priuilegia diu ſeruauit. Deinde dicit illud non potuiſſe Hincmarum Remenſem antecedere, cùm Areopagiticæ ſententiæ tenaciſſimus ſit. At detur antiquius, in quo quid Hincmaro tribuunt, reperiatur. Adde quod tam potuit antecedere Hincmarum, quàm Vſuardus anteceſſit Hilduinum, in cuius monaſterio diù lectum Vſuardi Martyrologium alibi probauimus. 3. Supponamus Remenſe Martyrologium Hincmari tempus ſubſecutum, quid inde? niſi quòd nobilis Eccleſia inductam ab Hilduino & Hincmaro nouitatem reiecerit. Præterea dicit ne ducentorum quidem annorum eſſe, & gratuitò à nobis *antiquiſſimum* vocari, quaſi verò quod antiquiſſimum eſt, non poſſet recenti manu exarari. Nouerit ſolertiſſimus cenſor ætatem Eccleſiaſticorum librorum, qui quotidiè tractantur, ex ſola ſcriptione non pendere. Quis eſt enim tam vecors, vt neſciat Martyrologia, quæ diuturno vſu atteruntur, & obſcurantur, frequenter ad commoditatem legentium deſcribi. Vetuſtius aliquod Remenſe producendum erat exemplar, à quo apographum, quod citauimus, degenerarit. In eiuſmodi libris metienda eſt ætas ex rebus, quæ narrantur. At Remenſe Martyrologium, cum Vſuardi, Adonis & vulgato ſub nomine Bedæ Martyrologio ſi conferas, longè

simplicius inuenies. Quo autem simpliciora sunt Martyrologia, eo sinceriora apud eruditos habentur. Deinde ponamus quosdam è nouis Sanctis in hocce Martyrologio additos reperiri? Quid tum? Cùm audeat Milletus Eusebij Martyrologium vt antiquissimum absolutè laudare, tametsi in eodem Leodegarium, & dedicationem Corbeiensis Ecclesiæ deprehenderimus, vt interim omittamus nihil esse in illo Eusebij Martyrologio, quod Milleti causam iuuet, & insuper dubitari, an Eusebius id vel aliud Martyrologij genus ediderit. Scilicet in omnibus legitima disputandi ratione nobis interdicent, qui fucatam sequuntur.

Denique dicit Martyrologium Remense nullum habere auctorem, cùm *alia omnia habeant, aut Eusebium, aut Bedam, aut Vsuardum, aut Adonem, aut Romanam Ecclesiam.* At hic multipliciter imponit aduersarius, & primo quidem repugnantem non habet Ecclesiam Romanam, deinde consonum habet vetus Constantinopolitanum Martyrologium, quod vidit Hilduinus. Habet 3. Menologium Sirleti, in quo sic legitur quinto Nonas Octobris: *Certamen Sancti Patris nostri Areopagitæ Episcopi Athenarum.* 4. consentientes habet Bedam & Vsuardum, vel ipso iudice Milleto, si tamen illius leuitas sinat, vt pro iudice habeatur. *Sed ponamus*, inquit, *Vsuardum nobis aduersari, quid tanti denique est? Ex corrupto Bedæ Martyrologio mendum illud* (de duobus Dionysiis) *contraxit.* 5. Consonam habet Romanam Ecclesiam in veteri Martyrologio quod

Rosuueidus publici iuris fecit. Habet, inquam, cùm eam ob rem Milletus illud in Vindiciis vt dubium reiecit ac suspectum. 6. Habet Adonem, quem ipse in Vindiciis sibi opponit, & simul cum veteri Romano Martyrologio concerpit. 7. Consentientes habet Ecclesias Carnotensem, Ambianensem, Venetensem & Narbonensem, in quarum Calendariis duplex officium præscribi docuimus, vnum pro Areopagita tertio die Octobris, alterum pro Parisiensi Dionysio & sociis nono die. 8. Consentientem habet Ecclesiam Sancti Symphoriani in eadem vrbe Remensi, vbi par hac in re Martyrologium lectitatur.

Quàm versatile ingenium sit Milleti.

X. Nunc versatile hominis ingenium consideremus. Dum in Martyrologiis plurium Ecclesiarum eadem penitus verba, quæ sunt apud Vsuardum, & eundem habent proinde sensum, exhibemus, illa in responsione ad caput 3. Dissertationis negligit, *quia vnius*, inquit, *affertur textus Vsuardi ferè in omnibus Ecclesiis lectitari solitus*. Dum verò Remense Martyrologium producimus, in quo pauciora sunt verba, quàm apud Vsuardum, & alia verborum constructio; quæ tamen sensu cum aliis conueniunt, vt vidimus, & scopum peræquè feriunt; tunc illi fidem abrogat, *cùm sit vnum & solum*. Sanè extra caulas Areopagiticorum vix reperies, qui sic balare velint & norint.

CAPVT VIII.

Ioannes Erigena de scriptoribus vitæ Sancti Dionysij ironicè locutus est, specimina quædam Dionysij vitæ per Hilduinum editæ.

I. IN Responsione ad caput 4. Dissertationis paragrapho primo garrit more suo, & ex Vsuardi Martyrologio secum pugnat; tum Hilduino & Hincmaro panegyrim dicit, vbi quæ ipsis opponuntur, prudenter dissimulat. Sed paragrapho secundo me sic humanissimus scriptor conuenit. *Fuit autem ex aduersariis, qui diceret, Scotum ironicè locutum, sed quale id sit, quàm vanum, quàm ridiculum dicere superuacaneum nimis fuerit*: At ego iterum repeto, virum Græcè Latinéque eruditum, qualis erat Ioannes Scotus seu Erigena, vix aliter quàm per ironiam dixisse vitam Dionysij à fidelibus viris scriptam esse: quod tribus rationum momentis sic exequor.

Deducitur prima ratio, cur Erigena per ironiam locutus sit.

II. Prima ratio petitur ex ipsa verborum serie, seu vulgatam editionem Erigenæ, seu manuscriptam inspicias: sed vtramque inspice. Hunc eundem (Areopagitam) non præfati

viri (Polycarpus, Dionysius Corinthi, Eusebius, Gregorius) sed alij moderni temporis asserunt, (*quantum vita à fidelibus viris tradita testatur*) *temporibus Papæ Clementis Romam venisse, & ab eodem prædicandi gratia in partes Galliarum directum*, &c. Si de Areopagitæ in Galliam aduentu, nihil dicit Gregorius, nihil Eusebius, nihil Polycarpus, nihil Dionysius Corinthiorum Episcopus, cui Eusebius tribuit, quæcunque de Areopagita in historiam intulit, sed illud *moderni temporis homines asserunt*; quis non continuò intelligit, virum sapientem inter fiduciarios Fratres ironicè locutum, vbi pro nouæ opinionis assertione subiicit, *quantum vita eius à fidelibus viris tradita testatur.*

Manuscripta editio hæc est: *Fertur præfatus Dionysius fuisse discipulus Pauli, à quo Atheniensium constitutus est Episcopus, cuius Lucas commemorat in actibus Apostolorum, & Dionysius Corinthi vir antiquus, beatus quoque Polycarpus in epistola ad Ecclesiam Athenarum, Eusebius item Pamphili in Ecclesiastica historia, nec non etiam Gregorius Papa in homilia sua, vbi breuiter Angelorum ordines exposuit. Hunc eundem asserunt, quantum vita eius à fidelibus viris tradita testatur, temporibus Papæ Clementis*, &c. Quid sibi vult, *hunc eundem asserunt?* non quidem Polycarpus, non Dionysius, non Eusebius, non Gregorius, non antiqui scriptores de Areopagita locuti: quinam igitur asserunt, nisi recentiores? suámne igitur an aliorum illis verbis exprimit sententiam? Si non suam, vt

apparet, sed aliorum, qui recentiores tantum sint, nouitatem assertionis subridet, ne penitus configere dicatur, dum ait, *quantum vita eius à fidelibus viris tradita testatur.*

Nunc de Hilduino agamus, de Methodio postea.

Secunda ratio petita ex Rescripto Hilduini ad Ludouicum Imperatorem.

III. Secunda ratio promitur ex Rescripto Hilduini ad Ludouicum Imperatorem, seu ex Areopagiticis, vnde hæc quatuor ad imposturarum specimen oculis omnium subiicimus.

Primum est ex num. 3. *Genere quidem nobilissimum, & Philosophiæ magisterio insignem apud Athenas, & aliarum historiarum, & Actuum Apostolorum testimonio sæcula prisca cognouerunt.* Hîc & scripturæ sacræ, & aliis fœdissimè imponit: Scripturæ quidem, cùm ne verbum quidem vllum de nobilitate Areopagitæ, vel illius in Philosophia magisterio contineat: Aliis verò cùm nemo vnquam fuerit tam stupidus ante Hilduinum, vt ex Actuum Apostolorum testimonio Areopagitæ nobilitatem, vel in Philosophia professionem adumbrarit. Hilduinum errantem secutus est Singelus, quem secutum esse maluissem Chrysostomum lib. 4. de sacerdotio cap. 7. *Areopagita*, inquit, *ille superstitiosissimæ ciuitatis illius ciuis nónne vna cum vxore audita tantùm Pauli concione illum secutus est?* Alterum ex num. 6. *Videtur porrò in his missarum obsecrationibus non contemnenda*

temnenda auctoritas de memorata passione Sanctorum, cùm extent apud nos epistola Innocentij, & pòst eùm Gelasij, nec non & moderniùs Beati Papæ Gregorij, aliorúmque Pontificum ad Episcopos vrbium Galliarum, & Antistitum nostrorum ad ipsos de more Romano in cunctis Ecclesiasticæ auctoritatis muniis imitando, quibus datur intelligi, ab annis pluribus hunc missæ tenorem de Gallica consuetudine recessisse, & hanc passionis istorum memoriam longè superiori tempore, his Occidentalibus partibus per supplicationum postulationes inoleuisse. Hîc & Romanis & Gallicanis Pontificibus imponit; Romanis quidem, cùm nulla sit Innocentij, Gelasij, vel vllius Gregorij epistola, vbi, quæ refert Hilduinus, reperiantur; Gallicanis verò, cùm nulla sit Gallicanorum antistitum ad Romanos epistola, vbi tantæ rei fiat aliqua mentio. Deinde Romanos & Gallicanos Præsules per summum scelus accusat, quòd in Areopagiticæ missionis & historiæ perniciem Ecclesiasticum officium mutarint.

Tertium ducitur ex num. 5. *Quomodo caput proprium Angelico ductu cælestis militiæ in celebratione exequiarum honoratus obsequio ad locum, vbi nunc requiescit, detulerit.* O extremam fraudum omnium lineam! Non vbi monasterium Sancti Dionysij nunc est, sed Lutetiæ Parisiorum quieuit Dionysius, in vrbe tumulum habuit etiam regibus formidandum, quem quia Gregorius Turonensis appellat *turritum*, videre debuit. Sub Sigeberto Rege ad illum tumulum patrata sunt miracula

duo, quæ Gregorius retulit. Ad illum tumulum reorum sacramenta præstabantur, homines accusati purgabantur, Dei scelerum vltoris timor incutiebatur, pacta & fœdera firmabantur. Hoc sub Chilperico factum Gregorius, hoc sub Clotario II. repetitum testatur Fredegarius. Ad hunc tumulum patrauit miracula Eligius, *dum anniuersaria Parisius Sancti Dionysij martyris celebraretur passio, dum vigilia à Clero caneretur in choro.* Vt scribit Audoënus Rotomagensis in vita Eligij.

Quartum habetur ex Hilduini epistola ad fideles: *Qui curiosiùs*, inquit, *hoc scire voluerit* (Areopagitam fuisse Episcopum Parisiensem) *vt de multis quædam designemus ex nomine, Eusebij Cæsariensis historiam perquirat & relegat.* At isto mendacij genere quid esse potest luculentius?

Tertia ratio petita ex Dionysianæ paßionis historia.

IV. Tertia ratio suggeritur ex Dionysianæ passionis historia, quam Hilduinus vitiosissimè scripsit. Mihi non crede, sed tuis oculis, quibus hæc pauca de multis exponimus.

Vnum est, titulus passionis: *Incipit passio Sanctissimi Dionysij, qui patriotico prænomine Ionicus, Christiano agnomine appellatus est Macarius, à Sancto Paulo Atheniensium ordinatus Archiepiscopus, à Clemente totius Galliæ constitutus Apostolus.* Hæc omnia quid sibi velint explicet Milletus? quid patrioticum Dionysij

prænomen, *Ionicus*? quid Christianum cognomen, *Macarius*: quid *constitutus Archiepiscopus*, vbi nulli tunc erant Episcopi? tum non Athenæ, sed Corinthus prouinciæ caput erat. Quid *Archiepiscopi* nomen primo vt minimùm alteróve sæculo Ecclesię ignotum, & iis postea ferè solis primò tributum, qui Patriarchæ dicti sunt? In Gallia Concilium Matisconense primum *Archiepiscopi* nomen exporrexit, & canone sexto Metropolitano concessit.

Secundum est, hæc Clementis ad Dionysium adlocutio, quæ habetur num. 19. *Vides carissime Macari Dionysi, quanta est messis Dominicæ sationis; & quàm pauci sunt operarij. Quia ergo de omnibus Catholicæ pietatis es sufficienter edoctus, & omni Christiana virtute & religione admodum roboratus, perge in nomine Domini, partes aggrediens Occidentis, & vt bonus miles Christi præliare prælia Domini tui, atque Dominus* IESVS CHRISTVS *magistro meo Petro tradidit; & ego sanctæ hæreditatis iure suscepi, vt in ligandi, soluendique auctoritate tibi semper præstò sit diuina potestas, nostris orationibus comitatus, & Sanctorum Apostolorum intercessionibus roboratus in tui Apostolatus sorte Apostolica nostra auctoritate omnem suscipiens Galliam, opus fac Euangelistæ, ministerium tuum imple, vt Christi notitia per te vbique diffusa, à Domino in die retributionis mereamur audire. Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui, &c.*

Ecce tibi ridiculum somnium, quod in mo-

nasterio suo Hilduinus somniauit, & postea in Clementis Papæ phantasiam transmisit. An negent imposturam esse, dum loquentem sic facit Clementem, dum illi suggerit vulgatam Matthæi versionem ex cap. 25. *Euge serue bone*, &c. Quale Areopagiticis nostris ludibrium deberet Gregorius noster, siquid simile in historia Saturnini cogitasset vnquam?

Tertium ex num. 20. *Tunc* (quando venit Dionysius) *memorata Parisiorum ciuitas, vt sedes regia, & consensu Gallorum ac Germanorum, & nobilitate pollebat.* O portentosam in Gallicana historia ignorantiam! A tali scriptore quæ de Dionysio, quæ de rebus antiquis parta expectaretur veritas? Quæ Ausonius, & Freculphus de Arelatensium ciuitate dixerunt, in Lutetiam Samblacatus ineptè flectit, vt Hilduinum excuset. Norunt eruditi, quibus honorum titulis Arelate decorarunt Imperatores, & quibus de causis Gallica Roma & regia dici potuit ciuitas.

Quartum ex num. 35. *Sanctorum quoque corporibus digna veneratione sepultis, eorum vestimenta, tunica videlicet, cilicium, & caliga Dionysij pretiosi, & casula Sancti Rustici Archipresbyteri, atque dalmatica Beati Eleutherij Archidiaconi, exceptis portionibus, quæ pro reliquiis electorum à fidelium deuotione sumptæ sunt, vsque hodie debiti cultus reuerentia conseruantur.*

Hîc tandem peruenimus ad eorum fastigium, quæ in Ecclesiasticæ historiæ notitia peccari possunt. Imprimis Rustico affingit Archipresbyteri dignitatem, quæ primis illis

temporibus non erat in vſu : deinde caſulam, quod abſurdius. Præterea Eleutherium induit dalmaticam, quæ à Siluestro instituta est, vt Eccleſiæ rituum auctores ſcribunt. In ſumma, dalmaticarum vſus in Gallias ſuſceptus non est ante Symmachum Papam & Gregorium primum, quorum prior Arelatenſibus Diaconis, posterior Aregio Vapincenſium Epiſcopo & eius Archidiacono genus illud ſacrarum vestium ex priuilegio conceſſit. Taceo Hilduinum Dionyſij nostri virtutes & miracula, quæ apud Gregorium & Audoënum testatiſſima ſunt, prætermiſiſſe, & illustriſſimum ſancti Martyris ſepulchrum per ignorantiam vel malitiam inobſcuraſſe.

Hæc ſunt, quæ Scotum meo iudicio ad ironiam impulerunt, & quæ venerabilis monachus hac inſigni & modesta ratione confutauit: *Sed quale id ſit, quàm vanum, quàm ridiculum dicere ſupernacaneum nimis fuerit.*

Cur autem non apertè, ſed ironicè tantùm Hilduini opinionem, & Dionyſianam illius vitam ſuggillarit, nullo negotio coniiciet, qui res monachorum nouerit. Forſitan in monasterio frater vixit, vbi Abbas & quidam alij coniurauerant in veterum traditionem, quo in caſu periculum erat non leue paulò apertiùs loqui. Quòd ſi parem cum Scoto cautionem linguæ adhibuiſſet Abaëlardus, nunquam fratres variè murmurantes inter ſe muginantéſque audiuiſſet, nunquam in monasterio Sancti Dionyſij atrociter vapulaſſet, nunquam ſub ictu poſitus palinodiam ceciniſſet, & de Areo-

pagita contra propriam mentem scripsisset. Hoc teste quàm horrendum sit monachum in monachorum manus incidere, discimus ex historia, quam ille de calamitatibus suis composuit.

CAPVT IX.

Dionysij vita per Methodium edita discutitur.

I. IN Dionysij vita, quam Methodium composuisse volunt, duo expendimus, tempus, quo composuit, & ipsius textum vitæ, quam composuit. Milletus contendit, Methodium scripsisse multis antè annis, quàm Hilduinus ad id opus animum applicaret. En summa duorum illius paragraphorum in responsione ad caput 4. Dissertationis.

Donysij vitæ per Methodium editæ epocham dissimulat Milletus.

II. In duobus paragraphis auras & vmbras magno conatu diuerberat aduersarius, dum certam vitæ Dionysij per Methodium editæ dissimulat epocham, quæ ex Hincmaro non semel inculcata est. hæc est eiusmodi, quam ille significat ad Carolum Caluum scribens; *Recognoui*, inquit, *his, quæ ibi scripta sunt,* (in vita Dionysij à Methodio scripta) *ea quæ*

in adolescentia legebam consonare, videlicet per quos ac qualiter gesta martyrij Beati Dionysij, sociorúmque eius ad Romanorum cognitionem, indéque ad Græcorum notitiam peruenerint. Ecce tibi certorum regula, ad quam incerta reducenda sunt. Incertum, quo anno Methodius, aut Hilduinus Dionysij vitam ediderit. Et Sirmondus annum certum pro incerto in Galliæ Conciliis assignat sub Imperio Ludouici, quo iubente Hilduinus Areopagitica composuit. Sed ex verbis Hincmari perspicuè constat, gesta passionis Dionysij ex Gallia primùm ad Romanorum, deinde ad Græcorum cognitionem peruenisse. Quo in casu quis non facilè concipit, Methodium ex commentariis Gallorum historiam Dionysij contexuisse. At quinam fuerint Galli, Hilduinúsne an alij, perinde est, vt dicamus, Methodium non ex suis, sed ex alienis monimentis vniuersam Dionysij vitam conscripsisse.

Methodius Dionysij vitam ex commentariis Hilduini composuit.

III. Quod autem ex Hilduini vel sociorum illius commentariis Methodius vitam Dionysij scripserit, vt quis credat, quatuor mouere possunt: vnum, quod Hilduinus, vt Areopagiticis fidem astrueret certiorem, Methodium laudare debuit, nisi fortè ea monimenta laudare puduisset, quæ Methodio ex Gallica legatione redeunti commiserat. Alterum, quod in Areopagiticis num. 10. asseruit, de *Dionysij*

Areopagitæ obitu nihil Græcos scripsisse, quia propter longinquitatem terrarum transitus ipsius penitus eis fuit incognitus. Tertium, quòd cùm vetus Martyrologium Hilduinus Constantinopoli accersiuit, tunc facilè fuisset illi dare libellum, quo Methodius Dionysij vitam recens conscripserat. Quartum, quod ex mutua Dionysij vitæ per Hilduinum & Methodium editæ collatione apparet, Methodium ex Hilduini sociorúmve eius scriptis Dionysij vitam edidisse.

Et primò quidem ex his verbis: *Potestatem, quam ipse diuinus Clemens à Beato Petro acceperat, ei* (Dionysio) *dedit his verbis: proficiscere ad partes Occidentis, illicque prædica Euangelium regni cælorum, tibique esto ligandi ac soluendi potestas, vt Christi Euangelium à te etiam longè latéque diffundatur, vt à Domino tanquam fidelis seruus merearis audire. Euge serue bone & fidelis, quia supra pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.* At hæc sunt eadem penitus verba, quæ ex Hilduino retulimus anteà.

Deinde ex his verbis: *Socij autem Beati Dionysij fuerunt Saturninus, Marcellus, & Lucianus, qui cum eo erant.* infrà. *Aquitaniæ verò partibus misso Sancto Saturnino, ipse cum Sancto Luciano & Sancto Rustico & Sancto Eleutherio Lutetiam Parisiorum venit. Sanctus autem Lucianus presbyterij honore ornatus ad Bellouacum vrbem missus est.* At Hilduinus de Dionysij sociis hæc scribit: *Socios quoque ei, & comministros verbi plures & probatos viros adhibuit.*

Tum ex his verbis: *Hi cùm conuenissent, & vnà iter facerent, peruenerunt ad portum Arelatensis vrbis.* At Hilduinus sic scribit: *Qui simul properantes, & circumcirca Dominum prædicantes, appulerunt portui Arelatensium ciuitatis.* Præterea ex his verbis: *Beata manu caput ex corpore à nefariis hominibus gladio præcisum sumpsit, & suspensum brachio amplexus est, atque à collis vertice duo milliaria plena forti animo pedibus ingrediens portauit. Nouum profectò ac posteris deprædicandum fama celebrandum miraculum, corpus sine animo & capite, quod viui instar pro more currat, homóque iam mortuus firmis ingrediatur vestigiis.* At Hilduinus ita scribit: *Nempe nouum priùs & inauditum miraculum, exanime corpus viuentis currere more, & hominem iam mortuum recto gressu incedere.*

Denique ex his verbis: *Dum hæc agerentur mulier nobilis & clara Catula nomine, quæ gentili metu valde correpta erat, tum ad fidem Christi propter martyrum miracula conuerti desiderauit, vimque desiderij & voluntate & re declarauit, ac Dei misericordia compuncta, interueniente ei vi diuina consilium cepit, vt ad conuiuium persecutores supplex inuitaret. Cúmque multa eis munera detulisset, prudenter odium nefarij consilij, quod illi aduersus martyres ceperant, excussit. Exposito autem nostris animi sui consilio præcepit, vt clam pretiosa corpora martyrum auferrent in vnam partem vrbis, vt in saxo, quod situm esset in agello in sequentis anni sementem parato, terra obruta corpora occultarent. illi diligenter imperata fecerunt.* At Hilduinus hæc habet: *Nam nobi-*

lis quædam materfamilias Catula nomine, quæ licet Paganorum adhuc erroribus necessitate potiùs, quàm voluntate teneretur addicta, conuerti tamen ad fidem Christi per exempla martyrum, atque ad baptismi gratiam peruenire se desiderare, & mente demonstrabat, & opere, Dei misericordia inspirata, macta virtutis consilium appetiuit, atque ad conuiuium venire postulat sanctorum corporum perditores: & dum eis copiam oblata humanitatis expendit, à memoria eorum, quæ susceperant agenda discussit, fidelibúsque suis & familiaris voti consciis secreta ordinatione committit, vt subtracto furto pretiosa corpora beatorum diligens laboret occultare prouisio. Qui dominæ voluntate & missione comperta, festinanter quod eis præceptum fuerat, exequuntur, &c.

Duo ex superiori collatione consectaria explicantur.

IV. Ceterum ex his, quæ modò retulimus, duo manifestè colliguntur: vnum est, ex mutua vtriusque auctoris, Methodij scilicet & Hilduini, collatione fieri omninò, vt Methodius ab Hilduino, vel Hilduinus à Methodio scribendi materiam acceperit. Nullus verò dicat à Methodio Hilduinum, aut Methodium ab antiquioribus Græcis accepisse, qui ipsomet Hilduino iudice de Dionysij Areopagitæ obitu nihil scripserunt.

Alterum, Græcum hominem à Gallo fuisse per ignorantiam deceptum, sed inde nos pro veritate lucrari plurimum. Etenim cùm Me-

rhodius Saturninum Tolosanum, & Lucianum Bellouacensem Dionysij socios faciat, Saturninus & Lucianus necessariò debent ad Domitiani principatum retrahi cum Dionysio, vel Dionysius cum Saturnino & Luciano ad Decij & Diocletiani tempora deduci. At ex omni retrò traditione, quæ etiam in Martyrologio Baronij retinetur, Saturninus in Galliam sub Decio venit, & postea martyrium fecit. Lucianus verò *in vetustissimis manuscriptis*, quæ ex Bibliotheca Corbeiana & Sancti Germani Pratensis commodùm profert Milletus, ad Imperium Diocletiani pertinet. Quod cum Milleto ex aliis quoque manuscriptis pluribus iam asseruimus. Itaque aduersariorum nemo est eruditus, qui non fateatur, Dionysium Saturnini & Luciani socium Areopagitam non esse, cùm aliunde incerta ad certorum regulam conformanda sint.

Hanc quoque disputandi rationem in Metaphrastem transferimus, qui Lucianum Bellouacensem Dionysij collegam fuisse affirmat. Aduersarij vices nunc doleo, quem hîc propriis deartuatum technis omnes conspicient. Nec ille aliter sese expediet, quàm duos Saturninos & Lucianos fingendo, vel quas vnius Saturnini & Luciani epochas fixit, refigendo. Sed hominem expectamus, qui destruat, ædificet, mutet quadrata rotundis.

CAPVT X.

Milletus Hilduinum deserit, & furtiuam ante Hilduinum de suo Dionysio traditionem exponit.

I. MILLETVS paragrapho quinto nobis solita humanitate ablanditur, & laudes vituperio mixtas inspergit, Quid verò tanti commeruimus? Id de operibus Hilduini Iudicium tulimus, quo mendacium detectum est, & liberata ab imposturis veritas. Enimuerò Hilduinum ille longè grauiùs excipit, in responsione ad caput octauum illos vexans, qui vbi Dionysium sub Domitiano mortuum fecerunt, reiiciendi libros Areopagitæ certissimam rationem dederunt. Quare nemini mirum videri debet, si deserat Hilduinum his verbis: *Ponant ij nunquam Hilduinum Areopagitica sua cogitasse, illum nunquam vel extitisse in humanis, nunquam grauissimos omninò scriptores Hincmarum, Anastasium, Æneam. Victoria nunc est*, inquit Tertullianus, *pro quo certaueris obtinere, ea victoria habet & gloriam placendi Deo*, cui soli in asserenda veritate placere studemus. Sed animum non despondet aduersarius, alios citat, qui rem conficiant suam. Nos sequimur.

Pro Areopagitica traditione Beda laudatur à Milleto, & reiicitur.

II. *Erat*, inquit, *inter Latinos antiquior Hilduino Beda, qui Dionysium à Clemente missum testetur.* O egregiam disserendi methodum! quæ pura putà ἀσυλλογισία est, vt non semel ostendimus. 2. Hilduinus queritur in epistola ad fideles, *ex autumatione Gregorij Turonensis, & ex subreptione Bedæ presbyteri & aliorum* contrariam suæ opinionem inoleuisse; immo Milletus ipse in Vindiciis Bedæ Martyrologium vt *corruptum* repudiat, & *ex eo deceptum fuisse Vsuardum* conqueritur. cuínam credam? Hilduinóne, an Milleto? Vterque profectò in Areopagiticis mendax est: vtrique tamen credendum suggerunt Nouatianus de Trinitate cap. 18. & Pelusiota lib. 2. epistola 228. *Firmum est*, inquiunt, *probationis genus, quod etiam ab aduersario sumitur, vt veritas etiam ab ipsis inimicis veritatis probetur.* Quàm autem egregiè stipites essemus & ridiculi, si nostras epochas figeremus tam sæpe, refigeremúsque.

Gesta quædam Dionysij producuntur & reiiciuntur.

III. *Secundò*, inquit, *erunt antiquissima gesta Dionysij, quæ veritatem eandem proferant.* At primò illa gesta reiicimus, vt à Milleto reiiciuntur gesta Saturnini martyris, quòd scili-

cet ab anonymo memoriæ prodita sint. Deinde gesta illa nulla se æui progressione defendent, quæ cum patratis ad illustre Dionysij sepulchrum miraculis, hoc est, cum notissima veritate pugnent; tantum abest, vt eam exhibeant. Tertiò, cùm non exæquent ætatem Gregorij nostri, multò minus illius, qui historiam Saturnini scripsit, aduersus illa veritatis compendio de posteritate cum Tertulliano præscribimus. Quartò, cùm ex vna parte Saturninus Tolosanus sub Decio venerit, & ex altera in his gestis Saturninus Dionysio iungatur, manifestum signum est illa gesta deprauata esse, vbi Dionysium à Beato Clemente missum tradunt. Denique, quem Dionysium modò à successoribus Apostolorum, modò à Clemente missum significant, non continuò sequitur, eum esse Areopagitam. qua disputandi ratione suam in dialecticis infantiam non semel prodidit aduersarius.

Peruetusta Martyrologia citantur, sed immeritò.

IV. *Tertiò erunt Martyrologia peruetusta, ipsum Rosuueidianum.* At vbi pro nobis Milleto obiectum est, sic ille respondet lib. 2. Vindiciarum cap. 4. *Suspecta autem fidei Martyrologium duæ res merito faciunt*, quas hîc confirmat immeritò prolatas tunc fuisse, vt in nostro de Areopagiticis Iudicio probauimus. Deinde sola istius Martyrologij lectione citatio confutatur. Quinto Nonas Octobris: *Athenis Dio-*

nysij Areopagitæ sub Hadriano, diuersis tormentis passi, vt Aristides testis est in opere, quod de Christiana religione composuit, &c. Septimo Idus Octobris: *Parisiis Dionysij Episcopi cum sociis suis à Fescennino gladio animaduersi.* quænam porrò sint alia peruetusta Martyrologia, non dicit, vt nullum non fucum faciat.

Litteræ Pippini producuntur, sed frustrà.

V. *Quartò erunt literæ Pippini regis, quæ missum à Clemente dicant.* O perpetuam ἀσυλλογισίαν. Deinde has literas suspectæ esse fidei duæ res meritò faciunt: prima, quòd illas retulisset Hilduinus, si tunc in tabulario Sancti Dionysij extitissent. Altera, quòd tabularium illud, vnde prodierunt, spuriarum chartarum & priuilegiorum officina quondam fuerit. Vt constat legentibus Antiquitates Sancti Dionysij, quas Iacobus Dubletius in lucem emisit.

Litteræ quædam Collationis Parisiensis producuntur, sed omninò frustra & imperitè.

VI. *Quintò erunt denique literæ illæ multorum Antistitum Galliæ anno 824. datæ, & quæ apud Baronium leguntur tomo* 9. debuit addere, & sic refelluntur anno 825. num. 35. *Sed quàm vanè glorientur de maiorum consuetudine, sat erit, si testificatione Sancti Martini, & assertione Venantij perspicuè demonstremus, receptum antiquitus esse cultum sacrarum imaginum.* Simi-

liter dicimus, sed quàm vanè cum illis glorietur humilis monachus : Beatum Dionysium à Clemente missum, sat erit, si contrarium probetur testificatione antiquissimi vitæ Saturnini Scriptoris, & assertione Gregorij Turonensis, qui Dionysium sub Decio in Galliam venisse prodiderunt, nec id ea in oratione prodiderunt, vnde nunc argumenta contra cultum imaginum petantur. 2. Milletus Gregorium Turonensem reiicit, quia eandem de Dionysio historiam executus in aliis peccauit. Sic & hos antistites reiiciat necesse est, qui in iisdem literis contra receptam imaginum reuerentiam peccarunt, vt docet Baronius. 3. In hoc testimonio, sicut & in aliis idem esse concludit à Clemente mitti, atque Areopagitam esse. Sed quis postea non credet illum perpetuam in disputando vouisse inconsequentiam? 4. Cùm antistites illi dicant Dionysium cum duodenario numero à Sancto Clemente primum in Gallias prædicatorem directum fuisse, quid Trophimo Arelatensi, quid Crescente Viennensi, quid Paulo Narbonensi, quid Sixto Remensi, quid Sauiniano Senonensi, quid Memmio Catalaunensi, quid Martiali Lemouicensi, quid Iuliano Cenomanensi fiet, quos omnes ante Dionysium in Gallias accessisse docet? Prædicatores igitur non fuerunt, aut falluntur antistites, aut fallitur Milletus, aut saltem credit Arelatensem, Viennensem, Narbonensem, Remensem, Senonensem, Catalaunensem, Lemouicensem, & Cenomanensem ciuitates ad Galliam non pertinere. Si primum eligit,

eligit, nullus est : si secundum, ridiculus : si tertium, ab geographia Galliæ mortalium imperitissimus. 5. Cùm aduersarius non possit, aut nolit explicare, quis ille fuerit duodenarius hominum numerus, qui Dionysium stiparint, fateatur illum esse, quem ex gestis Fusciani & Victorici exhibuimus, & quem indicat & continuò distrahit Radbertus in actis Ruffini & Valerij. Hoc si ita sit, in parachronismum incurrerunt Episcopi, dum Dionysium cum duodenario numero missum à Clemente dixerunt; nec traditionis istius idonei testes haberi possunt. 6. Hîc tandem quicquid fingi potest inconsiderantiæ, detegimus: vbi Episcoporum Parisiensis conuentus verba retulit, hæc secundis cogitationibus animaduertit.

En verò tibi è suis Episcopis totius Ecclesiæ Gallicanæ sensus, en vt, inquiunt, linea veritatis, quæ ab antiquis Patribus vsque ad nos inflexibiliter ducta est, & vera & legitima & à capite deriuata traditio. Imprimis toti Gallicanæ Ecclesiæ tribuit, quod paucis Episcopis tribuendum est: deinde illa verba, quæ ad traditionis perpetuæ lineam spectant, in Parisiensis conuentus argumentum cadunt, licet falsò vt Baronius docet. Agunt quippe de pingendis & colendis imaginibus, quod auctor noster ignorat, aut dissimulat, sed in Catholici dogmatis perniciem, cùm iis auctoritatem omnem tribuit, quibus omnis abroganda est. Sed hac de re viderint, ad quos de Catholicæ doctrinæ punctis sancire pertinet. Denique si legitima est, & à capite deriuata traditio, *Dio-*

nyſium à Clemente in Gallias cum duodenario numero primum prædicatorem directum eſſe, vt dicunt illi antiſtites, cur Radbertus illud mendaci famæ tribuit, & repudiat? *Fama eſt*, inquit, *hos* (Quintinum, Victoricum & Fuſcianum, Ruffinum & Valerium, Criſpinum & Criſpinianum cum ceteris ſuorum ſociis) *cum Beato Dionyſio, qui à Beato Clemente Romanæ Sedis Pontifice miſſus fuerat, Galliarum fines penetraſſe, ſed temporum ſeries repugnat. Sanctus namque Dionyſius ſub Domitiano Cæſare anno eius imperij ſecundo martyrio coronatus eſt: Iſti verò Diocletiano & Maximiano Auguſtis immortalitatis gloriam perceperunt.* Cur Milletus *hoc teſtimonio nihil eſſe* ſcribit *expreſſius ad fidem? nihil accuratius ad veritatem poſteris tradi potuiſſe?* Sua vice nunc erubeſcat de ſua abſurditate aduerſarius, qui tam diſcordes auctores producit, & tanquam glorioſus miles triumphat?

CAPVT XI.

Sueßionenſes olim à Conſtantinopolitanis ſuſceperunt caput Dionyſij Areopagitæ.

I. IN hac ad caput quartum Diſſertationis reſponſione paragrapho 7. Milletus ad me venit, qui pro demente quodam ſatisfaciat inaniter argutando. Res ſic ſe habet. Ego in vndecima ad Palladium Samblacati animaduerſione Methodium, Singelum & Metaphra-

stem ad Constantinopolitanos remitto, qui anno 1205. caput Areopagitæ Niuelloni Suessionum Episcopo dederunt. Samblacatum quoque ad Suessionenses remitto, à quibus huius sanctissimi capitis susceptionem discat.

Constantinopolitanos fraudis arguit Milletus.

II. Hæc vt aduersarius diluat, Constantinopolitanos primùm fraudis sic arguit. *Vel enim*, ait, *fuisset Dionysij corpus Constantinopoli Patriarchatus Methodij tempore, quod ne stupidissimus quidem homo totius Graciæ nescire non potuisset, vel aduectum fuit postea id corpus: At neque hoc concedi potest. Sunt enim translationes eiusmodi Sanctorum illustrium celebriores, quàm vt eas obruat silentium omnium scriptorum.* Primò, homo non planè in dialecticis stupidus vniuersè distribuisset argumentum: bimembre tantùm facit argutulus noster, cùm trimembre facere debuerit; scilicet Areopagitæ caput Constantinopolim adferri potuit, pluribus antè annis, quàm Methodius Patriarcha crearetur. 2. Illa Milleti ratiocinatio neruos non habet, aut contra suum auctorem habet. Quod ex eius locis communibus breuiter conficio, Areopagita relictis Atheniensibus Romam venit, & Roma missus est in Gallias, tametsi nullus sit ante Carolum Magnum scriptor Græcus vel Latinus, qui tam celebrem Areopagitæ legationem miserit in Commentarios. Argumenti repercussum seu respuat, seu recipiat

Milletus, inanis efficietur & ridiculus. 3. Vbi certum assignauerit tempus, quo perillustre Dionysij Parisiensis sepulchrum Lutetiæ in eius basilica videri desiit; tum vbi rationem dederit, quî in Parisiensi pago inuentum sit Dionysij corpus, quod in vrbe non latebat, & quod ad preces Sancti Eligij miracula patrabat, tunc alterutrum è duobus, quæ vrget, assignabitur. Sed subtiliter quærit, vbinam sit residuum Dionysij corpus, quo genere quæstionis plurimum torqueretur monstrator reliquiarum Sancti Dionysij, siquis ex eo peteret, vbinam sint residua Sanctorum corpora, quorum aliquam particulam ostendit. Vel dicat ille nobis, vbinam sit reliquum vnicornis corpus, cuius cornu tanta cum admiratione monstrat.

Sueßionenses excusat domesticis exemplis.

III. Expeditis, vt vidimus, Constantinopolitanis Suessionenses aggreditur: *Suessionibus*, inquit, *temeritati minimè verto, quæ res ab aliis non semel factitata est, titulo insignioris Sancti sub eodem nomine reliquias cuiusdam Dionysij Constantinopoli allatas, illustriores esse voluerunt.* Milleto imprimis difficilis non est responsio, quam arcana monasterij historia, & domestica exempla suggerunt. Notissimũ illud est exemplum, quod ex Eugenio presbytero & martyre peti facilè potest. Sed monachorum exempla secutum Niuellonem non credo, nec hi-

ſtoricæ veritatis minus amantem puto, quàm Letaldum monachum, cuius in ſcribenda ſancti Iuliani vita ſinceritas Milleto non placet. *Dicenda ſunt*, inquit, *cum veritate, quæ veritas ipſa geſſit, quia ſi aliquis Patrum aliquod dicitur feciſſe miraculum, non illud homo, ſed Deus operatur.* Deinde, quâ fiducia Sueſſionenſes Dionyſij cuiuſdam caput titulo Areopagitæ donaſſent, ſi Dionyſium Pariſiorum Epiſcopum Areopagitam, ſi Areopagitæ corpus in Gallia fuiſſe credidiſſent, ſi Gallos omnes Hilduini peruaſiſſet opinio. Velletne Milletus Areopagitæ nomine inſignire cuiuſdam alterius Dionyſij caput, quod Conſtantinopoli in monaſterium Sancti Dionyſij aduheretur? Hoc ſi ſe velle reſpondeat, Sueſſionenſes id feciſſe, quod ille contendit, libenter concedam.

Ad annum 1205. in Gallia multi ſupererant, qui reiecta Hilduini nouitate antiquam traditionem conſeruarent. Quod ita diſplicuit monachis Sancti Dionyſij, vt ab Innocentio III. contrarium definiri voluerint. Sed tantum abeſt, vt monachorum votis ſatisfecerit, vt maximè teſtatum reliquerit, ſuo tempore de Areopagitæ in Gallias aduentu diuerſas fuiſſe ſententias, quibus ſe præiudicare nolle declarauit: *Vtrum*, inquit, *glorioſus martyr & Pontifex Dionyſius, cuius venerabile corpus in veſtra requieſcit Eccleſia, ſit ille cenſendus, qui Areopagita vocatur, diuerſæ ſunt ſententiæ diuerſorum.* infrà: *Nos neutri volentes præiudicare ſententiæ.* Nouerat eruditus Pontifex, quænam

erat ea de re Romanæ Ecclesiæ traditio, cuius monimenta alibi non semel prodidimus. Nouerat, quænam erat Parisiensis Ecclesiæ traditio, in cuius claustro Theologiam didicerat: nouerat Parisiensem Ecclesiam & in Martyrologio duos Dionysios distinguere, & suũ Dionysium Piatonis collegam facere, qui sub Maximiano martyrij palmam retulit. Maneat igitur Suessionenses Areopagitæ caput appellasse, quod verum Dionysij Areopagitæ caput esse crediderunt. Maneat Suessionenses tunc nihil ab Hilduino labis contraxisse, sed antiquam de duobus Dionysiis retinuisse traditionem: quod cùm ex eorum Martyrologiis, tum etiam Litaniis alibi planissimum fecimus.

CAPVT XII.

Promptum è translationibus Episcoporum argumentum reuoluit aduersarius, & mirùm in modum confirmat.

I. IN Responsione ad caput quintum Dissertationis versât argumentum, quod ex Episcoporum translationibus sumitur, & in eo quicquid habet iudicij, miserandum in modum profundit aduersarius. Vno verbo adeo non soluit argumentum, vt maximum illi robur addat. Etenim cùm vidit Socratem, ex quo Sirmondus acutè disputat, non omnes recensuisse Episcopos, qui ab vna sede in aliam

migrauerant, continuò veterum omnes Annales & historias reuoluit, & ex iis, quinam alij antistites ab vna sede transierant in aliam; imò qui & diuersas ob prædicationem Euangelij peregrinationes susceperant, eos ex nomine designat. Sed in tanta seu migrantium, seu peregrinantium Episcoporum recensione nullus Areopagita comparet; licèt nulla tunc memoretur Episcopi migratio, seu peregrinatio, quæ ab hominis ætate, locorum distantia, & Apostolicæ legationis dignitate illustrior fuisset, & augustior.

Ea profectò de causa inter tot antiquos migrantes, vel peregrinantes Episcopos Areopagita non comparet, qua cautissimus homo probat Constantinopolitanos Areopagitæ caput non potuisse Suessionensibus dare; scilicet quòd tam celebris translatio seu peregrinatio historicis omnibus haud excidisset.

Socrates ab aduersario perperam explicatus.

II. Enimuerò videamus, quonam pacto suis Socratem studiis Milletus conciliet. *Ille*, inquit, *nonnisi paucos, & suorum temporum pro maiori parte viciniores adducere statuit.* Rectè omninò, tum quia si paucis illis vnum addidisset Areopagitam, multos sine dubio contrà quàm statuerat, adduxisset; tum quia si antiquiorem Alexandro, qui ad annum 200. vixit, adduxisset, suorum temporum pro maiori parte viciniores non adduxisset. His nobilibus in-

terpretamentis Socrates illustratur. Ingeniosè addidisset Græcum auctorem noluisse illustrissimas quasque Episcoporum, & præsertim Areopagitæ migrationes referre, cùm ex illis transferendorum antistitum exempla, quæ sedulò quærebat, non petantur, commodè.

Insignis sese hîc offert ἀνωμαλία Samblacati, qui in reconcinnato Palladio scribit factam à Socrate Alexandri mentionem, sed obiter, & Alexandrum à Sirmondo haud bona fide ceteris adiunctum, qui ab vna sede in aliam migrarant. Sed quàm vanè & ignoranter hæc scribat, ipsa Socratis lectio docet, ad quam alios remittere non veretur. *Iam verò* (inquit Socrates lib. 7. cap. 35.) *quoniam quidem propter Ecclesiæ canonem, quem pro se afferebant, Proclum Episcopum Cyzici iam tum nominatum in sede Episcopali Constantinopolis collocari prohibuerunt, de ea re pauca dicere statui. Qui tum ista asserere aggressi sunt, videntur mihi certè minimè vera dixisse: sed vel inuidia aduersus Proclum eadem confinxisse, vel tum Canones, tum alias res ad Ecclesiarum vtilitatem non rarò gestas penitus ignorasse. Nam Eusebius Pamphilus in sexto libro historiæ Ecclesiasticæ Alexandrum ciuitatis cuiusdam Cappadociæ Episcopum Hierosolymam voti causa contendentem ab Hierosolymitanis detineri, Narcissi loco in Episcopatus gradu collocari, & reliquum vitæ tempus in illa Ecclesia contriuisse memorat. Itaque res erat planè indifferens apud veteres, quoties Ecclesiarum vsus poscebat, Episcopum ab vna ciuitate ad alteram transferre.* Hæc Samblacatus intellexit non

ſecus, ac qui in Eleuſiniis apud Ariſtophanem mysteria portarit.

Publij Meliteni Epiſcopi tranſlatio refertur, tum de ea iudicium fertur.

III. Secundò redimus ad Milletum, ex quo ſi quæras, cur Martyrologia Adonis & Romanum Roſuueidi tranſlationem Publij Epiſcopi Meliteni referunt, non Areopagitæ? Reſpondebit ille ex penu locorum communium, quia vnius tantùm Epiſcopi, & qui ſucceſſor eſſet Areopagitæ, meminiſſe voluit: ego verò dicerem, quia paſſum Athenis Areopagitam tradunt. Quod & in Vindiciis concedit aduerſarius, licet hodie neget, ſed cras reuocabit vir in ſuis aſſertionibus conſtantiſſimus.

Quod autem abſolutè ſpectat ad Publij Meliteni migrationem, hæc Græcis omnibus ſcriptoribus ignota eſt. Immo Euſebius, dum libro 4. Hiſtoriæ Publium Areopagitæ ſucceſſorem facit, non magis illum ex alia ſede Athenas tranſlatum ſignificat, quàm Quadratum Publij ſucceſſorem. Deinde, licet Ado in libello de feſtiuitatibus id de Publio referat quod obiicit aduerſarius, ille tamen in Martyrologio non meminit eiuſmodi tranſlationis 21. Ianuarij: *Item apud Athenas, Beati Publij Epiſcopi ob Chriſti martyrium coronati.* Adone vetuſtior Vſuardus de Publio multa refert, ſed ne vnum quidem de tranſlatione verbum habet: *Natalis Beati Publij Epiſcopi, qui ſecundus poſt Dionyſium Areopagitam, Athenienſium Eccle-*

ſiam rexit nobiliter, & præclarus virtutibus ac doctrina præfulgens ob Christi martyrium gloriosè coronatur. Porrò ex nominum ſimilitudine ortum eſt, vt qui primùm libellum de feſtiuitatibus Apoſtolorum edidit, vel illum poſteà & Martyrologium ab Roſuueido editum exſcripſit, Publium Melitenum cum Publio Athenienſi confuderit.

Anteri decretalis epiſtola producitur & reiicitur.

IV. Tertiò, ſi quæras ex Milleto, cur Anterus in Decretali tres tantùm Epiſcopos, qui ab vna ſede in aliam tranſierint, Petrum Apoſtolum, Euſebium Alexandrinum, & Felicem Epheſinum memoret? Reſpondebit Anterum non alios quàm tres in exemplum adduxiſſe, è quibus noluit eſſe Areopagitam, & duos eſſe voluit Euſebium & Felicem, quos tota ignorauit antiquitas.

Deinde ſi quæras ex eodem, cur propter vnius elementi in aliud mutationem vetus Romanum Martyrologium reiecerit in Vindiciis, & in magnam nunc auctoritatem habeat Anteri decretum, quod non minus opinor ſolidis rationibus inter fucatas Iſidori merces reponitur? Reſpondebit ſe non vouiſſe expenſurum ea, quæ cauſæ ſuæ quoquo modo ſuffragentur, ſed quæ tantùm officiant. Sic reuera nobiſcum agit religioſus diſputator.

Quæ aduerſarius Sardicenſi Canoni reſpondet, examinantur.

V. Igitur poſtquam vir diligentiſſimus contra ſe roborauit argumentum, quo in Diſſertatione Sirmondi probatum eſt, Areopagitæ tranſitum ab Epiſcopatu Athenienſi ad Pariſienſem Græcis omnibus olim ignotum fuiſſe, ad Sardicenſem Synodum accedit, & ſuis ex ea deductis complexionibus reſpondet, non Sirmondi. Neque enim Sardicenſem canonem attulit vir acerrimi iudicij, perinde quaſi in eum peccarit Dionyſius, aut omnes omninò tranſlationes interdictæ fuerint, ſed vt maximè penſitarentur hæc canonis verba: *Nullus eſt inuentus Epiſcopus, qui de maiori ciuitate ad minorem tranſiret.* At cùm Areopagitæ ſæculo Athenienſium vrbs longè maior, populoſior, & illuſtrior Luteriâ fuerit, ex iudicio Synodi, cui plures è Galliis Epiſcopi ſubſcripſerunt, Areopagitam Athenis Pariſios non tranſiiſſe meritò concluſum eſt, niſi forſan Milletus pro ea, qua valet modeſtia, velit Sardicenſem Synodum non omnes Epiſcopalium Sedium mutationes nouiſſe, quas nouit.

Quinetiam cùm ille nihil haberet, quo contra Synodum diſputaret, habuit tamen duo, quibus litigaret. Vnum eſt, Athenas quidem maiorem Lutetiâ ciuitatem fuiſſe, ſi murorum ambientium magnitudo ſpectetur: ſed inde nobilitatem vrbium non pendere; immò à liberalioribus populi moribus, & ingenio loci,

quem cæli salubritas, vbertas soli, aquarum affluentia, & ad commercia vicinarum gentium opportunitas bearint. Prope fuit, quin ex Hilduino suo addiderit, tunc Parisiorum ciuitatem, *vti sedem regiam & conuentu Gallorum ac Germanorum nobilitate excelluisse.* Quid tum verò? quot sunt pagi, quot oppidula, quot castella, quibus illa omnia iure tribui possent. Ideóne vellet Milletus vicos eiusmodi vel oppidula vrbibus comparari quàm amplissimis. Deinde nisi supponat Athenas his omnibus naturæ commodis caruisse, quid proficit præter hilum? At caruisse quî probabit? cùm ex paruis initiis illa ciuitas euaserit totius Græciæ celeberrima, disciplinarum omnium altrix, & maximarum coloniarum parens fœcundissima, vbi & tam illustris Areopagitarum Senatus. Denique supponit Apostolicos homines oppidula quæsiuisse, quæ cœli salubritas, soli vbertas, aquarum affluentia, & omne genus amœnitatis bearent. Quod quàm absurdum sit in Areopagita fingere, nemo est, qui non videat etiam inter somniandum.

Alterum est, Dionysium à Clemente missum fuisse, *nusquam verò Parisios, sed in Galliam.* Quid inde? *Hinc*, inquit, *Apostolus Galliæ meritò prædicatur.* O frigidam obseruationem! Sic enim Piato presbyter Galliæ Apostolus diceretur, quem Roma Galliam expetiisse prædicandi causa scribit Vsuardus. Sic plures alij eadem ratione Galliæ Apostoli vocarentur. Apage te à me, qui de aduersariis tan magnifico nugarum apparatu triumphas.

CAPVT XIII.

Quæ de ignota apud veteres Areopagitæ translatione scribit aduersarius, examinantur.

I. HOc capite nonnulla expendimus, quæ de incognita apud antiquos Areopagitæ translatione disputat aduersarius. Et primò quidem istud, quo dicit, *Dionysium non mutasse propriè sedem, sed reliquisse prorsus, vt prædicationi verbi diuini curas integras admoueret, eáque mente petiisse Romam, & varias deinde Occidentis prouincias cum Euangelica face lustrasse: ex quo mirum non est, si nemo illum reponat in elencho eorum Episcoporum qui sedem mutarunt.* Hoc mutuatus est à Samblacato, & nostram animaduersionem dissimulauit. Sed quæro imprimis, cur Dionysius ille repositus non est in numero eorum Episcoporum, qui suas sedes reliquerunt, vt prædicationi verbi diuini curas integras admouerent? Erítne in Dionysio Galliæ Apostolatus antiquorum literis indignior, quàm alicuius Episcopi ab vna sede ad aliam migratio? Deinde, quid hoc sibi vult, *Areopagita reliquit prorsus Athenienses, vt prædicationi verbi diuini curas integras admoueret?* Quid? conuersioni Atheniensium curas integras non admouerat Dionysius, aut dimidiatis curis Athenienses omnes ad Christi

fidem conuerterat? sic facile fuit subuersis Gentilium idolis & sacrificiis vnicam apud Athenienses aram Christo colloeare. O felicem Dionysium! qui tam breui tempore, támque facili negotio florentissimam totius Græciæ ciuitatem vera religione imbuit.

Fingit Milletus Dionysium Parisiorum fundasse Ecclesiam, sed præter eius consilium.

II. Secundò suas aduersarius nænias sic persequitur: *Quod verò postea Parisiorum fundarit Ecclesiam, id præter eius consilium accidit.* Quodnam genus somnij? Nónne sexcentarum Ecclesiarum Martyrologia dicunt, *Dionysium à Pontifice Romano directum in Galliam prædicandi gratia Lutetiam venisse, vbi per aliquot annos commissum sibi opus ardenter prosequens, tandem à præfecto Fescennino vnà cum sociis gladio animaduersus martyrium compleuit.* Deinde quod de Dionysio Parisiensi scribit, de Quintino Veromandensi, de Luciano Bellouacensi, de Piatone Tornacensi, & aliis quis non pari successu scriberet, & scriptum pari ratione non tueretur?

Dißimulat quæsitam ex retento semper Atheniensis Episcopi titulo rationem.

III. Tertiò hanc rationem, cuius nodum soluere non potuit, dissimulat: Sic enim Sirmondus vrget: *Vis & alia ratione te doceant*

Græci, nullum se vnquam præter Athenas Dionysij Episcopatum credidisse? Da hoc primum mihi, quod inficiari certè non potes, Episcopos, qui ab vna sede ad alteram migrarent, postquam immigrarant, prioris sedis nomine deposito, posterioris nomen adsciuisse. Quod & apud Latinos perpetuo in vsu fuisse postea demonstrat. Quare cùm apud Latinos iuxtà & Græcos ante Carolum Magnum Dionysius Areopagita non Parisiensis, sed Atheniensis Episcopus semper appelletur, quis inde non agnoscit euidenter, Parisiensem Areopagitæ Episcopatum per annos octingentos in toto orbe Christiano incognitum fuisse? Hoc autem quæsitum ex tam illustri Ecclesiarum more & traditione argumentum quî dissuitur ab aduersario? *Areopagita*, inquit, *reliquit Athenas subrogato Publio, nihil de Parisiis, quanquam de Gallia fortè in vniuersum cogitans.* En figmentum ex vnica Hilduini officina primò profectum. Dionysius ex Insulæ Melitenæ Ecclesia Publium Episcopum accersit, & à sua sede diuellit, sibique subrogat priusquàm se in Gallias mittendum intelligeret? debuit etiam Publius alium ex alia Ecclesia Episcopum abstrahere, quem sibi sufficeret.

Pergit verò Milletus: *Quo tempore nulla erat sedes Episcopalis Lutetiæ, cum qua priorem mutare diceretur. Itáque factum est, vt apud plerosque nomen prioris Episcopatus retinuerit, maximè verò apud Græcos, cùm ob claritatem vrbis Athenarum, tum verò ex eo quòd egregia sua opera in ea sede Græcarum literarum principe Atticè elucubrasset. Præterea quòd in ea vrbe diu-*

tiùs multò quàm Parisiis sedisset. Denique ob reuerentiam magni Pauli, qui Dionysium sua institutione Christo acquisitum, & sua manu consecratum Ecclesiæ Athenarum primum præfecerat. Hæc ille. Sed vbinam copiosus communium locorum apparatus, qui rebus in aliis tam cupidè, quàm vanè iactatur? Scilicet litigatori deest vel vnus ex omni memoria Episcopus, qui postquam ab vna sede in aliam migrarat, non assumpto posterioris nomine, prioris nomen semper retinuerit. Hîc de antiquitate vincimus, hîc de posteritate vincimus, hîc de omni retrò ætate vincimus, immo vnica vincit veritas, quæ omnibus debet esse communis. Præterea cùm rationis energemate pressus scribit, Areopagitam apud plerosque nomen prioris Episcopatus retinuisse, significat fuisse, apud quos non retineret. De vno auctore, qui Carolum Magnum anteierit, suam Milletus liberet fidem, & nos herbam porrigemus.

Quid autem hoc sibi vult? Ideo Areopagitam non Parisiensem à Græcis, sed Atheniensem Episcopum vocatum, quia Athenis atticè scripsit? O egregiam rationem! quæ omni retrò Ecclesiarum consuetudini opponatur. Quare ergo, vt Athenarum Episcopum, ita & martyrem appellant, cùm non Athenis, sed Lutetiæ martyrium fecerit? Quas habuit Chrysostomus homilias, cùm Antiochenæ Ecclesiæ presbyter esset, nónne postea illæ sub nomine Chrysostomi Constantinopolitani Episcopi editæ sunt? Deinde hac ratione Dionysius à Clemente mitti non potuit, si opera sua in

sede

ſede Græcarum literarum principe lucubrauit, cùm in iis, vt docet Milletus in reſponſione ad octauum caput, *ſeipſe liquidò teſtetur ſuperſtitem Sancto Ignatio fuiſſe, qui Traiani anno vndecimo martyr occubuit.* At Clemens anno Traiani tertio fatis conceſſit: hoc autem vnico telo centum Areopagitici ſimul confoderentur.

Adhæc, *diutiùs*, inquit, *Athenis ſedit, quàm Lutetiæ.* quid tum? Eámne ob cauſam mutabitur conſtans Eccleſiarum mos ille, quo, qui ab vna ſede in aliam tranſit, ſiue diu, ſiue parum deinceps viuat, prioris ſedis nomine depoſito, poſterioris nomen adſciſcit? Enimuerò Lutetiæ diutiùs ſedit, quàm Athenis, ſi à Clemente immediato, vt volunt, Petri ſucceſſore miſſus eſt in Gallias, cùm Petrum & Paulum inuiſendi cauſa Romam veniret. Sic enim Athenis duodeuiginti circiter annos ſedit, Lutetiæ verò pluſquam triginta. Hanc annorum expanſionem vt effugiat aduerſarius, in alterutrum è duobus abſurdis incurrat neceſſe eſt. Etenim vt Petrum & Paulum inuiſeret, Romam Athenis diſcedere debuit ante annum Chriſti 70. id eſt, ante Petri & Pauli mortem. Ex quo vel in ſuâ peregrinatione annos plus minus viginti quinque conſumpſit, vel Romæ otioſus tantumdem temporis antè commoratus eſt, quàm in Gallias legaretur.

Denique, Græci & Latini Patres, inquit, propter reuerentiam Pauli, à quo fuerat conſtitutus Athenarum Epiſcopus, non Pariſienſem illum, ſed Athenienſem appellarunt. Sed

imprimis dicat, cur vnà martyrem appellarunt, & ob cuius reuerentiam? deinde cur non eandem ob rem Publius dictus est semper Melitensis Episcopus, quem ab Ecclesia Melitensi ad Athenienſem migraſſe contendit aduerſarius? Præterea cur ob reuerentiam Pauli Areopagita non ſemper remanſit Athenis, vbi fuerat ab eodem inſtitutus antiſtes?

Cur Gregorius Nazianzenus Conſtantinopolitani nomen non retinuerit?

IV. Ceterùm de Gregorio Nazianzeno nihil eſt, cur funis contentioſus ducatur. Etenim ille quamquam Conſtantinopolitana ſede digniſſimus, nunquam tamen ab omnibus habitus eſt vt Conſtantinopolis antiſtes. Qua de re ſic Ambroſius & ceteri Epiſcopi Italiæ ad Theodoſium Imperatotem: *Namque in Concilio nuper, cùm Maximus Epiſcopus Alexandrinæ Eccleſiæ communionem manere ſecum lectis Petri ſanctæ memoriæ viri literis prodidiſſet, eiúſque intra priuatas ædes, quia Ariani Baſilicas adhuc tenebant, ſecretum eſſe, mandatoribus Epiſcopis ordinantibus, dilucida teſtificatione docuiſſet, nihil habuimus, beatiſſime Principum, in quo de Epiſcopatu eius dubitare poſſemus, cùm vim ſibi repugnanti à pleriſque etiam de populo & Clero teſtatus eſſet illatam. Tamen ne abſentibus partibus præſumptè aliquid definiſſe videremur, clementiam tuam datis literis putauimus inſtruendam, vt ei conſuleretur ex vſu publicæ pacis atque concordiæ. Quia reuera aduerteba-*

mus, Gregorium nequaquam secundum traditionem Patrum Constantinopolitanæ Ecclesiæ sibi sacerdotium vindicare. Nos igitur in Synodo ea, quæ totius orbis Episcopis videbatur esse præscripta, nihil temerè statuendum esse censuimus. Adeo ipso tempore qui generale Concilium declinauerunt, Constantinopolique gessisse dicuntur. Nam cùm cognouissent, ad hoc partium venisse Maximum, vt causam in Synodo ageret suam, quod etiamsi indictum Concilium non fuisset, iure & more maiorum, sicut & sanctæ memoriæ Athanasius & dudum Petrus Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopi, & Orientalium plerique fecerunt, vt ad Romanæ Ecclesiæ, Italiæ & totius Occidentis confugisse iudicium viderentur. Cùm enim sicut diximus, experiri velle aduersum eos, qui Episcopatum eius abnuerant, comperissent, præstolari vtique etiam nostram super eo sententiam debuerunt. Non prærogatiuam vindicamus examinis, sed consortium tamen debuit esse communis arbitrij. Postremò priùs constare oportuit, vtrum huic abrogandum, quàm alij conferendum sacerdotium videretur, ab his præsertim, à quibus se Maximus vel destitutum, vel appetitum iniuria querebatur. Itaque cùm Maximum Episcopum receperunt in communionem nostrâ consortia, quoniam eum à Catholicis constitit Episcopis ordinatum, nec ab Episcopatus Constantinopolitani putauimus petitione remouendum.

Duo igitur sunt, propter quæ Gregorius dictus non est Archiepiscopus Constantinopolis. Primum, quòd Latini Gregorium pro Constantinopolitano Episcopo nunquã agno-

uerunt, immo retenta Maximi communione vt intrusum habuêre. Alterum, quòd ne quidem inter Græcos Constantinopolis Episcopatum pacificè gessit, sed post Synodum à qua confirmatus videtur Episcopus, vt exortas ob suam electionem simultates sedaret, eodem Episcopatu sese abdicauit. An autem duo ista in Areopagitam quadrent, per otium videat honorandus senex, qui in hoc Gregorij negotio tam iuueniliter exultat, & quasi partâ de aduersario victoriâ mirum quantum vitulatur.

CAPVT XIV.

Diuina Ecclesiæ Romanæ officia expenduntur, & eorum in aliquibus ostenditur mutatio, ac defenditur.

I. IN responsione ad caput 6. Dissertationis retractat ea, quæ ad sacra Romanæ Ecclesiæ officia pertinent, sed dissimulat penitus, quæ de antiquitate & aliquâ mutatione illorum duobus in locis scripsimus. Itaque non aliis quàm Milleti verbis responsionem primò repellimus: *Sententiam nostram Ecclesiæ Romanæ testimonio confirmauimus satis superque. Etenim cùm illa soleat proponere Sanctorum historias ab omni non modò falsitate, sed quoad fieri potest, etiam ab omni suspicione falsitatis alienissimas & castigatissimas, maximè verò in tremendo Missæ sacrificio; quis nisi per insignem temeri-*

tatem dicere audeat vsam illic fabulosis narratiunculis & errori suffragatam fuisse?

De Officio Missæ Sancti Dionysij.

II. Certè in officio Missæ Sancti Dionysij Parisiensis non ex actis Apostolorum cap. 17. sed ex Sapientia cap. 10. lectio sumitur in Missali, quod à Paulo III. sic reformatum & approbatum est: *Vniuersis*, inquit, *& singulis Christi fidelibus præsentes literas inspecturis salutem & Apostolicam benedictionem*, &c. *Datum Romæ anno* 1549. *Pontificatus nostri anno* 15. Deinde in antiquiori Missali, quod Francisco primo Rege Parisiis editum est, Sancti Dionysij officium de communi martyrum cantatur.

Romanum ordinem hac in parte secuti sunt Religiosorum Ordines vniuersi, imprimis Carthusianorum, in Missali edito Lutetiæ anno 1512. tum Cisterciensium in Missalibus cuiuscunque editionis, præterea Dominicanorum in Missali Parisiis edito anno 1519. vbi officium Sancti Dionysij de communi martyrum dicitur. Hîc mitto Ecclesiam Cameracensem, Abrincensem, Sancti Martini Turonensis, & alias, quæ in Missalibus antiquis proprium nihil habent de Dionysio.

De Breuiario Romano in die Sancti Dionysij.

III. Certè in Breuiario Romano, quod anno 1529. & 1545. Lutetiæ editum est, Dionysij

Parisiensis festum simplex erat, & in eo vnica hæc lectio habebatur: *Apud Parisium natale Sanctorum Martyrum Dionysij Episcopi, Eleutherij presbyteri, & Rustici Diaconi. Qui Beatus Episcopus à Pontifice Romano in Gallias directus, vt prædicationis opera populis à Christi fide alienis exhiberet, tandem in Parisiorum ciuitatem deuenit, & per aliquot annos sanctum opus fideliter & ardenter executus à præfecto Fescennino Sisennio comprehensus, & cum illo Sanctus presbyter Eleutherius, & Rusticus Diaconus gladio animaduersi martyrium compleuerunt.* Quæ hîc de nocturnis vigiliis dicimus in Ecclesia Romana recitari solitis, ea omni retrò ætate recitata fuisse tandiu dicemus, quoad aliter recitatum officium ex vetustioribus exemplaribus ostenderint aduersarij.

Ceterùm cùm ex Missali, tum ex Breuiario veteri Romanæ Ecclesiæ manifestum est, nullam de Areopagita Romæ factam fuisse memoriam, deinde Dionysium Parisiensem simplici tantùm festo excultum. Quæ cùm ita sint, quis sanum Samblacati caput (vt illi sua verba reddamus) præstabit, dum in reconcinnato Palladio sic scribit pagina 45. *Quis autem adeo hebes, vt credat Areopagitæ celeberrimo Pontifici nullum honorem Romæ habitum, Parisiensem verò omni veneratione percultum.*

De Martyrologio Romano.

IV. Certè in Martyrologio, quod ad vsum Romanæ Ecclesiæ Parisiis editum est anno

1573. Venetiis anno 1548. & 1522. & Patauij ante annum 1500. sic Atheniensis à Parisiensi Dionysio secernebatur: Calendis Octobris, *Ciuitate Tornaco Sancti Piatonis presbyteri & martyris, qui cum Beato Dionysio Episcopo, eiúsque sociis ab vrbe Roma Galliam prædicationis causa expetiit*, &c. Ecce tibi Dionysius comes Piatonis, qui sub Maximiano passus est. Quinto Nonas Octobris: *Natale Beati Dionysij Episcopi & martyris, qui post clarissimam confessionem fidei, post grauissima tormentorum genera glorioso martyrio coronatus est, vt testatur Aristides Atheniensis, vir fide, sapientiáque mirabilis in eo opere, quod de Christiana religione composuit.*

Septimo Idus Octobris: *Apud Parisium natale sanctorum martyrum Dionysij Episcopi, Rustici Presbyteri, Eleutherij Diaconi: Qui Beatus Episcopus à Pontifice Romano in Galliam prædicandi gratia directus in præfatam vrbem deuenit, vbi per aliquot annos commissum sibi opus ardenter prosequens, tandem à præfecto Fescennino vnà cum sociis gladio animaduersus martyrium compleuit.* Ex veteri Romano Martyrologio, quod Rosuueidus publici iuris fecit.

Quinto Nonas Octobris: *Athenis Dionysij Areopagitæ sub Adriano diuersis tormentis passi, vt Aristides testis est in opere, quod de Christiana religione composuit: hoc opus apud Athenienses inter antiquorum memorias clarissimum tenetur.* Septimo Idus Octobris: *Parisiis Dionysij Episcopi cum sociis suis à Fescennino gladio animaduersi.* Ex vtriusque diei verbis apparet,

quàm latissimum sit inter duos Dionysios discrimen. Hîc suas Milleto reddimus voces: verùm quid nunc agat? *Teneri se sentit, quò diuertet? tam ridiculè & vanè profectò satagit eludere certissimum ictum, qui ex veneranda Martyrologiorum Ecclesiæ Romanæ antiquitate impellitur, vt mirum sit, doctissimum & sapientissimum alioqui virum dissimulasse*, quæ de hoc argumento duobus in locis disseruimus.

Quæ in officiis Ecclesiæ Romanæ mutata sunt, aliquatenus defenduntur.

V. Præterea valdè miramur, quòd Milletus ea damnat, quæ ne nouitas in Ecclesia Romana cum antiquitate pugnet, laudanda sunt. Etenim cùm Sirmondus priuatorum quorundam studio non satis accurato factum intueretur, vt in Missali mutatum esset aliquid, quod non solùm ab antiquis Romanæ & plurium Ecclesiarum Missalibus dissideret, id prudenter inuenit, quo & antiquitas non reiecta, sed retenta videretur, & in officio nouitas vtcumque defensaretur. Fuit & alius vir eruditus Duacensis Cancellarius, qui hæc etiam cùm peruideret, de Magdalena disserens in eundem finem asseruit, duorum vno die Dionysiorum apud Latinos festum agi. Quare licet aliud à Sirmondo, aliud ab Estio dicatur, tuendæ tamen Ecclesiæ Romanæ, quæ ista tolerat, gratiâ dictum credas.

Milletus contrà vt suis seruiat studiis, antiquitatem negligit, quam sese amare simulat,

æquitatem attollit, & quod vnius, aut alterius hominis est, omnibus tribuit magno omnium detrimento. Vtri verò rerum Ecclesiæ prudentiùs satagunt? Milletúſ-ne, an Sirmondus & Estius? iudicent ij, qui Sectariorum nouitatem veneranda Ecclesiarum antiquitate prosternunt, qui quod priuatorum hominum est, in Ecclesiam non transferunt, ne quod in priuatis hominibus vitium deprehenditur, in generali Ecclesiæ societate deprehendatur.

Romanum Breuiarium nouum vrget, nos antiquum vrgemus, quod Hilduinianæ opinionis nihil contineret. Vtri meliùs vrgent, aut ad assertionem veritatis aptiùs? Pro nobis aduersus Milletum Sixtus Papa & Ephesinum Concilium prescribunt, *nihil vltra licere nouitati, quia nihil adiici conuenit vetustati.* Vrget adhuc, & vt nouum veteri præferatur, exigit importunè, sed priùs videat, quid Parisienses Theòlogi ad annum 1583. de illo recenti Breuiario senserint tomo 2. Libertatũ Galliæ.

Præterea sub Clemente VIII. correctum est Breuiarium Romanum, & Anthologium seu Græcum Breuiarium editum est; istud quidem pro Græcis, qui in vrbe & alibi commorantur; illud verò pro Latinis, qui in Vrbe & alibi viuunt. Vtrumque porrò Clementis auctoritate, vt in talibus fit, munitur, & probatur. At quo mense Latini in Breuiario canunt Magdalenam in Prouincia obiisse, eodem die Greci recitant eandem Ephesi defunctam, & illius reliquias sub Leone Imperatore Constantinopolim translatas esse.

Hæc cùm ita sese habeant, iam alibi diximus, & modò repetimus, ista omnia nullo publico Romanæ Ecclesiæ iudicio facta esse, sed priuatorum quorundam hominum studio, quibus corrigendi Breuiarij cura demandata est. Itaque ex Breuiariis, quæ tam sæpè mutantur, vti Romanum mutatum est, nihil colligetur vnquam certi, nisi dum vltima facta fuerit correctio, vel cum veteribus Martyrologiis, & explorata per suas leges traditione concordarint.

Petita ex Romano Martyrologio Baronij obiectiuncula diluitur.

VI. *De Martyrologio Romano*, inquit, *ecquod erit iudicium aduersariorum? ecquæ sententia?* Respondemus, non eandem omninò futuram nostram, quæ Milloti fuit in Vindiciis lib. 2. cap. 4. *Nulla*, inquit, *ad nos, nisi adiectione nouorum Sanctorum, aut Græcorum imitatione Martyrologia corrupta peruenerunt.* Hic de Martyrologio Romano, quod laudat, æquè ac de ceteris omnibus decernit, aut vir tam subtilis turpiter ignorat, quid valeat præfixa propositioni negatio. Sed speciatim redarguit illud in Responsione ad caput 4. Dissertationis paragrapho sexto: *Methodius*, inquit, *Martyr appellari legitimè & multorum exemplo potest, quanquam in Martyrologio* 14. *die Iunij Martyr minimè vocetur*, Hoc qui tam confidenter scribit, nónne Martyrologium, & Martyrologij censores accusat, quòd non

appellarint martyrem, qui legitimè & multorum exemplo Martyr debuit appellari? Pari modo idem sugillat Martyrologium in epilogo Responsionis, quòd Verum Viennensem non vocet Martyrem, qui Martyr suo iudicio vocandus est. Sapit ergo supra eos, quorum in recognoscendo Martyrologio prudentiam & eruditionem commendat. Ita sapit in sua principia desipiens, vt Tolosano declamatori contra nostras animaduersiones aliquid, sed incassum prætrudat. Pergit autem eleganter vir argutus contra se; *Cum venia illorum audent quodlibet, dum quem minimè possunt nodum exoluere, actutum rumpunt.* Qui profectò in Vindiciis & in Vindiciarum defensione sic disputat, dignus est, qui totis theatris explodatur. Illius criminis accusat aduersarios, cuius eum vel maximè conscium esse nemo non videt. Apage à me, qui tam vanam disputandi rationem sequeris.

Nos iam alibi ostendimus in Romano Martyrologio, quod Galesinius edidit, Dionysium Parisiensem cum Areopagita confundi, qui in eodem omni superioris temporis memoria distincti erant. Qua in re laudem nullam meretur, qui confudit: immo, vt & de aliis sit exemplum, vehementer accusandus est, quòd ad 24. Ianuarij ex appellatiuo nomine proprium, & ex proprio Synoridem martyrem fecerit. *Ibidem* (Antiochiæ) *Sanctæ Synoridis Martyris.* Deinde non Gregorius XIII. sed qui Martyrologium commentariis illustrauit, accusandus videtur, quòd tex-

tum probarit ex ea Chrysostomi homilia, vnde & ipsum nomen appellatiuum viri docti deprehenderunt. *De ea*, inquit ille, *scribit Sanctus Ioannes Chrysostomus homilia 4. de Lazaro. De alia iuniori nobilitate & pietate clara fœmina Synoride Sanctus Hieronymus epistola* 8. *ad Demetriadem*. Quærant nunc apud Gregorium Turonensem, an simile quid offendatur. Sed quid postea factum? Baronius de hac re monitus textum & notas in proximis editionibus sustulit. Sustulit, inquam, monitus ab amicis, Nicolao Fabro & aliis, quibus Milletus calces nunc impetit acutissimas.

Hîc sisto gradum, quoad Baronij Martyrologium anno 1587. editum Venetiis inspexerit, & hanc editionem cum sequentibus composuerit. Vt igitur Areopagitæ Parisiensis assertionem Gregorio XIII. tribuit aduersarius, ita & eidem Antiochenæ Synoridis martyrium tribuat necesse est. Cùm quæ ex literis Papæ ad Martyrologium appositis citantur, Synoridi iuxta & Areopagitæ conueniant. Ego verò nunquam tribuam, neque Pontificem in emendatione Martyrologij vltima expertum asseram, quo quicquid habet auctoritatis in examinandis Ecclesiarum libris periclitetur.

CAPVT XV.

Duo referuntur absurda, quæ non potuit eludere Milletus, nisi multiplicatis absurdis.

I. SIRMONDVS in Dissertatione septimum caput instituit, quo apposité docet, eos absurdis se dictis implicare, qui post Carolum Magnum Dionysium Parisiensem cum Areopagita confuderunt. Absurdum vnum repetit ex Hilduino & aliis, qui scribunt Dionysium octogenario maiorem venisse in Galliam, & *varias*, vt ait Milletus, *Occidentis prouincias cum Euangelica face lustrasse.* At muneri Apostolico, tantisque itinerum laboribus imparem hanc fuisse ætatem nemo non videt. Absurdum alterum memorat ex Græcis, qui in Synaxario tradunt, Dionysium ab Ethnicis comprehensum flammis consumptum fuisse, libris eius vnà concrematis, sed postea ad Occidentem profectum regnante Domitiano, vbi pluribus editis miraculis capite cæsus est. Quæ omnia sine dubio absurdissima sunt. Sirmondus alia similia perurget, sed quæ Milletus furtim præterit, vt hæc duo potissimum defendat, sed infelici successu.

Quæsitum ex ætate Dionysij absurdum eludit Milletus.

II. Ad primum autem absurdum quod attinet, exempla cùm deessent, quibus æqualem nonagenario Areopagitæ peregrinationem fulciret, rhetoricatur, & ἀπροσδιόνυσα congerit. Quippe producit Titum Cretensem, qui propè centenarius viuere desiit; Simeonem Hierosolymitanum, qui centum & viginti annorum senex supplicio crucis ferendo fuit: Dorotheum Antiochenum, qui totidem, vno minus, expleuit annos: Cyrum Episcopum, qui triginta supra centum emensus est: Remigium Remensem, qui septuaginta annos sub ipso Episcopatus onere transegit: Ioannem, Polycarpum, Photinum, Irenæum, qui nonagenariis maiores exilia & martyria pertulerunt. His & paribus infinitis exemplis quid quæso conficitur? Aliud est, Episcopum nonagenarium aut centenarium in sua sede mori, seu trucidari, vel etiam in exilium amandari: aliud Episcopum nonagenarium talem peregrinationem suscipere, qualem ab Areopagita susceptam volunt, nisi currus & commeatum ab Imperatoribus idololatris illi paratum fabulentur.

Quæsitum ex Synaxario Græcorum absurdum miserè eludit Milletus.

III. Vt secundum absurdum effugeret, in

grauius incurrit. Quod infortunij genus accidere solet iis, qui sibi proponunt, rebus omnibus, quæ obiiciuntur, quoquo modo respondere. Sed aduersarium audiamus: *Dionysium refert auctor ille Synaxarij vnà cum suis libris igne consumptum, deinde venisse ad Occidentem, vbi sit obtruncatus. Certè siquis hunc audiendum existimet, æquus erit interpretari, Dionysium ignibus ereptum; & positum esse* ὁλοκαυτῶται, *pro sacrificatus est. Hoc enim propriè apud Nazianzenum significat, id est, ignibus pro fide cruciatus est, vnde diuina virtute euaserit.* At cùm in Synaxario libri Dionysij cum auctore conflagrarunt, æquum erit pariter interpretari, Dionysij libros ignibus ereptos, & eo sacrificij genere immolatos esse, quo nullam iacturam sustinuerint. Hæc quæ absurda sunt, ex Milleti interpretatione, pari successu deducuntur.

Ceterum absurdis illis, quæ ex Areopagiticorum operibus referuntur, facilè se expedit Samblacatus, qui in altera & corruptiori editione Palladij scribit, Hilduinum *fortè ex præcepto magni oratoris historiam* (Dionysij) *mendaciunculis aspersisse.* Nos verò ex præcepto Dei mendacia detestamur, & suis auctoribus relinquimus. *Non sit nobis religio in phantasmatibus nostris*, inquit Augustinus: *Melius est enim qualecunque verum, quàm omne quicquid pro arbitrio fingi potest.* Sed quid tandem veri sperandum est à Samblacato, qui in conscribendis Sanctorum historiis mendacia non improbat; viderint illi, qui eiusmodi homi-

nis in scribendis Galliæ historiis pericula legerunt.

CAPVT XVI.

Studio partium auctores suos fœdè deserit Milletus; Hilduinum, Radbertum, Methodium, & Metaphrastem collocantes mortem Dionysij sub Domitiano.

I. HOc capite quid possint studia partium, quibus abripitur aduersarius, manifestum me facturum spero. Sirmondus de obitu Areopagitæ disputans, illum sub Domitiano duabus præcipuè de causis occubuisse contendit. Vna petitur ex Hilduino, Radberto, Methodio, & Metaphraste, qui conceptis verbis mortem Areopagitæ sub illo Cæsare constituunt; altera deducitur cùm ex Quadrato, qui Apologeticum suum Hadriano obtulit anno Imperij sexto, tum ex paucitate annorum, qui inter Areopagitæ successores Publium & Quadratum intercedunt.

Quomodo primam rationem soluat aduersarius?

II. Primam rationem vt euitet aduersarius, luculenter oppugnat auctores suos, quibus vt assertoribus veritatis panegyrim non semel dixit, quibus vel solis totæ propemodum

quantæ

quantæ ſunt Vindiciæ, & tota quanta eſt iſta Vindiciarum defenſio, fulciuntur. Oppugnat, inquam, Hilduinum & Radbertum, *quos*, vt ait, *ſua merita tutantur efficaciùs à calumniis quorumcumque hominum, quàm vt patrocinium vllius deſiderent*. Oppugnat Methodium, *quem omnes ita magnificè extollunt, vt extra teli aduerſariorum iactum poſitus ſit*. Oppugnat Metaphraſtem, cuius, vt in Vindiciis docet, Dionyſianam hiſtoriam Florentina Synodus probauit, nec minus opinor quoad Dionyſij exceſſum, quàm quoad illius miſſionem probauit. Huc tendunt, (niſi volatica ſint omnia) quæcunque per duas paginas in operis Metaphraſtæ commendationem elegantiſſimè ſcripſit.

Quorſum verò ſic ſuos auctores oppugnat? ſcilicet cùm vidit ex Dionyſij morte ſub Domitiano poſita libros illius vehementer peti, maluit auctores ſuos vir probus deſerere, & dictas illis omnibus panegyres turpiter fœdare, quàm vllam conciliandæ apud aliquos aduerſario inuidiæ anſam prætterire. Et ſanè, quando iam optimè nouit omni ſe ratione deſtitui, niſi quoſdam ſecum infatuet, non mirum eſt, miſerabili illum ſuffugio abuti.

Quomodo ſecundam rationem diluat?

III. Secundam rationem cùm ſoluere non potuit, ſuis diuerticulis interturbauit, & Martyrologia Bedæ, Adonis, Notкeri, & Roſuuicidi ita amplexatur, vt naufragus alicuius tabulæ

fidem. Sed illis Martyrologiis vir insigni memoria præditus omnem alibi detraxit auctoritatem. *Corruptum*, inquit, *Bedæ Martyrologium adducunt*: Romanum Rosuueidi *dubiæ, plurimúmque suspectæ fidei est.* Vno verbo: *Nulla ad nos, nisi adiectione nouorum Sanctorum, aut imitatione Græcorum Martyrologia corrupta peruenerunt.*

Dissimulat quoque rationes, quibus Adriani nomen Martyrologiis perperam additum commonstrat Sirmondus. Non dissimulat verò, nisi quia optimæ sint & efficaces. Ego præterea vt liberè dicam quod sentio, duo nî fallor, in causa fuerunt, cur in quibusdam Martyrologiis Areopagitæ mors sub Adriano collocetur: vnum est, quòd cùm alij viderent epistolas Ignatij, qui ad annum Traiani vndecimum occubuit, ab Areopagita laudari, mortem illius ad imperium Adriani reiecerint, nec rem aliter expenderint. Alterum, quòd alij sub eodem principe mortuum scripserint, vel aliorum scriptis addiderint, vt ineluctabile vitarent argumentum, quo Dionysij opera petebantur, apud Photium Cod. 1. Bibliothecæ. Verùm de Dionysij operibus quæstio non est huius loci, & à Catholicis Episcopis contra hæreticos disputantibus Constantinopoli pridem tractata est.

CAPVT XVII.

De Dionysio quæsitum ex ordine Litaniarum argumentum defenditur.

I. SVB finem Responsionis Milletus compellat me plurimùm, vt monimenta veteris & nouæ traditionis, quam per statas diuersarum Galliæ Ecclesiarum preces sanciuimus, defendam. Res igitur sic se habet. In nostris ad Samblacatum animaduersionibus triginta circiter Ecclesiarum Litanias, quod antiquissimum & ordinatissimum genus precis est, exhibuimus, vbi secundùm posteriores Aurelio Imperatore martyres reponitur Dionysius, & iis ferè semper accensetur, qui sub Maximiano martyrium explerunt. Sed cùm euidentem & firmam traditionem nec ferre nec emouere posset aduersarius, primùm ait *illa omnia cum tædio legi.* Optimè quidem. Etenim cum tædio legit, quæ lecta nocent, studia partium retardant, & veritati contra mendacium patrocinantur: deinde ad suos communes locos citissimè recurrit, quibus more suo historiæ lucem obscuret, & publicæ fidei constantiam succutiat. *Beatus*, inquit, *Martinus in Litaniis Nicolao præponitur, qui tamen ante Martinum excessit.* De Dionysio disputamus, & ad Martinum diuertit. Quo responsionis genere infirmaretur ratio, qua quis ex

mouicenſes monachi dudum oſtenderunt. Etenim cùm è re monaſterij ſui eſſe perſpexerunt, vt Martialis Petri diſcipulus & Galliarum Apoſtolus haberetur, illum ſtatim in Litaniis ex ordine Confeſſorum, in cœtum Apoſtolorum reuocarunt: perinde quaſi nulla fuiſſet aptior ratio, qua inauditus per nouem circiter ſæcula Martialis Apoſtolatus poſterorum memoriæ commendaretur. Ergo Milletus de ſuis, qui veteres Aquitanorum Litanias peruerterunt, priùs iudicium ferat, quàm noſtrum ex iiſdem incorruptis argumentum ſugillet; priùs alium in Eccleſiis, quarum meminimus, Litaniarum ordinem exhibeat, quàm priſcæ traditionis monimenta aſpernetur, quæ debent alioquin omni veneratione digniſſima iudicari.

CAPVT XVIII.

Ex præhabitis de duplici Dionyſio diſputationibus aliquot obſeruatæ vtilitates.

I. AD finem huius Diſcuſſionis operæpretium eſt, nonnullas vtilitates obſeruare, quæ cùm ex noſtro de Areopagiticis Hilduini Iudicio, tum ex collatitia Milleti Reſponſione deduci poſſunt.

Illustrata Eugenij presbyteri & martyris historia, & quæ ei addita est falsitas repulsa.

II. Prima vtilitas est fraudis vel ignorantiæ detectio, qua monachi quidam post excessum Ludouici Pij fabulosam Eugenio presbytero & martyri vitam appinxerunt : vnde postea magnum pro Areopagita Parisiensi quæsiuerunt argumentum. Sed vt inditum vero falsum agnoscatur commodiùs, quod verum est, antè narrari oportet.

Sincera de Eugenio presbytero & martyre traditio.

III. Traditio est omnibus retrò sæculis in Occidente, & in Gallia potissimùm ac Parisiensibus Ecclesiis, Eugenium quendam olim fuisse, qui non procul à Lutetia pro Christi nomine gloriosum martyrium fecit.

Testatur hoc imprimis vetustius Vsuardo Martyrologium, quod in antiqua Sancti Martini de Campis Bibliotheca vidimus, ad 17. Calendas Decembris: *Ipso die natalis Sancti Eugenij, qui apud pagum Parisiensem consummato martyrij cursu, beatæ passionis coronam percepit à Domino.*

Testantur deinde alia manuscripta Martyrologia Vsuardi, Parisiensis Ecclesiæ, Sancti Victoris, Sancti Sepulchri, Sancti Dionysij apud Guidonem Abbatem in Sanctilogio,

quod extat in Bibliotheca Sancti Victoris. Quibus omnibus idem asseritur.

Testatur præterea impressum Patauij ante annum 1500. tum Venetiis 1522. & 1548. recusum Martyrologium *iuxta morem Romanæ Ecclesiæ*, in quo idem legitur ad 17. Calendas Decembris: *Ipso die Sancti Eugenij, qui apud Parisiensem pagum consummato martyrij agone beatæ passionis coronam percepit à Domino.*

Testantur denique Parisiensis Ecclesiæ Missalium, Antiphonalium & Breuiariorum Calendaria, & habitæ in Officio Eugenij orationes. Quibus in omnibus cùm manuscriptis, tum editis ann. 1528. & 1545. & quibusdam aliis consequentibus annis, non habetur, nisi pro martyre, qui Episcopus non est.

Hæc cùm ita sint, dubium nullum est, quin hæc prima, eáque tam constans traditio veritate nitatur.

Sub quo Imperatore passus sit Eugenius.

IV. Sub quo Imperatore passus sit Eugenius, certò pronuntiare operosum est, cùm vetera Martyrologia veteréśque historiæ sileant. In gestis quidem Fusciani & Victorici, quæ Milletus ex Bibliotheca Corbeiæ, & Sancti Germani Pratensis exhibuit, & in quibusdam aliis, quæ nos etiam in Iudicio de Hilduini Areopagiticis exhibuimus, ad æram Diocletianeam pertinet Eugenij martyrium. Quod ita crediderunt, qui cùm Sanctorum Fusciani & Victorici gesta interpolarent, sublato

Dionysij nomine in eius locum suffecerunt Eugenium, quo memoratus in iisdem gestis duodecim virorum numerus conseruaretur. Et reuera non diffiterer, quin Eugenius ad Diocletiani & Maximiani persecutionem referretur, quæ supra ceteras Christianorum vexationes Parisios & Belgium affecit.

Addita præcedenti historiæ falsitas narratur, & sua ipsius narratione refellitur.

V. Quam monachi, nî fallor, Sancti Dionysij falsitatem, superiori historiæ adiecerunt, ea sic se habet ex codice manuscripto Sancti Remigij Remensis, vnde alias excerpsimus: Dionysius Areopagita Roma discedit in Galliam, Romanum ciuem secum adducit Eugenium, Antistitem à se creatum Arelate in Hispaniam ablegat Toletum. Hic Eugenius fundat Ecclesiam, populos ad fidem Christi conuertit, Toletanam Ecclesiam dedicat in honorem Beati Stephani protomartyris, epicum carmen 14. versibus conflatum scribit in gratiam Christianorum, quod ita incipit: *Rex Deus immensi quo constat machina mundi.*

Deinde vbi Ecclesiam suam idoneo clericorum numero instruxit, Toleto Lutetiam proficiscitur Magistrum visurus. Cùm verò non procul ab vrbe peruenit ad locum nomine Diogilum, ab incolis accipit mortem Areopagitæ, tunc hymnum conficit, cuius initium est: *Cæli ciues applaudite.* Hoc hilarè decantato soluitur in lacrymas, sed ex eo tandem

sese & alios collacrymantes solatur, quòd Dionysius in cælum euolarit. Hinc Euangelij sementem huc atque illuc spargit, quo breui comperto ab lictoribus capitur, & à Fescennino interimi iubetur. Hæc est summa vitæ, quam Eugenio presbytero & martyri appinxerunt.

Methodius Constantinopolitanus in locum huius Eugenij substituit Marcellum Fusciani & Victorici socium.

VI. Hîc ad Methodium Areopagiticorum Achillem digredior, qui in vita Dionysij rem aliter narrat, & alium Fusciani & Victorici collegam nomine Marcellum scribit à Dionysio in Hispaniam legatum: *Socij autem*, inquit, *Beati Dionysij fuerunt Saturninus, Marcellus & Lucianus, qui cum eo erant. Hi cùm conuenissent, & vnà iter facerent, peruenerunt ad portum Arelatensis vrbis. Tunc Sanctus Dionysius Marcello misso in Hispaniam, vt Ecclesiis Christi verbum vitæ proponeret*, &c. Hic ille est Marcellus, qui in omnibus Fusciani & Victorici gestis, siue Dionysium exhibeant siue non exhibeant, Luciano, Quintino & aliis coniungitur, & Imperio Maximiani consignatur. Methodio tamen placuit ad Domitiani & Clementis Papæ tempus reuocare, & Dionysij Areopagitæ legatum in Hispaniam facere, sed ad Eugenium nostrum redeamus.

Suam monachi de Eugenio confictam historiam Gerardo Abbati Broniensi persuaserunt, & quomodo?

VII. Satis non fuit monachis Sancti Dionysij nouam de Eugenio cudere historiam, sed aliis paulatim persuadere oportuit. Sub annum 920. virum facilem inuenerunt, cui illam persuaserunt. Is est Gerardus Abbas Broniensis, vt discimus ex eius vita, quam ab anonymo monacho editam apud Surium sic contrahimus: Per visum à Beato Petro monetur Gerardus, vt monasterium extruat, illúcque inferat reliquias Eugenij martyris. Petro respondet Gerardus nihil prorsus esse, cur tanti martyris corpore potiturum se speret, sed esse cur speret, iterum respōdet Petrus. Non multò pòst Berengarius Comes ad Robertum Regem ablegat Gerardum, mox ille itineri se committit, inter eundum ad Sancti Dionysij monasterium diuertit, ibi Lucernario interest: at factā de Eugenio memoriam inter vespertinas preces cùm audiit, animi pendere cœpit, sitne ille Eugenius, quem ante susceptam legationem habuerat in viso. Ceterùm de Eugenio ex illustrioribus contatur monachis, qui sic respondent: *Ignorásne venerande Pater, hunc Eugenium Toletanum fuisse Episcopum, auditorem quoque Patroni nostri?* Hoc audito statim martyris efflagitat reliquias, séque breui relaturum par pari spondet. Sed nihil hac vice consequitur, & rem in aliud tempus remittit. Gerardus

vbi reuersus est, vt apud Sanctum Dionysium monachus fieret, à Berengario & Leodiensium Præsule veniam petit, & obtinet. Fit ergo monachus apud Sanctum Dionysium, & quæ in Lotharingia possidebat, monasterio largitur. Hinc post aliquod temporis spatium nactus opportunitatem postulat Eugenij reliquias, & pristinum Fratribus visum exponit, quo vt monasterium in honorem Petri & Eugenij ædificaret, monitus olim fuerat. Tum difficiles sese monachi præbere, Gerardum ab hoc consilio deterrere, & multa causari, cur sacras martyris exuuias dare non possent, & præsertim quòd multa in monasterio miracula patraret; sed tandem aliquando consentire Gerardi votis: *Quem petis*, inquiunt, *Beatissimum Eugenium sponte damus*. Hoc pignus cùm accepit, monasterio & vicinia clam se subducit, nequid ab indigenis molestiæ patiatur, in Broniensem Ecclesiam martyris corpus inducit, cultum illius prohibens Episcopus à Deo punitur, sed facti pœnitens Eugenio festum decernit, & amotis Clericis, quod rei caput est, monachos in Broniensem Ecclesiam inducit, eos ab omni obsonio, quod loci Episcopo soluebatur, immunes reddit, & hæc omnia Synodico decreto confirmat.

Quàm autem oppidò ridiculus sit in Vindiciis Milletus, qui ex hoc Synodico decreto Areopagitam asserit Parisiorum Episcopum, nemo non videt.

Suam monachi de Eugenio confictam historiam Remundo Toleti Episcopo persuaserunt, & quomodo?

VIII. Secundus, cui sub annum 1148. suam historiam monachi nostri fecerunt plausibilem, fuit Remundus Toletanæ sedis Episcopus, vt scribit Lucius Marinæus Siculus: *Remundus*, inquit, *olim Toletanæ sedis Antistes ad Concilium apud Remos Galliæ populos celebrandum temporibus Eugenij summi Pontificis in Galliam profectus est. Qui cùm in Vrbe Parisiorum ad Ecclesiam Sancti Dionysij orandi gratia diuertisset, in eadem Ecclesia quoddam sepulchrum inuenit, quod apud eos magnæ venerationis habebatur, in quo ex eius superscriptione Beati Eugenij Toletani Archiepiscopi corpus humatum esse cognouit: de quo diligentiùs inquirens quis fuerit, vel qua ratione à propria sede quieuerit, tum ex relatu hominum, tum ex eius vita, quam ibi descriptam inuenit, deprehendit.* Hîc monachi ostendunt Eugenij corpus, quod pridem Gerardo Abbati concesserant. Verùm ad hoc Remundi tempus, vt ad certam nouæ opinionis originem reuocandum est, quicquid Vasæus, Mariana, & alij rerum Hispanicarum scriptores de Eugenio Areopagitæ discipulo, & primo Toleti Præsule suis libris, Hymnis & Breuiariis intulerunt. Sed istis nouitatibus antiqua Toletanorum traditio reclamat. Quid memorem Ildefonsum, Iulianum & Felicem Toletanos antistites, qui de viris illustribus

librum ſcripſerunt, nec vltra quàm duos ibi Eugenios ſub Chindaſuintho & Recceſuintho Regibus agnouerunt? Quid referam Eulogium Toletanum quoque Epiſcopum, qui in Memoriali Sanctorum tribus libris comprehenſo huius non meminit Eugenij? At meminiſſet proculdubio, ſiqua ſuo tempore apud Hiſpanos illius traditio fuiſſet.

Suam monachi de Eugenio hiſtoriam Galeſinio perſuaſerunt, & ei, qui poſt annum 1595. *Miſſale & Breuiarium Pariſienſe correxit.*

IX. Tertius monachorum & Remundi credulitatem amplexus eſt Galeſinius, qui dum Martyrologium Romanum ederet, Pariſienſi Eugenio Toletanæ ſedis antiſtitium gratis conceſſit, & Areopagitæ diſcipulum vocauit. Quæ inducta in Martyrologium nouitas vt confirmetur, Beati Gerardi hiſtoriâ, & proſpero apud Sandionyſiacum monaſterium Remundi ſucceſſu nihil adfertur antiquius, nihil certius.

Denique qui Pariſienſis Eccleſiæ Miſſale correxit, ſuſtulit communem de martyre non Pontifice orationem, quæ omni retrò ætate ſic habebatur: *Præſta quæſumus omnipotens Deus, vt qui Beati Eugenij martyris natalitia colimus*, &c. Deinde in huius orationis locum aliam martyri & Pontifici aptatam ſuffecit. Circa illud quoque prædictum tempus Bre-

uiario indita est noua lectio, quam Breuiarium monachorum Sancti Dionysij suppeditauit. Neque tamen ob id vetus traditio omni ex parte abrogata est; tum quia Martyrologium, quod singulis diebus legitur, nondum immutatum est; tum quia Calendarium Missalis & Breuiarij, quo Parisiensis hodiéque vtitur Ecclesia, inducentis nouitatem correctoris manus effugit: sic enim adhuc legitur 17. Calendas Decembris: *Commemoratio Sancti Eugenij martyris*, nec vt in commemoratione Episcoporum, Episcopus aut Pontifex pro more Calendariorum appellatur.

Fraus detegitur; qua Hymnus in laudem Dionysij editus tribuitur Eugenio martyri.

X. Ad frandis istius detectionem multa scitu necessaria sunt, quæ sic breuiter explicatum imus. Vnum est, Hilduinum omnium primum Eugenio Toletano Hymnum in laudem Dionysij editum affinxisse in Areopagiticis: *Nec mirari quis poterit*, inquit, *cur Hymnum Sancti Eugenij Toletani de Beato Dionysio habeamus.* Alterum, nec hymni verba referre Hilduinum, nec significare, qualis ille fuerit Eugenius, Confessórne an Martyr; discipulus Areopagitæ, nécne? aut quo tempore vixerit? Tertium, Eugenio Toletano Hymnum affingendi causam ex eo habuisse, quòd Eugenius Toletanus iunior scribendorum carminum facultate excelluerit. Quartum, mona-

chos, qui post Ludouici Pij mortẽ noua Eugenio martyri gesta tribuerunt, Eugenium Toletanum imprimis cum Eugenio Parisiensi martyre confudisse: tum discipulum Areopagitæ fecisse, à quo ab vrbe Arelatensi in Hispanias Toletum missus est. Denique fictum à se vel ab Hilduino carmen nouitiis Eugenij gestis inseruisse, & illud vt fraudem occultarent, cum alio carmine coniunxisse, quod ad Eugenium Toletanum iuniorem pertinet. Quintum, inter Eugenij Toletani opuscula, quæ Lutetiæ anno 1619. Sirmondus in lucem emisit, extare quidem carmen illud, quod sic incipit: *Rex Deus immensi, quo constat machina mundi.* sed non extare fictum à monachis Hymnum, qui sic incipit: *Cæli ciues applaudite.* Retrudatur itaque Hymnus ille in armarium monachorum Sancti Dionysij, vnde non antè prodiit, quàm auctorum suorum suppinitatem in rebus Ecclesiasticis prodiderit. Nullus enim ante Hilarium & Ambrosium hymnos in laudem Dei vel Sanctorum cecinit in Ecclesia: vt testatur Isidorus Hispalensis, qui Eugenium Toletanum & illius opera probissimè nosse potuit: *Sunt autem*, inquit, *diuini hymni, & ingenio humano compositi. Hilarius autem Gallus Episcopus Pictauiensis, eloquentia conspicuus hymnorum carmine floruit primus, post quem Ambrosius Episcopus vir magnæ gloriæ in Christo, & clarissimus doctor in Ecclesia copiosus in eiusmodi carmine claruisse cognoscitur, atque inde hymni ex eius nomine Ambrosiani vocantur, quia eius tempore primùm in Ecclesia Mediola-*

nensi celebrari cœperunt : cuius celebritatis deuotio posthac per totius Occidentis Ecclesias obseruatur. Hactenus de prima vtilitate; quæ paucioribus vix potuit verbis explicari.

Hymnus de Sancto Dionysio perperam adscriptus Fortunato Pictauiensi.

I. Secunda vtilitas in alterius fraudis apertione consistit, qua monachi quidam alij alium de Dionysio hymnum Fortunato affinxerunt. Sed hæc impostura superiori minor est, cùm in hoc carmine Dionysius non Areopagita, sed à Clemente tantùm missus dicatur. Areopagiticis tamen inconsequenter differendi materiam præbet. Huius autem carminis primus meminit auctor suspectissimus, id est Hilduinus in Areopagiticis num. 12. *Fortunatus*, inquit, *vir prudens & scholastisissimus in hymno de Sancto Dionysio martyre composito commemorat eum à Beato Clemente destinatum, sicut in Latinorum paginis didicit. De natione autem & ordinatione Episcopatus mentionem non facit, quia linguæ Græcæ penitus expers fuit.* Egregiam verò rationem! qua ceteroquin apparet Latinorum libros nihil prorsus habuisse de Areopagita, & ad illud saltem vsque tempus ignorari, quoad Dionysius Parisiensis fuisset idem, qui Areopagita. In his verò figmentis Milletus cum suis erubescat, quibus idem est esse à Clemente missum, atque Areopagitam: *Fortunatus de natione Dionysij mentionem non facit, quia linguæ Græcæ penitus expers*

pers fuit. Qui profectò monachus hymnum sub nomine Fortunati suppofuit, valdè culpandus est, quòd linguam Græcam non didicerat in gratiam Monasterij & Hilduini.

Aliquot ad excernendum ampliùs suppositi-titium fœtum rationes.

II. Ad ea, quæ iam diximus, accedunt alia nonnulla, quibus hymni suppositio conuincitur.

Primum & notatu dignissimum est locus, vnde prodiit, monasterium videlicet Sancti Dionysij, vt Saussæius refert in Apologia pro Hilduino: *Acceptum*, inquit, *en exhibemus illum Fortunati hymnum ex sacrario regalis Ecclesiæ Sancti Dionysij, in quò descriptus vnà cum hymno Sancti Eugenij legitur.* Quòd autem sacrarium istud vel armarium monasterij nullam fidem mereatur in iis, quæ ad hanc rem pertinent, omnibus notum est.

Secundum, duorum de Sancto Dionysio hymnorum in eadem monasterij membrana descriptio. κολοιὸς παρὰ κολοιόν. Sed illi duo hymni ab eodem editi non sunt auctore ex criticis Hilduini. Qui enim hymnum sub Eugenij Toletani nomine composuit, linguam Græcam nouerat, quòd Areopagi, Athenarum, & Dionysij Sophistæ meminerit. Horum verò non meminit, qui Fortunato hymnum adscripsit.

Tertium, quòd hymnus ille inter opera Fortunati non extet, seu quæ Margarinus Bignæus

edidit Lutetiæ in Bibliotheca Patrum, seu quæ Christophorus Brouuerus Moguntiæ diligenter recensuit. Quare Samblacatus Brouuero luculenter imponit, dum in recuso & pluribus aucto mendis Palladio sic scribit: *Fortunatus apud Brouuerum in hymno de Dionysio Parisiensi ita canit*, &c. Sic mihi quoque imposuit, dum me Sulpitium Seuerum & Prosperum Aquitanicum *Francos* appellasse nugatur.

Quartum, quòd Fortunatus, vbi lib. 1. Opusculorum cap. 11. de Dionysio, & lib. 2. de Clero cap. 10. & de Ecclesia Parisiensi cap. 11. plura canit egregiè, nunquam significet, Dionysium vel à Clemente missum vel Areopagitam fuisse, licet tantæ rei significandæ commodissimam occasionem habeat, & vsquequaque pangendi carminis materiam quærat & argumentum.

Quintum, quòd Gregorius Turonensis, qui se Fortunati libros & versus lectitasse non semel testatur, nunquam certæ prodidisset memoriæ, Dionysium Parisiensem sub Decio in Galliam venisse, si Fortunatus eundem à Clemente missum cecinisset. Quippe tam dissona vix affirmassent duo vicini & coæui scriptores, quos inter nulla partium dissidia, sed summa studiorum animorúmque coniunctio semper viguit. Quinetiam sua nonnunquam Gregorius ex auctoritate Fortunati confirmabat: Vide librum 1. de gloria Martyrum cap. 42. de templo Sancti Laurentij: *Fortunatus presbyter multò plures scripsit versiculos, quos ego prætermisi, hos tantùm pro testimonio veri scribens.* Vide

quoque librum 5. historiæ Francorum cap. 8. *Siquis tamen strenuas virtutes illius* (Sancti Germani) *quas in corpore gessit, sollicitè vult inquirere, librum vitæ illius, qui à Fortunato presbytero compositus est, legens cuncta reperiet.*

Vulgata Dagoberti gesta ab æquali conscripta non sunt.

I. Tertia vtilitas ex recensione gestorum Dagoberti Regis profecta est, dum illa ab æquali, vt iactant, conscripta non esse ostendimus ex cap. 43. *Idcirco*, inquit auctor monachus Sancti Dionysij, *ad obitum ipsius* (Dagoberti) *describendum vertens articulum, quid in ipsa infirmitate positus gesserit, & vnum, quod in quadam vetustissima reperi charta, quam, vt ferebatur, Beatus Audoënus Episcopus scripserat, breuiter narrabo miraculum.* At certè charta illa nulli vetustissima esse potuit, nisi qui diu vixerit post Dagobertum. Quare quòd in iis Dionysius à Clemente missus dicatur, non ad Dagoberti sed ad illius pertinet ætatem, qui regis illius gesta scripsit, & pluribus fabulis inspersit. Hæc gesta ex tabulario monasterij profecta cùm non viderit Hilduinus, eorum auctorem Hilduino posteriorem haud temerè coniicies.

Romanum monasterium Græcorum non est à Stephano III. conditum, sed à Paulo I. nec Areopagitæ & sociis dedicatum, sed aliis martyribus.

I. Quarta vtilitas manat ex illustrata origine & dedicatione monasterij, quod olim Romę pro monachis Orientalibus ędificatum est. Monasterij originem & dedicationem habemus ex Paulo primo, qui illud fundauit, & ex Anastasio Bibliothecario, qui fundatoris vitam scripsit: Audiamus primùm fundatorem in epistola ad Ioannem Abbatem: *Paulus Episcopus seruus seruorum Dei Icontio presbytero religioso & Abbati venerabili monasterij Sanctorum Stephani martyris, atque Siluestri Confessoris Christi, & aliorum innumerabilium martyrum & Confessorum Dei, in eodem sancto monasterio à nobis annuente Deo fundato quiescentium.* & post alia: *Igitur cùm per euoluta annorum spatia, diuersa Sanctorum Christi Martyrum, atque Confessorum eius, foras muros huius Romanæ vrbis sita antiquitus cœmeteria neglecta satis manerent diruta; contigit postmodum ab impia Longobardorum gentium impugnatione funditus esse demolita.* & post alia: *Vnde conspectâ eorundem sanctorum locorum desidiosâ incuriâ, & ex hoc valdè ingemiscens, atque plurimâ doloris attritus mœstitiâ, aptum prospexi, Deo annuente, eosdem Sanctos Martyres & Confessores Christi & Virgines ex iisdem dirutis auferre locis. Quos &*

cum hymnis & canticis spiritualibus in hanc Romanam introduximus vrbem, & in Ecclesiam, quam nouiter à fundamentis in eorum honorem construxi, (intra mœnia scilicet in domo, quæ mihi parentali successione obuenit, in qua me natum constat, atque nutritum) eorum sanctissima collocans condidi corpora. Vbi congregationem constitui monachorum speciali censura in honorem, & in nomine Beatorum Stephani Papæ & martyris, atque Siluestri Papæ & Confessoris, in quo veneranda eorum quiescunt corpora. Monasterium virorum monachorum esse censui, scilicet ad modulationis exercendam psalmodiam, in perpetuum esse decreui. Hæc Paulus monasterij fundator, cui succinit Anastasius Bibliothecarius in vita eiusdem: *Hic Beatissimus Pontifex cùm omnibus spiritualibus suis studiis magnam sollicitudinis curam erga Sanctorum cœmeteria indesinenter gerebat.* & post alia: *Hic sanctissimus Præsul in sua propria domo monasterium à fundamentis in honore Sancti Stephani scilicet martyris atque Pontificis, necnon & Beati Siluestri item Pontificis & Confessoris Christi construxit, vbi & oraculum in superioribus eiusdem monasterij mœniis ædificans, eorum corpora magna cùm veneratione condidit. Infra claustra ipsius monasterij Ecclesiam miræ pulchritudinis à fundamentis nouiter construxit, illicque innumerabilium Sanctorum corpora, quæ de præfatis demolitis monasteriis abstulit, maximo venerationis condidit affectu. Vbi & monachorum congregationem construens Græcæ modulationis psalmodiæ cœnobium esse decreuit.*

Imprimis igitur monasterium, quod à fundamentis excitauit, à Stephano prædecessore inchoari non potuit, contrà quàm fabulantur Areopagitici, cùm ædificium opinor non à tecto, sed à fundamentis inchoetur.

Deinde duobus præcipuè Romanis Pontificibus, Stephano martyri, & Siluestro Confessori monasterium dedicatum est, non Areopagitæ & sociis, vti monachi Sancti Dionysij falsò prodiderunt.

Tum monasterium non est eo fine constructum, vt in eo Dionysius Parisiensis vel Areopagita coleretur, aut vt reliquiæ Dionysij è Gallia Romam delatæ conderentur, sed vt Stephani martyris, & Siluestri Confessoris, innumerabiliúmque aliorum Sanctorum corpora, quæ in cœmeteriis ad vrbem sitis neglecta iacebant, collocarentur, & in summa veneratione haberentur.

Denique cœnobium illud à Paulo traditum est monachis, qui ad Græcam modulationem psalmodiæ vacarent. Hoc autem inde accidisse suspicatur Baronius, quòd cùm Copronymus vetuisset esse monachos in Oriente, plurimi eorum Romam sese receperint, quibus suum Pontifex monasterium concessit, eáque ab iis præstari voluit, quæ in suis Orientalibus monasteriis præstare consueuissent, scilicet vt Psalmorum cantum, aliáque Ecclesiæ munia suâ ipsorum linguâ persoluerent; ex quo monasterium rectè vocari potuit Schola Græcorum.

A quibus, & quomodo prima huius monasterij fundatio imposturam accepit.

II. Et verò licet monasterium illud claram firmámque originem habeat ab iis, quorum res fuit, illam tamen aliò monachi sic interuerterunt ad calcem Areopagiticorum Hilduini: *Idem*, inquiunt, *Sanctus Pontifex* (Stephanus) *reliquias sanctissimi Dionysij Romam detulit, & monasterium in honore ipsius ædificare in proprio suo cœpit, quod frater eius Paulus illo morte præuento, quoniam ipsi in Pontificatu successerat, nobiliter consummauit, & conuectis ibidem plurimis Sanctorum Martyrum corporibus consecrauit, seu veluti à fratre & prædecessore suo iussus fuerat, famulatores Domini natione Græcos inibi constituit, & idem monasterium ad Sanctos Martyres in Schola Græcorum appellari fecit, ad honorem & memoriam pretiosissimi Dionysij, sociorúmque eius.* Imprimis siquis ista cum superioribus componat, fraudem nullo negotio deprehendet, quamuis aliunde daremus, monasterium à Stephano inchoatum, & à Paulo posteà absolutum fuisse. Quod enim Paulus absoluit monasterium, non ad Dionysij & sociorum, sed ad Stephani martyris & Siluestri Confessoris honorem consecrauit.

Deinde Anastasius in vita Stephani Papæ, cùm refert quomodo ægrotauerit in monasterio Sancti Dionysij, & qua ratione conualuerit ex insperato, nihil de reliquiis Dionysij in vrbem delatis, nihil de monasterio in hono-

rem Dionysij incœpto dicit, tametsi dicendi sese obtulerit occasio, & nihil aliunde foret in vita Stephani memorabilius. Anastasij locum expendite: *Postea verò Papa præ nimio labore itineris atque temporis inæqualitate grauiter infirmatus est,* (in monasterio Sancti Dionysij) *vt iam omnes tam sui, quàm etiam Franci de eius vita desperarent. Sed Domini Dei nostri ineffabili clementia, dum eum mane mortuum inuenire sperabant, subitò alio die sanus repertus est.* Horum verborum accurata pensitatio, & deducta ex scribentis officio, & scribendi circunstantiis ratio, nî fallor, efficiunt, vt suspectam relationem habeamus, qua viso Dionysio inter Petrum & Paulum medio, se repentè conualuisse Stephanum memorare volunt. Adde quòd hæc omnia referantur ab Hilduino, quem in hac materia testem iustissimis de causis non admittimus. Verum quidem est in Lu-
[illegible]ci Imperatoris epistola ad Hilduinum
[illegible]nem fieri cuiusdam reuelationis, quæ
[illegible]io Papæ facta fuerit in monasterio Sancti Dionysij; sed hanc epistolam ab Hilduino, vel eius symmystis dictatam esse coniicimus, cùm ex pluribus, tum ex eo quòd in illa epistola laudatissimus princeps Dagobertus infametur.

Ceterùm fabulatores sic falsa veris miscuerunt, sic figmentis opinor colorem & ordinem dederunt. Primùm quidem Stephanum, non Dei clementia, vt loquitur Anastasius, sed Beati Dionysij apparitione persanatum scripserunt: deinde inchoatum Romæ monasterium,

quo memor accepti beneficij Dionysium æde remuneraretur: tum monasterium Græcis monachis commissum, & ad Sanctos Martyres appellatum in schola Græcorum, vt eos martyres esse Areopagitam cum sociis persuaderent. Cui rei nonnihil etiam fortè contulit Basilica Dionysij Confessoris, quæ monasterio Græcorum sic vicina erat, vt ex eo per gradus ad illam ascenderetur. Vt ex Anastasio colligimus in vita Nicolai primi; vtvt sit, Hilduinus & monachi Sancti Dionysij Baronium inuenerunt, qui Areopagiticis fidem adhibuit paulò faciliorem. Hoc obseruatè curioséque animaduertimus in gratiam Gregorij Turonensis, quem Baronius Hilduino postponit, & simplicem appellat.

Genuina Ecclesiæ Sancti Stephani de Gressibus apud Parisienses nomenclatio vindicatur.

I. Quinta vtilitas oritur ex assertione veri tituli, quo primùm Ecclesia Sancti Stephani de Gressibus apud Parisienses insignita est. Quæ enim Ecclesia *Sancti Stephani de Gressibus* quondam appellata est, non ante multos annos *de Græcis* appellarunt, vt Hilduinianæ caussæ suffragarentur. Sed primò antiquæ nomenclationi fidem facit charta, quæ institutam in hac Ecclesia Capiceriæ dignitatem continet: *Omnibus præsentes literas inspecturis Decanus, totúmque Capitulum Parisiense salutem in Domino. Cùm Ecclesia Sancti Stephani de Gressibus ad*

nos & ordinationem nostram immediatè pertineat, &c. *Datum anno* 1250. 2. Alia charta de eiusdem Capiceriæ fundatione,: *Vniuersis præsentes literas inspecturis, G. Decanus & Capitulum Parisiense in Domino salutem. Cùm Ecclesia Sancti Stephani de Greßibus ad nos, & ad ordinationem nostram immediatè pertineat*, &c. *Actum anno Domini* 1269. Hæc vtraque charta nuper Lutetiæ edita est. 3. Alia charta Simonis de Buciaco Parisiensis Episcopi scripta anno 1290. vbi *Ecclesiam Sancti Stephani de Greßibus* legere licet. Hæc refertur in libro Antiquitatum Parisiensium. 4. Ioannes de Sancto Victore, qui Philippo Pulchro Rege vixit, in Memoriali Historiarum ad annum 1218. *Hoc anno*, inquit, *in Ecclesia Sancti Stephani de Greßibus inuentæ sunt plurium Sanctorum reliquiæ*, &c. 5. Alia charta, quæ Capicerij prærogatiuas complectitur: *Vniuersis præsentes literas inspecturis, Decanus, totúmque Capitulum Ecclesiæ Parisiensis æternam in Domino salutem. Cùm discretus vir D. Iacobus dictus Poignant Capicerius Ecclesiæ Sancti Stephani de Greßibus*, &c. *Datum & actum anno Domini* 1331. Hæc charta Lutetiæ edita est anno 1626. 6. Charta exceptionum, quas monachi Sancti Dionysij contra Parisiensium Canonicorum rationes dederunt in ea lite, quæ tempore Gersonis super aliquam Dionysiani capitis partem inter eosdem monachos & Canonicos mota est: *Item Decanus & Capitulum producunt clausulam ex libro Chronicorum haustam, in qua sic habetur*: tunc inuentæ sunt Parisius in Ecclesia

Sancti Stephani de Greßibus reliquię, &c. hæc charta asseruatur in Archiuis Parisiensis Ecclesiæ. 7. Vbicumque in huius Ecclesiæ Commentariis occurrit collatio Præbendarum Ecclesiæ Sancti Stephani, in iis semper nominatur *Ecclesia Sancti Stephani de Greßibus.* Infinitum esset loca Commentariorum singula recensere.

Et quanquam hæc vera sunt, Gallica tamen locutio Antonium Democharem fefellit, qui non Milletum quidem, sed alios complures in eundem secum errorem abduxit: scilicet ex Gallico nomine, quod his verbis, *de Greßibus* respondet, nouum nomen Latinum effictum est; obstetricante Areopagitica mißione, cuius idolum ante oculos auctorum nouæ latinitatis oberrabat.

Manuscripta quædam Sanctæ Genouefæ vita corrupta demonstratur.

I. Sexta vtilitas emergit ex discussa Genouefæ vita, quam ex Victorino Codice Milletus tam impotenter effudit in Vindiciis, vt ipse quamlibet immisericors, triumphatis tamen hostibus paulisper indoleret. Quid ita? Dionysius Parisiensis Areopagites in ea vocatur historia, quæ *post obitum Genouefæ à Genesio presbytero ante annos mille & centum; ante Hilduinum verò trecentis exarata est.* Hæc ille lib. 2. Vindiciarum cap. 9. At in nostro de Areopagiticis Hilduini Iudicio tria ostendimus.

Primum est, hanc historiam in Victorino

codice nullum præ se ferre nomen auctoris, seu Genesij, seu alterius. Quod cùm ita sit, & sola lectione probetur, Milletum malæ fidei scriptorem esse oportet. Si laudet alios, qui Genesium presbyterum illius historiæ auctorem fecerint, criminis vtique socios laudabit.

Alterum, huius historiæ interpolatorem tam stupidum esse, vt qua pagina Genouefæ synchronismum affectat, eâdem & se impostorem prodat Philippo Augusto posteriorem: *Ego verò*, inquit, *post ter senos ab obitu eius annos, quo tempore ad eius conscribendam vitam animum appuli, in imo ampullæ oleum, quod illa orante creuerat, vidi.* Et post pauca: *Humata est in basilica in monte sita, iuxta noua mœnia Parisij.* At Philippus noua illa mœnia primus ædificari iussit, vt Rigordus scribit in vita huius Regis ad annum 1211. *Anno eodem*, inquit, *Philippus Rex magnanimus totum in circuitu sepsit à parte Australi vsque ad Sequanam fluuium, ex vtraque parte maximam terræ amplitudinem intra murorum ambitum concludens, & possessores agrorum & vinearum compellens, vt terras illas, & vineas ad ædificandum in eis nouas domos locarent, vel ipsimet nouas ibidem domos habitatoribus constituerent, vt tota ciuitas vsque ad muros plena domibus redderetur.* Præterea sub initium historiæ sic habetur: *Licet certum diem natiuitatis illius* (Genouefæ) *ignoremus, tamen coniicimus ex historiis veterum.* At quæ veterum historiæ poterant homini inseruire, qui Beatæ Genouefæ coætaneus erat? Denique circa medium sic nugatur: *In Namnetodorensi*

pago benedictione populo data (à Sancto Germano) *& manus celebrata missione, quæ solis Episcopis competit, de qua Cyprianus & Cornelius Apostolicus altercati primùm, deinde sibi consentientes, euicit Cyprianus, vt secundùm auctoritatem Euangelicam manus missio celebraretur.* & post alia: *Obsessionem Parisius per bis quinos, vt aiunt, annos à Francis perpessa est.* Mitto quòd Dionysium Areopagi sacerdotem effecerit, quo tempore Paulus Athenas profectus est. Nónne congruentius fuisset & honorificentius hæc omnia à Milleto priùs expendi, quàm coniici in Commentarios suos, vnde postea magno cum dedecore explodantur? Nónne desperata illa est causa, quæ vt defendatur, artibus indiget falsariorum?

Tertium, his & similibus nugamentis Genouefæ vitam carere, quam Ioannes Textor anno 1521. edidit Lutetiæ, ad calcem Iacobi Bergomensis de claris Mulieribus. Quoniam verò manuscriptos codices amat aduersarius, Victorino parem si velit, inueniet in Bibliotheca Celestinorum Parisiensium, vbi vita Beatæ Genouefæ describitur, sed de Dionysio nihil habet præter ea, quæ sequuntur: *Quanta verò veneratione & amore dilexit Catholacensem vicum, in quo Sanctus Dionysius cum sociis suis Rustico & Eleutherio passus est, nequaquam silendum esse arbitror.* Ceterùm licet tam illa edita, quàm hæc manuscriptá Genouefæ vita purior sit eâ, quæ in Códice Sancti Victoris extat; neutram tamen omni ex parte puram, & ab incertis nudam affirmamus. Quæ res ad

propositum minimè spectat. Reponimus hîc solùm Milleto, quæ in Responsione ad cap. 2. Dissertationis paragrapho 14. suggerit contra se: Areopagiticorum *disputandi modum miraremur, nisi sciremus offensatricem & malam planè causam, nisi labantibus vanisque præsidiis defendi non posse.*

Hilduinus in præsenti disputatione nullius est, vel saltem exiguæ auctoritatis.

I. Septima vtilitas in examinanda Hilduini auctoritate versatur, vbi, quæ tria potissimùm auctoritatem scriptori detrahunt, ea in Hilduino cumulatè reperiri docuimus in Iudicio de illius Areopagiticis. Primum est, partium studia, quibus admodum feruentibus scripsit. Etenim cùm ab Hilduino iam tum palàm & certò affirmatum constet, eundem esse Dionysium Parisiensem cum Areopagita, & ab aliis priscam retinentibus traditionem contrà tunc negatum; faciunt ista partium studia, vt quæ ea super re scripsit Hilduinus, non æquè recipiantur in auctoritatem, atque reciperentur, si ante exortam controuersiam scripsisset. Quoties Latini in caussa Processionis Spiritûs sancti decertarunt contra Græcos, non alios auctores in controuersæ rei iudicium admiserunt, quàm qui ante exortum schisma scripsêre. Hoc acta Concilij Lugdunensis sub Gregorio Decimo, hoc singulæ præsertim sessiones Florentini Concilij testantur.

Secundum est, mala in citandis auctoribus

fides. Duo quippe sunt genera rerum, quas ab aliis memoriæ proditas tradit Hilduinus: eorum alterum reperitur, alterum qualibet disquisitione facta non reperitur. In eo quod reperitur, & legi potest, cùm reperiatur impostura, in ceteris, quæ non reperiuntur, nullam ille fidem meretur. Quid referam acta Apostolorum, quibus Dionysium, & genere nobilem, & magisterio Philosophiæ apud Athenas claruisse probat? Quid Eusebium Cæsariensem, quo Dionysium Parisiensem eundem cum Areopagita fuisse contendit? Quid fictas sub nomine Innocentij, Gelasij, & Gregorij epistolas, quibus vt Ecclesiasticum mutaretur officium in Gallia, Pontifices illos iussisse tradit?

Tertium, inerudita, absurdáque scriptio, quam illius excerpta perspicuè significant capite 7. Discussionis. Quæ omnia cùm tueri non posset Milletus, Hilduinum abire permisit in Responsione ad cap. 4. Dissertationis paragrapho quinto: *Ponant*, inquit, *nunquam Hilduinum Areopagitica sua cogitasse, illum vel nunquam extitisse in humanis*. Neque verò Hilduinum abire tantùm permisit, sed abeuntem posteà conuitiis insectatus est, quòd collocata sub Domitiano Dionysij morte, illius libros reiiciendi validum subministrarit argumentum.

Vera Areopagiticæ opinioni designatur epocha.

I. Octaua vtilitas apparet ex definitione temporis, quo natales Areopagiticæ opinionis circunscribuntur. Hoc tempus ad Imperium Caroli Magni & Ludouici pertinere docuimus, cùm ex multis, quæ hîc repetere superuacaneum esset, tum maximè ex Areopagiticis Hilduini, atque ex Milleti Vindiciis, Vindiciarúmque apologia, quam discussimus. Imprimis Hilduinus nullum ex toto orbe Christiano Martyrologium laudat, in quo idem Dionysius Parisiensis legatur, qui Areopagita; nullum exploratæ fidei scriptorem adducit, qui Dionysium Parisiensem cum Atheniensi confuderit. Deinde in Areopagiticis num. 10. apertè testatur, *de Dionysij Areopagitæ obitu nihil Græcos scriptores dixisse, quia propter longinquitatem terrarum transitus ipsius penitus eis fuit incognitus.* Denique ibidem nu. 7. scribit *mirari neminem posse, cur hymnum Sancti Eugenij Toletani de Beato Dionysio habeamus, & vicinorum sapientium scriptis exceptis paucis videamur carere, cùm & hæc quæ habemus, vt exorata priorum nostrorum venia dicamus, abdita & negligenter relicta reperimus.* His accedunt quæ tradit in epistola ad fideles: *Vt notitiam*, inquit, *de ordine conuersionis & prædicationis atque aduentus Romam, seu triumphalis martyrij Beatissimi Dionysij, quæ maximè Græcorum continetur historiis, & quasi sepulta antiquorum*

quorum scriniis apud Latinos non modica portione seruabatur obtecta in lucem Christo iuuantē reducerem. Huius autem vtilitatis testem ideo appellamus Hilduinum, quia Milleto vir locupletissimæ fidei est, & noster aduersarius. Milletus verò ipse octingentis annis Hilduino posterior, licet supra illum sapere voluerit, nihil tamen reuera præstitit, quo afflictam Hilduini opinionem erigeret, & illius originem Carolo Magno vetustiorem demonstraret. Etenim vtrumque Milleti opus legatur, & relegatur, nullum Martyrologium, nullus auctor occurret, qui per annos à Christo octingentos asseruerit eundem esse Parisiensem Dionysium atque Areopagitam.

Ex duobus figmentis ortum habuit Areopagitica opinio.

I. Nona vtilitas inde habetur, quòd deprehenderimus, Areopagiticorum opinionem ex duobus figmentis coaluisse. Siquidem primò fabulati sunt Dionysium à Clemente missum, siqua fides detur Hilduino in Areopagiticis num. 5. vbi tradit antiquum extare libellum, quo proditur *Dionysius à Beato Clemente in Gallorum gentem directus*. & num. 12. *Fortunatus*, inquit, *in hymno de Sancto Dionysio commemorat eum à Beato Clemente destinatum, &c.* vt suprà. Huic figmento aliud postea inædificarunt, quo circa Ludouici Imperatoris tempora Dionysium à Clemente missum Areopagitam esse dixerunt. Sic ortum habuit opinio,

quam qui legitimæ traditionis notionem ignorant, traditioni confidenter adſcribunt.

Diſploſa mirabilis Areopagiticorum inconſequentia.

I. Decima vtilitas ſuggeritur ex diſploſa inconſequentia, qua ſe & lectores ſuos facetè ludificant, qui Dionyſium Pariſienſem cum Areopagita confundunt. Hi enim dum incidunt in nonnullas hiſtorias, quæ incertis narrationibus plenæ Dionyſium à Clemente miſſum referant; vel in quædam Martyrologia, quibus illud exſcriptores addiderint, ſtatim concludunt miſſum à Clemente Dionyſium fuiſſe Areopagitam. Duobus modis eiuſmodi diſploſimus ἀνακολουθίαν, & primò quidem, quòd ſibi ridiculè concedi velint, Dionyſium à Clemente miſſum, & Clementis tempore vnicum fuiſſe tantùm inter Chriſtianos Dionyſium Areopagitam, qui in Gallias Lutetiam legari poſſet. Deinde quòd in quibus aliquando ſcriptis dicitur miſſus à Clemente Dionyſius, in iiſdem dicatur à Petro miſſus, immo vel genere Romanus, vel eo tempore miſſus, quo nondum Chriſtianus erat Areopagita. Hoc diſputandi vitio ſanari noluit Milletus, ne totos octingentos annos argumento quamlibet inútili vacuus præteriret. Vide Diſcuſſionis cap. 3. num. 2.

Methodius Constantinopolitanus ex quorundam Gallorum commentariis vitam Dionysij conscripsit.

Vndecima vtilitas spectat ad Methodium Constantinopolitanum, cuius opus de Dionysij vita ex quorundam Gallorum commentariis compactum euicimus. Et primò quidem ex Hincmaro Remensi, qui cùm vitam Dionysij à Methodio Græcè scriptam, & ab Anastasio Latinè versam perlegisset: *Recognoui*, inquit, *his, quæ ibi scripta sunt ea, quæ in adolescentia legeram; consonare; videlicet per quos ac qualiter gesta martyrij Beati Dionysij sociorúmque eius ad Romanorum cognitionem, indéque ad Græcorum notitiam peruenerint.* Hæc ille testis apud Milletum omni exceptione maior. Deinde ex perfecta similitudine, quæ inter Dionysij vitam cùm ab Hilduino, tum à Methodio conscriptam intercedit. Quòd autem à Methodio Hilduinus non acceperit quæ scripsit; & sola Methodij lectio declarat, & Hilduinus ipse palam docet in Areopagiticis num 10. vbi Græcos scriptores de obitu Areopagitæ non esse locutos tradit, *quia*, inquit, *propter longinquitatem terrarum transitus ipsius penitus eis fuit incognitus.* Superest ergo, vt ab Hilduino vel à quibusdam aliis Gallis mutuatus sit Methodius, quæ de Dionysij martyrio, de gestatione capitis, de Catula, & aliis memoriæ commendauit.

Recta quæsiti ex Hincmaro testimonij intelligentia.

I. Duodecima vtilitas consistit in vera horum verborum notitia, quæ in epistola Hincmari ad Carolum Caluum leguntur: *Patrem vestrum Dionysium esse Areopagitam in Gallias à Beato Clemente directum, ex his, quæ Græca testificatio, & Sancta Romanæ Ecclesiæ attestatio, & Gallicana intimat contestatio ratum in hac causa recognoscunt.*

Quod autem ad Græcam testificationem pertinet, hæc ad Methodium reducitur, nec vltrà reduci posse constat, primùm ex iis, quæ iam diximus, deinde ex eo quòd Sophronius Hierosolymitanus in epistola Synodica apud Photium, & sexta Synodus actione 8. Dionysium Episcopum Atheniensem & martyrem, non Parisiensem vocent. At Episcopum post suam translationem, & alterius subrogationem, non à prima, sed à secunda sede appellari traditio Ecclèsiæ est, cui nullum exemplum opponi potest. Denique ex Hilduino, & ex Hincmaro ipso, quorum ille Græcos auctores de Areopagitæ obitu nihil tradidisse scribit, hic verò in eadem epistola, Romanos à Gallis, & à Romanis Græcos Dionysianæ vitæ notitiam consecutos docet.

Sanctæ Romanæ Ecclesiæ attestatio in sola Bibliothecarij auctoritate sistit, nec difficilè probatur, primò ex eo quòd Martinus Papa in Concilio Lateranensi, Agatho in epistola

ad Constantinum Imperàtorem, Adrianus primus in scripto ad Carolum de colendis imaginibus, Dionysium Atheniensem Episcopum non Parisiensem appellent. At Pontifices illi Ecclesiasticæ consuetudinis non immemores Parisiensem appellassent, si Romanæ sedi nota fuisset Dionysij in Galliam migratio. Secundò, quòd Pelagius II. epistola prima, & Stephanus VI. epistola quoque prima, necessariam Episcoporũ de vna sede in aliam migrationem tractantes, & exemplis Beati Petri & aliorum confirmantes, de Areopagita verbum nullum fecerint, cùm tamen nulla vnquam fuisset facta translatio illustrior, vel inter disiunctiores ciuitates memorabilior. Tertiò, quòd Martyrologia, & diuina Romanæ Ecclesiæ Officia Dionysium Parisiensem ab Atheniensi perpetuò distinxerint. Quartò, quòd Hilduinus in epistola ad fideles asserat, Dionysij notitiam apud Latinos non modica portione tunc obtectam seruari. Quintò, quòd Hincmarus in eadem epistola Romanos à Gallis notitiam gestorum Dionysij mutuatos esse affirmet.

Denique Gallicana contestatio principem habet Hilduinum, qui & tunc quibusdam aliis facilè imposuit, in ea potissimùm quæstione, quæ populi aures animúmque titillaret. Sic igitur omnia ad Hilduinum vt ad primum erroris fontem reuocantur: Græca Methodij testificatio, qui vitam Dionysij ex Hilduini vel alterius cuiusdam Galli commentariis scripsit, & Romana Bibliothecarij attestatio, qui vitam à Methodio Gręcè scriptam Latio donauit.

Hæ ſunt præcipuæ vtilitates, quæ ex habitis vltro citróque velitationibus promanarunt, vbi & hiſtorica veritas ſtabilitur, & inſperſa huic veritati mendacia diruuntur, quibus Milleti Vindiciarum opus totum quantum eſt, ſuſtentatur. Quo fit, vt has nobis vtilitates veritatis difficultate impeditus conceſſerit, dum in ſua ad Diſſertationem Reſponſione, quam diſcuſſimus, indefenſa reliquit acta Eugenij martyris, Hymnum Fortunati, geſta Dagoberti Regis, Romanum Græcorum cœnobium, vitam Sanctæ Genouefæ ex Codice Sancti Victoris, Areopagitica Hilduini, & conſcriptam ab eodem Dionyſij vitam; tum nec ampliſſimum Hincmari de opere Methodij teſtimonium infirmauit, nec noſtras in eundem Hincmarum obſeruationes eliſit, quibus Græcæ teſtificationi, Romanæ ſedis atteſtationi, & Gallicanæ conteſtationi epocham defiximus omni termino immobiliorem.

CAPVT XIX.

Legitimâ & à capite deriuatâ traditione conſtat, Dionyſium Pariſienſem ab Areopagita diſtingui.

I. QVÆ hactenus in Diſcuſſione volaticæ Reſponſionis de Dionyſio diſſeruimus, ea nunc relictis parergis in vnum reuocare caput operæpretium eſt, vt adſit in

promptu, vnde præcipuus Discussionis nostræ scopus & momenta legenti statim obuersentur. Seligemus illa potissimùm, quæ cùm aduersarius semel atque iterum in grauissimas quæstiones postularit, tormentis feliciter erepta præ se ferent eliquatissimam veritatem. Siquando tamen nonnihil occurrat affectum difficultate, studiosus lector poterit singula Discussionis capita reuoluere, vbi applicatas optimis auctoribus machinas diffregimus, & suam vnicuique asseruimus libertatem, Qua in re hanc Tertulliani præscriptionem ante oculos semper habuimus, aliísque vt habeãt enixè precamur: *Ita*, inquit, *ex ipso ordine manifestatur id esse verum, quod sit priùs traditum, id autem extraneum & falsum, quod sit posteriùs immissum. Ea sententia manebit aduersus posteriores quasque hæreses, quibus nulla constantia de conscientia competit ad defendendam sibi veritatem.*

Ex quarto sæculo.

II. Primus memoratæ traditionis testis est ille scriptor, qui æqualis Diocletiano vel certè suppar æqualium traditione instructus, Passionem Beati Saturnini memoriæ prodidit. Illius fragmentum dabit Gregorius Turonensis, qui lib. 1. Historiæ cap. 26. sic scribit de gestis primorum Galliæ martyrum: *quorum passionum historiæ apud nos fideliter vsque hodie retinentur.*

Huius, inquit cap. 28. Decij *tempore septem*

viri Episcopi ordinati ad prædicandum in Gallias missi sunt, sicut historia passionis Sancti Saturnini martyris denarrat. Ait enim sub Decio & Grato Consulibus, SICVT FIDELI RECORDATIONE RETINETVR, *primum ac summum Tolosana ciuitas Sanctum Saturninum habere cœperat sacerdotem. Hi ergo missi sunt Turonicis Gatianus Episcopus.* & paulò pòst. *Parisiacis Dionysius Episcopus.* & paulò pòst. *De his verò Beatus Dionysius Parisiorum Episcopus, diuersis pro Christi nomine affectus pœnis præsentem vitam gladio imminente finiuit.* Hic Dionysius Parisiorum Præsul, cùm sub Decio in Galliam venerit, non potuit esse Areopagita. Nunc non moror infelicem Samblacati conjecturam, qua in recuso Palladio illis Consularibus notis vitium obiicit, ac Decij & Grati Consulum loco Catum Decianum reponit Neronis in Galliam Procuratorem, vel Proconsulem. Quid enim? Tacitus, quem citare noluit, libro Annalium 14. coniecturæ causam præbet his verbis: *Sed quia procul Suetonius aberat,* Veterani Britanni *petiuere à Cato Deciano Procuratore auxilium.* & post alia: *Quâ clade & odiis prouinciæ, quam auaritia in bellum egerat, trepidus Procurator Catus in Galliam transiit.* Parce lector, si tibi ὄνειρον Ορέστιον narraui. Vide caput quartum Discussionis.

Ex sæculo sexto.

III. Secundus Gregorius Turonum Episcopus, qui Saturnini martyris Historiam pro-

bando suam fecit. Hic cùm ante & post Episcopatum Parisiis frequentissimè versatus sit, & Dionysij nostri miracula, quæ ad turritum illius tumulum, vt vocat, patrabantur, curiosissimè narrarit, Parisiensium de suo Dionysio traditionem non potuit ignorare. Quæ siquis ex vero pensare velit, omnem hac in parte Gregorio concedet auctoritatem. Vide caput quartum Discussionis.

Ex sæculo septimo.

IV. Tertius Venerabilis Beda, quem ex antiquis aduersariis Hilduinus, & ex recentioribus Milletus nostrum facilè concedunt. Hilduinus quidem in epistola ad Ecclesiæ fideles, vbi queritur Dionysij Areopagitæ & Parisiensis discrimen *ex autumatione Gregorij Turonensis, & ex subreptione Bedæ* hominum animos suo tempore occupasse. Milletus verò in Vindiciis lib. 2. cap. 4. *Sed ponamus*, inquit, *Vsuardum nobis aduersari. Quid tanti denique est? ex corrupto Bedæ Martyrologio mendum illud* (de duobus Dionysiis) *contraxit*. Firmius nullum argumentum est, quàm quod ab aduersariis veritatis pro veritate ipsa sumitur. Fuit igitur ante annos plusquam octingentos aliquod Bedæ Martyrologium, aliúdve scripti genus, vbi duo diuersi Dionysij Areopagita & Parisiensis repræsentarentur. In Bedæ aucto Martyrologio, quod inter eius opera editum est, sic se res habet: Quinto Nonas Octobris: *Natale Sancti Dionysij Areopagitæ, qui ab Apostolo Pau-*

lo instructus credidit Christo, & primus Athenis ab eodem Apostolo Episcopus est ordinatus, & sub Adriano principe post clarissimam confessionem fidei, post grauissima tormentorum genera glorioso martyrio coronatur.

Septimo Idus Octobris; *Apud Parisium natale Sanctorum Martyrum Dionysij Episcopi, Eleutherij presbyteri, & Rustici Diaconi: Qui Episcopus à Pontifice Clemente Romano in Gallias directus, vt prædicationis opera populis à fide Christi alienis exhiberet; tandémque ad Parisiorum ciuitatem deuenit, & per annos aliquot sanctum opus fideliter & ardenter executus à præfecto Fescennino Sisinnio comprehensus est, & cum eo sanctus presbyter Eleutherius, & Rusticus Diaconus gladio animaduersi martyrium compleuerunt.* Neque hîc remorari te debet Clementis nomen, quod exscriptores ex vulgi credulitate addiderunt. Vide caput septimum Discussionis.

Quartus Martyrologus Romanus, cuius codicem Ado venerabilem & perantiquum appellat, eúmque non ita pridem Rosuueidus publici iuris fecit: Quinto Nonas Octobris; *Athenis Dionysij Areopagitæ sub Adriano diuersis tormentis passi, vt Aristides testis est in opere, quod de Christiana religione composuit. Hoc opus apud Athenienses inter antiquorum memorias clarissimum tenetur.* Septimo Idus Octobris: *Parisiis Dionysij Episcopi cum sociis suis à Fescennino gladio animaduersi.* Qui patitur quinto Nonas, diuersis nec exploratis tormentorum generibus martyrium facit. Qui

patitur septimo Idus, certo affectus supplicio martyrium facit, capitis scilicet obtruncatione. Qui patitur quinto Nonas, passionis testem habet Aristidem. Qui patitur septimo Idus, passionis testem non habet Aristidem. Qui patitur quinto Nonas, sine sociis coronatur: qui patitur septimo Idus, cum sociis coronatur.

Ceterùm hoc aut par opus Martyrologij cùm in Italia, tum in Anglia legebatur. In Anglia quidem, si qua fides habeatur Concilio Clouesho uiensi cap. 13. *Vt per gyrum totius anni natalitia Sanctorum, vno eodémque die iuxta Martyrologium Romanæ Ecclesiæ venerentur.* Hoc autem Concilium anno 747. actum est. In Italia verò quin legeretur dubium nullum esse potest, & id præterea testatur Ado, cui acceptam Martyrologij istius conseruationem referre debemus: *Huic operi*, inquit, *vt dies martyrum verissimè notarentur, qui confusi in Calendariis satis inueniri solent, adiunxi venerabile & perantiquum Martyrologium ab vrbe Roma Aquileiam cuidam Sancto Episcopo à Pontifice Romano directum, & mihi postmodum à quodam religioso fratre aliquot diebus præstitum. Quod ego diligenti cura transcriptum, positus apud Rauennam, in capite huius operis ponendum putaui.*

Quintus testis est Remensium Ecclesia, in cuius antiquissimo Martyrologio hæc leguntur. Quinto Nonas Octobris: *Natalis Beati Dionysij Areopagitæ, qui ab Apostolo apud Athenas Episcopus ordinatus,* IBIDEM *glorioso marty-*

rio est coronatus. Septimo Idus Octobris: *Parisius Beatissimorum Martyrum Dionysij Episcopi, Rustici presbyteri, & Eleutherij Diaconi.*

Ecclesia Sancti Symphoriani in vrbe Remensi hæc eadem vtroque die canit in suo Martyrologio. Vide cap. 7. Discussionis nu. 9.

Sextus testis est Aruernorum Ecclesia, in cuius vetustissimo quoque Martyrologio hæc leguntur. Quinto Nonas Octobris: *Natalis Beati Dionysij Areopagitæ, qui vt liber Actuum Apostolorum indicat, ad prædicationem Beati Pauli Apostoli apud Athenas ad fidem Christi conuersus, primus eiusdem ciuitatis Episcopus ab eodem est constitutus.* Septimo Idus Octobris: *Apud Parisius natalis Sanctorum Martyrum Dionysij Episcopi, Eleutherij presbyteri, & Rustici Diaconi.*

Septimus testis est Autisiodorensis Ecclesia, in cuius tribus Martyrologiis, quorum duo sunt Autisiodori, tertium Lutetiæ in Bibliotheca Thuana, hæc leguntur. Quinto Nonas Octobris: *Natalis Dionysij Areopagitæ Atheniensium Episcopi & Martyris.* Septimo Idus Octobris: *Parisius natalis Sanctorum Martyrum Dionysij Episcopi, Eleutherij presbyteri & Rustici Diaconi. Qui Beatus Episcopus propter prædicationis officium à Sancto Clemente in Gallias directus, ibique est martyrizatus.* Ex his quæ iam diximus & dicemus postea, satis apparet nomen Clementis ab exscriptore quodam fuisse additum contra veterum traditionem, & Autisiodorensis Ecclesiæ fidem, quæ in Litaniis anno 1536. editis, post Sixtum, Lau-

rentium & alios Martyres collocat Dionysium nostrum cum sociis. Hæc rursus non animaduerterem, nisi Milletus ex me Autisiodorense Martyrologium citasset, & nomen Clementis vt insititium à me probatum dissimulasset.

Octauus testis est Ecclesia illa, quæ veterrimo quondam vsa est Martyrologio, quod in Sancti Vrbani Trecensis capitulo asseruatur. Quinto Nonas Octobris: *Natalis Sancti Dionysij Areopagitæ Episcopi.* Septimo Idus Octobris: *Apud Parisius Sanctorum Martyrum Dionysij Episcopi, Eleutherij presbyteri, & Rustici Diaconi.*

Nonus testis est illa Ecclesia, cuius fuit Martyrologium, quod in antiqua Sancti Martini de Campis Bibliotheca Lutetię vidimus. Quinto Nonas Octobris: *Natalis Sancti Dionysij Episcopi & martyris, qui post clarissimam confessionem fidei, post grauissima tormentorum genera glorioso martyrio coronatus est.* Septimo Idus Octobris: *Apud Parisius natalis Sanctorum Martyrum Dionysij Episcopi, Rustici presbyteri, & Eleutherij Diaconi: Qui Beatus Episcopus à Pontifice Romano in Gallias prædicandi gratia directus ad præfatam vrbem deuenit, vbi per aliquot annos commissum sibi opus fideliter prosequens, tandem à Præfecto Fescennino vnà cum sociis gladio animaduersus martyrium compleuit.*

Hæc eadem prorsus habentur in duobus aliis Martyrologiis, quorum vnum ad Prioratum Sancti Dionysij de Carcere in vrbe Parisiensi quondam pertinuit, & hodie in Bibliotheca Sancti Victoris custoditur; Alterum verò as-

seruatur in Abbatia Monialium Sancti Laurentij Bituricensis Ordinis Sancti Benedicti.

Tria sunt omninò, cur hæc omnia Martyrologia septimo sæculo inclusimus; vnum, quòd simpliciora sint Vsuardi & Adonis Martyrologiis, vt ex mutua collatione satis apparet, tametsi in nonnullis illustriores aliquos è recentioribus Sanctis addiderint Ecclesiæ, quæ illis certa de causa peculiare officium consecrarunt: Alterum, quòd pauciora de Dionysio Atheniensi referant, quàm Vsuardus & Ado, qui Aristidem laudant. Tertium, quòd ante Vsuardum & Adonem Ecclesiæ suas tabulas, suáque Martyrologia habuerint, vt Vsuardus ipse docet epistola ad Carolum Imperatorem, in qua se *ex quibusdam præcedentium Patrum Martyrologiis* opus suum confecisse profitetur.

Decimus testis est historia Sanctorum Fusciani & Victorici, in qua sic habetur: *Quo tempore Maximianus Augustus per arua Galliæ præsidebat, sancti viri Fuscianus & Victoricus cum duodenario numero sociorum per ordinem glomerati, vnà cum venerabili Dionysio Præsule, comitibus ceteris, Platone, Ruffino, Crispino, Crispiniano, Valerio, Luciano, Marcello, Quintino & Regulo ab vrbe Roma cursu intrepido progredientes intra fines Galliæ peruenerunt*, &c. Hîc tantùm nota Dionysij in Galliam aduentui tempus assignari, quod martyrio assignandum fuit. Quippe Dionysius sub Decio venit in Galliam; & sub Maximiano palmam martyrij reportauit. De ceteris vide cap. 6. Discus-

sionis. Porrò cùm Vsuardus Piatonem Dionysij socium faciat Calendis Octobris, Fusciani & Victorici historia superioribus octauo sæculis tribuenda est.

Ex octauo sæculo.

V. Vndecimus testis Vsuardus monachus Sancti Germani Parisiensis, in Martyrologio, quod iussu Caroli Magni composuit. Calendis Octobris: *Ciuitate Tornaco passio Sancti Piatonis presbyteri & martyris, qui cum Beato Dionysio, eiúsque sociis ab vrbe Roma Galliam prædicationis causa expetiit, ac postea consummato martyrio migrauit ad Dominum.* Ecce tibi Dionysius comes Piatonis, qui sub Maximiano coronatus est.

Quinto Nonas Octobris: *Natalis Beati Dionysij Episcopi & martyris, qui post clarissimam confessionem fidei, post grauissima tormentorum genera glorioso martyrio coronatus est, vt testatur Aristides Atheniensis, vir fide sapientiáque mirabilis in eo opere, quod de Christiana religione composuit.* Ille, cuius martyrium Aristides Atheniensis testatur, alius esse non potest, quàm Areopagita.

Septimo Idus Octobris: *Apud Parisium natalis Sanctorum Martyrum Dionysij Episcopi, Rustici presbyteri, & Eleutherij Diaconi: Qui Beatus Episcopus à Pontifice Romano in Gallias prædicandi gratia directus ad præfatam vrbem deuenit, vbi per aliquot annos commissum sibi opus fideliter prosequens, tandem à Præfecto Fes-*

cennino vnà cum sociis suis gladio animaduersus martyrium compleuit. Hic Dionysius cùm sit in omnibus Vsuardi exemplaribus Piatonis comes non potuit esse Areopagita, licet de eo quinto Nonas nullam mentionem faceret Vsuardus. Alias discriminis inter vtrumque notas prætereo consultò, quas videre est cap. 7. Discussionis num. 1. Sed cùm hæc Lutetiæ scripta sint citra cuiusquam offensionem, quis nunc prudenter reclamaret?

Duodecimus testis est historia Sancti Luciani Bellouacensis, quæ ex tribus manuscriptis exemplaribus producta est capite sexto num. 5. *Eodem itaque tempore beatissimus vir Sanctus Lucianus sanctissimo martyri consociatus Quintino, vrbe Roma cum Beato Dionysio pariter egressi Gallias adierunt.* & post alia. *Lucianus à Beato Dionysio presbyteri sumpsit officium, & ad Bellouacensem vrbem cursu properauit intrepido, atque tunc Sanctus Dionysius Parisius adiit.* At cùm Lucianus & Quintinus sub Maximiano triumpharint, Dionysius Parisiensis ad eandem ætatem spectat. Quia verò Audoënus Rotomagensis in vita Eligij lib. 2. cap. 7. Lucianum Quintini collegam facit, hæc quoque Luciani historia ad superius sæculum referri non immeritò potuit.

Decimus tertius Methodius Patriarcha Constantinopolitanus in vita Dionysij: *Socij autem Beati Dionysij fuerunt Saturninus, Marcellus & Lucianus.* infrà. *Aquitaniæ verò partibus misso Sancto Saturnino, ipse* (Dionysius) *cum Sancto Luciano, & Sancto Rustico & Sancto Eleuthe-*

Eleutherio Lutetiam Parisiorum venit : Sanctus autem Lucianus presbyterij honore ornatus ad Bellouacorum vrbem missus est. Ipse porrò Sanctus Dionysius Lutetiæ Parisiorum mansit, quod oppidum etsi paruum & exiguum, tamen gentilis erroris plenum erat. Quis ista quæso legit, & non videt Methodium ex corruptis quorundam Gallorum commentariis deceptum veterem traditionem interturbasse? Sed cùm tam euidenter interturbarit, pro ipsa veritate testimonium perhibet, atque ex eo nostra sententia magis adiuuatur, quàm premitur. Quippe Saturninus Tolosanus ex omni retrò traditione, quæ etiam in Martyrologio Baronij retinetur, & auctoritate Gregorij Turonensis confirmatur, in Galliam sub Decio venit. Lucianus verò Bellouacensis, & Marcellus *in vetustissimis manuscriptis*, quæ ex Bibliotheca Corbeiana & Sancti Germani Pratensis edidit Milletus, ad Imperium Diocletiani pertinent. Quare Dionysius Saturnini, Luciani, & Marcelli socius non potest esse Areopagita. Vide caput octauum, num. 3. & 4. vide etiam caput sextum de societate Dionysij cum aliis.

Decimus quartus Metaphrastes in vita Sancti Dionysij: *Quendam ex iis*, inquit, *qui cum eo versabantur, inclytum Lucianum, qui etiam presbyteri dignitate erat ornatus, misit ad ciuitatem Insulæ Beluacensis prædicaturum pietatem.* Hæc ille quoque ex corruptis Methodij vel quorundam Gallorum commentariis falsus scripsit, & veterem traditionem interuertit. Sed cùm Lucianus ex iis manuscriptis, quæ

produxit Milletus, & ex aliis, quæ nos etiam produximus, ad Diocletiani seu Maximiani tempora referantur, Dionysius Luciani collega nec est nec esse potest Areopagita; sic incerta ad certorum regulam dirigi necesse est. Non moror recentiores, qui Luciani vitam resinxerunt, & eum Areopagitæ discipulum contra octingentorum annorum traditionem fecerunt.

Decimus quintus Ado Viennensis in Martyrologio. Quinto Nonas Octobris: *Natalis Sancti Dionysij Areopagitæ, qui ab Apostolo Paulo instructus credidit Christo, & primus apud Athenas ab eodem Apostolo Episcopus est ordinatus, & sub Adriano principe post clarissimam confessionem fidei, post grauissima tormentorum genera glorioso martyrio coronatur, vt Aristides Atheniensis, vir fide sapientiáque mirabilis, testis est in eo opere, quod de Christiana religione composuit. Hoc opus apud Athenienses summo genere colitur, & inter antiquorum monimenta clarissimum tenetur, vt peritiores Græci affirmant.* Sic quosdam recentiores Græcos arguit, qui minus periti à maiorum traditione, vt forsan Gallis gratificarentur, desciuerant. Pauciora habet in libello de festiuitatibus Apostolorum & aliorum, qui Apostolis vicini fuerunt. Quinto Nonas Octobris: *Natalis Sancti Dionysij Areopagitæ, qui vt liber Actuum Apostolorum indicat, ad prædicationem Beati Pauli Apostoli apud Athenas ad fidem Christi conuersus, primus eiusdem ciuitatis Episcopus ab eodem est constitutus.*

Sed pergamus. Septimo Idus Octobris: *Apud Parisium natalis Sanctorum Martyrum Dionysij Episcopi, Eleutherij presbyteri, & Rustici Diaconi: Qui Beatus Episcopus à Pontifice Romano ad Gallias directus, vt prædicationis operam populis à fide Christi alienis exhiberet, tandem Parisiorum ciuitatem deuenit, & per aliquot annos sanctum opus fideliter & ardenter executus, à Præfecto Fescennino Sisinnio comprehensus, & cum eo sanctus presbyter Eleutherius, & Rusticus Diaconus gladio animaduersi martyrium compleuerunt.*

Ex nono & decimo sæculo.

VI. Decimus sextus Notkerus cognomento Balbulus in Martyrologio. Quinto Nonas Octobris: *Natiuitas Sancti Dionysij Areopagitæ; qui ab Apostolo Paulo ad fidem deductus, etiam primus Athenarum Episcopus est ordinatus, & sub Adriano principe post clarissimam confessionem fidei, & grauissimorum tormentorum genera martyrio coronatus est.* Septimo Idus Octobris: *Apud Parisium passio Dionysij Episcopi, Eleutherij presbyteri, & Rustici Diaconi: Qui Beatus Episcopus à Pontifice Romano causa prædicationis in Gallias directus, Parisiorum ciuitatem deuenit, vbi per aliquot annos miraculis fidem confirmantibus, cùm ad viam veritatis populos conuertere satageret, à Præfecto comprehensus, cum Rustico & Eleutherio martyrio coronatus est.* Plures antea discriminis inter vtrumque Dionysium notas aduertimus, quas hoc

in Martyrologio vnuſquiſque adhibere facilè poteſt.

Decimus ſeptimus Folcardus monachus Sancti Bertini in vita Sancti Audomari cap. 6. *Igitur*, inquit, *plebs Taruanenſis, licet ante eius* (Audomari) *aduentum à Beatiſſimi Martyris Dionyſij ſociis Fuſciano & Victorico verbum Dei accepiſſet eo tempore, quo egregius Chriſti martyr Quintinus apud Ambianenſes prædicabat*. At cùm Fuſcianus, Victoricus & Quintinus ſub Maximiano martyres occubuerint, Dionyſius illorum ſocius Areopagita non fuit.

Decimus octauus Fulbertus Carnotenſis in hymno de Sancto Piato: *Tornacum verſus Piatus ſe direxit inclytus, cùm Pariſius iret Beatus Dionyſius*. infrà. *At Cæſar Maximianus vt Piati hauſit famam virulentis auribus, comprehendi iuſſit eum ad necandum protinus*. Hæc ille vir cum primis eruditus & Lutètiæ proximus, & ibi dum Cancellarius Roberti regis fuit, diu multúmque commoratus, qui his de cauſis veras Pariſienſis Eccleſiæ traditiones ignorare non potuit. Neque verò ſolus Fulbertus, ſed etiam Eccleſia Carnotenſis Dionyſium Pariſienſem ab Areopagita diſtinxit. Etenim in ſuis Calendariis ſuum vnicuique officium dedicauit. Lege Calendarium Manualis Carnotenſis editi anno 1604. vbi ſic habetur. Quinto Nonas Octob. *Dionyſij Epiſcopi & martyris tres lectiones*. Septimo Idus Octob. *Dionyſij, Ruſtici, & Eleutherij martyrium duplex*. Lege aliud Calendarium Manualis, editi anno 1490. vbi ſic habetur: Quinto nonas Octobris: *Dionyſij*

Episcopi. Septimo Idus Octobris: *Dionysij, Rustici, & Eleutherij martyrum.* quære tandem alia manuscripta Calendaria, vnde hæc quæ adfe-rimus, in lucem prodierunt.

Decimus nonus Letaldus monachus in prologo vitæ Sancti Iuliani Cenomanensis: *Quod opus reuerendum potiùs, quàm iucundum dixerim, quia cum magnæ reuerentiæ grauitate dicenda & scribenda sunt, quæ in conspectu veritatis recitari debent, ne vnde Deus placari creditur, inde amplius ad iracundiam prouocetur, nihil enim ei placet, nisi quod verum est. Sunt autem nonnulli, qui dum attollere Sanctorum facta appetunt, in lucem veritatis offendunt: quasi Sanctorum gloria mendacio erigi valeat, qui si mendacij sectatores fuissent, ad sanctitatis culmen nequaquam ascendere potuissent. Dicenda ergo sunt cum veritate, quæ veritas ipsa gessit, quia si aliquis Patrum aliquod dicitur fecisse miraculum, non illud homo, sed Deus operatur.* & post alia. *De tempore quidem, quo magnus ille floruerit, ex libro Gregorij Turonensis per coniecturam sumpsi, qui historiarum suarum libro 1. sub Decio & Grato Consulibus à Sixto Romanæ sedis Apostolico plurimos Episcopos ordinatos asseruit, & in Gallias ad prædicandum verbum Dei directos. Porrò cùm Beatus Dionysius à Sancto Gregorio ex eorum numero fuisse dicatur, & in gestis gloriosi Patris Iuliani cum eodem Sancto Dionysio prædicaturus venisse narretur; non dubium æstimo, quin sub Decio, Valeriano, Gratóque Consulibus, & Sixto Romanæ sedis antistite fuisse monstretur.*

Duo hîc ſtudiosè pius ſcriptor exequitur: primò quidem antiquam de Dionyſio noſtro traditionem retinet; deinde Chriſtiana pietate inuehitur in eos, qui geſta Sanctorum adulterinis narrationibus corrumpunt, & falſis temporum notis conſignant. Quod ſtudij genus cùm laude dignum ſit, in eum Milletus temerè ſtomachatur in epilogo Reſponſionis.

Ex poſterioribus infra milleſimum ſæculis.

VII. Duo ſunt præcipuè, quæ non ſolùm in poſterioribus, ſed etiam in prioribus milleſimo ſæculis perpetuam de duobus Dionyſiis Eccleſiarum traditionem commonſtrant: vnum eſt publica in Eccleſiis Martyrologiorum lectio; alterum celebris ad inuocandum Deum & ejus Sanctos Litaniarum vſus & recitatio. Martyrologia priùs referamus.

Eccleſia Pariſienſis in veteri Martyrologio, quod ante annum 1448. ſcriptum eſt, & in alio quod eodem anno exaratum quotidie legitur, hæc habet de vtroque Dionyſio. Calendis Octobris: *Ciuitate Tornaco paſſio Sancti Piatonis presbyteri, qui cum Beato Dionyſio Epiſcopo, eiúſque ſociis ab vrbe Roma Galliam prædicationis cauſa expetiit, ac poſtea cònſummato martyrio migrauit ad Dominum.* Ecce tibi Dionyſius noſter comes Sancti Piatonis, qui ſub Maximiano martyr ad cælos euolauit. Quinto Nonas Octobris: *Natalis Beati Dionyſij Epiſcopi & martyris, qui poſt clariſſimam confeſſionem*

fidei, post grauissima tormentorum genera glorioso martyrio coronatus est, vt testatur Aristides Atheniensis, vir fide sapientiáque mirabilis, in eo opere, quod de Christiana religione composuit. Hic ille est Areopagita, cuius Aristides in apologia Christianorum meminisse debuit.

Septimo Idus Octobris: *Apud Parisium natalis Sanctorum Martyrum Dionysij Episcopi, Rustici presbyteri, & Eleutherij Diaconi; Qui Beatus Episcopus à Pontifice Romano in Gallias prædicandi gratia directus, præfatam vrbem deuenit, vbi per aliquot annos commissum sibi opus fideliter prosequens, tandem à Præfecto Fescennino vnà cum sociis gladio animaduersus martyrium compleuit.* Fuit qui ante annos non multos clam Ecclesia Parisiensi, cùm hanc Dionysiorum distinctionem molestè ferret, ex septimo Idus hæc verba deleuit (*Apud Parisium natalis Sanctorum Martyrum Dionysij Episcopi*) & hæc alia inferiùs descripta in illorum locum suffecit, (*Lutetiæ Parisiorum natalis Sanctorum Martyrum Dionysij Areopagitæ*) tum lectorem notula quadam monuit, vt reliquum ad contextum rediret. Sed quoniam vir incallidus non expunxit, quæ Calendis Octobris de Dionysio nostri Platonis comite, & quæ quinto Nonas de Areopagita dicuntur: hinc ignorantiæ suæ testimonium, inde idoneam adhuc discriminis inter vtrumque Dionysium notam reliquit.

Ecclesia Sancti Germani Autissiodorensis & Sancti Sepulchri in vrbe Parisiensi, & Monasterium Sancti Martini de Campis, Sancti Ger-

mani Pratensis, Sancti Victoris, Monialium Sancti Antonij ad vrbem Parisiensem, hæc legunt in Martyrologiis suis. Calendis Octobris: *Ciuitate Tornaco passio Sancti Piatonis presbyteri, qui cum Beato Dionysio Episcopo, eiúsque sociis*, &c. vt suprà. Quinto Nonas Octobris: *Natalis Beati Dionysij Episcopi & Martyris*, &c. vt suprà. Septimo Idus Octobris: *Apud Parisium natalis Sanctorum Martyrum Dionysij Episcopi, Rustici presbyteri, & Eleutherij Diaconi: Qui Beatus Episcopus*, &c. vt suprà.

Monasterium Sancti Dionysij in Francia hæc habet in Martyrologio, quod olim publicè legebat, & quod Guido Abbas illius Monasterij commentariis illustrauit tempore Philippi Pulcri. Calendis Octobris: *Ciuitate Tornaco passio Sancti Piatonis presbyteri, qui cum Beato Dionysio Episcopo, eiúsque sociis*, &c. vt suprà. Quinto Nonas Octobris: *Natalis Beati Dionysij Episcopi & Martyris*, &c. vt suprà. Septimo Idus Octobris: *Apud Parisium natalis Sanctorum Martyrum Dionysij Episcopi, Rustici presbyteri, & Eleutherij Diaconi: Qui Beatus Episcopus*, &c. vt suprà. Hoc Martyrologium membratim insertum est Sanctilogio Guidonis, quod in Bibliotheca Sancti Victoris asseruatur.

Ecclesia Rotomagensis, & Monasterium Sancti Martini Pontisarensis, Sancti Taurini Ebroicensis, & Beatæ Mariæ de Lira in Diœcesi Ebroicensi, hæc habent in Martyrologiis suis. Calendis Octobris: *Ciuitate Tornaco passio Sancti Piatonis presbyteri,*

qui cum Beato Dionysio Episcopo, eiúsque sociis, &c. vt suprà. Quinto Nonas Octobris: *Natalis Sancti Dionysij Episcopi & Martyris*, &c. vt suprà. Septimo Idus Octobris: *Apud Parisium natalis Sanctorum Martyrum Dionysij Episcopi, Rustici presbyteri, & Eleutherij Diaconi. Qui Beatus Episcopus*, &c. vt suprà.

Ecclesia Senonensis, Augustodunensis, Aniciensis, Andegauensis, & Sancti Martini Turonensis hæc habent in Martyrologiis suis. Calendis Octobris: *Ciuitate Tornaco passio Sancti Piatonis presbyteri, qui cum Beato Dionysio Episcopo, eiúsque sociis*, &c. vt suprà Quinto Nonas Octobris: *Natalis Sancti Dionysij Episcopi & Martyris*, &c. vt suprà. Septimo Idus Octobris: *Apud Parisium natalis SS. Martyrum Dionysij Episcopi, Rustici presbyteri & Eleutherij Diaconi: Qui Beatus Episcopus*, &c. vt suprà.

Ecclesia Suessionensis & Monasterium Sancti Crispini Maioris hæc habent in Martyrologiis suis. Calendis Octobris: *Ciuitate Tornaco passio Sancti Piatonis presbyteri, qui cum Beato Dionysio Episcopo, eiúsque sociis*, &c. vt suprà. Quinto Nonas Octobris: *Natalis Sancti Dionysij Episcopi & Martyris*, &c. vt suprà. Septimo Idus Octobris: *Apud Parisium natalis Sanctorum Martyrum Dionysij Episcopi, Rustici presbyteri, & Eleutherij Diaconi: Qui Beatus Episcopus*, &c. vt suprà.

Porro Suessionensis Ecclesia festum habet plurium Sanctorum, quorum reliquias Niuello Suessionum Episcopus Constantinopoli suscepit anno 1205. & inter has reliquias è ve-

terij Processionali eiusdem Ecclesiæ numeratur *caput Dionysij Areopagitæ.* Qui autem caput illud dederunt, & qui susceperunt, mortuum in Oriente Areopagitam credidêre. Vide caput 11. Discussionis.

Ecclesia Ambianensis hæc habet in Martyrologio. Calendis Octobris: *Tornaco Sancti Piatonis presbyteri & martyris, qui cum Beato Dionysio, eiúsque sociis,* &c. vt suprà. Quinto Nonas Octobris: *Natalis Sancti Dionysij Areopagitæ, qui ab Apostolo Paulo instructus credidit Christo, & primus apud Athenas Episcopus est ordinatus,* &c. vt suprà. Septimo Idus Octobris: *Apud Parisium natale Sanctorum Martyrum Dionysij Episcopi, Rustici presbyteri, & Eleutherij Diaconi: Qui Beatus Episcopus,* &c. vt suprà.

Monasterium Sancti Ioannis Ambianensis Ordinis Præmonstratensis hæc habet in Martyrologio. Calendis Octobris: *Tornaco Sancti Piatonis presbyteri & martyris, qui cum Beato Dionysio, eiúsque sociis,* &c. vt suprà. Quinto Nonas Octobris: *Natalis Sancti Dionysij Areopagitæ, qui vt liber Actuum Apostolorum indicat, ad prædicationem Beati Pauli Apostoli apud Athenas ad fidem conuersus, tandem primus eiusdem ciuitatis Episcopus ab eodem est constitutus, qui post clarissimam confessionem fidei, post grauissima tormentorum genera glorioso martyrio coronatus est, vt testatur Aristides,* &c. vt suprà. Septimo Idus Octobris: *Apud Parisium natale Sanctorum Martyrum Dionysij Episcopi, Eleutherij presbyteri, & Rustici Diaconi: Qui Beatus Episcopus,* &c. vt suprà.

Monasterium Pontiniacense in Diœcesi Autisiodorensi, Monasterium Beatæ Mariæ de Valle in Diœcesi Parisiensi, Monasterium Beatæ Mariæ de Marcilliaco in Diœcesi Augustodunensi, & alia Ordinis Cisterciensis monasteria hæc habent in Martyrologiis suis. Calendis Octobris: *Ciuitate Tornaco passio Sancti Piatonis presbyteri, qui cum Beato Dionysio Episcopo, eiúsque sociis*, &c vt suprà. Quinto Nonas Octobris: *Natalis Sancti Dionysij Episcopi & martyris*, &c. vt suprà. Septimo Idus Octobris: *Apud Parisium natalis Sanctorum Martyrum, Dionysii Episcopi, Rustici presbyteri, & Eleutherij Diaconi: Qui Beatus Episcopus*, &c. vt suprà.

Vniuersus Ordo Fratrum Prædicatorum hæc habet in Martyrologio, quod includit Breuiarium eorundem anno 1254. descriptum, & Lutetiæ in Conuentus Sancti Iacobi Bibliotheca asseruatum. Calendis Octobris: *Ciuitate Tornaco passio Sancti Piatonis presbyteri, qui cum Beato Dionysio Episcopo, eiúsque sociis*, &c. vt suprà. Quinto Nonas Octobris: *Natalis Sancti Dionysii Episcopi & Martyris*, &c. vt suprà. Septimo Idus Octobris: *Apud Parisium natalis Sanctorum Martyrum, Dionysii Episcopi, Rustici presbyteri, & Eleutherij Diaconi: Qui Beatus Episcopus*, &c. vt suprà.

Hîc notandum est, exscriptorum vitio tribuendum esse, quòd in quibusdam Martyrologiis ad septimum Idus nomen Clementis Papæ irrepserit: sed vt tollatur tanquam aduentitium, duo faciunt: vnum est vindicatus

Vſuardi textus, qui Clementis Papæ nomen non habet; alterum, inita Dionyſij cum Piatone ſocietas: vt enim Piato, quem Maximianus necari iuſſit, ſic & Dionyſius Piatonis collega, non potuerunt ambo à Clemente mitti.

Calendarium antiqui Breuiarij ad vſum cuiuſdam è ſecunda Belgica Eccleſiæ, quod in memorati Prædicatorum Conuentus Bibliotheca hodiéque ſeruatur, duos diſtinctos Dionyſios, diſtinctáque Officia ſic conſignat. Quinto Nonas Octobris: *Dionyſii Martyris memoria.* Septimo Idus Octobris: *Dionyſii Martyris, ſociorúmque eius Martyrum duplex.*

Calendarium Antiphonalis cuiuſdam Ambianenſis, quod aliàs vidimus Lutetiæ in veteri Bibliotheca Collegij Choletæorum, duos pariter Dionyſios diſtinguit. Quinto Nonas Octobris: *Dionyſii Areopagitæ ſit.* Septimo Idus Octobris: *Dionyſii Martyris, ſociorúmque eius.* Prioris Dionyſij memoria nigro, poſterioris rubro charactere ſignatur.

Calendarium Ordinarij Narbonenſis Eccleſiæ, quod Toloſæ typis mandatum eſt anno 1545. duos quoque Dionyſios ſecernit. Quinto Nonas Octobris: *Dionyſij Areopagitæ Epiſcopi & Martyris tres lectiones.* Septimo Idus Octobris: *Dionyſii, Ruſtici, & Eleutherij Martyrum, nouem lectiones.*

Calendarium Eccleſiæ Venetenſis in Armorica, quod excuſum eſt anno 1596. duos cum aliis Dionyſios repræſentat. Quinto Nonas Octobris: *Dionyſii Epiſcopi & Martyris commemoratio.* Septimo Idus Octobris: *Dionyſii,*

sociorúmque eius Martyrum semiduplex.

Hæc pauca de multis cùm editis, tum manuscriptis Martyrologiis & Calendariis, quæ similia ex aliis Galliarum Ecclesiis produci possunt; sed ea nunc ad demonstrandam traditionis perpetuitatem sufficiunt.

Reliquum est modò, vt videamus, an Martyrologium illud, quod Bellinus Pataiuj edidit ad vsum Romanæ Ecclesiæ, cum nostris Gallicanis conueniat. Hæc igitur habet: Calendis Octobris: *Tornaeo Sancti Piatonis presbyteri, & Martyris, qui cum Beato Dionysio Episcopo, eiúsque sociis*, &c. vt suprà. Quinto Nonas Octobris: *Natale Beati Dionysij Episcopi & Martyris*, &c. vt suprà. Septimo Idus Octobris: *Natale Sanctorum Martyrum Dionysii Episcopi, Rustici presbyteri, & Eleutherij Diaconi. Qui Beatus Episcopus*, &c. vt suprà.

De huius verò Martyrologij editione & vsu hæc tradit Scardæonius libro 2. Antiquitatum Patauij classe 7. *Bellino non modica laudi fuit editio & correctio Martyrologij, quod olim pro sua raritate in Choris tantùm & Conuentibus publicè legeretur, nunc huius opera factum, vt ab omnibus legatur.* Hæc duorum Dionysiorum distinctio vsque ad Gregorium XIII. durauit, sub quo Galesinius ex duobus vnum conflauit: de ceteris Ecclesiæ Romanæ officiis vide caput 14. Discussionis.

Ceterùm vt Vsuardus ex præcedentium Patrum Martyrologiis & scriptis mutuatus est, quæ de vtroque Dionysio scripsit, sic & complures Occidentis Ecclesiæ Vsuardi Martyro-

logium fecerunt suum, & vtriusq; Dionysij distinctionem publico vsu assertionéq; confirmarunt. Ex quo fit, vt distinctio vtriusq; Dionysij cum approbatione orbis ferè totius octo sæcula integra steterit, nemine per antiquiorem traditionem contrà mutiente, quia nulla ratio vel auctoritas emergebat, quæ cum omni retrò memoria pugnaret. Cui rei per imprudentiam assentitur Milletus, vbi quæsitam ex Vsuardo rationem conatur eludere in Responsione ad caput 3. Dissertationis paragrapho 1. *Vnius*, inquit, *affertur Vsuardi textus ferè in omnibus Ecclesiis lectitari solitus, quod Molanus in ipsa fronte Martyrologij Vsuardi à se editi, sic testatur: Martyrologium Vsuardi, quo Romana Ecclesia, ac permulta aliæ vtuntur.* Vide caput 6. Discussionis.

Quod autem pertinet ad Litanias, quæ antiquissimum in Ecclesia precationum genus est, in iis Dionysius noster martyribus non præponitur, qui ante Aurelium Imperatorem passi sunt, & inter eos ferè semper collocatur, qui sub Maximiano & Diocletiano Christi fidem suo sanguine consecrarunt. E multis Litaniis paucas ad specimen exhibeamus.

Ecclesia Lugdunensis post Laurentium, Vincentium & Mauricium collocat Dionysium cum sociis.

Ecclesia Rotomagensis, Baiocensis, Abrincensis, Ebroicensis, Sagiensis, Lexouiensis & Constantiensis post Laurentium, Vincentium & alios collocant Dionysium cum sociis.

Ecclesia Turonensis, Redonensis, Andega-

uensis, Nannetensis & Venetensis post Laurentium, Vincentium, Mauricium, & alios collocant Dionysium cum sociis.

Ecclesia Autisiodorensis, Niuernensis, & Trecensis post Sixtum, Laurentium & alios martyres collocant Dionysium cum sociis.

Ecclesia Suessionensis, Nouiomensis, Siluanectensis, Bellouacensis, & Ambianensis post Laurentium, Cyprianum & alios collocant Dionysium cum sociis.

Ecclesia Bituricensis, Claromontensis, Mimatensis, Aniciensis & Lemouicensis post Sixtum, Laurentium & alios collocant Dionysium cum sociis.

Ecclesia Aquensis, quæ caput est secundæ Narbonensis, post Laurentium, Cyprianum & alios collocat Dionysium cum sociis.

Ecclesia Atrebatensis post Laurentium, Fabianum, Sebastianum & alios collocat Dionysium cum sociis.

Ecclesia Parisiensis, Carnotensis & Aurelianensis post Laurentium, Vincentium & alios collocant Dionysium cum sociis.

Hîc sisto gradum in Parisiensi Ecclesia, quæ ceteris, si aliter Dionysium collocant, legem in rebus suis iure præscribit. Ergo Litaniæ illæ quarum modò meminimus, quandiu per Galliarum Ecclesias decantabuntur, tandiu inuictæ remanebunt argumenta traditionis, qua Dionysium Parisiensem sub Maximiano passum constabit. Vide caput 17. Discussionis.

Sententiæ de duplici Dionysio conditiones veræ ac legitimæ traditionis conueniunt.

VIII. Quæ tria potissimum consueuerunt ad veræ traditionis assertionem desiderari, illa certè in nostra de vtroque Dionysio sententia perfectè reperiuntur. Primum est, vt de eo, quod in traditione positum contenditur, diuersis & temporibus & locis scriptum sit à pluribus exploratæ fidei viris, qui in testes producantur. Alterum, vt scriptores illi, nisi verbis omnibus, at certè sensu conueniant in testimonio, quod de re traditâ perhibent. Tertium, vt iidem scriptores ad primam rei gestæ originem, quæ caput veritatis est, continuâ serie reducantur. At nulla ex his tribus veræ traditionis conditionibus nobis deest: Non prima quidem, cùm & celebrium scriptorum auctoritates, & diuersarum Ecclesiarum Martyrologia, ac Litaniæ testentur, permultos fuisse exploratæ fidei viros, qui vtriusque Dionysij, Parisiensis & Atheniensis, discrimen memoriæ prodiderint. Non secunda, cùm illi scriptores non sensu tantùm, sed iisdem aliquando ferè verbis vtrumque Dionysium designent Parisiensem, & Atheniensem: hunc sine sociis, illum cum sociis: hunc diuersis afflictum tormentorum generibus, sed inexploratis; illum certo cruciatum supplicio, capitis scilicèt obtruncatione: hunc passum Athenis, illum Parisiis; qui & insuper Piatonis socius Areo-

Areopagita esse non potuit. Non denique tertia, cùm quæ de vtriusque Dionysij distinctione testimonia laudauimus, non sistant in Adone, vel in Vsuardo, vel in Beda, vel tandem in veteri Romano Martyrologio, sed & inoffenso pede vadant ad Gregorium Turonensem, & ad vetustiorem Gregorio historiæ Saturnini Martyris auctorem, qui Dionysij Parisiensis martyrio æqualis, aut suppar ex fideli æqualium recordatione scripsit, eundem Dionysium sub Decio in Galliam venisse, ac postea diuersis pro Christo affectum pœnis capite cæsum fuisse. Quæ omnia multum ponderis accipiunt à Gregorio, qui cùm Parisiorum vicinus esset, & in hac vrbe frequenter versaretur, Ecclesiæ Parisiensis fidem de suo Dionysio ac traditionem ignorare non potuit.

Contrariæ opinioni desunt veræ ac legitimæ traditionis conditiones.

IX. Cùm vnius rei veritas vna sit, nemo dubitat, quin, si veræ traditionis conditiones nostræ sententiæ conueniant, oppositæ desint, vti locupletioris doctrinæ causa demonstramus.

Prima eáque præcipua deest, cùm nullus ante Carolum Magnum exploratæ fidei scriptor sit, qui Dionysium Areopagitam cum Parisiensi eundem esse asseruerit. Quod ex multis constat, atque adeo ex ipsius aduersarij ad Dissertationem de duobus Dionysiis Responsione, in qua nullum adduxit auctorem, qui

ante annos octingentos eundem esse tradiderit Dionysium Parisiensem atque Areopagitam. Neque alia in medium profert, quæ æstimatione tantundem valeant; citat quidem Bedam, qui missum à Clemente Dionysium affirmet, sed falsò & contra Hilduinum & seipsum in Vindiciis, vbi queritur, Vsuardum à Beda mendum de duobus Dionysiis contraxisse, tum ex hac missione non sine turpi inconsequentiæ vitio legatum Areopagitam concludit. Citat etiam nonnulla Martyrologia, vbi vnicus tantùm est Dionysius ad septimum Idus Octobris, sed qui nec Areopagita, nec Atheniensis, nec ab Apostolo Paulo conuersus dicatur. Quinetiam muta cùm sint Martyrologia, eloquentissimam illis vocem dabunt alia, quæ hoc capite protulimus affluenter. In Vindiciis verò citat gesta Dagoberti regis, Hymnum Fortunati de Sancto Dionysio, historiam Eugenij Archiepiscopi Toletani & Martyris, Monasterium Græcorum ab Stephano Papa conditum in honorem Areopagitæ, & vitam Beatæ Genouefæ, quæ est in Codice MS. Sancti Victoris. Sed ista omnia tam euidentis imposturæ conuicimus in Iudicio de Areopagiticis Hilduini, vt in Vindiciarum defensione nihil eorum aduersarius vindicarit. Qua etiam de re antecedens caput legatur.

Secunda deest; cùm primi opinionis assertores inanibus omninò & absurdis se dictis implicent: Hilduinus Areopagitica & vitam Dionysij adeò vitiosè scripsit, vt non priùs legas, quàm repudies. Aduersarius ipse inde-

fenſa atque inulta reliquit, quæ in illius ſcriptis redarguimus. Methodius & Metaphraſtes ſic Dionyſij miſſionem cum Luciani Bellouacenſis, & Saturnini Toloſani miſſione confundunt, vt nobis potiùs, quàm aduerſariis ſuffragentur, vt capite 9. num. 4. vidimus. Enimuerò Milletus pro ſua clementia tribus illis athletis grauiſſimam inurit notam, quòd Areopagitæ Martyrium ſub Domitiano locarint, ſed inofficioſam cenſuram eleuant ſtudia partium, quibus mauult ab auctoribus ſuis diſſentire, quàm cum Sirmondo conuenire.

Hincmarus pro Areopagita *Græcam teſtificationem*, *Sanctæ Romanæ ſedis atteſtationem*, & *Gallicanam conteſtationem* in epiſtola ad Carolum laudat, ſed planè fruſtrà. Etenim *Græcorum teſtificatio* ad Methodium, qui Dionyſij vitam ex Hilduini commentariis magna ex parte ſcripſit: *Romanæ ſedis atteſtatio* ad Anaſtaſium Bibliothecarium, qui vitam Dionyſij à Methodio Græcè ſcriptam latinitate donauit: *Gallicana conteſtatio* ad Hilduinum & eius ſocios reducenda eſt: *Recognoui*, inquit Hincmarus; *his, quæ ibi ſcripta ſunt, ea, quæ in adoleſcentia legeram conſonare, videlicet per quos ac qualiter geſta martyrij Beati Dionyſij ſociorúmque eius ad Romanorum cognitionem, indéque ad Græcorum notitiam peruenerint.* Quæ cùm ita ſint, ad vnum Hilduinum vt ad principem erroris fontem omnia meritò reducuntur. Poſtea ſcriptores non pauci rem ab Hilduino traditam potiùs receperunt, quàm cùm aliud fortè agerent, ex certis inueniendi affe-

rendíque veri legibus examinarunt. Vbi & sedulò aduertendum est, partem eorum maximam duobus abhinc sæculis vixisse, qui vel ex Breuiarijs suis à prima traditione recedentibus, vel ex Hilduiniana Areopagitæ historia, vel ex corruptis Martialis Lemouicensis, Austremonij Aruernensis, Saturnini Tolosani, Luciani Bellouacensis, Reguli Siluanectensis, & Eugenij martyris gestis mutuati sunt, quæcunque de aduentu Areopagitæ in Gallias scripserunt.

Tertia veræ traditionis conditio non potest non deesse, cùm desit prima, ex qua omninò pendet. Etenim cùm ante Carolum Magnum nullus scripserit, Dionysium Parisiensem eundem esse cum Areopagita; fieri quî posset, vt testes aduentus Areopagitæ in Galliam ad primum vel alterum, tertium vel quartum, quintúmve sæculum continuâ serie reducerentur?

Declamator Samblacatus dignus non est, qui hîc audiatur. In prima Palladij editione traditionis suæ epocham constituit in Stephano III. sed, vt ostendimus, mendacem. Romanum quippe monasterium, quod ait ab Stephano conditum, non Stephanus, sed Paulus Stephani successor à fundamentis ædificauit, vt Paulus ipse docet in epistola ad Ioannem Abbatem, & Anastasius in eiusdem Pauli vita. Tum qui monachi ex fundatoris instituto Græcæ psalmodiæ vacarent, (vnde schola Græcorum dici potuit) ab interpretibus non bonis facti sunt Areopagiticæ opinionis fautores. Quod næniarum genus in monasterio Sancti Dionysij fabricatum est.

Deinde Declamator idem in altera Palladij editione duo fabulatur; vnum, inchoatum fuisse ab Stephano Monasterium, quod contrà Paulus Stephani successor à fundamentis erexit. Sed id cum aliis eò fabulatur, vt ab Stephano recuperatæ apud Sandionysiacum monasterium valetudini additum vero falsum conueniat. Quo autem fine Paulus Monasterium illud extruxerit, ipsemet significat in memorata epistola, ex cuius lectione Declamator supinitatis vel fraudis reuincitur.

Alterum, *Gislenum Atheniensem Episcopum, qui vt iter laboresque Areopagitæ obiret, successorem Athenis ordinasse, Romam profectum esse, tum in Galliam iter instituisse, vt exemplo decessoris fidem ibi prædicaret, & flagrantiore in dies Areopagitæ cultu temporibus Dagoberti & Clodouei illius reliquias viseret & adoraret.* Hæc ille, quæ alij multo doctiores Areopagitici rectè ignorarũt, quia nulla veritate nituntur, aut cognita tanquam aniles fabulas reiecerunt. Atque ita hanc obseruationem contemptus aliorum fecit in Declamatore singularem. Verùm hic homo vt suo immoriatur puri sinamus, illius in scribendo ἀκρισίαν mittamus, & in exploranda suis legibus historicarum rerum veritate indiligentiam.

Assertum traditione discrimen confirmatur viâ negationis.

X. Hactenus affirmationis viâ per lineam Ecclesiasticæ traditionis ostendimus, Dionysium Parisiensem ab Attico secerni; nunc viâ

negationis affirmatũ discrimen confirmemus.

Imprimis id euincitur Sulpitij Seueri testimonio, quod antea sartum tectúmque habuimus. Nam si martyres Gallia Marco Aurelio vetustiores nullos vidit, & aliunde Dionysium Parisiensem in Gallia passum nemo nescit, profectò liquet diuersum ac posteriorem Areopagita fuisse. Quod argumenti genus plurimùm à Fortunato constabilitur lib. 8. poëmatum c. 4. vbi nonnullos cupidè prædicat, qui illustriori martyrio vel cõfessione è Gallia in cælum euolarunt, & inter martyres non Crescentem, vel Zachariam, sed Ferreolum Viennæ tribuit:

Ferreolum, inquit, *pariter pulchra Vienna gerit.* vide caput primum Discussionis.

Secundò. Ante Carolum Magnum Græcis omnibus ac Latinis ignota est Areopagitæ in Galliam migratio, seu vt Parisiensem Ecclesiam fundaret, seu vt varias Occidentis prouincias Euangelica face lustraret; quemadmodum loquuntur. At fuisset migratio illustrissimi Atheniensium Episcopi celebrior, quàm vt eam per tot annos obruisset silentium omnium scriptorum. Vide cap. 12. Discussionis.

Tertiò. Sardicensis Synodus canone primo asserit, nullum ad illud vsque tempus inuentum fuisse Episcopum, qui de maiori ciuitate ad minorem transiisset. Sed Apostolorum ætate Athenis transire Lutetiam, idem est atque nunc dierum Lutetia Meldas immigrare. Et fortè multò minus, cùm ad annum Christi 360. Lutetiam Iulianus Cæsar πολίχνην, & Ammianus Marcellinus *Castellum Parisiorum* appellent. Quod Methodius, Metaphrastes & Syn-

gelus teſtes aduerſariis omni aliquando exceptione maiores ſignificant. Nam Methodius Lutetiam vocat μικρὰν πόλιν, Metaphraſtes κάλλει μὲν καὶ μεγέθει, καὶ πλήθει τῶν ἐν αὐτῇ πόλυ τι τῶν μεγάλων πόλεων ἀπολειπομένην. Syngelus πολίχνην. Vide caput 12. Diſcuſſionis num. 5.

Quartò. Qui Pontifices aliíve ante Carolum Magnum laudarunt Areopagitam in Conciliis vel alibi, eum Athenienſem Epiſcopum & Martyrem, non Pariſienſem appellarunt. At Epiſcopum poſt ſuam migrationem, & alterius in locum migrantis inſtitutionem, non à prima, quam deſeruit, ſed à ſecunda ſede, quam occupat, appellari conſtantiſſima Eccleſiæ traditio eſt. Vide caput 13. Diſcuſſionis.

Quintò. Ioannes Erigena non antiquos ſed recentiores illos appellat, qui aſſerunt, Dionyſium Pariſienſem eundem eſſe cum Areopagita, & aliunde irridet Hilduinum & alios, qui tunc contrarium ſcriptis commendarunt. Vide cap. 8. Diſcuſſionis.

Sextò. Areopagitæ non meminerunt Pelagius II. epiſtola 1. Adrianus II. epiſtola 27. ad Epiſcopos Synodi Duziacenſis, & Stephanus VI. epiſtola 1. vbi Epiſcopalium tranſlationum neceſſitatem expendunt, & illam Beati Petri & aliorum exemplis confirmãt. Non meminit Auxilius, qui, vt accuſatum Formoſum Papam, quòd relicto Epiſcopatu Portuenſi, ad Romani apicem nouo more conſcendiſſet, tueatur, quæcunque poteſt & nouit, Epiſcopalium tranſlationum exempla congerit in libello, quem ad Leonem Nolanum Epiſcopum

ſcripſit. Non meminit Iuo Carnotenſis Epiſcopos in Decreti ſui prologo recitans, qui ab vna ſede in aliam tranſierant. At rem tanti momenti tractantes Pelagius, Adrianus, Stephanus, Auxilius & Iuo, ſi nota & vera fuiſſet Areopagitæ migratio, illius meminiſſent quàm libentiſſimè; aut dicant nobis, cur non meminiſſent, cùm præſertim inter Latinos frequentes Epiſcoporum ab vna Eccleſia in aliam tranſitus non occurrerent. Scilicet nondum ab Hilduino & aliis ficta erat Areopagitæ in Gallias migratio, vel fictam viri veritatis amantes ſuis auctoribus reliquerunt, ne ſplendidum iuxtà & legitimum ſcribendi argumentum figmentorum obſcuritate fuſcarent. Sed ſapientium ſcriptorum veſtigia premere cùm Milletus & fœderati renuant, rem profectò faciunt, cui nunquam ab æquis iudicibus adſcribetur bonum factum.

Abnutiua ſunt iſta non ſimplicia quidem, ſed vt ſic dicam, coniuncta, quæ ex variis rerum, locorum, temporum, & perſonarum circunſtantiis æquiparantur dicentium aſſeuerationi.

Hæc cùm ita ſint, duplici viâ, qua ſeſe ſuſtentat Eccleſiæ traditio, Dionyſium Pariſienſem ab Athenienſi diſtinximus, ſempérque fuiſſe diſtinctum oſtendimus, rudi quidem, ſed vera oratione. Quod nobis ſufficere docet Iſidorus Peluſiota epiſtola 64. libri 2. *Veritas*, inquit, *omnibus artibus & diſciplinis ornamentum adfert, qua ſi abſit, omni ornatu & elegantia carent.*

FINIS.

BEATI DIONYSII PARISIORVM APOSTOLI ET MARTYRIS VITA ET MIRACVLA.

Ex optimæ fidei ſcriptoribus collecta.

Beatus Auguſtinus lib. contra Epiſtolam Manichæi cap. 4.

Vt ergo hanc omittam ſapientiam, quam in Eccleſia illa Catholica non creditis, multa ſunt alia, quæ in eius gremio me iuſtiſsimè teneant. Tenet conſenſio populorum atque gentium, tenet auctoritas MIRACVLIS *inchoata, ſpe nutrita, charitate aucta, vetuſtate firmata.*

Idem libro de vtilitate credendi capite 17.

Cùm igitur tantum auxilium Dei, tantum profectum, fructúmque videamus, dubitabimus nos eius Eccleſiæ condere gremio, quæ vſque ad confeſsionem generis humani, ab Apoſtolica ſede per ſucceſsiones Epiſcoporum, fruſtra hæreticis circumlatrantibus, partim plebis ipſius iudicio, partim Conciliorum grauitate, partim etiam MIRACVLORVM *maieſtate damnatis, culmen auctoritatis obtinuit?*

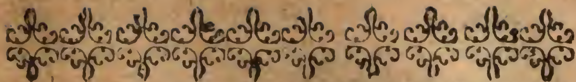

IN BEATI DIONYSII Parisiorum Apostoli gesta & miracula

PRÆFATIO.

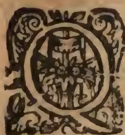
QVÆ Hilduinus Dionysij Parisiorum Apostoli, & Martyris gesta & miracula prætermisit, dũ illius historiam conscriberet, hîc in vnum colligimus, & quam glorioso & illustri sepulchro lucem eripuit, ex verissimis monimentis restituimus. Cur autem & ab Hilduino, & recentioribus asseclis neglectum adeò pium laborem aggrediamur, in caussa potissimum fuêre tria, quæ inter miraculorum fructus & vtilitates numerari consuêrunt. Vnum est, quòd ad publicam pietatem pertineat, vt omnes sciant, quæ Deus miracula per eum patrarit, qui primus Lutetiæ fidem Christi nuntiatum venit, & eam postea suo sanguine consecrauit. Alterum, quòd Sanctorum miracula religionem in animis communiter excitent, & Deum crede-

re, Deum adorare ſuadeant, inducántque. Et reuera vix vllus à pietate tam alienus eſt, qui, vbi rem, euentúmque nouum, à natura & ratione diſtantem videt, non ſtatim moueatur intimis præcordiis, non ictu quodam admirationis percelli ſe fateatur, numen aliquod in eo non agnoſcat, ad venerationem non componatur, & ad fidem gratiâ Dei intus operante non præparetur. Tertium, quòd Sanctorum miracula non apertam modò veræ religioni viam ſternant, ſed & veram à falſa certiſſimè diſtinguant. Primum beatus docet Auguſtinus contra epiſtolam Manichæi, ſecundum verò in libro de vtilitate credendi. Quare cùm diuina quadam benignitate, & prouidentia factum ſit, vt olim ad Sanctorum ſepulchra & reliquías miracula patrarentur, aliis in fide firmandis hominibus, aliis formandis, Chriſtianus nemo dubitet, quin maximæ apud nos vtilitatis ſit, & ſolatij, tum quæ ad Dionyſij Pariſienſis ſepulchrum edita ſunt quondam miracula, recenſere, tum recenſita piis oculis frequenter vſurpare.

CAPVT PRIMVM.

Dionysij Parisiensis in Galliam aduentus & Martyrium.

VATVOR sunt antiqui scriptores, quibus acceptum referimus Dionysij in Galliam aduentum & martyrium: primus Sancti Saturnini gestorum auctor, & secundus Gregorius Turonensis, qui lib. 1. hist. Francorum cap. 28. illud vtrumque paucis quidem, sed multa continentibus, verbis sic exequuntur: *Huius* (Decij) *tempore septem viri Episcopi ordinati ad prædicandum in Gallias missi sunt, sicut historia passionis Sancti Martyris Saturnini denarrat. Ait enim sub Decio & Grato Consulibus,* SICVT FIDELI RECORDATIONE RETINETVR, *primum ac summum Tolosana ciuitas habere cœperat sacerdotem. Hi ergo missi sunt Turonicis Gatianus Episcopus, Arelatensibus Trophimus Episcopus, Narbonæ Paulus Episcopus, Tolosæ Saturninus Episcopus,* PARISIACIS DIONYSIVS EPISCOPVS, *Aruernis Stremonius Episcopus, Lemouicinis Martialis destinatus est Episcopus. De his verò* BEATVS DIONYSIVS PARISIORVM EPISCOPVS DIVERSIS PRO CHRISTI NOMINE AFFECTVS POENIS, PRÆSENTEM

VITAM GLADIO IMMINENTE FINIVIT.

Tertius Fortunatus lib. 1. Poëmatum cap. 11. vbi de eodem Dionysio ita canit:

Qui feruente fide Christi solidatus amore,
Vertice supposito colla secunda dedit.
Membrorum contemptor erat, cupiendo coronam,
Vile putans quicquid ferret amore Dei.
Vt moritura caro donum immortale pararet,
Vulnera dilexit, sed caritura nece.
Hostili occurrens gladio se misit olympo,
Vnde mori voluit, vota salutis habet.

Idem lib. 8. cap. 4. de virginitate, seu, vt aliis placet, de gaudiis & spe vitæ æternæ:

Ipse Parisiaca properat Dionysius æde,
Augustoduno Symphoriane venis.

Quartus denique Vsuardus monachus Sancti Germani Parisiensis in Martyrologio, & primùm quidem Calendis Octobris: *Ciuitate Tornaco passio Sancti Piatonis presbyteri, qui cum* BEATO DIONYSIO EPISCOPO, *eiúsque sociis ab vrbe Roma Galliam prædicationis caussa expetiit, ac postea consummato martyrio migrauit ad Dominum.* Deinde septimo Idus Octobris: *Apud Parisium natale Sanctorum Martyrum* DIONYSII EPISCOPI, *Rustici presbyteri, & Eleutherij Diaconi: Qui Beatus Episcopus à Pontifice Romano in Galliam prædicandi gratia directus ad præfatam vrbem deuenit; vbi per aliquot annos commissum sibi opus fideliter prosequens, tandem à Præfecto Fescennino vnà cum sociis gladio animaduersus, martyrium compleuit.*

Ex tribus primis auctoribus colliguntur apertè quatuor; consignatus sub Decio Dionysij in Galliam aduentus, Parisiorum Apostolatus, martyrium capitis scilicet obtruncatio, & Lutetia ipsummet oppidum, vbi Christi fidem suo sanguine dedicauit. Præter ista ex Vsuardo martyrij tempus habetur, quod in æram Diocletianeam incidit. Etenim cùm Piatonem Maximianus interimi iusserit, Dionysius Piatonis comes non potest ad eandem ætatem non pertinere, sic Dionysius sub Decio Lutetiam venit, & postea sub Maximiano perillustre martyrium expleuit. Quam & aduentus & excessus Dionysij concordiam repræsentare potuerunt Piatonis vel Fusciani gesta, quibus ante annos octingentos vsus est Vsuardus. Et reuera Gatianus Turonensis Dionysij collega cùm annis 50. vixerit in Episcopatu, nihil prohibuit, quominus vitam ad Maximianum vsque protraxerit Dionysius.

Præterea sub Diocletiano reperitur Præfectus nomine Sisinnius, qui vt in actis Cantiani & Cantianillæ Christianos in Italia vexabat, sic & eosdem in Gallia vexare potuit. At Præfectus ille, cuius iussu Dionysius interiit, in Martyrologiis Bedæ & Adonis Fescenninus Sisinnius dicitur; apud Surium verò & alios auctores, suppresso Fescennini nomine Sisinnius tantùm appellatur.

BEATI DIONYSII miracula.

CAPVT II.

Referuntur tria Dionyſij miracula.

GREGORIVS Turonenſis lib. 1. cap. 72. de miraculis, miracula duo memoriæ prodidit, quæ Lutetiæ in baſilica Sancti Dionyſij ad illius ſepulchrum edita ſunt: Gregorij narrationem conſideremus. *Dionyſius verò Epiſcepus Pariſiorum,* VBI *datus eſt Martyr, tempore quo Sigibertus Rex cum exercitu ad vrbem illam venit, & maximam vicorum eius partem incendio concremauit, quidam de primoribus eius ad baſilicam antedicti Martyris properat, non orationis deuotione, ſed tantùm vt aliquid fraudaret ab æde: ſcilicet vbi reſerata oſtia, ac vacuum templum à cuſtodibus reperiſſet, pallam holoſericam, auróque exornatam, & gemmis, quæ ſanctum tegebat* SEPVLCHRVM, *temerario auſu diripuit, ſecúmque ſuſtulit. Veniens autem ad caſtra, fuit ei neceſſitas nauigandi. Cúmque puer eius, quem tunc creditum habebat, ſuſpenſis ad collum ducentis aureis, nauem cum eodem aſcendiſſet, ſubitò à nullo tactus, de naui decidit, oppreſſúſque aquis numquam potuit inueniri. Ille quoque iudicium Dei in ſe cernens, per pueri amiſſionem & auri, velociter littori, de quo digreſſus*

gressus fuerat, remeauit, pallámque SEPVLCHRI *summa velocitate restituit. Et licèt hoc fecerit, tamen diem, in quo haec admiserat, recurrente anni circulo non attigit.*

Alius autem super SEPVLCHRVM *sanctum calcare non metuens, dum columbam auream lanceâ quærit elidere, elapsísque pedibus ab vtraque parte, quia* TVRRITVS *erat* TVMVLVS, *compressis testiculis, lanceâ in latere defixâ, exanimis est inuentus. Id non fortuitò contigisse, sed iudicio Dei gestum, nullus ambigat.*

E duobus miraculis primum contigit anno circiter 578. quo Sigebertus fatis concessit, alterum verò spectatâ narrationis serie, & Narratoris affectu non procul ab eodem tempore contigisse videtur. Hæc porro miracula aut vidit Gregorius, qui anno 566. factus est Diaconus, & anno 574. creatus Turonensium Episcopus, aut ab iis, qui viderunt, per certam relationem accepit.

Tertium miraculum seu quoddam miraculi genus recenset lib. 10. historiæ cap. 29. vbi Beati Aredij mortem describit: *Sexta quoque eius ægrotationis die mulier, quæ ab immundo spiritu sæpius vexata, à Sancto emundari non poterat, ligatis per se à tergo manibus clamare cœpit ac dicere, currite ciues, exilite ciues, exite obuiam martyribus Confessoribúsque, qui ad exequium Beati Aredij conueniunt: Ecce adest Iulianus à Briuate, Priuatus ex Mimate, Martinus à Turonis, Martialisque ab vrbe propria. Adest Saturninus à Tolosa,* DIONYSIVS AB VR-

BE PARISIACA, *& nonnulli alij, quos vos vt Confessores & Dei martyres adoratis.*

Hæc ad Gregorij tempus pertinent, ac proinde certa; in quibus cùm ab vrbe Parisiaca Dionysius ad Aredij exequias progreditur, eum in hac vrbe non in pago sepulchrum, vnde progrediatur, habuisse intelligimus.

CAPVT III.

Ad illustre Dionysij Sepulchrum Sacramenta præstantur, & reis Dei scelerum vltoris timor incutitur.

AD Sanctorum loca missos quondam fuisse, vt sese purgarent, qui vel rei essent, vel maximam criminis alicuius suspicionem sustinerent, veterum monimenta satis superque docent. Atque, vt de aliis nunc sileam, id de nostri Dionysij sepulchro testatum reliquerunt Gregorius Turonensis & Fredegarius: Gregorius quidem lib. 5. hist. cap. 33. *Apud Parisius*, inquit, *autem mulier quædam ruit in crimen, adserentibus multis, quasi quòd relicto viro cum alio misceretur. Igitur parentes illius accesserunt ad patrem dicentes: Aut idoneam redde filiam tuam, aut certè moriatur, ne stuprum, aut generi nostro notam infligat. Noui, inquit pater, ego filiam meam bene idoneam, nec est verum verbum hoc, quod mali homines proloquuntur. Tamen ne crimen consurgat vlteriùs,*

innocentem eam faciam ſacramento. Et illi; Si, inquiunt, eſt innoxia, ſuper TVMVLVM *hoc* B. DIONYSII *Martyris ſacramentis adfirma. Faciam, inquit pater. Tunc inito placito, ad Baſilicam Martyris ſancti conueniunt, eleuatiſque pater manibus ſuper altarium iurauit, filiam non eſſe culpabilem. E contrario verò periuraſſe eum alij à parte viri pronunciant. His ergo altercantibus, euaginatis gladiis in ſe inuicem proruunt, atque ante ipſum altarium ſe trucidant. Erant autem maiores natu, & primi apud Chilpericum Regem. Sauciantur multi gladiis, reſpergitur ſancta humano cruore Baſilica, oſtia iaculis fodiuntur, & enſibus, atque vſque ad ipſum* SEPVLCHRVM *tela iniqua deſæuiunt. Quod dum vix mitigatur, locus officium perdidit, donec iſta omnia ad Regis notitiam peruenirent. Hi verò properantes ad præſentiam Principis, non recipiuntur in gratiam, ſed ad Epiſcopum loci illius remitti eos iuſſum eſt: vt ſi de hoc facinore culpabiles non inuenirentur, ſociarentur communioni. Tunc ab Epiſcopo Ragnemodo, qui Pariſiacæ Eccleſiæ præerat, componentes quæ malè geſſerant, in communionem Eccleſiaſticam ſunt recepti.*

Quæ duo ad rem noſtram faciunt, ex his verbis facilè colliguntur, fuiſſe nimirum ipſa in vrbe dicatam Dionyſio Martyri baſilicam, & in hac baſilicâ Dionyſij Martyris ſepulchrum, quod effuſo in eadem cruore reſperſum eſt.

Fredegarius verò capite 54. Chronici. *Anno 43. regni Chlotarij, Vuarnacharius Maior do-*

mus moritur. Filius eius Godinus animum leuitate imbutus, nouercam suam Bertanem eo anno accepit vxorem. Vnde Chlotarius Rex aduersus eum nimio furore permotus, iubet Arneberto Duci, qui Godini germanam vxorem habebat, eum cum exercitu interficere. Godinus cernens suæ vitæ habere periculum; terga vertens cum vxore ad Dagobertum Regem perrexit in Auster, & in Ecclesia S. Apri regio timore perterritus fecit confugium. Dagobertus per Legatos pro eius vita sæpius Chlotario Regi deprecabatur. Tandem à Chlotario promittitur Godino vita concessa, tantùm vt Bertanem, quam contra Canonum instituta vxorem acceperat, relinqueret. Qui cùm ipsam reliquisset, reuersus est in Regnum Burgundiæ. Bertane continuò ad Chlotarium perrexit dicens: Si Godinus conspectui Chlotarij præsentaretur, ipsum Regem vellet interficere. Godinus iussu Chlotarij per præcipua LOCA *Sanctorum domni Medardi Suessionis, & domni* DIONYSII PARISIVS, *eâ prauentione sacramenta daturus adducitur, vt semper Chlotario deberet esse fidelis, vt congruè locus esset repertus, quo pacto separatus à suis interficeretur.*

Quæ hoc in loco narrat Fredegarius, contigerunt anno 43. Chlotarij II. qui biennio pòst è viuis excedens, heredem regni filium Dagobertum reliquit. Hic mihi curæ non est nuperus scriptor, qui cùm inter certa & incerta, inter historias, & ægrotantium hominum somnia discrimen nullum poneret, duos ex Fredegario Dionysios inuexit, quorum vnus in vrbe cum suo Sepulchro publicitus colere-

tur, alter verò in pago Parisiensi duabus ab vrbe leucis incognitus propemodum, & inhonoratus iaceret, cui postea Dagobertus debitum honorem sanciuit. Porrò verò cùm Dionysium in vrbe sepultum concedat eum esse, quem Gregorius Turonensis, & antiquior Gregorio passionis Sancti Saturnini scriptor sub Decio collocant, abundè nobis sufficit, nec est ampliùs, quòd nunc de alterius, & antiquioris Dionysij, omni tunc retro memoriâ incogniti Sepulchro laboremus.
Gregorio iungendus est æqualis Fortunatus, quem non latuit Dionysij nostri Sepulchrum. Ita commeminit in Prosopopœa ad carmen de vita Sancti Martini libro 4. propè extremo.

——Veniam tibi posce libelle.
Contentus tantùm Turonum pete mœnia supplex
Qua Martinus habet veneranda sepulchra sacerdos.
Cuius honos tumuli faciat sua rura tueri.
Inde PARISIACAM *placidè properatis ad* ARCEM,
Quam modò Germanus regit, & Dionysius olim,
Si pede progrederis, venerato sepulchra Remedi,
Atque Pij fratris complectere templa Medardi.

Fortunato ars Parisiaca eadem est, quæ basilica Sancti Dionysij, vbi sepulchrum illius signis & virtutibus illustrabatur.

VITAM GLADIO IMMINENTE FINIVIT.

Tertius Fortunatus lib. 1. Poëmatum cap. 11. vbi de eodem Dionysio ita canit:

Qui feruente fide Christi solidatus amore,
Vertice supposito colla secunda dedit.
Membrorum contemptor erat, cupiendo coronam,
Vile putans quicquid ferret amore Dei.
Vt moritura caro donum immortale pararet,
Vulnera dilexit, sed caritura nece.
Hostili occurrens gladio se misit olympo,
Vnde mori voluit, vota salutis habet.

Idem lib. 8. cap. 4. de virginitate, seu, vt aliis placet, de gaudiis & spe vitæ æternæ:

Ipse Parisiaca properat Dionysius æde,
Augustoduno Symphoriane venis.

Quartus denique Vsuardus monachus Sancti Germani Parisiensis in Martyrologio, & primùm quidem Calendis Octobris: *Ciuitate Tornaco passio Sancti Piatonis presbyteri, qui cum* BEATO DIONYSIO EPISCOPO, *eiúsque sociis ab vrbe Roma Galliam prædicationis caussa expetiit, ac postea consummato martyrio migrauit ad Dominum.* Deinde septimo Idus Octobris: *Apud Parisium natale Sanctorum Martyrum* DIONYSII EPISCOPI, *Rustici presbyteri, & Eleutherij Diaconi: Qui Beatus Episcopus à Pontifice Romano in Galliam prædicandi gratia directus ad præfatam vrbem deuenit; vbi per aliquot annos commissum sibi opus fideliter prosequens, tandem à Præfecto Fescennino vnà cum sociis gladio animaduersus, martyrium compleuit.*

Ex tribus primis auctoribus colliguntur apertè quatuor; consignatus sub Decio Dionysij in Galliam aduentus, Parisiorum Apostolatus, martyrium capitis scilicet obtruncatio, & Lutetia ipsummet oppidum, vbi Christi fidem suo sanguine dedicauit. Præter ista ex Vsuardo martyrij tempus habetur, quod in æram Diocletianeam incidit. Etenim cùm Piatonem Maximianus interimi iusserit, Dionysius Piatonis comes non potest ad eandem ætatem non pertinere, sic Dionysius sub Decio Lutetiam venit, & postea sub Maximiano perillustre martyrium expleuit. Quam & aduentus & excessus Dionysij concordiam repræsentare potuerunt Piatonis vel Fusciani gesta, quibus ante annos octingentos vsus est Vsuardus. Et reuera Gatianus Turonensis Dionysij collega cùm annis 50. vixerit in Episcopatu, nihil prohibuit, quominus vitam ad Maximianum vsque protraxerit Dionysius.

Præterea sub Diocletiano reperitur Præfectus nomine Sisinnius, qui vt in actis Cantiani & Cantianillæ Christianos in Italia vexabat, sic & eosdem in Gallia vexare potuit. At Præfectus ille, cuius iussu Dionysius interiit, in Martyrologiis Bedæ & Adonis Fescenninus Sisinnius dicitur; apud Surium verò & alios auctores, suppresso Fescennini nomine Sisinnius tantùm appellatur.

BEATI DIONYSII miracula.

CAPVT II.

Referuntur tria Dionysij miracula.

GREGORIVS Turonensis lib. I. cap. 72. de miraculis, miracula duo memoriæ prodidit, quæ Lutetiæ in basilica Sancti Dionysij ad illius sepulchrum edita sunt: Gregorij narrationem consideremus. *Dionysius verò Episcopus Parisiorum,* VBI *datus est Martyr, tempore quo Sigibertus Rex cum exercitu ad vrbem illam venit, & maximam vicorum eius partem incendio concremauit, quidam de primoribus eius ad basilicam antedicti Martyris properat, non orationis deuotione, sed tantùm vt aliquid fraudaret ab æde: scilicet vbi reserata ostia, ac vacuum templum à custodibus reperisset, pallam holosericam, auróque exornatam, & gemmis, quæ sanctum tegebat* SEPVLCHRVM, *temerario ausu diripuit, secúmque sustulit. Veniens autem ad castra, fuit ei necessitas nauigandi. Cúmque puer eius, quem tunc creditum habebat, suspensis ad collum ducentis aureis, nauem cum eodem ascendisset, subitò à nullo tactus, de naui decidit, oppressúsque aquis numquam potuit inueniri. Ille quoque iudicium Dei in se cernens, per pueri amissionem & auri, velociter littori, de quo digressus*

gressus fuerat, remeauit, pallámque SEPVLCHRI *summa velocitate restituit. Et licèt hoc fecerit, tamen diem, in quo hæc admiserat, recurrente anni circulo non attigit.*

Alius autem super SEPVLCHRVM *sanctum calcare non metuens, dum columbam auream lanceâ quærit elidere, elapsísque pedibus ab vtraque parte, quia* TVRRITVS *erat* TVMVLVS, *compressis testiculis, lanceâ in latere defixâ, exanimis est inuentus. Id non fortuitò contigisse, sed iudicio Dei gestum, nullus ambigat.*

E duobus miraculis primum contigit anno circiter 578. quo Sigebertus fatis concessit, alterum verò spectatâ narrationis serie, & Narratoris affectu non procul ab eodem tempore contigisse videtur. Hæc porro miracula aut vidit Gregorius, qui anno 566. factus est Diaconus, & anno 574. creatus Turonensium Episcopus, aut ab iis, qui viderunt, per certam relationem accepit.

Tertium miraculum seu quoddam miraculi genus recenset lib. 10. historiæ cap. 29. vbi Beati Aredij mortem describit: *Sexta quoque eius ægrotationis die mulier, quæ ab immundo spiritu sæpius vexata, à Sancto emundari non poterat, ligatis per se à tergo manibus clamare cœpit ac dicere, currite ciues, exilite ciues, exite obuiam martyribus Confessoribúsque, qui ad exequium Beati Aredij conueniunt: Ecce adest Iulianus à Briuate, Priuatus ex Mimate, Martinus à Turonis, Martialísque ab vrbe propria. Adest Saturninus à Tolosa,* DIONYSIVS AB VR-

BE PARISIACA, *& nonnulli alij, quos vos vt Confessores & Dei martyres adoratis.*

Hæc ad Gregorij tempus pertinent, ac proinde certa; in quibus cùm ab vrbe Parisiaca Dionysius ad Aredij exequias progreditur, eum in hac vrbe non in pago sepulchrum, vnde progrediatur, habuisse intelligimus.

CAPVT III.

Ad illustre Dionysij Sepulchrum Sacramenta præstantur, & reis Dei scelerum vltoris timor incutitur.

AD Sanctorum loca missos quondam fuisse, vt sese purgarent, qui vel rei essent, vel maximam criminis alicuius suspicionem sustinerent, veterum monimenta satis superque docent. Atque, vt de aliis nunc sileam, id de nostri Dionysij sepulchro testatum reliquerunt Gregorius Turonensis & Fredegarius: Gregorius quidem lib. 5. hist. cap. 33. *Apud Parisius*, inquit, *autem mulier quædam ruit in crimen, adserentibus multis, quasi quòd relicto viro cum alio misceretur. Igitur parentes illius accesserunt ad patrem dicentes: Aut idoneam redde filiam tuam, aut certè moriatur, ne stuprum, aut generi nostro notam infligat. Noui, inquit pater, ego filiam meam benè idoneam, nec est verum verbum hoc, quod mali homines proloquuntur. Tamen ne crimen consurgat vlteriùs,*

innocentem eam faciam sacramento. Et illi; Si, inquiunt, est innoxia, super TVMVLVM *hoc* B. DIONYSII *Martyris sacramentis adfirma. Faciam, inquit pater. Tunc inito placito, ad Basilicam Martyris sancti conueniunt, eleuatisque pater manibus super altarium iurauit, filiam non esse culpabilem. E contrario verò periurasse eum alij à parte viri pronunciant. His ergo altercantibus, euaginatis gladiis in se inuicem proruunt, atque ante ipsum altarium se trucidant. Erant autem maiores natu, & primi apud Chilpericum Regem. Sauciantur multi gladiis, respergitur sancta humano cruore Basilica, ostia iaculis fodiuntur, & ensibus, atque vsque ad ipsum* SEPVLCHRVM *tela iniqua desauiunt. Quod dum vix mitigatur, locus officium perdidit, donec ista omnia ad Regis notitiam peruenirent. Hi verò properantes ad præsentiam Principis, non recipiuntur in gratiam, sed ad Episcopum loci illius remitti eos iussum est: vt si de hoc facinore culpabiles non inuenirentur, sociarentur communioni. Tunc ab Episcopo Ragnemodo, qui Parisiacæ Ecclesiæ præerat, componentes quæ malè gesserant, in communionem Ecclesiasticam sunt recepti.*

Quæ duo ad rem nostram faciunt, ex his verbis facilè colliguntur, fuisse nimirum ipsa in vrbe dicatam Dionysio Martyri basilicam, & in hac basilicâ Dionysij Martyris sepulchrum, quod effuso in eadem cruore respersum est.

Fredegarius verò capite 54. Chronici. *Anno 43. regni Chlotarij, Vuarnacharius Maior do-*

tur, alter verò in pago Parisiensi duabus ab vrbe leucis incognitus propemodum, & inhonoratus iaceret, cui postea Dagobertus debitum honorem sanciuit. Porrò verò cùm Dionysium in vrbe sepultum concedat eum esse, quem Gregorius Turonensis, & antiquior Gregorio passionis Sancti Saturnini scriptor sub Decio collocant, abundè nobis sufficit, nec est ampliùs, quòd nunc de alterius, & antiquioris Dionysij, omni tunc retro memoriâ incogniti Sepulchro laboremus.

Gregorio iungendus est æqualis Fortunatus, quem non latuit Dionysij nostri Sepulchrum. Ita commeminit in Prosopopœa ad carmen de vita Sancti Martini libro 4. propè extremo.

——Veniam tibi posce libelle
Contentus tantùm Turonum pete mœnia supplex
Qua Martinus habet veneranda sepulchra sacerdos.
Cuius honos tumuli faciat sua rura tueri.
Inde PARISIACAM *placidè properatis ad* ARCEM,
Quam modò Germanus regit, & Dionysius olim,
Si pede progrederis, venerato sepulchra Remedi,
Atque Pij fratris complectere templa Medardi.

Fortunato ars Parisiaca eadem est, quæ basilica Sancti Dionysij, vbi sepulchrum illius signis & virtutibus illustrabatur.

CAPVT IV.

Quartum B. Dionysij miraculum recensetur.

QVOD ordine quartum Beati Dionysij miraculum vocamus, dabit nobis Audoënus Rotomagensium antistes in vita Sancti Eligij lib. 1. cap. 22. *Denique quodam tempore, cùm anniuersaria* PARISIVS *S. Dionysij martyris celebraretur passio, dum vigilia à Clero caneretur in Choro, egressus Eligius è templo ad atrium se conferebat, viditque eminus virum cunctis membris contractum, contra* SANCTI SEPVLCHRVM *iacere in pauimento; à Deo inspiratus accessit ad hominem, blandéque eum compellans cœpit ab eo inquirere, & tempora claudicationis, & causam ægritudinis simul ex eo sciscitans, num spem haberet in Christo, crederétque se quandoque sanandum, itémque post mortem resurrecturum, & vel præmia, vel pœnas pro meritorum qualitate recepturum. Cúmque illa secutus verba, cuncta hæc credere se fateretur: rursus Eligius: Si ergo hæc, inquit, vt astruis, credis, quid ita inaniter hîc iaces? Roga potiùs* HVNC SANCTVM, *vt intercedens apud Dominum reddat te protinus sanum. Dicente autem illo, se eâ causâ ibi excubare: Eligius eum intuens: Credis, inquit, posse* HVNC SANCTVM *istud tibi apud Deum obtinere: illo respondente se sic credere: rursus ad eum Eli-*

gius: si sic credis, ait, promitte te iam deinceps Deo seruiturum, & vide, ne vacillet fides tua, & absque mora sanabit te Dominus, illo per omnia fidem dante. Fixit Eligius genua in terra, & prolixè orauit, deinde oculos pariter, & palmas ad cœlum attollens, Dominum Iesum fide plenus promissionis fideliter admonuit, quâ dixit, omnia quæcunque orantes petitis, credite, quia accipietis, & euenient vobis. Itémque: qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet. Cúmque pleno pectore, ac fide deuotionis deposceret conuersus ad ægrum, apprehensâ eius dexterâ ait, Si indubitanter credis, sicut promittis, in nomine Domini Iesu Christi surge, & sta super pedes tuos; atque hæc dicens attraxit eum ad se fortiter, & illico nexibus artuum resolutis, eleuatus æger stetit, móxque consolidati sunt pedes eius, & membra, & sanatus est ipsâ horâ. Comminans autem ei Eligius & contestans præcepit, vt si nollet rursus talia pati, nullum aliud de reddita ipsi sanitate verbum ediceret, nisi quod Dominus Iesus per SANCTVM DIONYSIVM *eum sanasset.*

Hactenus vir Sanctus, in quo certam ad historiæ fidem tria spectanda sunt: Vnum, quòd Audoënus, & Dagoberti Regis Auricularius, & Beati Eligij familiaris fuerit, vti ex multis, tum maximè ex lib. 2. vitæ Eligij cap. 2. videre licet: *Conuenientes*, inquit, *simul in ciuitate Rotomagensi 14. diè mensis tertij anno 3. Clodouei iuuenculi adhuc Regis, die Dominica ante Litanias, consecrati sumus gratis ab Episcopis pariter Episcopi, ego Rotomago; ille Nouiomo.* Quare

Audoënus non alia profectò, quàm indubitata, immo & fortassis visa, vel ab Eligio accepta retulit in commentarios. Alterum, quòd non ante annum 665. quo Eligius abiit in cœlum, Audoënus Eligij vitam & res gestas literis commendarit. Tertium, quòd is vt minimùm fuerit Audoënus Dagoberti Cancellarius, qui nouerit inter pagum & oppidum, inter suburbium & vrbem Parisiensem discernere.

CAPVT V.

Quintum Beati Dionysij miraculum refertur.

QVOD modò narraturi sumus miraculum, videre quidem non potuit Hilduinus, sed recentiores Hilduini discipuli videre potuerunt, & in gratiam monasterij sui non obseruarunt. Illud nobis suppeditat Flodoardus Presbyter Remensis historiæ lib. 1. cap. 24. sub finem. *Desidiâ verò, vel raritate scriptorum, plurima silentio constat neglecta mirorum. Nos tamen vnum, quod nuper comperimus actum, decreuimus inserendum. Quadam denique Sabbatorum die, iam vesperâ Dominici diei accedente, quædam paupercula, nomine Gislaidis, ex familia Sancti Dionysij villæ Cortis superioris, dum molam manu verteret, manubrium molæ ipsius inhæsit dextræ, vt diuelli posset à nemine: Tandem molæ manubrium ex vtraque parte manus abscindere cogitur, indicium nolens*

secum deferre miserabilis opera. At salutis suæ sollicita, quoniam B. DIONYSII *tunc Remis ob infestationem paganorum seruabantur* MEMBRA, *veloci gressu ad eiusdem* SANCTI MARTYRIS *Domini sui contendit accedere* PIGNERA. *Perueniens igitur, cum magno timore ac reuerentia solo prolapsa, liberationem deprecatur à tantæ confusionis miseria. Id cùm die peregisset ac nocte, remedium inde non desperans accipere, apparuit in somnis ei quidam clericali habitu, veste indutus candidâ, facie iocundâ, capillo admodum albo, vultu paulisper macilento, dicens illi:* Surge hinc, & vade ad Sanctum Theodericum, quia secundâ feriâ, quæ est post cras, ipsius erit festiuitas celebranda, & vide, ne in domo eius appareas vacua: sed accipe ceram, prout tibi ad præsens suppetit facultas, & sic ad Ecclesiam illius perge, & illius, quod imploras obtinebis interuentione. *Illa mox euigilans, hac de visione stupefacta, orat ex voluntate Dei sibi confirmari visa, & cum gaudio festinat peragere iussa. Venit igitur ad Ecclesiam Sancti venerandæ solennitatis die, B. scilicet Theoderici, tres septimanas habens, ex quo id discriminis acciderat illi. Tunc se ante sepulchrum illius cum lacrymis sternens, pro salute sua preces effundit. Ibique totâ nocte perseuerans in oratione veniam de piaculis suis humiliter ac fidenter exposcit. Dúmque adhuc ante tumbam iaceret Beati Confessoris Christi, diuinâ iubente gratiâ, per intercessionem Sancti cœpit manus ipsius feminæ paulatim à ligno disiungi, & absque læsione cuiuslibet doloris aperiri. Sicque dein*

tota manus expanditur, & lignum dicto citiùs in pauimento prolabitur, ac si manui nunquam adhæsisse videretur. Multi verò qui aderant, hoc supernæ pietatis cernentes miraculum, glorificauerunt mirabilem in Sanctis suis Deum.

Hæc Flodoardus, in quibus nunc animaduertimus duo: Vnum est, hoc miraculum æquè Dionysio Martyri, ac Theoderico Confessori tribuendum esse, vt ex historiæ verbis apparet. Alterum, hoc miraculum non procul ab anno 940. contigisse, quo aut circiter historiæ finem imposuit. *Nos vnum*, inquit, *quod nuper comperimus actum*, (MIRACVLVM) *decreuimus inserendum*. Itaque de huius miraculi veritate nihil prorsus est, quòd quis dubitare meritò possit.

CAPVT VI.

Nonnullæ in præcedentem Beati Dionysij historiam obseruationes.

QVÆ exhibuimus Beati Dionysij gesta & miracula, licet certissima sint, & ab sinceris auctoribus memoriæ prodita, nonnullas tamen subiungimus obseruationes, quibus illa partim illustrantur, partim firmantur, partim ab apocryphis, & incertis obscurorum hominum monimentis defenduntur.

Prima obseruatio. Non multa quidem de Dionysij vita, martyrio, martyriique circumstantiis tradidimus, quia vt veteres de primis

ferè omnibus Ecclesiarum ædificatoribus, ita & de Dionysio Parisiensi pauca tradiderunt. Scimus nonnullas mortis illius appendices ab Hilduino narrari, sed eas illis permittimus, quibus sine antiquiori & probatiori teste placent. Nam satius esse remur, & Ecclesiæ regulis congruentius, pauca, eáque certa, quàm multa sed incerta piæ memoriæ vindicare. Et reuera Vsuardus & Ado illustres Gallicani Martyrologi de re quapiam non absimili scribunt: quòd *magis eligat sobrietas Ecclesiæ cum pietate nescire, quàm aliquid friuolum & apocryphum inde tenendo docere.* Quanquam in incertorum recensione nihil esset, cur Milleti rhetoris nostri stilum vererer, cui contra artis suæ professionem istud Aristophanicum non probatur:

Τὴν παροιμίαν δ' ἐπαινῶ
Τὴν παλαιάν· ὑπὸ λίθῳ γὰρ
Παντί που χρὴ, μὴ δάκῃ ῥήτωρ, ἀθρεῖν.

Secunda. Certum est, Dionysij miracula, quæ recensuimus, ab Hilduino, dum illius historiam scripsit, & à Milleto, dum Sandionysiaci Thesauri librum Gallicè vulgauit, & à Dubletio, dum monasterij sui antiquitates edidit, prætermissa fuisse. Sed vtrum Hilduinus, Dubletius & Milletus tres Sancti Dionysij monachi negligentiâ vel industriâ prætermiserint, solus Deus nouit, & ij, quibus duo postremi adhuc inter viuos religiosè degentes volent aperire. Negligentiam interpretabitur, qui ex illorum libris, quanta sit in scribendo peritia & sedulitas, deprehendet: industriam verò nec fortassis vanè suspicabitur, qui hinc

ὠνηρῶν monachorum credulitatem, inde locum, vbi Dionysij sepulchrum olim extabat, diligentiùs attendet.

Tertia. Dubium nullum est, quin verâ miraculorum, quæ populum diu latuerunt, cognitione pietas in Beatum Dionysium augeatur, communes fidelium orationes erigantur, animentúrque: immo verò & pietas longè magis augeatur, & orationes erigantur, aut animentur vehementiùs, quàm rebus aliis, tametsi ad speciem splendidioribus, & ad sensum vel cogitationem augustioribus, quæ fingerentur. Scilicet inest quædam vis veritati diuinitùs insita, quæ cùm in omnibus, tum in sacris hominum animos sic peruadit, sic percellit, vt mirabiles in iis nec ad breue tempus duraturos affectus, & effectus producat. Quod, vbi acutissimus Patrum Augustinus inspiceret, dicere veritus non est, de vera religione scribens, *meliorem esse veram stipulam, quàm lucem inani cogitatione pro suspicantis voluntate formatam.*

Quarta. Si quæ miracula Gregorius retulit, in sacris ad populum de Dionysio concionibus expenderentur, si tam illustris Sepulchri gloria extolleretur, si vindicata etiam in optimatibus violati Sepulchri iniuria prædicaretur, sua certè Dionysio laus verissima constaret, templis, & Sanctorum tumulis reuerentia sanciretur, Ecclesiarum, & sacrorum supellectilium prædatoribus timor incuteretur. Quinetiam ex eo longè magis, quàm ex Hilduini & sequacium figmentis, hominum animi, voluntatésque in Dionysij cultum accen-

derentur. Quod cùm ex multis, tum ex Augustino existimari licet, qui appositam huic operi regulam libro iam laudato præscribit. *Non sit nobis religio in phantasmatibus nostris; melius est enim qualecunque verum, quàm omne quicquid pro arbitrio fingi potest.* Repeto quidem istud alibi dictum, nec repetendum esset, nisi homines inepti, vel peruersè religiosi dissimulassent. Sed tandiu Stentorea etiam voce repetendum est, quoad fabulatores tandem aliquando intelligent, inde, ex veris nimirum, legitimam in Dionysium pietatem non minui, vnde solùm contrà debeat, aut possit inter homines verè Christianos augeri.

Quinta. Ex verâ miraculorum Dionysij historiâ multò honorificentiùs conficerentur Lectiones, quæ in Officiis Ecclesiarum cantari debent ad septimum Idus Octobris, quàm ex Hilduini Areopagiticis. Etenim si Hilduinum spectemus, quis illumante Gregorium Turonensem & Audoënum Rotomagensem poneret? Si verò Areopagitica expendamus, vt alibi expendimus, quis etiam sanæ mentis illa cum iis, quæ cap.1. & 2. 3. & 4. retulimus, compararet? Enimuerò demus Hilduini Areopagitica non esse apertè fabulosa, sed ea, quæ in Areopagiticis narrantur, adhuc incomperta, & à grauibus insuper viris, post maturam discussionem aliquo in pretio habita; quis tamen illa exploratissimæ miraculorum Dionysij historiæ præferret?

Huic pio, & ad mentem Concilij Trid. accommodato operi commodè adiungeretur

illa Lectio, quæ ante annos centum in Breuiario Romano habebatur. Vide caput 14. Discussionis. Hæc obseruatio facta sit saluo meliori illorum iudicio, quos Ecclesia corrigendis sacrorum rituum libris præesse voluit.

Sexta. Quòd Gregorius basilicam fuisse in ipsa Parisiensi vrbe Dionysio consecratam scripserit, à Fortunato sic confirmatur lib. 1. opusculorum & poëmatum cap. 11.

Qui cupis egregij structorem noscere templi,
Tam pia non patiar vota latere tibi.
Longius hinc olim sacra cùm delubra fuissent;
Et plebs ob spatium sæpè timeret iter.
Exiguam dederat hîc præsul Amelius arcem,
Christicolam populum nec capiente loco:
Quo vitæ claudente diem, pro lege gradúque:
Venit ad hæredem hoc opus, atque locus.
Fundauitque piam dehinc Papa Leontius aulam,
Obtulit & domino splendida dona suo.
Quam venerandus habet propriam Dionysius ædem,
Nomine sub cuius sanctificata nitet.

& post alia:

Nec angusta prius subtraxit fana Sacerdos,
Hæc nisi perficeret, quæ modò culta placent:
Assiduè in prisco peragens cerimonia templo
Donec rite sequens consolidasset opus.

Ex his versibus tres à Fortunato memorari basilicas discimus; vna est, quæ primùm extra vrbem frequentabatur, sed an fuerit in suburbio, vt Milletus scribit in responsione ad nonum caput Dissertationis, non significat Fortunatus, immo significat potiùs ab oppido remotissimam fuisse:

Longius hinc olim sacra cùm delubra fuissent
Et plebs ob spatium sæpe timeret iter.

Altera, quæ postmodum in vrbe ædificata, & Dionysio consecrata est ad annum circiter 530. quo Amelius Episcopus Parisiensem Ecclesiam regebat. Vti consequentes versus indicant:

Exiguam dederat hîc præsul Amelius arcem,
Christicolam populum nec capiente loco.

Tertia basilica, eáque capacior, quam Leontius Burdegalensis ad annum 550. extruxit: vt isto versu docemur:

Fundauitque piam dehinc Papa Leontius aulam.

De hac seu altera intelligendus videtur Gregorius, vbi Crescentiæ Virginis sepulchrum & virtutes exequitur, de gloria Confessorum cap. 105. *Tumulus*, inquit, *erat in vico Parisiorum haud procul à loco, in quo Senior, vt aiunt, Ecclesia nuncupatur.*

Hæc porrò fuit ædes illa sacra, quam milites Sigeberti regis expilarunt, hæc Dionysij tumulum inclusit, ad quem pugnantium in eadem æde hominum tela pertingerunt, hæc propter patratam tunc cædem diuinum perdidit Officium, vt loquitur Gregorius, & à Fortunato vt Episcopalis sic decantata est:

Nec angusta prius subtraxit fana sacerdos,
Hæc nisi perficeret, quæ modò culta placent.
Assiduè in prisco peragens cerimonia templo,
Donec ritè sequens consolidasset opus.

His opinor, accedunt alij versus poëmatis de laude Cleri Parisiensis:

Celsa Parisiaci Cleri reuerentia pollens,
Ecclesiæ genium, gloria, munus, honos.

Carmine Dauidico diuina poëmata pangens,
Cursibus assiduis dulce reuoluit opus.

Cur autem ante Amelium Parisiensibus Christianis templum in vrbe nullum patuit, duo, ni fallor, in caussa fuerunt, electorum paucitas, & superstitio idololatrarum, quorum dominatus Lutetiam premebat. Verùm ex quo Clodoueus Christi fidem suscepit, plures sensim, vt fit, regis exemplum secuti sunt, nec multo pòst Amelius Episcopus & alij fideles Lutetiæ basilicam Dionysio consecrarunt; & in ea TVRRITVM ILLI TVMVLVM excitarunt, siqua fides sanctissimis & oculatis testibus habeatur.

Cuinam verò templum, in quo primi Parisiorum Christiani extra vrbem synaxes egerunt, dedicatum est, & qua in pagi regione situm illud fuit, ex his duobus versibus nemo coniiciet vnquam:

Longius hinc olim sacra cùm delubra fuissent,
Et plebs ob spatium sæpè timeret iter.

Quare de vtroque malim ego suspendere iudicium, quàm quod nesciam temerè affirmare.

Ceterùm huiusce rei, quam persequitur Fortunatus, vestigium hodiéque perseuerat ea in æde, quæ à Dionysio passo Ecclesia B. Dionysij *de passu* corruptè nuncupatur. Id in hac, quod in aliis quibusdam Parisiensibus basilicis annorum vices obtinuerunt, vt ex Latinis nominibus Gallica locutio nostra primùm deriuata sit; deinde, vbi amissa est temporum detrimento genuina nomenclatio, ex Gallica lo-

cutione

cutione non tam Latinus, quàm barbarus Ecclesiarum titulus os multorum, libróſque occuparit. Teſtatur hoc Eccleſia Sancti Stephani ad portam San-Iacobæam; quæ, cùm non ita pridem *de Greſſibus* appellaretur, nunc ex aliena quadam vernaculæ linguæ imagine, & affinitate *de Græcis* appellatur. Illud quoque teſtatur Eccleſia Sancti Andreæ vulgò *de Arcubus*, aut etiam propter Academiæ confinium *de Artibus* dicta, quæ ex territorio Abbatiæ Sancti Germani ſubiecto quondam *de Laaſſo* certiſſimè vocabatur.

Neque verò audiendi ſunt, qui, quam vim, notionémque apud Eccleſiaſticos tractatores habeat verbum, (*paſſus*) illud perinde interpretantur, quaſi non qui mortem eò loci, ſed qui primos tantùm pro religione cruciatus ſuſtinuerit. Siquidem hoc eſt, ſúſque déque habita priſcorum ſenſa recentiorum figmentis aptare, & offuſam nonnullis vicinioribus ſæculis noctem reddere obſcuriorem: tantùm abeſt, vt accerſitâ ex antiquioribus luce depellatur.

Septima. Ex teſtimonio vitæ Beati Eligij, quod capite quarto retulimus, & quibuſdam notis illuſtrauimus, tria colliguntur: imprimis erectum pridem non in pago, ſed in vrbe Pariſienſi Dionyſij martyris Sepulchrum: deinde propter illud editum ab Eligio miraculum, quod ſeu Dionyſio, ſeu Eligio, ſeu vtrique tribuatur, ſemper Deus eſt mirabilis in Sanctis ſuis, & Sanctorum ſepulchra, & veneratio fidelibus commendantur. Denique ſub-

ditiția & fabulosa videri, quæ de Dagoberto feram agitante retulit Aimoinus lib. 4. de gestis Francorum. Tunc enim, qui simplicem veritatem vltrò oblatam proferre facilè poterant, mendacia cum labore confinxerunt.

Octaua. Miraculum illud, quod Eligius Lutetiæ ad Dionysij tumulum patrauit, in caussa fuit opinor, cur, vt ait Audoënus lib. 1. vitæ Eligij cap. 32. *Fabricarit etiam Eligius mausoleum Sancti Martyris Dionysij in* PARISIENSI CIVITATE, *& super illud tectum marmoreum mirifico opere auro & gemmis ornatum, itémque cristam & species de fronte magnificè composuit: necnon & axes in circuitu throni altaris auro operuit, & posuit in eis poma aurea atque gemmata. Lectorium quoque & ostia diligenter argento vestiuit. Sed & tectum throni altaris argenteis operuit axibus. Fecit quoque repam in loco anterioris* TVMVLI, *& altare extrinsecus ad* PEDES S. MARTYRIS *fabricauit. Tantúmque illic, suppeditante Rege, suam exercuit industriam, atque ita suum declarauit ingenium & artificium, vt penè singulare sit in Galliis ornamentum, & in magna omnium admiratione vsque in hodiernum diem.*

His operibus mirificè perfectis, atque omnibus circumquaque gentibus sedatis, ferocissimis etiam Vacceis ditioni suæ hostili gladio subactis, mortuus est Rex magnus & inclytus DAGOBERTVS, *& sepultus est in eadem Sancti Dionysij Basilica, sub arcu in latere dextero.*

Hæc oculatus testis, quibus in sequenti Galliæ miseria tenebræ plusquàm Cimmeriæ superinductæ sunt.

Adhæc, in ista celebri Dionysij martyris basilica sepultus dudum fuerat Dagobertus Chilperici filius, vt auctor est Gregorius Turonensis lib. 5. hist. cap. 35. *Posthæc*, inquit, *infantulus iunior, dum nimio labore tabescit, extinguitur. Quem cum maximo mœrore deducentes à villa Brennaco* PARISIVS AD BASILICAM SANCTI DIONYSII *sepelire mandauerunt.*

In Responsione ad caput nonum Dissertationis occurrit Milletus, & quæ ex Gregorio, Fredegario & Audoëno in oculis omnium defiximus, ea inuoluta & salebrosa fingit, vt in gratiam monasterij sui retractata non benè interpretetur: *Vtinam*, inquit, *nihil inuolutius salebrosiúsque moram faceret historia veteri. Nomine Parisiorum, aut etiam ciuitatis Parisiorum non ipsamet vrbs, siue oppidum intelligi debet, sed vniuersus populus, vniuersáque regio, in qua eadem obseruantur viuendi leges.* O virum illustrandæ veteri historiæ natum! si veterem historiam sincerè tractasset, nec in ea varias temporum conuersiones confudisset. Quis enim est in rebus Galliæ tam rudis, & imperitus, vt ignoret Gregorij, Fredegarij & Audoëni æuo nomen *Parisius* non pro ipsa regione, sed pro solo oppido solitum vsurpari? Quare demus stante Republica & Imperio nomine *Parisiorum* non oppidum modò, sed vniuersam regionem significari, hoc ad annos excidium Imperij consequentes quid attinet? Quibus regionis nomen ad significandam vrbem ita restrictum est, vt apud Gregorium, Fredega-

rium, Audoënum, & alios mediæ ætatis scriptores idem sit Parisius vel Parisiensis ciuitas, quod Lutetia.

Sed ne ab Audoëno, vnde orta contentio est, recedam; distinxit ille semper, quæ Sancto Eligio in vrbe & in suburbiis Parisiorum contigerunt. Quid memorem caput 29. lib. 1. vitæ Eligij? vbi sic habetur: *Cùm aliquando Parisius commoraretur, & ad necessarium quendam locum abire pararet, explorantes egeni, quà transiturus esset, cuncti ex more ad pontem sese contulerunt.* Idémne est hoc loco Parisius, ac vniuersa Parisiorum regio? Quid referam caput 36. eiusdem libri? *Sed & alium apostatam cùm comperisset plebem euertere Parisius, multa affectum ignominia exterminauit ab vrbe.* Hîc, si superis placet, idem Parisius, quod vrbs. Quid adducam caput 18. libri 2. *Vir quidam in Parisiensi suburbio, haud procul à basilica Beati Petri Apostolorum principis morabatur.* Non dicit Parisius, sed in suburbio Parisiensi; quamuis præ nimia vicinitate dici potuerit, vt ab aliis ad illud vsque tempus dictum reperitur. Sed aliud nomine *Parisius* expressum Parisiense suburbium, quod nunc in vrbe est, aliud expressa regio Parisiensis vniuersa, & quodlibet regionis oppidulum. Quid adducam cap. 35. eiusdem libri? *Satagebat regina, vt corpus Beati viri* (Eligij) *in Calam monasterium eius transferretur, sed è diuerso alij Parisius illud transferre volebant, quibus vtrisque sese opponebant Nouiomenses.* Erit igitur interprete Milleto, Parisius idem atque vniuersa Parisiorum

regio, in qua Calense monasterium quatuor aut quinque leucis distat ab vrbe Parisius. Quid producam caput 48. eiusdem libri? *Peste aliquando Parisius grassante, cùm aliquot iam virgines monasterij Beati Viri, cui Aurea Abbatissa praeerat, migrassent.* Vtinam nihil inuolutius, salebrosiúsque moram faceret historiæ veteri! Cùm in ea igitur nomine Parisiorum non ipsamet vrbs, sed vniuersa regio, intelligitur, hocce Virginum monasterium intelligat Milletus in vrbe vel in Parisiensi pago situm, & cornicum oculos configat. Quid denique memorem caput 3. libri 2. vbi Audoënus scribit, se & Eligium *in Rotomagensi ciuitate* consecratos fuisse Episcopos? Quò loci Rotomagensis ciuitatis nomine interpretetur, si lubet, villulam quandam, vbi consecrati fuerint Episcopi, & illam fortè, quæ nunc Portus Sancti Audoëni vocatur. Quæ ridicula interpretatio non minus aptè cadet in Rotomagensem ciuitatem, quàm accersitus à Milleto è Commentariis Cæsaris locus in Parisiensem ciuitatem, vbi ex Audoëno mausoleum Dionysij martyris Eligius fabricauit.

Hæc cùm ita sese habeant, nemo iure dubitet, quin Dagobertus Magnus non in agro Parisiensi, sed Lutetiæ in illa Dionysij Basilica sepultus fuerit. Quippe sepultus est in ea Dionysij Basilica, cuius capite præcedenti mentionem Audoënus fecit; at illa ipsamet est, quæ Dionysij tumulum continebat, quæ operibus ab Eligio affabrè factis decorabatur. Deinde istud ipsum paucis adhuc traditur in vita Si-

geberti Regis filij Dagoberti: *Rex*, inquit au-ctor synchronus, *Dagobertus tam iustè & prudenter regno vtroque ordinato, ne aliquando aliquo modo vel fratres inter se fraterno odio dissiderent, vel regnum in seipso diuisum ciuilis belli desolaretur scandalo, anno regni sui 17. mortuus, & Parisius in* BASILICA SANCTI DIONYSII *sepultus, regnum dimisit ab exteris pacatum gentibus, & in nullo diminutum à suis finibus.*

Sed resistit adhuc aduersarius, affirmátque, *Dagobertum ea in Ecclesia humatum fuisse, vbi nunc videtur ab iis, qui oculos habent.* Quasi verò tanta foret in aliquibus oculorum acies, vt quo in loco primùm Dagoberti corpus conditum est, intueri valerent, aut discernere? quasi ea, quæ dono seu alia ratione illaudabiliori transferri possint, nunc in vno, nunc in alio non viderentur loco? Quid prætere a vetat à monachis, vt Eugenij Archiepiscopi Toletani, sic & Dagoberti Regis tumulum pridem commonstratum fuisse? Nónne in monasterij parietinis pinguntur, quæ & in optimi principis dedecus vertuntur, & nunquam contigerunt?

Nona. Quæ de conspicuo in ipsamet Parisiorum vrbe Dionysij Sepulchro disseruimus anteà, manifestè ostendunt Hilduino posteriora esse Genouefæ gesta; seu quæ sub prælo iam sudarunt; seu quæ adhuc manuscripta leguntur. Etenim qui gesta illa post Hilduini tempus identidem reconcinnarunt, non modò variis corruperunt assumentis, vt vidimus, sed vicum Lutetiæ, in quo Dionysius martyrium

fecit, ab vrbe non vno modo remouerunt: alij tribus milliaribus, vt apud Surium; alij sex vt in Codice MS. Sancti Victoris; alij non vicum, sed locum sex à Nannetodoro milliaribus distantem appellarunt, vt apud Textorem in vita Sanctæ Genouefæ; alij vicum simpliciter non paganum, vel vrbanum dixerunt, vt in Codice MS. Cælestinorum Parisiensium, quam antè laudauimus.

Deinde vicum illum seu locum quidam Catullacensem, vt apud Surium; quidam Catholacensem, vt apud Textorem, & in memorato vtroque Codice MS. quidam Catulliacum, vt monachus anonymus Sancti Dionysij in gestis Dagoberti; quidam Syluam Catulacensem vocarunt, vt Milletus in Vindiciis.

Denique nonnulli Catulliacum à Catula gentili muliere dictum voluerunt, vt monachus prædictus in gestis Dagoberti: nonnulli verò, vt recentiores Græci in Menæis, Catulam priùs μακαρίαν fecerunt, quàm id genus fœminæ in humanis vnquam extitisse probarent, quod tamen ad illius beatitatem non sufficeret; nonnulli forsan alij in alia pro arbitrio placita abierunt. Sed hæc omnia ad sequioris cæcioríſque ætatis intertrimenta spectant, quibus non omninò fidendum, nisi præuertente fabulas antiquitate suffulciatur. Quamobrem ex regula Tertulliani nunquam satis laudata inter Gregorium, Fortunatum, Fredegarium, Audoënum, & Genouefæ gestorum interpolatores, *determinet temporis ratio ei præscribens auctoritatem, quod antiquius reperietur, & ei*

praiudicans vitiationem, quod posterius reuincetur. In quantum enim falsum corruptio est veri, in tantum præcedat necesse est veritas falsum.

Decima. Ad caput quintum occasio nobis sese offert disquirendi, vnde, & quando Sancti Martyris lipsana Remos translata sint: deinde, quem in locum & quo tempore reportata: tum ex quo tam illustre Sepulchrum Lutetiæ videri desiit. Horum fortè omnium disquisitio lucem aliquam daret controuersiæ, quæ obscuris implicata scriptis monachos Sancti Dionysij, & Sancti Emmeramni Ratisponensis vexauit, dum Leo nonus Cathedræ Romanæ insideret. In antecessum tamen habemus, nonnullos ex iis monachis supposuisse Dionysij corpus, cùm neutri diuersas reliquiarum partes sibi inuicem concedant, vnde singuli corpus Dionysij possidere dicantur, quem vtrique falsò nominant Areopagitam. Sed hanc disquisitionem, quæ ad prisca Dionysij gesta & miracula non spectat, vt ab instituto nostro alienam, fidelibus Monasterij Sandionysiaci Antiquariis relinquimus, qui hæc omnia pro dignitate cùm ex notæ, & ἀνυπόπτου fidei scriptoribus, tum ex certis inueniendi, asserendique veri legibus exequentur. Qua in re eos de tribus monitos esse velim. Vnum est, Rigordum & alios Sancti Dionysij monachos ab hac causa propter eam rationem excludendos esse, quâ monachi Sancti Emmeramni excluderentur, si æquitati consultum velint. Alterum, vt ne absurdis se dictis implicent, quemadmodum sese implicuit Milletus libro tertio Vindiciarum,

vbi capite primo Ioannem Auentinum perinde insectatur, quasi Dionysij corpus à Francia in Bauariam translatum primus scripserit: *cuius rei*, inquit, *narrationem primus Auentinus dicitur confinxisse*. Deinde nesciens hunc auctorem ad annum 1460. floruisse, & nomine traditionis abutens capite 7. sic pugnat secum: *Certè quotquot auctores de translatione illa D. Dionysij mentionem fecerunt, Areopagitam dixerunt; eáque traditio iam ab illis noni sæculi siue decimi temporibus totam Germaniam obtinebat.* Si fabulosam translationem primus inuexit Auentinus, qui ad annum 1460. vixit, quî potuit translationis fama totam Germaniam à noni vel decimi sæculi temporibus obtinere? Tertium, vt considerent egregiam Baronij (non multùm ceteroquin in hac translatione fauorabilis) notationem, qua anno 604. verissimè iuxtà & sapientissimè dixit, *accidere interdum solere, vt aliquid vulgò allatum, si quis certos velit examinare testes, an verum sit, neminem id seriò testantem inueniat, fiátque, vt quod ab omnibus dici iactatur, asseratur à nemine, rumórque ille euanescat in auras.*

FINIS.

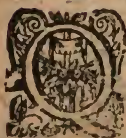
VITA
BEATI
DIONYSII
AREOPAGITÆ,
PRIMI ATHENIENSIVM
Episcopi & Martyris,

Ex optimæ fidei scriptoribus collecta.

IN VITAM BEATI Dionysij Areopagitæ

PRÆFATIO.

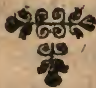
VOD hîc præfaturi sumus, id potissimùm exigit peruersa nonnullorum religio, qui in vtriusque Dionysij assertione Sanctorum cultum minui clamitant, cùm si vera sit assertio, vt probauimus, contrà vt augeatur Sanctorum numerus, sic & veneratio debeat augeri. Sed profectò inconsiderantiâ, vel potiùs factione offendunt Ecclesiam, cuius auctoritate sese tueri simulant, & alios in inuidiam rapere nefariis scriptis nituntur. Hoc præ ceteris machinatus est Tolosæ Samblacatus in libello, quem ille quidem Palladium Galliæ, eruditi verò & cordati homines seditiosam Declamationem inscribunt. Sed quæ, vt rudes colorata oratione fallant, adferunt, cùm in Concilia reiici peræquè possint, Con-

ciliorum prudentiam configunt, si perpetuò iussum ab illis meminerimus, vt Deum & Sanctos eius in spiritu & veritate colamus, vt sacri Ecclesiarum codices emendentur, iis omninò resectis, quæ labentium sæculorum vices corruperant; vel quæ imprudens pietas & ignorantia in illos codices immiserat. Quid referam Concilium Africanum? quid Trullanum? quid Francofordiense? quid Senonense? quid postremò Tridentinum? ex cuius auctoritate sacri Ecclesiarum libri quotidie reformantur, & ex illis ea tolluntur, quæ, si consensus imperitæ plebis expectaretur, nunquam tollerentur. Illorum ergo Conciliorum decreta legant homines clamosi, notentque priùs agendum esse de asserenda Sanctorum historia, quàm de cultu, qui historicæ veritati superstruendus est. Hoc autem cùm partium studio soluti fecerint, propter honorem Ecclesiæ mentiri desinant, piis Dissertationibus, quæ pro veritate duorum Dionysiorum suscipiuntur, huius vel illius Sancti cultum frigescere vel deteri maiestatem. Replicent Annales Ecclesiæ, quà Baronius multis & veris disse-

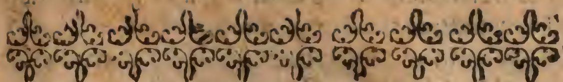
tuit, Iacobum Zebedæi non eſſe Hiſpaniarum Apoſtolum. Qui nec ideo timuit, debitam huic Sancto in Italia, in Gallia, in Hiſpania, & alibi venerationem minutum iri, vbi fundata ſunt dudum ab optimis hominibus Xenodochia quæ peregrinantes in Eccleſiam Compoſtellanam ſuſciperent, alerént-que. Scilicet his omnibus, quæ non parui æſtimanda ſunt, ampliora iura veritatis eſſe vir pius æquè ac prudens animaduerſum habuit. Sed præſertim inſpiciant correctum ſub Vrbano VIII. Breuiarium, vbi ex officio Beati Brunonis ea ſublata comperient, quæ ducentis quinquaginta circiter abhinc annis populorum hiſtorias, Meditationum libros, Nouitiorum Inſtitutiones, Clauſtrorum vitra & parietes terribili ſpecie occuparunt. Quæ pro veris habita alios, vt inquiunt, ad vitam rectè componendam excitarunt, alios à perditâ vitâ meliorem ad frugem reuocarunt, alios in cœnobia feliciter pertraxerunt. Hæc tamen omnia, quæ nihil habent cum duplici Dionyſio commercij, & permagna videntur commoda, non effecerunt, vt Romani cenſores in nocturnis huius

Sancti Vigiliis relinquerent, quod à veritate alienum crediderunt. Quorsum igitur hæc? vt vno verbo intelligant Samblacatus & alij, Deo nihil placere, nisi quod verum est, illum quidem velle in Sanctis suis laudari sed verè, & Sanctos ipsos falsa præconia detestari, quòd laus veritatis expers, laus Christiana non sit, sed gentilis adulatio. Quæ omnia inter ceteros egregiè docet Cardinalis Damianus, vbi passim de Sanctorum gestis, quæ scribit vel corrigit; aduersus fabulatores sic præfatur: *Nonnulli*, inquit, *se Deo deferre existimant, si ad deferenda laudis eius insignia, falsitatis argumenta componant; qui nimirum si egregij prædicatoris verba diligenter attenderent, talia non sentirent. Ait enim Corinthiis:* Si Christus non resurrexit, inanis est ergo prædicatio nostra, vana est fides vestra, quoniam testimonium diximus aduersus Deum, quòd suscitauerit Christum, quem non suscitauit. *Secundùm hæc ergo Apostolica verba falsus testis Dei meritò dicitur; qui indiscretè eum cupiens laudare mentitur; & aduersus Deum proculdubio perhibet testimonium, quisquis in eius laude, peruersa molitur arte commen-*

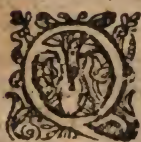
tum. Hæc turbulenti homines nisi concoquere possint, deuorent necesse est, aut certè patiantur, se à Damiano pro falsis Dei & Sanctorum testibus haberi, dum pro vnius Dionysij assertione Hilduini figmenta recipiunt. Ipsi viderint.

VITA

VITA B. DIONYSII *Areopagitæ primi Atheniensium Episcopi & Martyris.*

I. VOD de Dionysio Parisiensi præstitimus, æquum est, vt idem de Dionysio Atheniensi præstemus. Sed de isto veteres cùm pauca tradiderint, multa nunc obseruatè dici non possunt, nisi neglectis historiæ legibus. Illa tamen damus, quæ occurrerunt inter legendum eos, qui Concilium Calchedonense antecesserunt. In hac porrò recensione, quæ veræ de Areopagita historiæ materiem suggeret:

Primus erit Sanctus Lucas in Actis cap. 17. *Quidam verò*, inquit, *viri ei* (Paulo) *adhærentes crediderunt, in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alij cum eis.* Ex hoc loco constat Dionysium fuisse à Beato Paulo ad Christi fidem conuersum, vbi egregiam Athenis in Areopago concionem habuit, cuius ex obuia cuiusdam aræ inscriptione summa fuit, vt Athenienses posthac Deum religiosè adorarent cognitum, quem hactenus superstitiosè adorauerant incognitum. Quam Pauli concionem, & Dionysij ad Christum

conuersionem in annum Christi 52. incidisse Ecclesiastici tradunt Annales.

Secundus, Dionysius Corinthiorum antistes apud Eusebium duobus historiæ locis. & primùm quidem lib. 3. c. 4. *Adde his Areopagitam illum Dionysium nomine, quem in Actis Apostolorum post Pauli concionem in Areopago apud Athenienses habitam, ad fidem conuersum fuisse Lucas in Actis Apostolorum scribit, quémque primum Ecclesiæ Atheniensis Episcopum designatum alius quidam Dionysius Ecclesiæ Corinthiorum pastor narrat.* Deinde lib. 4. cap. 22. vbi Eusebius rationarium epistolarum conficit, quas ille Corinthius ad diuersas Ecclesias misit: *Altera*, inquit, *ad Athenienses missa, quæ illos ad veram fidem & ad vitam ex Euangelij præscripto piè degendam excitet, quâ spretâ & contemptâ eos vehementer reprehendit, quòd à verbo Dei penitus ferè ab eo tempore desciscere cœpissent, quo Publius, qui illis præfuit, martyrium ob persecutionum tempestates tum quidem ingruentes fortè perpessus est. De Quadrato etiam, qui illorum Ecclesiæ post Publium martyrem defunctum, creabatur Episcopus, in eadem epistola mentionem facit, attestatus, quòd eius labore & industria tum ad Ecclesiam reducti essent, tum ardorem fidei propè in istis restinctum dennò recuperassent. Declarat prætereà Dionysium Areopagitam à Paulo Apostolo ad fidem conuersum (sic enim Acta Apostolorum referunt) primum Atheniensis Ecclesiæ Episcopatum administrasse.* Ecce tibi scriptor Areopagitæ suppar, ac proinde testis idoneus, cui acceptam referat Eusebius mentionem anti-

stitij, quo Athenis Areopagita noster defunctus est.

Tertius, Aristides Atheniensis Philosophus apud Vsuardum in martyrologio ad quintum Nonas Octobris: *Natale Beati Dionysij Episcopi & Martyris, qui post clarissimam confessionem fidei, post grauissima tormentorum genera glorioso martyrio coronatus est; vt testatur Aristides Atheniensis, vir fide sapientiaque mirabilis in eo opere, quod de Christiana religione composuit.* Idem Aristides apud Ordericum Vitalem lib. 2. historiæ Ecclesiasticæ: *Dionysius*, inquit, *Areopagita cum Damari vxore sua credens baptizatus est. Hic postmodum, vt Aristides Atheniensis asserit, Episcopus ab eodem Apostolo* (Paulo) *Atheniensibus ordinatus est, & post varia virtutum insignia insigni martyrio coronatus est.* En alius scriptor Areopagitæ quoque suppar, & præterea Atheniensis Philosophus, qui & Episcopatui, quem ille Athenis gessit, fidem præstat, & martyrio, quod ibidem pro suscepta fide perpessus est tertio die Octobris.

Quartus, auctor Martyrologij Constantinopolitani, quod habuit Hilduinus in Areopagiticis num. 10. *In quo*, inquit, *diem natality eius* (Areopagitæ) *designatum, & quia Atheniensium Episcopus fuerit, reperimus annotatum. Quod Martyrologium, vt antiquitas eius demonstrat, ex eo tempore constare posse non incongruè remur, quo Constantino iubente martyria Sanctorum Domini de toto orbe collecta, & Cæsaream sunt conuecta.* Hæc Hilduinus, siqua fides illi detur, conueniunt tamen cum Menologio Sir-

leti. Quinto Nonas Octobris: *Certamen Sancti Patris nostri Areopagitæ Episcopi Athenarum.* Hîc præter Atheniensem Episcopatum, certus habetur dies, quo apud veteres Græcos Areopagita colebatur.

Quintus, Beatus Chrysostomus lib. 4. de sacerdotio cap. 7. *Rursus Areopagita ille superstitiosissimæ ciuitatis illius ciuis nónne vnà cum vxore, audita tantùm Pauli concione illum secutus est?* Idem Homilia 39. in Acta Apostolorum: *Sed hæc erant admodum obscura, attamen persuasit Dionysio Areopagitæ & aliis quibusdam.*

Sextus, Beatus Ambrosius lib. 6. Commentariorum in Acta cap. 9. *Qui tractat, debet audientium considerare personas, ne priùs irrideatur, quàm audiatur. Quando enim Athenienses crederent, quia Verbum caro factum est, & de Spiritu Sancto concepit, qui irridebant, quia resurrectionem audierant mortuorum: Tamen & Dionysius Areopagites credidit, & alij crediderunt in virum, vt in Deum crederent.*

Septimus, Beatus Augustinus in tractatu de Epicureis & Stoicis cap. 1. vbi postquam de Pauli apud Athenienses profectione locutus est, subdit: *Nec defuerunt, qui crediderunt, atque in iis nominatur quidam Dionysius Areopagites.*

Et verò licet quæ ex Chrysostomo, Ambrosio & Augustino nunc retulimus, expressiora non sint Actis Apostolicis, tantorum tamen Patrum auctoritas fecit, vt illa non omitteremus. Quinetiam quid veteres de Areopagita

dixerint, ex libris ipsorum cognoscere pio lectori iucundissimum est. Ego, quod verum mihi visum est, id proponere satis habui.

Dionysius igitur Areopagita ciuis Athenarum vt Pauli concionem audiit, desertâ numinum multitudine vnius sese cultui addixit, & suscepto baptismate in Christi familiam allectus est. Hinc ab eodem Paulo Atheniensium antistes creatus, qui postea Christianam religionem impensè fouit, & in illius propagatione curas integras admouit. tùm ad extremum, editâ perillustri confessione fidei, & toleratis grauium tormentorum suppliciis martyr occubuit, & Athenas suo sanguine consecrauit. hæc est summa, breuis quidem, sed omninò vera vitæ, quam inter Athenienses Christianè vixit Dionysius Areopagita.

Nonnullæ in præcedentia obseruationes.

II. Prima obseruatio. Nemini hac in parte ereptam scribendi libertatem & materiam volumus, immo pergratum nobis faciet, qui alia veterum de isto Dionysio suggeret elogia & annotata, quæ ad præscriptam antè ætatem pertineant. His quippe multò certiùs, quàm aliis inferioris æui testimoniis historiæ consulitur, quæ est testis temporum, lux veritatis, & nuntia vetustatis.

Secunda. Præ ceteris, quæ Methodij, Metaphrastis & Syngeli in conscribenda Areopagitæ vita negligentiam ostendunt, sanè illud eminet, quo veterem historiam sine commen-

tariis veterum post octingentos annos ediderunt. Neque enim, vt par erat, meminère Dionysij Corinthiorum Episcopi, vel Eusebij, vel Chrysostomi, vel maximè Aristidis, cuius pro Christianis apologia magno tunc in honore apud Athenienses habebatur, vt scribit Adò in Martyrologio ad quintum Nonas Octobris: *Hoc opus*, inquit, *apud Athenienses summo genere colitur, & inter antiquorum monumenta clarissimum tenetur, vt peritiores Græcorum affirmant.* Ergo minus peritos oportet eos esse Græcos, qui illustrissimum Aristidis apologeticum non legerunt, nec assertam in eo Dionysij Christianam conuersationem, martyrium, & martyrij locum Athenas vindicarunt, sed ad spuria quædam Hilduini & sociorum gesta mentem & calamum leuiusculè conuerterunt. Vide caput 9. Discussionis.

Tertia. Cùm Chrysostomus hinc Dionysium Athenarum ciuem τὸν τῆς πόλεως appellet, & inde maiorum de eo traditionem meliùs nouerit, quàm qui post annos à Chrysostomo quadringentos scripserunt; causæ nihil fuit, cur Michaël Syngelus Areopagitam διασημότατον πρεσβύτην, καὶ τῶν ἐν ἀρείῳ πάγῳ δικαστῶν προύχοντα καὶ πρόκριτον appellaret.

Quarta. Siquis Hilduini Martyrologium & Sirleti menologium curiosiùs expendat, non ibit, opinor, inficias, quin ex communi librorum eiusmodi charactere iudicet primùm, Areopagitæ natalem in Atheniensi ciuitate notari, cuius cùm esset Episcopus, martyr excessit; deinde Areopagitam Christianum cer-

migrauerant, continuò veterũ omnes Annales & historias reuoluit, & ex iis, quinam alij antistites ab vna sede transierant in aliam; imò qui & diuersas ob prædicationẽ Euangelij peregrinationes susceperant, eos ex nomine designat. Sed in tanta seu migrantium, seu peregrinantium Episcoporum recensione nullus Areopagita comparet; licèt nulla tunc memoretur Episcopi migratio, seu peregrinatio; quæ ab hominis ætate, locorũ distantia, & Apostolicæ legationis dignitate illustrior fuisset, & augustior.

Ea profectò de causa inter tot antiquos migrantes, vel peregrinantes Episcopos Areopagita non comparet, qua cautissimus homo probat Constantinopolitanos Areopagitæ caput non potuisse Suessionensibus dare; scilicet quòd tam celebris translatio seu peregrinatio historicis omnibus haud excidisset.

Socrates ab aduersario perperam explicatus.

II. Enimuerò videamus, quonã pacto suis Socratem studiis Milletus conciliet. *Ille*, inquit, *nonnisi paucos, & suorũ temporum pro maiori parte viciniores adducere statuit.* Rectè omninò, tum quia si paucis illis vnũ addidisset Areopagitam, multos sine dubio contrà quã statuerat, adduxisset; tum quia si antiquiorem Alexandro, qui ad an. 200. vixit, adduxisset, suorum temporum pro maiori parte viciniores non adduxisset. His nobilibus interpretamẽtis Socrates illustratur. Ingeniosè addidisset Græcũ auctorem noluisse illustrissimas quasq; Episcoporum, & præsertim Areopagitæ migrationes referre, cùm ex

illis transferendorum antiſtitum exempla, quæ ſedulò quærebat, non petantur commodè.

Inſignis ſeſe hîc offert ἀναισχυντία Samblacati, qui in reconcinnato Palladio ſcribit factā à Socrate Alexandri mentionem, ſed obiter, & Alexandrū à Sirmondo haud bona fide ceteris adiunctum, qui ab vna ſede in aliā migrarant. Sed quàm vanè & ignoranter hæc ſcribat, ipſa Socratis lectio docet, ad quā alios remittere non veretur. *Iam verò* (inquit Socrates lib. 7. c. 35.) *quoniam quidem propter Eccleſiæ canonē, quem pro ſe afferebant, Proclum Epiſcopum Cyzici iam tum nominatum in ſede Epiſcopali Conſtantinopolis collocari prohibuerunt, de ea re pauca dicere ſtatui. Qui tum iſta aſſerere aggreſſi ſunt, videntur mihi certè minimè vera dixiſſe: ſed vel inuidia aduerſus Proclum eadem confinxiſſe, vel tū Canones, tum alias res ad Eccleſiarum vtilitatem non rarò geſtas penitus ignoraſſe. Nā Euſebius Pamphilus in ſexto libro hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Alexandrum ciuitatis cuiuſdam Cappadociæ Epiſcopum Hieroſolymam voti cauſa contendentem ab Hieroſolymitanis detineri, Narciſſi loco in Epiſcopatus gradu collocari, & reliquum vitæ tempus in illa Eccleſia contriuiſſe memorat. Itaque res erat planè indifferens apud veteres, quoties Eccleſiarum vſus poſcebat, Epiſcopum ab vna ciuitate ad alteram transferre.* Hæc Samblacatus intellexit nō ſecus, ac qui in Eleuſiniis apud Ariſtophanem myſteria portabat.

Publij Meliteni Epiſc. tranſlatio expenditur.

III. Secundò redimus ad Milletum, ex quo ſi quæras, cur Martyrologia Adonis & Romanum Roſuueidi tranſlationem Publij Epiſcopi Me-

liteni referunt, non Areopagitæ? Respondebit ille ex penu locorum communium, quia vnius tantùm Episcopi, & qui successor esset Areopagitæ, meminisse volunt: ego verò dicerem, quia passum Athenis Areopagitam tradunt.

Quod autem absolutè spectat ad Publij Meliteni migrationem, hæc Græcis omnibus scriptoribus ignota est. Immo Eusebius, dum libro 4. Historiæ Publium Areopagitæ successorem facit, non magis illum ex alia sede Athenas translatum significat, quàm Quadratum Publij successorem. Deinde aduersarius mala fide laudat Adonis Martyrologium, vbi non ait Publium ab Ecclesia Melitensi ad Atheniensem migrasse: hæc sunt verba Martyrologij, quod Rosuueidus edidit, 21. Ianuarij: *Item apud Athenas Beati Publij Episcopi ob Christi martyrium coronati.* Petrus de Natalibus ex Adone plura refert, sed quæ aduersario peræquè incommodant: *Publius Episcopus Atheniensis & martyr gloriosus fuit. Hic humana & diuina sapientia clarus, secundus post Dionysium Areopagitam admodum effulsit, Ecclesiámque Atheniensium nobiliter rexit, & præclarus virtutibus ac doctrina præfulgens ob Christi fidem martyrio coronatur 12. Calendas Februarij. Hæc Ado.* Translationis istius non meminit Vsuardi & Baronij Martyrologium, quod sic habet: *Natalis Beati Publij Episcopi, qui secundus post Dionysium Areopagitam Atheniensium Ecclesiam nobiliter rexit, & præclarus virtutibus ac doctrina præfulgens ob Christi martyrium gloriosè coronatur.* Neque etiam Ado in libello de festiuitatibus, quem fortè citare voluit Milletus, translationis men-

rasse in eadem vrbe certamen, vbi primus fidelium ab Apostolo dux constitutus fuerat; denique non alterius vrbis præter Athenas Episcopum egisse, cùm nulli sint veteres Græcorum fasti, in quibus natalis antistitum ab vna sede in aliam quoquo modo migrantium à prima tantùm sede notetur. Vbi quæso natalis S. Procli Episcopi Cyziceni? Vbi Eustathij Berœensis Episcopi? vbi Meletij Sebastiæ Cilicum Episcopi? quorum primus Cyzico Constantinopolim, secundus Berœâ, & tertius Sebastiâ Antiochiam transierunt.

Quinta. Cùm ex Græcorum menologio & ex Latinorum Martyrologiis Areopagitæ martyrium adscribatur tertio diei Octobris, vt in pluribus aliis, sic & in hoc errare oportet Methodium, qui passum septimo Calendas Octobris Dionysium scripsit: ἔπαθον, inquit, σὺν οἱ μακάριοι μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ, Διονύσιος, Ρούστικος, καὶ Ἐλευθέριος ἑβδόμῃ καλανδῶν Ὀκτωβρίων ἐπὶ Δομιτιανοῦ βασιλέως.

Sexta. Sub quo Imperatore Dionysius è medio abierit, non vna est omnium opinio. Quidam sub Traiano, nonnulli sub Adriano, alij sub Domitiano mortuum tradiderunt. Postremam opinionem, cùm multorum sit vtriusque Imperij scriptorum, & insuper antiquiorum, Sirmondus in se recepit, & octauo Dissertationis capite firmissimis rationum momentis confirmauit, quæ quoad steterint (diu autem stabunt) φιλαλήθων assensum merebuntur. Aliud est Dionysianæ mortis tempus ple-

num inuidiæ ratiunculis asserere, & dicendo triumphare; quod studiosè exequitur Milletus cum suis: aliud solidis argumentis & sine fallaci petitione principij quærere, & inuentum prudenter asseuerare; quod ille vir extra quàm eruditus præstat in Dissertatione.

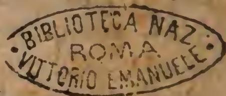
Quòd autem hæc tertia opinio veterrima sit omnium, ex scholiis Sancti Maximi primùm colligimus, qui vt commodè laudatum ab Areopagita Ignatium probet, hunc ante Domitianum mortem oppetiisse tradit: Ιγνάτιος δὲ πρὸ Δομιτιανοῦ μαρτυρεῖ, ὥστε πρεσβύτερος Διονυσίου. Deinde illud similiter habemus ex vetusto scriptore, qui apud Photium in Myriobiblo quærit, *cur epistolam Ignatij liber diuinorum nominum citat? Dionysius*, inquit, *Apostolorum temporibus floruit. Ignatius verò Traiano imperante martyrij certamen habuit, & paulò ante obitum epistolam illam, quam hic liber citat, conscripsit.* Hos veteres secuti sunt è Latinis Hilduinus, Hincmarus, Radbertus Corbeiensis, & illi omnes, qui postea in laudem Dionysij Parisiensis Hymnos & Prosas composuerunt. E Græcis Methodius, Metaphrastes, Synaxaria, & Anthologium seu Græcorum Breuiarium, quod qui Romæ viuunt, singulis diebus recitant. Ex quo hæc sententia vt vetustate & scriptorum multitudine, ita & veritate antecellit. Vtinam in ceteris nihil occurreret difficilius, aut inuolutius! Tunc enim in vnam eandémque opinionem nullo negotio conspiraremus, & nos retentam ab omnibus primam

ac legitimam traditionem laudaremus. Sic latissimum aduersarios inter & nos discrimen intercedit. Aduersarij quippe reiiciunt illa, quorum auctores non fuerunt Hilduinus, Hincmarus & Radbertus, Methodius & Metaphrastes: nos verò recipimus, quia hoc fermè vnum & verum à maioribus acceperunt. Aduersarij vindicant ea, quæ illi rebus ad originem recensis alienissima scripserunt, nos respuimus, quia vnicum veritatis studium delectat. Prætereà vide caput 16. Discussionis.

Septima. Quæ Latinorum Ecclesiæ peculiari cultu Areopagitam venerantur, hîc ex antiquis Patribus habere possunt, vnde nocturnas vigilias componant, & sese ad piam Concilij Tridentini mentem accommodent, quod, vt emendarentur Breuiaria, & pristinæ veritatis nitori restituerentur, sanctissimè iussit, persuasum, veritatem nostro mendacio non egere, nec *Ecclesiam*, vt ait Facundus, *indigam esse falsitatis.* Deinde quæ ex Græcis Patribus num. 1. citata sunt, Breuiarium Græcorum multò congruentiùs occuparent, quàm desumptæ quædam ex Methodio vel Metaphraste narrationes, quibus & Synaxaria & Menæa sua non ita pridem interpolarunt. Hæc tamen omnia dicta sint saluo illorum iudicio, quibus ex Tridentini Concilij auctoritate incumbit Ecclesiasticorum librorum correctioni prouidere.

Quod sapimus, coniungat amor, quod viuimus vno

Conspiret studio, nil dissociabile firmum est.
& post alia:
Pax plenum virtutis opus, pax summa laborum,
Pax belli exacti pretium est, pretiumque pericli.
Prudentius in Psychomachia.

FINIS.

